

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025

Justitieministeriet

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Statsrådet
Justitieministeriet
CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-287-852-6
ISSN pdf: 2490-0966

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2026

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025

Statsrådets publikationer 2026:3

Utgivare Statsrådet

Utarbetad av Justitieministeriet
Språk svenska

Sidantal 204

Referat

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen är en uppföljningsrapport som lämnas till riksdagen en gång per valperiod. Bestämmelser om språkberättelsen finns i språklagen (423/2003) och förordningen om verkställigheten av språklagen (433/2004). Enligt förordningen behandlas i berättelsen utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk samt enligt behov landets språkförhållanden i övrigt. Berättelsen ska behandla tillämpningen av språklagstiftningen, hur de språkliga rättigheterna har tillgodosetts, språkförhållandena i landet och finskans och svenskans utveckling. Tidigare berättelser har lämnats 2006, 2009, 2013, 2017 och 2021. Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025 innehåller aktuell information om språkförhållandena i Finland, strukturer som stödjer språkliga rättigheter, effekterna av förvaltningsmässiga förändringar på språkgrupper samt erfarenheter av förverkligandet av språkliga rättigheter hos myndigheter. Centrala teman är digitalisering, tillgodosendandet av språkliga rättigheter inom rättsväsendet, de tvåspråkiga välfärdsområdenas verksamhet, situationen för Finlands nationalspråk samt de teckenspråkigas rättigheter. I slutet av berättelsen finns en sammanfattning av erfarenheterna av tillämpningen av språklagstiftningen och landets språkförhållanden.

Nyckelord språkliga rättigheter, språklag, språkgrupper, språkliga konsekvenser, språkliga minoriteter

ISBN PDF 978-952-287-852-6
Ärendenummer VN/4042/2024

ISSN PDF 2490-0966

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-852-6>

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Valtioneuvoston julkaisuja 2026:3

Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Oikeusministeriö
Kieli ruotsi

Sivumäärä 204

Tiivistelmä

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle kerran vaalikaudessa. Kielikertomuksen antamisesta säädetään kielilaissa (423/2003) sekä kielilain täytäntöönpanosta annetussa asetuksessa (433/2004). Asetuksen mukaan kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä sekä tarpeen mukaan yleisemmin maan kielioloja. Kertomuksessa tulee käsitellä kielilainsäädännön soveltamista, kielellisten oikeuksien toteutumista, maan kielisuhteita sekä suomen ja ruotsin kielten kehitystä. Aiemmat kertomukset on annettu vuosina 2006, 2009, 2013, 2017 ja 2021. Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 sisältää ajankohtaistietoa Suomen kielioloista, kielellisiä oikeuksia tukevista rakenteista, hallinnollisten muutosten vaikutuksesta kieliryhmiin sekä kokemuksia kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa. Keskeisiä teemoja ovat digitalisaatio, kielellisten oikeuksien toteutuminen oikeuslaitoksessa, kaksikielisten hyvinvointialueiden toiminta, Suomen kansalliskielten tilanne, sekä viittomakielisten oikeudet. Kertomuksen lopussa on yhteenveto seuranta-aikana kootuista kokemuksista kielilainsäädännön soveltamisesta ja maan kielioloista.

Asiasanat kielelliset oikeudet, kielilaki, kielelliset väestöryhmät, kielelliset vaikutukset, kielelliset vähemmistöt

ISBN PDF 978-952-287-852-6
Asianumero VN/4042/2024

ISSN PDF 2490-0966

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-852-6>

Government report on application of language legislation 2025

Publications of the Finnish Government 2026:3

Publisher Finnish Government

Group author Ministry of Justice, Finland
Language Swedish

Pages 204

Abstract

Government report on application of language legislation is a follow-up report submitted to Parliament once during each parliamentary term. Provisions on this report are contained in the Language Act (423/2003) as well as in the Decree on the Implementation of the Language Act (433/2004). As laid down in the Government Decree, the report deals not only with Finnish and Swedish but also with at least the Sámi, Romani and sign language, as well as the linguistic conditions in the country at a more general level whenever necessary. The report must discuss the application of language legislation, the implementation of linguistic rights, the language relations in the country, as well as the development as regards to Finnish and Swedish. Previous reports were issued in 2006, 2009, 2013, 2017 and 2021. The Government report on application of language legislation 2025 contains up-to-date information about the language situation in Finland, structures supporting linguistic rights, the impact of administrative changes on language groups, and experiences of the implementation of linguistic rights when dealing with the authorities. Key themes include digitalisation, the implementation of linguistic rights in the judicial system, the tasks of bilingual wellbeing services counties, the status of Finland's national languages, and the rights of sign language users. The report is concluded with a summary of the experiences gathered during the monitoring period on the application of language legislation and the current language situation in Finland.

Keywords linguistic rights, Language Act, linguistic population groups, language impacts, linguistic minorities

ISBN PDF 978-952-287-852-6
Reference number VN/4042/2024

ISSN PDF 2490-0966

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-852-6>

Innehåll

Förord	10
1 Inledning	12
1.1 Bakgrund och syfte med berättelsen.....	12
1.2 Material och avgränsningar för berättelsen	12
2 Tillgodosende av de åtgärder som vidtagits utifrån 2021 års berättelse	15
2.1 Teckenspråken.....	15
2.1.1 Allmänt.....	16
2.1.1.1 Tolkningstjänst.....	17
2.1.1.2 Effekter av välfärdsområdesreformen.....	17
2.1.2 Att lära sig ett eget språk.....	18
2.1.2.1 Funktionshinderservice	18
2.1.2.2 Småbarnspedagogik och grundläggande utbildning	19
2.1.2.3 Distanundervisning.....	21
2.1.2.4 Undervisning som hemspråk/modersmål	21
2.1.2.5 Tillgång till undervisningspersonal	21
2.1.3 Situationen för det finlandssvenska teckenspråket	22
2.2 Barnets inlärnin g av ett eget språk.....	23
2.3 Digitalisering	27
3 Aktuell information om Finlands språkförhållanden	28
3.1 Statistik om språkgrupperna.....	28
3.1.1 Förändringar i språkgruppernas storlek samt befolkningens rörlighet.....	30
3.1.2 Samiskspråkiga.....	32
3.1.3 Teckenspråkiga	33
3.1.4 Övriga språkgrupper	34
3.1.4.1 Romani	34
3.1.4.2 Karelska språket.....	35
3.1.4.3 Tatariska.....	37
3.1.4.4 Jiddisch.....	37
3.1.5 Största grupperna med främmande språk som modersmål	37
3.1.6 Lätt språk.....	39
3.2 Kommunernas språkliga indelning	40

3.3	Tillsynen av de språkliga rättigheterna i Finland	44
3.3.1	Riksdagens justitieombudsman.....	45
3.3.2	Justitiekanslern i statsrådet	46
3.3.3	Diskrimineringsombudsmannen	47
3.3.4	Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.....	49
4	2021–2024 uppföljning.....	51
4.1	Strukturer som stödjer språkliga rättigheter	51
4.1.1	Internationella avtal som binder Finland	53
4.1.2	Effekter av förvaltnings- och lagstiftningsändringar på språkgrupper	57
4.1.2.1	Inrättande av Rättstjänstverket	57
4.1.2.2	Ändring av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas nätverk av verksamhetsställen	59
4.1.2.3	Reformen av bildningsförvaltningen	60
4.1.2.4	Avgiftsfri språkexamen för statsförvaltningen som visar utmärkta kunskaper i finska och svenska	61
4.1.2.5	Ökat timantal i B1-språket och uppdatering av grunderna för läroplanen.....	62
4.1.2.6	Ökat antal årsveckotimmar i modersmål och litteratur	62
4.1.2.7	Engelskspråkig studentexamen	63
4.1.3	Möjligheter för språkgrupper att påverka	64
4.1.3.1	Hörande av språkgrupper vid författningsberedning	64
4.1.3.2	Delegationer och andra möjligheter att påverka	65
4.2	Främjande av språkliga rättigheter.....	67
4.2.1	Främjande av språkliga rättigheter i statsrådets verksamhet.....	68
4.2.1.1	Regeringsprogrammen ur en språklig synvinkel.....	68
4.2.1.2	Nationalspråksstrategi	69
4.2.1.3	Språkpolitiskt program.....	72
4.2.1.4	Statsrådets nationalspråksnätverk	75
4.2.2	Språkens synlighet i statsförvaltningen ur kommunikationsaspekt	76
4.3	Erfarenheter av genomförandet av språkliga rättigheter hos myndigheter	79
4.3.1	Nationalspråken.....	79
4.3.2	De samiska språken.....	81
4.3.3	Teckenspråken	83
4.4	Språkgruppernas erfarenheter av trakasserier och språkklimat	89
4.4.1	Nationalspråken.....	90
4.4.2	De samiska språken.....	92
4.4.3	Teckenspråken	93
4.4.4	Erfarenheter från andra språkgrupper	96

4.5	Sannings- och försoningsprocesser.....	98
4.5.1	Sannings- och försoningskommissionen för samer.....	98
4.5.2	Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga.....	99
4.6	Viktiga iakttagelser.....	102
5	Digitalisering.....	104
5.1	Bakgrund.....	104
5.2	Digitalisering inom statsförvaltningen.....	104
5.2.1	Språkliga rättigheter i lagstiftningen gällande digitala tjänster.....	106
5.3	Digitalisering och olika språkgrupper.....	108
5.3.1	Digitalisering och nationalspråken.....	109
5.3.2	Digitalisering och de samiska språken.....	112
5.3.3	Digitalisering och teckenspråken.....	114
5.3.4	Övriga språkgrupper.....	116
5.4	Specifika språkfrågor relaterade till digitala tjänster.....	117
5.4.1	Artificiell intelligens.....	117
5.5	Viktiga iakttagelser om digitalisering.....	118
6	Rättsväsendet.....	120
6.1	Bakgrund.....	120
6.2	Strukturreform av tingsrätterna.....	121
6.3	Projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna.....	123
6.4	Utredningsresultat.....	124
6.5	Erfarenheter hos representanter för språkgrupperna av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i rättsväsendet.....	127
6.5.1	Nationalspråken.....	127
6.5.2	De samiska språken.....	128
6.5.3	Teckenspråken.....	129
6.6	Viktiga iakttagelser om rättsväsendet.....	130
7	Tvåspråkiga välfärdsområden.....	132
7.1	Bakgrund.....	132
7.2	Samarbetsavtal mellan tvåspråkiga välfärdsområden.....	133
7.2.1	Erfarenheter av genomförande av svenskspråkiga specialomsorgstjänster och tjänster för personer med funktionsnedsättning.....	135
7.3	Stöd för service på svenska och samiska enligt 33 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård.....	138
7.3.1	Västra Nylands välfärdsområde och stöd för service på svenska.....	139
7.3.2	Lapplands välfärdsområde och stöd för service på samiska.....	140

7.4	Nationalspråksnämnder och samisk språknämnd	141
7.4.1	Nationalspråksnämnder	142
7.4.2	Samisk språknämnd	144
7.5	Genomförande av social- och hälsovårdstjänster på svenska	145
7.5.1	Dialogprojekt	148
7.6	Tillhandahållande av social- och hälsovårdstjänster på samiska	149
7.7	Viktiga iakttagelser om tvåspråkiga välfärdsområden	150
8	Situationen för Finlands nationalspråk	152
8.1	Bakgrund	152
8.2	Utredningsresultat	153
8.3	Språkgruppernas erfarenheter av nationalspråkens situation	155
8.4	Småbarnspedagogik och undervisning	156
8.4.1	Småbarnspedagogik	156
8.4.2	Grundläggande utbildning på finska	158
8.4.3	Grundläggande utbildning på svenska	162
8.4.4	Gymnasie- och yrkesutbildning på finska	164
8.4.5	Gymnasieutbildning och yrkesutbildning på svenska	166
8.5	Högskolor	168
8.6	Offentlig förvaltning	174
8.7	Invandrares språkliga integration i samhället och språkinläring	178
8.8	Viktiga iakttagelser om nationalspråkens situation	182
9	Sammanfattning av erfarenheterna från uppföljningsperioden gällande tillämpning av språklagstiftningen och landets språkförhållanden	185
	Källor	189
	Lagar och avtal	189
	Regeringens propositioner och utskottens material	190
	Betänkanden, svar, promemorior, berättelser, rekommendationer och utlåtanden	191
	Laglighetsövervakarnas avgöranden	195
	Utredningar, program och undersökningar	197
	Webbplatser och meddelanden	200
	Övriga	203

FÖRORD

I Finland finns en unik språkmiljö som är värd att värna om. Vi har två nationalspråk, finska och svenska, och till våra inhemska språk hör dessutom finskt och finlandssvenskt teckenspråk, tre samiska språk, det karelska språket, romani, tatariska och jiddisch.

Vår lagstiftning tryggar språkens ställning på många sätt. Finskans och svenskans ställning som nationalspråk är inskriven i grundlagen och språklagen tryggar rätten för var och en att hos myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska. Grundlagen tryggar också rätten för samerna, såsom det enda urfolket i Europa, samt romerna och andra grupper att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. I samiska språklagen, som omfattar alla tre samiska språk som talas i Finland, föreskrivs om rätten att använda de samiska språken hos myndigheterna. För att främja tillgodoseendet av de teckenspråkigas språkliga rättigheter har man dessutom stiftat teckenspråklagen, som omfattar både det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

Vår språkmiljö har förändrats snabbt under den senaste tiden och engelskans ställning inom samhällets olika delområden har stärkts. Särskilt inom högre utbildning har engelskan delvis redan ersatt användningen av finska, vilket upplevs ha försämrat tillgången till tjänster på finska vid högskolorna. Trots att det finska språkets ställning i samhället fortfarande är stark, kräver förändringarna i språkmiljön mer medvetna åtgärder för att bevara och stärka språkets livskraft. Finland är det enda landet i världen med finska som officiellt språk, och i ett globalt perspektiv är vi ett litet språkområde. Därför har det finländska samhället och det finska folket ett särskilt ansvar för att värna om det finska språkets ställning och livskraft. Även livskraften och ställningen för våra andra inhemska språk måste värnas om. Flera av våra mindre inhemska språk har klassats som hotade, och när det gäller dessa har man under de senaste åren försökt stärka livskraften, till exempel när det gäller det karelska språket, det finlandssvenska teckenspråket och romani, genom revitaliseringsprogram.

I denna aktuella språkberättelse från regeringen granskas särskilt ställningen för Finlands nationalspråk, finska och svenska, inom samhällets olika delområden. Utöver detta behandlar berättelsen även hur de språkliga rättigheterna tillgodoses

inom digitaliseringen och rättsväsendet, de tvåspråkiga välfärdsområdenas uppgifter samt de teckenspråkigas rättigheter. Språkberättelsen ges nu för sjätte gången. Berättelsen ger viktig uppföljningsinformation om situationen för våra nationalspråk och inhemska språk samt om tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Stärkandet av språkens livskraft och främjandet av de språkliga rättigheterna kräver kontinuerligt arbete. Våra inhemska språk är en betydande del av vår kultur, och det finns goda skäl för oss att hålla fast vid dem och stärka deras ställning i olika användningssammanhang.

Justitieminister Leena Meri
Oktober 2025

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte med berättelsen

Detta är regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (senare språkberättelsen). Berättelsen lämnas till riksdagen en gång per valperiod, vart fjärde år. Syftet är att ge en utredning om hur språklagstiftningen har utvecklats och hur de språkliga rättigheterna har förverkligats efter föregående berättelse. Berättelsen innehåller också information om språkgrupperna och språkförhållandena i Finland och är avsedd för beslutsfattare, myndigheter och allmänheten.

Bestämmelser om språkberättelsen finns i 37 § i språklagen (423/2003) och i 9 och 10 § i statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Enligt förordningen behandlas i berättelsen utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk samt enligt behov landets språkförhållanden i övrigt. Berättelsen ska behandla tillämpningen av språklagstiftningen, hur de språkliga rättigheterna har tillgodosetts, språkförhållandena i landet och finskans och svenskans utveckling. I berättelsen ska också ingå ett sammandrag av erfarenheterna av tillämpningen av språklagstiftningen under uppföljningsperioden och ett sammandrag av hur språkförhållandena i landet har utvecklats. Enligt språklagen kan statsrådet i berättelsen ta in förslag om hur språklagstiftningen ska tillämpas, hur de språkliga rättigheterna kan tillgodoses eller hur språklagstiftningen kan utvecklas. Statsrådet ska i berättelsen lyfta fram både positiva och negativa trender¹. Berättelsen har utarbetats av justitieministeriet. Tidigare berättelser har lämnats 2006, 2009, 2013, 2017 och 2021.

1.2 Material och avgränsningar för berättelsen

Språkberättelsens centrala material är framförallt statistiska uppgifter, uppföljningsbarometrar beställda av justitieministeriet, berättelser från högre laglighetsövervakare, språkgruppernas egna utvärderingar samt de olika ministeriernas uppföljning om det egna förvaltningsområdets utveckling.

1 RP 92/2002 rd, Regeringens proposition med förslag till ny språklag och lagstiftning som har samband med den, s. 98.

Justitieministeriet som ansvarar för beredningen av språkberättelsen har genomfört utredningar och undersökningar till berättelsens bakgrundsmaterial. De senaste barometrarna för uppföljning av de språkliga rättigheterna publicerades i februari 2025. Språkbarometern² har sedan 2004 genomförts med fyra års mellanrum. Den beskriver åsikterna om tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna både i hemkommunen och i Finland i allmänhet hos finsk- och svenskspråkiga språkminoriteter och hos den svenskspråkiga majoriteten i tvåspråkiga kommuner. År 2024 genomförde justitieministeriet samebarometern³ för tredje gången för att utreda hur samernas språkliga rättigheter tillgodoses i organisationer som omfattas av samiska språklagen. Till skillnad mot tidigare gånger riktades enkäten till personalen i dessa organisationer i stället för till de som använder tjänsterna. Under 2024 genomförde justitieministeriet också för andra gången teckenspråksbarometern⁴.

Användningsområdet för Finlands nationalspråk, finska och svenska, har minskat på olika samhällsområden och den tilltagande användningen av engelska i samhället har inverkat på detta. Som åtgärder i den nationalspråksstrategi som gavs som statsrådets principbeslut 2021 har justitieministeriet beställt en utredning av hur engelskans ställning inverkar på nationalspråkens livskraft samt tillsatt en utredningsperson för det finska språket för perioden 1.11.2022–30.4.2024 för att kartlägga och definiera finskans situation och utmaningar samt ställa upp språkpolitiska mål.

Under arbetet med berättelsen har justitieministeriet även kontaktat representanter för språkgrupper med begäran om utlåtande. Utlåtande begärdes från följande instanser: Finska och svenska språknämnderna vid Institutet för de inhemska språken, Folktinget – Svenska Finlands Folkting, Sametinget, Delegationen för romska ärenden ROK, Finlands Dövas Förbund rf, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Föreningen Finlands Dövblinda rf, Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf, Döva och hörselskadade barns stödförening r.f., Karjalan Sivistysseura ry, Karjalazet Nuoret Suomes – Karjalaiset Nuoret Šuomešša ry, Suojärven Pitäjaseura ry, Karjalan Kielet ry, expertgruppen för karelska språket vid Institutet för de inhemska språken,

2 Vento, I. (2025). Språkbarometern 2024. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:7. Helsingfors: Justitieministeriet.

3 Eriksen, K., Arola, L. & Aikio, A. (2025). *Samebarometern 2024: Utredning om vilka synpunkter de myndigheter som omfattas av samiska språklagen har på tillgodoseendet av samernas språkliga rättigheter* Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:9. Helsingfors: Justitieministeriet.

4 Rainò, P. (2025). *Teckenspråkbarometern 2024*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:13. Helsingfors: Justitieministeriet.

Östra Finlands universitet, Judiska Församlingen i Helsingfors, Suomen Islam-seurakunta, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto FARO, Delegationen för etniska relationer ETNO, forumet för minoritetsspråk vid Institutet för de inhemska språken, SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf och FDUV – förbundet för personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning rf. Ingen företrädare för personer med ett främmande språk som modersmål gav ett utlåtande för denna berättelse.

I berättelsen år 2025 har man, på samma sätt som i berättelserna år 2021 och 2017, valt att fokusera på några centrala teman som är viktiga med tanke på de språkliga rättigheterna. Detta tillvägagångssätt är motiverat för att inte göra berättelsen för omfattande eller å andra sidan behandla många viktiga frågor för ytligt. Man har eftersträvat att välja ämnen till berättelsen, vars behandling är ändamålsenlig baserat på den utveckling som skett inom förvaltningsområdet i fråga, eller som är väsentliga för de språkliga rättigheterna och om vilka information har samlats till exempel i samband med den senaste tidens utredningar. Det är mest ändamålsenligt att genomföra uppföljningen i en situation där det har gått så pass mycket tid från genomförda reformer att en utvärdering kan genomföras. I denna berättelse behandlas digitaliseringen, rättsväsendet, de tvåspråkiga välfärdsområdenas uppgifter med tanke på de språkliga rättigheterna samt situationen för Finlands nationalspråk finska och svenska. Dessutom är de teckenspråkigas rättigheter ett genomgående tema i berättelsen.

Utöver dessa huvudteman rapporteras i berättelsen även kort om de viktigaste ändringarna i lagstiftningen gällande språkliga rättigheter. I sitt betänkande om den föregående språkberättelsen lyfte grundlagsutskottet fram helheter och teman, som också har utretts mer detaljerat i den här berättelsen. I samband med den föregående berättelsen lyfte grundlagsutskottet särskilt fram frågor som gällde digitalisering, teckenspråk samt barns rätt att lära sig sitt eget språk⁵. Det som hänt under uppföljningsperioden i fråga om dessa teman behandlas i kapitel två och digitaliseringen granskas som ett separat tema i kapitel fem. Dessutom innehåller berättelsen statistiska uppgifter om språk och uppföljning av utvecklingen som skett efter föregående berättelse. I sammanfattningen har centrala observationer sammanställts samt utvärderingar gällande språkförhållandena och vilka utvecklingsriktningar tillämpningen av språklagstiftningen har tagit.

5 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.

2 Tillgodo-seende av de åtgärder som vidtagits utifrån 2021 års berättelse

2.1 Teckenspråken

Vid behandlingen av regeringens språkberättelser från 2021 och 2017 uppmärksammade grundlagsutskottet särskilt teckenspråksanvändarnas ställning⁶. Nedan beskrivs utskottets observationer om språkberättelsen från 2021 samt statsrådets senare åtgärder när det gäller teckenspråkiga och teckenspråk.

I sitt betänkande om den föregående språkberättelsen fäste grundlagsutskottet avseende vid att teckenspråkstolkningen genomförs på ett ändamålsenligt sätt. Dessutom ansåg utskottet det viktigt att man i reformer av förvaltningen och servicesystemen, såsom social- och hälsovårdsreformen, följer upp och utvärderar hur genomförandet av reformerna påverkar det praktiska tillgodo-seendet av de teckenspråkigas rättigheter och vidtar de åtgärder som krävs för att se till att rättigheterna tillgodoses. Grundlagsutskottet framhöll också betydelsen av att lära sig ett eget språk och ansåg att det är viktigt att varje barn och barnets familj ska ha möjlighet att få tillräcklig undervisning i teckenspråk, dels för att barnets rätt till ett eget språk ska tillgodoses, dels för att skapa förutsättningar för att familjen ska kunna kommunicera på ett gemensamt språk. Utskottet betonade också ställningen för teckenspråkiga barn i lagen om småbarnspedagogik och påskyndade inledandet av lagberedningen i frågan för att trygga rättigheterna inom småbarnspedagogiken för de som använder teckenspråk eller behöver tolknings- och översättningshjälp på grund av funktionsnedsättning.⁷

6 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, GrUB 2/2018 red – B 18/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017.

7 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, s. 3.

2.1.1 Allmänt

Under uppföljningsperioden har tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga beaktats och framsteg har också gjorts. För den här berättelsen genomfördes Teckenspråksbarometern 2024⁸, genom vilken data har samlats in om hur de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga tillgodoses. Teckenspråksbarometern 2024 offentliggjordes den 28 februari 2025 och är den andra teckenspråksbarometern som genomförts i Finland.

Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga inleddes den 5 juni 2025 när statsrådet godkände statsrådets principbeslut om mandatet för sannings- och försoningsprocessen⁹. Processens mål är att utreda och identifiera rättskränkningar mot döva och teckenspråkiga samt att åstadkomma en försoning mellan staten och gemenskaperna.¹⁰ Sannings- och försoningsprocessen har förberetts i flera år. Processen beskrivs närmare i kapitel 4.5.2.

Våren 2019 publicerade statsrådets kansli en rekommendation om användning av teckenspråk i statsrådets kommunikation¹¹, och den uppdaterade rekommendationen har publicerats i december 2025¹². I samband med uppdateringen har rekommendationen preciserats utifrån erfarenheter, ny kunskap och ändringar i lagstiftningen. Till exempel i avsnitten om webbsändning och kriskommunikation dras nytta av erfarenheterna av och metoderna för kommunikation under coronatiden. Rekommendationen om vilket innehåll som bör översättas har preciserats och kompletterats och man uppmanar att förbättra tillgängligheten till teckenspråkigt innehåll genom kommunikation.¹³

8 Se Rainò, P. (2025).

9 Statsrådets principbeslut OM/2025/68. *Statsrådets principbeslut om mandatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga*. Hämtad 21.8.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/96290062/Beslut+om+tills%C3%A4ttande+av+Sannings+och+f%C3%B6rsoningskommissionen+f%C3%B6r+samer.pdf>.

10 Justitieministeriet. (5.6.2025). *Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga har inletts i Finland* [meddelande] Hämtad 21.8.2025 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/sv/-/sannings-och-forsoningsprocessen-for-dova-och-teckensprakiga-har-inletts-i-finland>.

11 Statsrådets kansli & finansministeriet. (2019). *Regeringens årsberättelse 2019 bilaga 3. Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden*. Statsrådets publikationer 2020:5. Helsingfors: Statsrådet. s. 11–12.

12 Statsrådets kansli. (2025). *Rekommendation om användning av de inhemska teckenspråken i statsrådets kommunikation 2025*. Hämtad 8.12.2025 på adressen: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-038-7>.

13 Statsrådets kansli. (27.5.2025). Utlåtande: Svar från statsrådets kansli på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025.

Mandatperioden för delegationen för teckenspråksärenden, som tillsattes 2021, gick ut den 10 februari 2025. Delegationen var den första delegationen för teckenspråksärenden i Finland och dess uppgift var att utvärdera genomförandet av teckenspråkslagen och tillgodoseendet av de teckenspråkigas grundläggande fri- och rättigheter samt likabehandlingen för de teckenspråkiga.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering främjas de språkliga rättigheterna genom att genomförandet av de åtgärder som anges i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet fortsätter.¹⁴ Kännedomen om teckenspråkiga barn och unga som språklig och kulturell grupp ökas i enlighet med det språkpolitiska programmet. Dessutom ska myndigheternas kännedom om de parallella språk- och funktionsnedsättningsperspektiv som gäller teckenspråkiga samt om teckenspråkets betydelse för barns språkutveckling och familjers interna kommunikation ökas. Nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet beskrivs närmare i kapitlen 4.2.1.2 och 4.2.1.3.

2.1.1.1 Tolkningstjänst

Teckenspråksorganisationer har upprepade gånger uttryckt oro över metoderna för ordnande av tolkningstjänster och lyft fram behovet av att bedöma tolkningstjänsterna som en helhet. Riksdagens nätverk för teckenspråk ordnade ett rundabordssamtal i samarbete med teckenspråksorganisationerna den 5 juni 2025 om behovet av att göra en helhetsbedömning av tolkningstjänsterna. Social- och hälsovårdsministeriet meddelade att det inleder planeringen av en helhetsbedömning och att det också kommer att ta kontakt med andra relevanta ministerier för att inleda planeringen¹⁵.

2.1.1.2 Effekter av välfärdsområdesreformen

Social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet och inrikesministeriet har tillsammans inlett en omfattande halvtidsutvärdering av välfärdsområdesreformen. Utvärderingen genomförs av externa aktörer och blir färdig före utgången av 2025. Syftet med halvtidsutvärderingen är att få information om hur de uppsatta målen för reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet, dvs. välfärdsområdesreformen, har förverkligats under de första verksamhetsåren. I

14 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023). *Ett starkt och engagerat Finland*. Statsrådets kanslis publikationer 2023:58. Helsingfors: Statsrådet. s. 204

15 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025). Utlåtande: Social- och hälsovårdsministeriets svar på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025.

utvärderingen iakttas också förändringar i omvärlden som väsentligt inverkat på genomförandet av reformen. Sådana är till exempel den allmänna ekonomiska utvecklingen och de regionala utgångspunkterna för servicebehovet. I halvtidsutvärderingen utnyttjas befintliga utredningar och material som gäller välfärdsområdenas verksamhet 2023–2025. I halvtidsutvärderingen granskas särskilt välfärdsområdenas förutsättningar att nå sina lagstadgade mål på lång sikt. Samtidigt är avsikten att identifiera åtgärder på kort sikt för att påskynda reformen. Utvärderingen utgör också en jämförbar utgångspunkt för framtida utvärderingar av de reformerade social- och hälsojärnsterne och räddningsväsendet. I slutrapporten kommer dessutom att ingå rekommendationer för utveckling på lång sikt.¹⁶

I Handboken om funktionshinderservice, utgiven av Institutet för hälsa och välfärd, behandlas de teckenspråkigas rättigheter som en del av en större helhet som gäller språkliga och kulturella rättigheter. Inom ramen för finansministeriets och inrikesministeriets gemensamma beredning överlägger social- och hälsovårdsministeriet årligen med välfärdsområdena och kan i samband med det lyfta fram frågor som gäller tjänsternas funktion. Som stöd för överläggningarna utvärderar Institutet för hälsa och välfärd genomförandet av servicen i årliga expertbedömningar.¹⁷

Under hösten 2025 genomför social- och hälsovårdsministeriet en enkät i samarbete med välfärdsområdena om ordnandet av teckenspråkstolkning i välfärdsområdena. Enkätsvaren beaktas som en del av helheten för styrningen av välfärdsområdena.¹⁸

2.1.2 Att lära sig ett eget språk

2.1.2.1 Funktionshinderservice

Den nya lagen om funktionshinderservice (675/2023) trädde i kraft vid ingången av 2025. Som träning i enlighet med handikappservicelagen beviljas bland annat undervisning i teckenspråk. När förutsättningarna för beviljande uppfylls har en person med funktionsnedsättning subjektiv rätt till undervisning liksom också personens familj och närstående, om det behövs för att de mål som ställts för träningen för personen med funktionsnedsättning ska uppnås.

16 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

17 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

18 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

2.1.2.2 Småbarnspedagogik och grundläggande utbildning

Ändringen (1183/2021) av lagen om småbarnspedagogik (540/2018), som stärker barnets rätt till stöd, trädde i kraft i augusti 2022. Enligt 15 c § i lagen om småbarnspedagogik har barnet rätt till sådana tolknings- och assistenttjänster som behövs för att delta i småbarnspedagogiken. En teckenspråkstolk eller teckenspråkstolkning ska ordnas för barnet, om barnet annars inte kan delta i småbarnspedagogiken fullt ut.¹⁹

Ändringen²⁰ av lagen om grundläggande utbildning (628/1998) som rör stöd för lärande och skolgång trädde i kraft den 1 augusti 2025. Formuleringen som tidigare hänvisade till funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd ändrades så att elever som behöver elevspecifika stödåtgärder enligt 31 § i lagen om grundläggande utbildning dessutom har rätt att avgiftsfritt få sådana tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt tjänster som ordnas med stöd av 39 § i lagen. Med tolkningstjänster avses tolkningstjänster som tillhandahålls genom teckenspråk eller andra kommunikationsmetoder. De tolkningstjänster som ges elever med stöd av 31 § i lagen om grundläggande utbildning är elevspecifika stödåtgärder om vilka utbildningsanordnaren ska fatta skriftliga förvaltningsbeslut.

Under de senaste åren har personalens kunnande om barn som använder teckenspråk inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet stärkts och stötts med hjälp av informationsstyrning. Utbildningsstyrelsen publicerade handboken "Teckenspråkiga barn inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen" i slutet av 2023 (den översattes till svenska 2024). År 2024 publicerades en anvisning om teckenspråkstolkning avsedd för anordnare av småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet samt intressentgrupper. Hösten 2024 ordnade Utbildningsstyrelsen fortbildning för personal inom småbarnspedagogiken och två webinarier i samarbete med regionförvaltningsverken. I webinarierna behandlades teckenspråkiga barns skolgång på basis av lagstiftningen och genom konkreta tips.²¹

19 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025). Utlåtande: Undervisnings- och kulturministeriet svar på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025.

20 Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning (1090/2024).

21 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

Projektet VIKKE – bedömning och kartläggning av samt stödåtgärder för barns inlärnin g av teckenspråk – genomfördes åren 2020–2023. Inom projektet togs ny information och elektroniskt material fram om teckenspråkets utveckling, teckenspråksinlärnin g, bedömning av språkkunskaper och undervisning i teckenspråk. Innehållsmässigt täcker materialen dock inte det material som förutsätts i läroplanen för den grundläggande utbildningen. Materialen från VIKKE-projektet har sparats i Biblioteket för öppna lärresurser (AOE), som Utbildningsstyrelsen förvaltar.²²

I befolkningsdatasystemet finns inte ett enda barn med teckenspråk som modersmål som enligt informationssystemet Varda deltar i småbarnspedagogiken. Det finns dock daghem i Finland som också har teckenspråk som verksamhetsspråk, till exempel i Helsingfors. Det finns inte heller heltäckande statistik över antalet teckenspråkiga elever i den grundläggande utbildningen. Antalet teckenspråkiga elever i den grundläggande utbildningen kan uppskattas till ungefär 120 elever. Av dem studerar en del i teckenspråkiga klasser och en del är inkluderade i den allmänna undervisningen med hjälp av en tolk.²³

År 2024 kartlade undervisnings- och kulturministeriet i samarbete med Utbildningsstyrelsen lägesbilden över ordnandet av tolkningstjänster för teckenspråkiga barn inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Enkäten skickades till VIKKE-nätverket för yrkespersoner som arbetar med barn som lär sig teckenspråk. Utifrån kartläggningen hade barnen inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen i allmänhet tillgång till tolkningstjänst nästan hela dagen, med undantag till exempel för tolkens pauser. Av de elever som använde tolkningstjänst inom den grundläggande utbildningen hade ungefär hälften tillgång till tjänsten under hela skoldagen. Om eleven inte hade tillgång till tolkningstjänst varje dag under hela skoldagen begränsades den exempelvis till vissa lektioner. I vissa fall fick eleven tolkningstjänst i princip bara utanför lektionerna. En del av respondenterna hade stött på situationer under det senaste året där tolkningstjänst inte kunde ordnas till exempel på grund av den ordinarie tolkens plötsliga frånvaro eller brist på resurser.²⁴

22 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

23 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

24 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

2.1.2.3 Distansundervisning

Undervisningen i lärokursen teckenspråk och litteratur som utnyttjar distansförbindelser har ökat kontinuerligt. Distansundervisningen ordnas som en stödform i Valteriskolan Onerva. För närvarande deltar omkring 40 elever från olika kommuner i undervisningen. Valteriskolan är en specialläroanstalt, vilket betyder att för att få tillgång till skolans tjänster ska eleven ha någon funktionsnedsättning eller sjukdom som kräver särskilt stöd. Därmed kan teckenspråkiga barn som inte har ett sådant stödbehov eller hörande barn som har teckenspråk som modersmål inte få tjänster.²⁵

2.1.2.4 Undervisning som hemspråk/modersmål

Barn som får undervisning i teckenspråk får det oftast i enlighet med den kompletterande lärokursen i det egna modersmålet. Undervisning i teckenspråk som modersmål i enlighet med lärokursen teckenspråk och litteratur ordnas endast i liten omfattning. En utmaning i språkstudierna är ofta också att det är svårt att garantera kontinuiteten i undervisningen i synnerhet på grund av tillgången till lärare, problem med läsordningen eller en gruppstorlek som understiger det antal som krävs, dvs. en gruppstorlek på minst fyra elever. Det finns en skrivning om teckenspråk i gymnasiets läroplan, men i praktiken har undervisning i teckenspråk inom gymnasieutbildningen inte ordnats därför att det vanligtvis finns endast 1–3 teckenspråkiga elever samtidigt i hela Finland. Det finns mycket lite läromedel på teckenspråk och det finns inte något egentligt heltäckande läromedel som följer läroplanen. Lärarna utarbetar materialet själva. Undervisnings- och kulturministeriet har anvisat Utbildningsstyrelsen ett anslag på 150 000 euro för läromedel på finlandssvenskt teckenspråk för 2025.²⁶

2.1.2.5 Tillgång till undervisningspersonal

Det är en stor utmaning att hitta och matcha kompetent personal. De barn som använder teckenspråk och å andra sidan personalen som kan teckenspråk finns inte nödvändigtvis i samma kommun, än mindre vid samma verksamhetsställe eller läroanstalt inom småbarnspedagogiken. Centret för teckenspråk vid Jyväskylä universitet forskar i teckenspråk och utbildar teckenspråksexperter. Verksamheten vid centret grundar sig på det nationella specialuppdrag som undervisnings- och kulturministeriet anvisat Jyväskylä universitet. I de nationella uppgifterna vid Jyväskylä universitet ingick undervisning och forskning i teckenspråk under

25 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

26 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

avtalsperioden 2021–2024 och forskning och utbildning i teckenspråk ingår under avtalsperioden 2025–2028. Vid Jyväskylä universitet kan teckenspråksstuderande genomföra pedagogiska studier för lärare med inriktning på vuxenutbildning. Enbart dessa studier ger dock inte behörighet för uppgiften som klasslärare i grundskolan.²⁷

I grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning inom yrkesutbildningen ingår ett kompetensområde med inriktning på handledning på teckenspråk. Handledare i kommunikation och teckenspråk arbetar med handledning, pedagogisk verksamhet och assistans för personer i olika åldrar. Klienterna är särskilt hörsel- och synskadade samt teckenspråkiga personer som behöver stöd i kommunikationen. Handledare i kommunikation och teckenspråk har behörighet som barnskötare inom småbarnspedagogiken enligt lagen och förordningen om småbarnspedagogik och kan också arbeta med uppgifter som skolgångshandledare. År 2023 genomförde sammanlagt 32 studerande kompetensområdet för handledning i kommunikation och teckenspråk som ingår i grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning. Tre instanser ordnar undervisning och examen i kompetensområdet: Pohjois-Savon Kansanopistoseura, Turun kristillinen opiston säätiö och Rovalan Setlementti. Examensspråket är finska.²⁸

2.1.3 Situationen för det finlandssvenska teckenspråket

Undervisnings- och kulturministeriet har årligen beviljat Finlands Dövas Förbund 131 000 euro för beredning och utarbetande av det finlandssvenska teckenspråkets revitaliseringsprogram och för åtgärder för att revitalisera språket. Finlands Dövas Förbund har samordnat åtgärderna för revitaliseringsprogrammet och ansvarat för processen för att utarbeta revitaliseringsprogrammet. Arbetet har genomförts i samarbete mellan företrädare för högskolorna samt intressentgrupper och aktörer inom det finlandssvenska teckenspråket. Revitaliseringsprogrammet publicerades hösten 2025 i undervisnings- och kulturministeriets publikationsserie. Åtgärdsförslagen i revitaliseringsprogrammet har utarbetats oberoende av undervisnings- och kulturministeriets riktlinjer eller myndighetsuppfattning. Således ska förslagen inte tolkas som planer som styr ministeriets verksamhet, utan genomförandet av dem kräver särskilda beslut av ministeriet och andra instanser.²⁹

27 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

28 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

29 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

Utöver revitaliseringsprogrammet har man med finansiering som beviljats Finlands Dövas Förbund för revitalisering av det finlandssvenska teckenspråket bland annat gett undervisning och pedagogisk rådgivning på distans till skolor och daghem, främjat språkrådgivning, inspirerat språkanvändare, ökat informationen, förverkligat språkmentorverksamhet, stött samarbete mellan intressentgrupper och planerat utbildar-/handledarutbildning. Undervisnings- och kulturministeriet har dessutom beviljat årlig finansiering till Finlands Dövas Förbund för bland annat ordboksarbete, språkvård och språkrådgivning för båda teckenspråken.

I resultatavtalsförhandlingarna med högskolorna år 2020 kom undervisnings- och kulturministeriet överens med Jyväskylä universitet och Helsingfors universitet om ett nationellt specialuppdrag som gällde forskning i finlandssvenskt teckenspråk fram till utgången av 2024. Under avtalsperioden för högskolorna 2025–2028 har Jyväskylä universitet en nationell uppgift som gäller forskning och utbildning i teckenspråk. Helsingfors universitet har för sin del sällsynta språk och kulturer som en nationell uppgift. År 2023 beviljade undervisnings- och kulturministeriet dessutom Jyväskylä universitet särskild finansiering för att bygga upp en korpus för det finlandssvenska teckenspråket.

Undervisnings- och kulturministeriet anvisade Institutet för de inhemska språken ett särskilt anslag (60 000 euro) för 2023 för att verkställa det språkpolitiska programmet och för att samordna åtgärderna för revitalisering av minoritetsspråken. Sedan ingången av 2024 har motsvarande anslag fogats till momentet för driftskostnader för Institutet för de inhemska språken. Institutet för de inhemska språken samordnar forumet för minoritetsspråk som grundades 2023, där också det finlandssvenska teckenspråket är representerat.³⁰

2.2 Barnets inläring av ett eget språk

I sitt betänkande uppmärksammade grundlagsutskottet vikten av att barnet lär sig ett eget språk också när det gäller andra språk än teckenspråk. Utskottet ansåg att det är viktigt exempelvis med tillräckliga och lämpliga läromedel och fortsatt språkboverksamhet³¹. Barnens och familjernas möjlighet att tillägna sig teckenspråk som ett eget språk behandlas ovan i kapitel 2.1 Teckenspråken.

30 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

31 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, s. 3, se även GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd, s. 3.

Pilotprojektet som utnyttjar distansförbindelser för **undervisning i samiska språk** har fortsatt och projektfinansieringen har stärkts. Undervisningen ges som kompletterande undervisning inom den grundläggande utbildningen eller gymnasieutbildningen. Trenden i elevantalet har varit uppåtgående. Då pilotprojektet inleddes 2018 var antalet elever 50 och under läsåret 2024–2025 hade antalet elever redan ökat till 210. Specialfinansieringen av samiska språkbon och samordningen av språkboverksamheten har fortsatt och de senaste åren har anslagsnivån stabiliserats på 1,3 miljoner euro. Språkboverksamhet ordnas på tre samiska språk och språkbon finns både inom och utanför samernas hembygdsområde.

Det sammanlagda antalet elever som fick undervisning i de samiska språken och undervisning på samiska inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och gymnasieundervisningen var 795 i hela Finland under läsåret 2024–2025. Merparten av dessa elever fanns i kommunerna i sameområdet³². Antalet elever som deltar i undervisningen har visat en uppåtgående trend. Största delen av eleverna fick undervisning i eller på nordsamiska, och andelen elever som fick undervisning i eller på skoltsamiska var minst. De flesta eleverna var elever inom den grundläggande utbildningen. Antalet elever som studerar samiska i gymnasiet har alltid varit litet och det har minskat ytterligare under 2000-talet. En positiv utveckling har emellertid skett under de senaste åren. Pilotprojektet för distansundervisning i samiska språk har bidragit till ökade studier i samiska språk som kompletterande undervisning i gymnasierna.

Tillgången till samiskspråkig undervisningspersonal varierar. Det finns en del samiskspråkiga lärare i olika samiska språk, men problemet är att arbetet inte är etablerat utan timbaserat. Lärarna gör ofta detta arbete vid sidan av sitt huvudsakliga arbete. Inom ramen för projektet Ketterä korkeakoulu, som finansieras av undervisnings- och kulturministeriet, har man under 2018–2022 utvecklat nya och effektivare modeller för utbildning av lärare i samiska och samiskspråkiga lärare och utbildat nordsamisk-, enaresamisk- och skoltsamiskspråkiga lärare.

I slutet av 2021 beviljade undervisnings- och kulturministeriet Uleåborgs universitet sammanlagt 620 000 euro i behovsprövad finansiering för utbildning av lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik som beaktar det samiska språkets och den samiska kulturens specialbehov åren 2022–2025. Med den beviljade

32 Sametinget: *Saamen kielen ja saamenkielinen opetus Suomessa esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa. Oppilasmäärät 2024–2025*. Hämtad 28.8.2025 på adressen: <https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/opetustilastot>.

finansieringen bemöts bristen på kompetens och arbetskraft bland lärare inom småbarnspedagogiken, och uppnåendet av behörigheter främjas genom åtgärder med snabb verkan. År 2024 beviljade dessutom undervisnings- och kulturministeriet Uleåborgs universitet behovsprövad finansiering för att utveckla det internationella samarbetet inom den samiskspråkiga högskoleutbildningen. Projektets mål var högskolesamarbete och särskilt att utbilda samiskspråkiga lärare.

Uleåborgs universitet har en nationell uppgift som rör de samiska språken och den samiska kulturen även under högskolornas avtalsperiod 2025–2028. I avtalet med Lapplands universitet nämns dessutom att universitetet utvecklar samiskspråkigt innehåll i sin klasslärarutbildning (inkl. specialpedagogik). Vid Uleåborgs och Lapplands universitet har det funnits en kvot för samiskspråkiga sökande till lärarutbildningen.

Anslagen för samiskspråkiga läromedel har stärkts på lång sikt (800 000 euro 2025). Fokus i produktionen av läromedel ligger allra mest på sådant material som behöver uppdateras, men uppdateringsbehovet är fortfarande stort och utmaningen är att producera läromedel i stor omfattning för undervisningen på samiska i alla läroämnen. En utmaning för utarbetandet av läromedel är också att det finns få personer som klarar av arbetet.

Framstegen i åtgärdsförslagen i slutrapporten från arbetsgruppen för utveckling av undervisningen i de samiska språken och undervisningen på samiska, som undervisnings- och kulturministeriet tillsatte för mandatperioden 6.2.2020–31.3.2021, har följts upp både vid undervisnings- och kulturministeriet och vid sametinget. På ett möte mellan undervisnings- och kulturministeriet och sametinget våren 2025 identifierades större och mindre åtgärder som dessa instanser skulle kunna främja tillsammans och även utvecklingsbehov på längre sikt. Tanken är att fortsätta diskussionen mer regelbundet framöver.

Nivån på statsunderstöden för undervisning på samiska och undervisning i de samiska språken i det samiska hembygdsområdet har varit stabil under perioden 2021–2024 och utgått från det elevantal som utbildningsanordnarna rapporterat. Utbildningsstyrelsen beviljar sammanlagt 75 000 euro i statsunderstöd per år för kompletterande undervisning i samiska och romani inom den grundläggande utbildningen. I statsbudgeten har ett belopp på högst 240 000 euro ställts till sametingets förfogande för betalning av statsunderstöd till de kommuner inom samernas hembygdsområde som avses i 4 § i sametingslagen (974/1995) för tryggnad av småbarnspedagogiska tjänster för samiskspråkiga barn.

Situationen för **romska barn** inom den grundläggande utbildningen utreddes våren 2025. Utbildningsstyrelsen genomförde utredningen med finansiering från undervisnings- och kulturministeriet. Avsikten är att överväga åtgärder för att stärka undervisningen i romani baserat på utredningen. Enligt utredningen deltar över 90 procent av de romska barnen i förskoleundervisning. Romska elever är intresserade av undervisning i sitt modersmål och över 80 procent skulle vilja studera romani i skolan. Att bilda undervisningsgrupper och tillgången till lärare är dock en utmaning. Vid Utbildningsstyrelsen finns en styrgrupp som stödjer utbildning på romani. Styrgruppen sammanträder regelbundet. Undervisningsmaterial på romani publiceras som Utbildningsstyrelsens publikationer med liten upplaga och det finns tillgång till material för nästan alla årskurser i grundskolan.

Utbildningsanordnare kan ansöka om statsunderstöd från Utbildningsstyrelsen för kompletterande undervisning i romani. Under de senaste åren har statsunderstöden som sökts och beviljats för kompletterande undervisning i romani minskat. Utbildningsstyrelsen samordnar också verkställandet av revitaliseringsprogrammet för romani (2023–2030), som har främjats genom olika projekt bl.a. med stiftelsefinansiering.

Under högskolornas avtalsperiod 2021–2024 hade Östra Finlands universitet en nationell uppgift som gällde forskning och undervisning i det karelska språket. I statsminister Orpos regeringsprogram konstateras att man vill stärka ställningen för de inhemska minoritetsspråken, särskilt de samiska språken, karelska språket, romani och de inhemska teckenspråken. Undervisnings- och kulturministeriet har tagit hänsyn till detta mål vid beredningen av de nationella uppgifterna och deras finansiering 2025–2028. Den riksomfattande uppgiften gällande det karelska språket vid Östra Finlands universitet breddades för avtalsperioden 2025–2028 till att omfatta även revitalisering utöver att erbjuda undervisning och bedriva forskning i det karelska språket.

Östra Finlands universitet har revitaliserat **det karelska språket** under åren 2021–2024 med finansiering från undervisnings- och kulturministeriet, och revitaliseringsprogrammet för det karelska språket³³ publicerades i maj 2025. En arbetsgrupp för karelska språket som bestod av utomstående experter och som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet och Östra Finlands universitets revitaliseringsprojekt för det karelska språket utarbetade

33 Tynnyrinen, N., Jalava, L., Nuolijärvi, P., Jalagin, S., Kondie, T., Pasanen, A., Sarhimaa, A., Siilin, L. & Suksi, M. (2025). *Revitaliseringsprogram för karelska språket: Riktlinjer för att stärka det autoktona språket karelska i Finland*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2025:14. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

revitaliseringsprogrammet. Experterna agerade självständigt och oberoende av undervisnings- och kulturministeriets riktlinjer eller myndighetsuppfattning. Således ska förslagen inte tolkas som planer som styr ministeriets verksamhet, utan genomförandet av dem kräver särskilda beslut av ministeriet och andra instanser. I programmet presenteras 23 konkreta förslag till åtgärder för att främja det karelska språkets livskraft. När det gäller undervisningen är de föreslagna åtgärderna bl.a. pilotförsök med och etablering av språkboverksamhet på karelska, pilotförsök med och etablering av undervisning i karelska, utveckling av en utbildningsväg för lärare i karelska, förbättrad tillgång till läromedel och skapande av en läromedelsbank för karelska, omnämnande av karelskan i grunderna för studiesedelunderstöd för det fria bildningsarbetet samt ökad medvetenhet om karelskan exempelvis inom utbildningen.

2.3 Digitalisering

I sitt betänkande om språkberättelsen år 2021 konstaterade grundlagsutskottet att de skyldigheter som följer av språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen ska beaktas när nya digitala tjänster och system skapas. Utskottet ansåg det viktigt att de grundläggande språkliga rättigheterna beaktas redan i den inledande fasen av utvecklingen av tjänsterna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt i olika språkversioner³⁴.

Digitaliseringen behandlas utförligare som ett separat tema i kapitel 5 i denna språkberättelse. Sammanfattningsvis kan man säga att man medstadels strävar efter att beakta språklagstiftningens krav inom de olika ministeriernas förvaltningsområden när nya digitala tjänster och system utvecklas. Enligt den senaste språkbarometern har svenskspråkiga personers nöjdhet med digitala tjänster trots detta minskat sedan 2020, och det finns fortfarande stora problem i de svenskspråkiga digitala tjänsterna. Flera organisationer har redan webbplatser, blanketter och tillkännagivanden på samiska, men endast ett fåtal myndigheter kan erbjuda komplett digital kundservice på de samiska språken. Informationen på teckenspråk på myndigheternas webbplatser har ökat, men den upplevs fortfarande vara svår att hitta. Dessutom tar myndigheternas webbinnehåll på teckenspråk inte alltid hänsyn till användare av finlandssvenskt teckenspråk eller dövblinda personer.

34 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, s. 2.

3 Aktuell information om Finlands språkförhållanden

3.1 Statistik om språkgrupperna

Statistikcentralens statistik över befolkningsstrukturen beskriver finska och utländska medborgare, som vid årsskiftet är fast bosatta i Finland³⁵. I statistiken ingår uppgifter om befolkningens språk, nationalitet, boningsort, ålder, civilstånd och kön.

Tabell 1. Finlands befolkning efter språkgrupp, 2021–2024³⁶

Språkgrupp	2021	2022	2023	2024
Hela landets folkmängd	5 548 241	5 563 970	5 603 851	5 635 971
finskspråkiga	4 800 243 (86,5 %)	4 778 891 (85,9 %)	4 757 476 (84,9 %)	4 738 386 (84,1 %)
svenskspråkiga	287 933 (5,2 %)	287 052 (5,2 %)	286 030 (5,1 %)	285 360 (5,1 %)
samiskspråkiga	2 023 (0,04 %)	2 035 (0,04 %)	2 051 (0,04 %)	2 077 (0,04 %)
personer med främmande språk som modersmål	458 042 (8,3 %)	495 992 (8,9 %)	558 294 (10,0 %)	610 148 (10,8 %)

Statistikcentralen följer den internationella standarden ISO 639-1 om språk. Uppgiften om modersmål i befolkningsdatasystemet grundar sig på vad personen själv eller föräldrarna uppgett. I internationell skala är det inte särskilt vanligt

35 Utländska medborgare statistikförs om personen bor eller ämnar bo i landet i minst ett år.

36 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11ra – Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2024. Hämtad 22.5.2025.

att samla in och registrera uppgifter om modersmål, och till exempel i de övriga nordiska länderna finns inga uppgifter om modersmål för dem som hör till befolkningen. I Finland används systemet för att trygga språkgruppernas rättigheter och för att ersätta de kostnader som flerspråkigheten ger upphov till.³⁷

Antecknandet av flera språk i befolkningsdatasystemet har behandlats i språkberättelserna sedan 2017. Europarådets ministerkommitté har rekommenderat att det bör göras lättare att i befolkningsdatasystemet i Finland anmäla multiidentitet och tillhörighet till flera språkgemenskaper³⁸, och i språkberättelsen år 2017 konstaterades att denna fråga bör utredas. I februari 2020 färdigställdes justitieministeriets utredning i frågan, där man drar slutsatsen att möjligheten att uppge flera språk i systemet skulle ge en mångsidigare bild av medborgarnas språkliga identitet, av de språk som talas och av tillhörigheten till språkgemenskaper³⁹.

I det språkpolitiska programmet ingår en åtgärd riktad till finansministeriet, enligt vilken ministeriet ska inleda förberedande arbete för att möjliggöra registrering av flera språk i befolkningsdatasystemet⁴⁰. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (MDB) har på begäran av finansministeriet utrett kostnaderna och genomförandalternativen.⁴¹ I utredningen ansågs det bästa alternativet vara att modersmålet och kontaktspråket registreras i befolkningsdatasystemet på samma sätt som nu och att det utöver dem införs en möjlighet att registrera ett eller flera hemspråk eller modersmål. MBD uppskattar kostnaderna för ändringen till ungefär 100 000–120 000 euro. I kalkylen ingår dock inte kostnaderna för de ändringar som det nya datafältet innebär för olika myndigheters informationssystem. Dessutom beror kvaliteten på den statistiska informationen som fås genom ändringen på i vilken omfattning medborgarna registrerar andra språk i befolkningsdatasystemet. För att informationen i det nya datafältet ska vara till nytta t.ex. i planeringen av förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i skolorna, bör

37 Tammenmaa, C. (red.). (2020). *Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8. Helsingfors: Justitieministeriet.

38 Europarådets ministerkommittés resolution (CM/ResCMN(2017)1) om genomförandet i Finland av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.

39 Tammenmaa, C. (red.). (2020).

40 Statsrådet. (2022). *Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut*. Statsrådets kanslis publikationer 2022:51. Helsingfors: Statsrådet. s. 68

41 Finansministeriet. (5.6.2025). Utlåtande: Finansministeriets svar på ministeriets bakgrundsfråga för språkberättelsen 2025.

informationen vara innehållsmässigt och befolkningsmässigt heltäckande.⁴² Ett medborgarinitiativ om registrering av flera språk i befolkningsdatasystemet gavs den 11 januari 2023, men stödet för det var inte tillräckligt och ärendet gick inte vidare till behandling i riksdagen.

3.1.1 Förändringar i språkgruppernas storlek samt befolkningens rörlighet

Finlands folkmängd har ökat under hela uppföljningsperioden. År 2024 minskade antalet personer med finska, svenska eller samiska som modersmål med 19 734 personer och antalet personer med främmande språk som modersmål ökade med 51 854 personer jämfört med året innan. Personer som talar främmande språk upprätthöll således befolkningsökningen och detsamma gäller för alla åren under uppföljningsperioden. Detta var fallet även i den föregående språkberättelsen. Den relativa andelen finskspråkiga minskade med över två procentenheter under 2021–2024 och antalet finskspråkiga minskade med cirka 20 000 personer per år under hela uppföljningsperioden. Under uppföljningsperioden har de svenskspråkigas relativa andel av befolkningen minskat från 5,2 procent till 5,1 procent och även det totala antalet personer har minskat. Den relativa andelen samiskspråkiga var oförändrad under hela uppföljningsperioden.

Tabellerna 2 och 3 visar att personer med främmande språk som modersmål utgör den största gruppen av både invandrare och utvandrare. Nettoinvandringen av personer med ett främmande språk som modersmål ökade under hela granskningsperioden 2020–2023. År 2020 uppgick nettoinvandringen till 15 800 personer och 2023 uppgick den redan till knappt 59 000 personer. Antalet utvandrare med ett främmande språk som modersmål har varit rätt så stabilt under hela granskningsperioden, vilket innebär att den ökade nettoinvandringen förklaras med ett ökat antal invandrare.

42 Finansministeriet. (5.6.2025).

Tabell 2. Antal invandrare efter språk och andel av alla invandrare 2020–2023⁴³

Språkgrupp	2020	2021	2022	2023
finskspråkiga	7 594 (23,1 %)	6 345 (17,5 %)	5 640 (11,3 %)	5 341 (7,3 %)
svenskspråkiga	1 727 (5,3 %)	1 636 (4,5 %)	1 527 (3,1 %)	1 408 (1,9 %)
samiskspråkiga	5 (0,02 %)	6 (0,02 %)	4 (0,01 %)	7 (0,01 %)
personer med främmande språk som modersmål	23 572 (71,7 %)	28 377 (78,0 %)	42 827 (85,7 %)	66 480 (90,8 %)
Totalt	32 898 (100 %)	36 364 (100 %)	49 998 (100 %)	73 236 (100 %)

Tabell 3. Antal utvandrare efter språk och andel av alla utvandrare 2020–2023⁴⁴

Språkgrupp	2020	2021	2022	2023
finskspråkiga	5 880 (39,0 %)	5 697 (42,3 %)	6 328 (40,5 %)	6 031 (39,4 %)
svenskspråkiga	1 425 (9,5 %)	1 432 (10,6 %)	1 579 (10,1 %)	1 550 (10,1 %)
samiskspråkiga	7 (0,05 %)	5 (0,04 %)	7 (0,04 %)	3 (0,02 %)
personer med främmande språk som modersmål	7 772 (51,5 %)	6 325 (47,0 %)	7 721 (49,4 %)	7 738 (50,5 %)
Totalt	15 084 (100 %)	13 459 (100 %)	15 635 (100 %)	15 322 (100 %)

43 Finlands officiella statistik (FOS): Invandrare och integration [webbpublikation]. 11w1 – In- och utvandring efter ut- eller invandringsland, kön och språk, 1990–2023. Hämtad 23.5.2025.

44 Finlands officiella statistik (FOS): Invandrare och integration [webbpublikation]. 11w1 – In- och utvandring efter ut- eller invandringsland, kön och språk, 1990–2023. Hämtad 23.5.2025.

Antalet utvandrare med ett främmande språk som modersmål år 2023 utgjorde 1,4 procent i relation till det antal personer med ett främmande språk som vid slutet av år 2023 var fast bosatta i Finland. Finskspråkiga utvandrare uppgick till 0,1 % i relation till finskspråkiga personer som bor permanent i Finland och svenskspråkiga utvandrare uppgick till 0,5 % i relation till svenskspråkiga personer som bor permanent i Finland. Finskspråkiga flyttar mer sällan utomlands än svenskspråkiga. Situationen var densamma också i den föregående språkberättelsen.

3.1.2 Samiskspråkiga

I Finland talas tre olika samiska språk: enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska. Informationen om antalet personer som talar de samiska språken grundar sig på uppskattningar och det finns inga exakta siffror att tillgå. För att det ska vara möjligt att samla in mer detaljerad information till exempel i samband med sametingsvalet behövs mer resurser⁴⁵. I samebarometern som justitieministeriet låtit göra uppskattades antalet personer som talar nordsamiska till ungefär 2 000.⁴⁶ Siffran har dock upprepats i olika källor under lång tid och det finns ingen exakt information om vad uppskattningen ursprungligen baserade sig på. Utöver i Finland talas nordsamiska i Norge och Sverige, och i dessa tre länder talar sammanlagt ungefär 20 000–30 000 personer detta språk. Nordsamiska är det mest utbredda av de samiska språken och dess talargrupp har förblivit relativt livskraftig.

I samebarometern som justitieministeriet beställt uppskattas antalet personer som talar enaresamiska till ungefär 450⁴⁷. Enaresamiska har traditionellt talats i trakten kring Enare träsk, och de som talar enaresamiska och nordsamiska kan ofta förstå varandra i huvudsak. Enaresamiskan var allvarligt hotad i slutet av 1900-talet, men revitaliseringsåtgärder bidrog till att öka antalet personer som talar språket från ungefär 350 till 450. Skoltsamiskan är det mest hotade av de tre samiska språken som talas i Finland. Enligt samebarometern är antalet personer som talar skoltsamiska ungefär 300. Bland annat områdesförändringar och förfinskning har påverkat språkets ställning, och språkskiftet har fortskridit längst i den skoltsamiska språkgemenskapen. Inledningen av arbetet med att revitalisera språket har stött på utmaningar, men under de senaste åren har det skett framsteg.

45 Sametinget. (9.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

46 Eriksen, K. m.fl. (2025).

47 Eriksen, K. m.fl. (2025).

Enligt sametingets statistik fanns det 11 589 samer i Finland år 2023. Av dem bodde 29,1 procent i samernas hembygdsområde, 65,1 procent i övriga Finland och 5,9 procent utomlands.⁴⁸ Andelen samer som bor i samernas hembygdsområde, dvs. i Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt i Lapplands renbeteslags område i norra delen av Sodankylä kommun, har minskat något och andelen som bor på andra håll i Finland har ökat jämfört med den föregående statistiken från 2019. I slutet av 2024 registrerades samiska som modersmål för 2 077 personer i befolkningsdatasystemet, dvs. cirka 18 procent av samerna. Av dem som uppgetts ha samiska som modersmål bodde cirka 62 procent i kommuner inom samernas hembygdsområde. Baserat på statistiken verkar den befolkning som talar ett samiskt språk alltså ha koncentrerats till samernas hembygdsområde, fastän merparten av samerna bor utanför hembygdsområdet.

En betydande andel av samiskspråkiga är tvåspråkiga, och då har många tvåspråkiga samer uppgivit finska som sitt modersmål. Det samiska språket började registreras i befolkningsdatasystemet först från och med 1992, så för den äldre befolkningen har oftast finska angetts som modersmål oavsett den faktiska språkbakgrunden. Av dessa skäl är den samiska befolkningen sannolikt större än vad den officiella statistiken ger sken av.⁴⁹

Klassificeringen ISO 639-1 som används i befolkningsdatasystemet har inga egna koder för olika samiska språk. Om personen i befolkningsdatasystemet som sitt modersmål har angett syd-, enare-, kildin-, skolt-, lule- eller nordsamiska, är personen enligt befolkningsdatasystemet till sitt modersmål en person med främmande språk (ISO 639-1-koden "98" annat språk). Statistikcentralen korrigerar detta så att dessa personer uppges som samiskspråkiga i den officiella statistiken.⁵⁰

3.1.3 Teckenspråkiga

På samma sätt som för andra språkminoriteter registreras vanligen inte finskt och finlandssvenskt teckenspråk eller annat teckenspråk som modersmål i befolkningsregisteruppgifterna. Finlands Dövas Förbund uppskattar att omkring 5 500 personer i Finland har teckenspråk som modersmål. Merparten av dem använder finskt teckenspråk och omkring 200 personer använder finlandssvenskt

48 Den sammanlagda andelen på mer än 100 procent beror på avrundningen av siffrorna. Sametinget. (2024). Saamelaisten lukumäärä vuoden 2023 saamelaiskäräjien vaaleissa. Hämtad 25.5.2025 på adressen: https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/saamelaisten_lkm_vaaleissa.

49 Arola, L. (2021).

50 Information från Statistikcentralen per e-post 26.8.2025.

teckenspråk. Uppskattningen baseras på antalet hörselskadade användare av FPA:s tolkningstjänst som använder finskt eller finlandssvenskt teckenspråk eller tecknad finska/svenska som kommunikationsmedel (sammanlagt 2 821 personer). Till detta har man adderat ett uppskattat antal personer som använder teckenspråk men inte tolkningstjänst samt ett uppskattat antal hörande personer som använder teckenspråk till följd av sin hembakgrund.⁵¹ I västländerna är andelen döva ungefär en halv promille, dvs. drygt 2 800 personer, vilket stämmer överens med antalet personer som använder FPA:s tolkningstjänst.

När man granskar siffrorna är det bra att ta hänsyn till att den ökade användningen av kokleaimplantat på 2000-talet och den anknytande föreställningen att teckenspråk är onödigt också har medfört att användningen av teckenspråk och tecknat tal har minskat, och baserat på teckenspråksorganisationernas uppfattning har det blivit svårare att få beslut om tolkningstjänst i synnerhet för barn under skolåldern.⁵² Det finns ingen statistisk information om antalet personer som använder teckenspråk av någon annan orsak än dövhet eller hörselskada. Hörande barn till teckenspråkiga föräldrar (coda, children of deaf adult[s]) samt hörande syskon till teckenspråkiga personer (soda, sibling of deaf adult[s]) kan uppleva att teckenspråket är (ett av) deras modersmål.⁵³

Det finns ingen separat kod för teckenspråk i ISO 639-1-klassificeringen⁵⁴. I början av 2024 hade 611 myndiga personer uppgett finskt teckenspråk och 12 myndiga personer finlandssvenskt teckenspråk som sitt modersmål i befolkningsdatasystemet⁵⁵.

3.1.4 Övriga språkgrupper

3.1.4.1 Romani

Romerna i Finland är en traditionell etnisk, språklig och kulturell minoritet som har bott i Finland åtminstone sedan 1500-talet. Det är svårt att uppskatta antalet romer i Finland och uppskattningarna baserar sig inte på statistik, därför att utgångspunkten i dataskyddslagen är att särskilda kategorier av personuppgifter,

51 Dövas förbund rf. (28.5.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

52 Dövas förbund rf. (28.5.2025).

53 Rainò, P. (2025).

54 Information från Statistikcentralen per e-post den 26 augusti 2025.

55 Rainò, P. (2025), s. 19.

till vilka även etniskt ursprung hör, inte får behandlas. Inte heller för romani finns det någon separat kod i ISO 639-1-klassificeringen⁵⁶. Enligt Europarådets uppskattning finns det ungefär 10 000–12 000 romer i Finland. Dessutom bor ungefär 3 000–5 000 finska romer i Sverige.

Den romani som talas i Finland är en nordvästlig dialekt av det romska språket och enligt de finska romernas egna uppskattningar behärskar bara ungefär en tredjedel av dem det väl. I verkligheten kan andelen vara ännu mindre. Å andra sidan är bara en liten del av romerna i Finland helt okunniga i romani. Kunskaperna i och användningen av romani har minskat påtagligt efter andra världskriget⁵⁷ och antalet personer som talar romani har enligt uppskattning minskat med nästan 40 procent under de senaste 50 åren⁵⁸. Finländsk romani är numera ett allvarligt hotat språk, eftersom de som kan språket hör till de äldre åldersklasserna.

Revitaliseringsprogrammet för romani med åtgärdsförslag, som en expertgrupp tillsatt av Utbildningsstyrelsen har utarbetat, publicerades 2022. Programmets syfte är att trygga språkets fortlevnad från generation till generation också i framtiden.⁵⁹ En del av åtgärdsförslagen i revitaliseringsprogrammet är desamma som förslagen i det senaste programmet för romsk politik (Rompo3, 2023–2030). Verkställandet av revitaliseringsprogrammet har inletts relativt långsamt, eftersom medel inte har reserverats för genomförandet. Verkställandet genomförs främst med understöd från Finska Kulturfonden genom små projekt.

3.1.4.2 Karelska språket

Karelska är ett av de språk som är närmast besläktat med finska och det har talats i Finland lika länge som finska. Karelska är ett eget språk som skiljer sig från finska bland annat i fråga om ordförråd och grammatik, även om det ofta felaktigt tas som

56 Information från Statistikcentralen per e-post 26.8.2025.

57 Utbildningsstyrelsen. (2022). *Revitaliseringsprogrammet för romani med åtgärdsförslag. Rapporter och utredningar 2022:6*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, s. 29.

58 Stenroos, M. (2023). *Finlands program för romsk politik (Rompo) 2023–2030*. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:3. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet, s. 67.

59 Utbildningsstyrelsen. (2022).

en östfinsk dialekt. Det existerar inget enhetligt karelskt skriftspråk utan man har skapat tre skriftspråksformer utifrån huvuddialekterna vithavskarelska, sydkarelska och livvi.⁶⁰ Sydkarelska kallas också egentlig karelska.⁶¹

Det finns ingen statistisk information om antalet karelskspråkiga i Finland och i ISO 639-1-klassificeringen finns ingen separat kod för karelska⁶². I Finland finns det uppskattningsvis ungefär 20 000 personer som kan karelska. Av dem talar ungefär 11 000 personer språket flytande och 5 000 personer använder det dagligen⁶³. Enligt vissa åsikter grundar sig dessa uppskattningar på en felaktig tolkning av källmaterialet och det faktiska antalet personer som talar karelska skulle vara betydligt mindre⁶⁴. Enligt en enkät som genomfördes 2024 finns det personer som talar karelska i alla åldersgrupper från 15 år uppåt och dessutom finns det familjer i Finland där man talar karelska med barnen⁶⁵.

Det karelska språket är allvarligt hotat, men de senaste åren har det skett en positiv utveckling när det gäller återupplivningen av det. Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte en expertgrupp för karelska språket som Institutet för de inhemska språken samordnar för mandatperioden 1.7.2023–31.12.2024 samt för en förlängd period fram till den 31 december 2025. Ett revitaliseringsprogram för det karelska språket publicerades våren 2025⁶⁶. En expertarbetsgrupp för karelska språket och Östra Finlands universitets revitaliseringsprojekt för det karelska språket utarbetade revitaliseringsprogrammet. För att bevara och stärka det karelska språket behövs enligt revitaliseringsprogrammet undervisning för olika åldrar, användningssituationer, språkmateriel avsett särskilt för barn och unga, kontinuerlig språkutveckling för att stödja användningen av språket samt trygghet av språket genom lagstiftning.

60 Institutet för de inhemska språken: *Karelska* [webbsida]. Hämtad 30.6.2025 på adressen: <https://sprakinstitutet.fi/om-oss/sprak-och-sprakpolitik/minoritetssprak/#Karelska>.

61 Suojärven pitäjäseura ry. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

62 Information från Statistikcentralen per e-post 26.8.2025.

63 Expertarbetsgruppen för karelska. (10.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025; Östra Finlands universitet. (4.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

64 Suojärven pitäjäseura ry. (6.6.2025); Karjalan kiellet ry. (5.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

65 Expertarbetsgruppen för karelska språket. (10.6.2025).

66 Tynnyrinen, N. m.fl. (2025).

Revitaliseringsåtgärderna värderas högt i den karelskspråkiga gemenskapen och det finns förväntningar på dem, men språkanvändarna förhåller sig också skeptiskt till förändringarna. Enligt Östra Finlands universitet vore det viktigt att förbättra stödet för karelska språket nu när språkgemenskapen är motiverad och aktiv, eftersom detta i kombination med statligt stöd kan ge goda resultat för språkets revitalisering. Om stödåtgärderna fördröjs finns det en risk för att språkaktivisterna bränner ut sig.⁶⁷

3.1.4.3 Tatariska

Det finns uppskattningsvis 800–900 tatarer av turkiskt ursprung i Finland. Merparten av dem bor i huvudstadsregionen. Över hälften av dem har fortfarande tatariska som modersmål. Tatariskan i Finland tillhör den västliga dialekten av det tatariska språket, dvs. mishar, som tillhör de turkiska språken.⁶⁸ Tatariskan har en egen kod i ISO 639-1-klassificeringen och i slutet av 2024 hade 253 personer som är fast bosatta i Finland uppgett tatariska som sitt modersmål⁶⁹.

3.1.4.4 Jiddisch

I de judiska samfunden i Helsingfors och Åbo finns cirka 100 personer med kunskaper i jiddisch. Det finns ingen officiell statistik om jiddischtalande. Jiddisch som talat språk håller på att försvinna från Finland och de flesta judar i Finland har finska som modersmål.⁷⁰ Det finns en kod för jiddisch i ISO 639-1-klassificeringen och i slutet av 2024 hade en person som var stadigvarande bosatt i Finland uppgett jiddisch som sitt modersmål⁷¹.

3.1.5 Största grupperna med främmande språk som modersmål

I slutet av år 2024 uppgick antalet fast bosatta personer i Finland med främmande språk som modersmål till 610 148. Som personer med främmande språk som modersmål räknas de som har något annat än finska, svenska eller samiska som

67 Östra Finlands universitet. (4.6.2025); expertarbetsgruppen för karelska språket (10.6.2025).

68 Utrikesministeriet. (2023). Suomen kuudes määräaikaishavainto alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta.

69 Information från Statistikcentralen per e-post 26.8.2025.

70 Utrikesministeriet. (2023).

71 Information från Statistikcentralen per e-post 26.8.2025.

modersmål. De största grupperna med personer med främmande språk som modersmål var de med modersmålet ryska (102 487), estniska (49 563) och arabiska (43 534). Sett till landskap var andelen personer med ett främmande språk som modersmål i slutet av år 2024 högst i Nyland (19 procent) och lägst i Södra Österbotten (4 procent). Sett till kommun var andelen personer med främmande språk som modersmål störst i Vanda (29 procent), Esbo (25 procent), Närpes (22 procent) och i Helsingfors (20 procent).

Tabell 4. Största grupperna med ett främmande språk som modersmål 2021–2024⁷²

Språk	2021	2022	2023	2024
ryska	87 552	93 535	99 606	102 487
estniska	50 232	50 318	50 202	49 563
arabiska	36 466	39 069	41 311	43 534
ukrainska	7 278	8 761	26 519	38 850
engelska	25 638	29 448	33 796	36 971
somaliska	23 656	24 647	25 654	26 891
farsi, persiska	16 432	18 097	20 421	22 154
kinesiska	14 780	15 735	17 501	19 264
albanska	13 830	15 576	17 779	19 072
kurdiska	15 850	16 603	17 270	17 953
vietnamesiska	12 310	13 138	14 486	16 129
turkiska	10 039	10 913	11 852	12 964
tagalog, filippinska	5 934	8 158	10 724	12 661
thai	10 831	11 274	11 886	12 355
spanska	9 891	10 600	11 253	11 804
bengali	5 131	6 374	8 908	11 588
nepali	5 048	5 818	7 234	10 028
övriga	107 144	117 928	131 892	145 880
Totalt	458 042	495 992	558 294	610 148

⁷² Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11rm – Språk efter kön kommunvis, 1990–2024. Hämtad 2.6.2025 på adressen: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rm.px/. I tabellen uppges de språk som talades av minst 10 000 personer i Finland år 2024.

3.1.6 Lätt språk

Enligt Selkokeskus bedömning har omkring 632 000–812 000 personer, dvs. 11–14 procent av befolkningen, behov av lätt språk i Finland. Behovet av lätt språk har ökat redan i flera år. Det här beror särskilt på att antalet personer över 65 år och personer med invandrarbakgrund ökar.⁷³ Trots att lätt språk inte är något språk och därför inte omfattas av språklagstiftningen, har justitieministeriet ansett det relevant att kortfattat här ta upp lätt språk och främjandet av dess användning inom statsförvaltningen.

Med lätt språk avses en form av finska eller svenska som till innehåll, ordförråd och uppbyggnad har anpassats för att vara mer lättläst och lättförståelig än standardspråket. Lätt språk är avsett för dem som har svårt att läsa eller förstå standardspråk. Lätt språk är inte samma sak som klarspråk. Klarspråk avser ett klart och begripligt språk och är reglerat i lag. Enligt 9 § i förvaltningslagen⁷⁴ ska myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Detta betyder att myndigheterna ska uttrycka sig så att en kund inom förvaltningen kan förväntas entydigt förstå ärendets innebörd och så att kunden får tillräcklig information om ärendet med hänsyn till dess art. För de målgrupper som behöver lätt språk kan det vara mycket svårt att uträtta ärenden hos myndigheter, och då räcker det inte med ett klart standardspråk, utan förståelsen av ärenden kräver användning av lätt språk.

Finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken anser att utöver klarspråk bör myndigheterna också kommunicera på lätt språk⁷⁵. En av de fyra prioriteringarna i strategin för öppen förvaltning 2030, som godkändes i december 2020, är att öppen förvaltning främjar allas rätt att förstå och bli förstådda. Strategins mål är att på ett planerat och förutseende sätt öka kompetensen i och mängden lätt finska och lätt svenska inom den offentliga sektorns organisationer.⁷⁶ Ett av målen för nationalspråksstrategin, som godkändes som statsrådets principbeslut 2021, är att beakta behovet av lätt språk som en del av

73 Selkokeskus. (21.5.2025). *Selkokielen tarve*. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-tarve/>.

74 Förvaltningslagen (434/2003).

75 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

76 Finansministeriet. (2020). *Avoimen hallinnon strategia 2030*. Hämtad 1.7.2025 på adressen: https://avoinhallinto.fi/wp-content/uploads/2024/01/VM_Avoimen_Hallinnon_Strategia2030.pdf.

tillgängligheten. Enligt strategin ökas användningen av lätt finska och svenska i verksamheten och kommunikationen vid ministerier och förvaltningsområden, likaså kompetensen i fråga om lätt språk och ett klart och tydligt allmänspråk⁷⁷.

Föreningsaktören Selkokeskus som lyder under Kehitysvammaliitto främjar användningen av lätt finska och utvecklar lätt språk. Motsvarande aktör när det gäller lätt svenska är LL-Center som lyder under FDUV. Selkokeskus koordinerar delegationen för lätt språk. Delegationens mål är att förbättra ställningen för personer som har behov av lätt språk i Finland. Delegationen har utarbetat ett handlingsprogram för lätt språk för åren 2024–2026⁷⁸. Det ökade behovet av lätt språk i samhället lyfts också fram i den utredning⁷⁹ om finska språkets tillstånd på 2020-talet som justitieministeriet har beställt.

3.2 Kommunernas språkliga indelning

Enligt 5 § i språklagen (423/2003) är en kommun tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. Statsrådet skall bestämma att en tvåspråkig kommun skall bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent. En kommun som inte fyller minimikraven för att vara tvåspråkig kan söka status som frivilligt tvåspråkig på förslag av kommunfullmäktige. Exempel på sådana kommuner är Lojo, Larsmo, Närpes och Korsnäs.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs vart tionde år på grundval av den officiella statistiken vilka kommuner som är tvåspråkiga och vilket majoritetsspråket är samt vilka kommuner som är enspråkigt finska eller svenska. Den språkliga indelning av kommunerna som gäller för närvarande grundar sig på statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2023–2032 (1385/2022).

77 Statsrådet. (2021). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*, s. 63.

78 Selkokeskus. (13.9.2024). *Handlingsprogram för lätt språk 2024–2026*. Hämtad 1.7.2025 på adressen: [https://ll-center.fi/Site/Data/2794/Files/handlingsprogram_for_lattsprak%20\(002\).pdf](https://ll-center.fi/Site/Data/2794/Files/handlingsprogram_for_lattsprak%20(002).pdf).

79 Onikki-Rantajääskö, T. (2024). *Finska som delaktighetens språk Utredning av finska språkets tillstånd i Finland i mitten av 2020-talet*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2024:20. Helsingfors: Statsrådet.

Samiska har en officiell ställning inom samernas hembygdsområde, vilket innebär att samerna har rätt att använda sitt modersmål hos myndigheter och i offentliga tjänster i Enontekis, Enare, Sodankylä och Utsjoki kommuner⁸⁰.

Tabell 5. Antal kommuner⁸¹ samt antal och andel finsk- och svenskspråkiga kommuner 2024⁸²

Språklig status	Antal kommuner 2024	Antal finskspråkiga och andel av befolkningen	Antal svenskspråkiga och andel av befolkningen
Tvåspråkiga kommuner (svenskspråkig majoritet)	15	37 325 (24,3 %)	103 879 (67,8 %)
Tvåspråkiga kommuner (finskspråkig majoritet)	18	1 295 161 (72,3 %)	138 745 (7,7 %)
Finskspråkiga kommuner	259	3 404 507 (93,0 %)	16 619 (0,5 %)
Svenskspråkiga kommuner (Åland)	16	1 393 (4,5 %)	26 117 (85,2 %)
Alla kommuner	309	4 738 386 (84,1 %)	285 360 (5,1 %)

80 Samiska språklagen (2003/1086).

81 Kommunförbundet: *Tvåspråkighet och tvåspråkiga kommuner* [webbsida]. Hämtad 20.5.2025 på adressen: <https://www.kommunforbundet.fi/kommunforbundet/kommuner-och-samkommuner/tvasprakiga-kommuner>

82 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11ra – Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2024. Hämtad 20.5.2025.

Tabell 6. Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska (2024)⁸³

Tvåspråkiga kommuner där majoritets- språket är finska	Andel svenskspråkiga (%)	Antal svenskspråkiga	Befolkning totalt
Hangö	41,4	3 189	7 702
Lovisa	38,8	5 562	14 352
Grankulla	30,6	3 134	10 253
Lappträsk	29,5	716	2 429
Kaskö	27,6	343	1 241
Sibbo	27,4	6 265	22 826
Borgå	27,4	14 191	51 737
Sjundeå	26,2	1 620	6 182
Vasa	23,0	16 167	70 361
Kyrkslätt	14,6	6 066	41 635
Karleby	11,8	5 731	48 367
Mörskom	9,5	159	1 677
Pyttis	6,6	331	5 001
Esbo	6,3	20 246	320 931
Helsingfors	5,4	36 945	684 018
Åbo	5,4	11 164	206 073
Lojo	3,4	1 568	45 687
Vanda	2,1	5 348	251 269

83 Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11ra – Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2024. Hämtad 20.5.2025.

Tabell 7. Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska (2024)⁸⁴

Tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska	Andel finskspråkiga (%)	Antal finskspråkiga	Befolkning totalt
Ingå	43,8	2 365	5 402
Pargas	41,5	6 167	14 868
Kristinestad	40,1	2 457	6 121
Raseborg	30,4	8 209	27 036
Jakobstad	30,3	5 941	19 576
Kimitoön	29,7	1 890	6 371
Korsholm	28,5	5 620	19 738
Kronoby	19,4	1 231	6 342
Vörå	11,8	734	6 210
Malax	9,4	507	5 415
Pedersöre	8,0	899	11 226
Nykarleby	6,5	484	7 439
Närpes	4,9	470	9 554
Larsmo	4,8	280	5 884
Korsnäs	3,6	71	1 986

Cirka 1,94 miljoner finländare bor i tvåspråkiga kommuner. År 2024 bodde cirka 139 000 svenskspråkiga (48,6 procent av alla svenskspråkiga) i tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk och cirka 104 000 (36,4 procent) i kommuner med svenska som majoritetsspråk. Dessutom bor cirka 26 000 svenskspråkiga på Åland, vilket utgör cirka 9 procent av den svenskspråkiga befolkningen. Endast en liten del av de svenskspråkiga bodde i enspråkigt finskspråkiga kommuner.

⁸⁴ Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. 11ra – Nyckeltal för befolkningen efter område, 1990–2024. Hämtad 20.5.2025.

År 2024 bodde den stora majoriteten finskspråkiga antingen i finskspråkiga kommuner (71,9 procent) eller i tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk (27,3 procent). Cirka 40 000 (0,8 procent) av de finskspråkiga bodde i det svenskspråkiga landskapet Åland eller i en tvåspråkig kommun med svenska som majoritetsspråk.

3.3 Tillsynen av de språkliga rättigheterna i Finland

Varje myndighet ska inom sitt ansvarsområde övervaka att språklagstiftningen följs. Genom detta vill man garantera att särdragen inom varje sektor i genomförandet av de språkliga rättigheterna kan beaktas på ett lämpligt sätt. I Finland tillämpas olika tillsynsmekanismer för att trygga lagenligheten i myndigheternas verksamhet. De högsta laglighetsövervakarna är riksdagens justitieombudsman och statsrådets justitiekansler. Den som upplevt eller observerat diskriminering på grund av språk kan kontakta diskrimineringsombudsmannen. Av samma orsak kan man också lämna in en ansökan till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden.

I frågor som gäller brister i den språkliga servicen kan man beroende på ärendet även kontakta kommunens socialombudsman, hälsovårdsenhetens patientombudsman, regionförvaltningsverket eller ett högre ämbetsverk, såsom ministeriet. I första hand bör man alltid kontakta den myndighet direkt vars språkliga tjänst ärendet gäller.

På basis av språkbarometern 2024 vet största delen av de svensk- och finskspråkiga inte vem de ska vända sig till i ärenden som gäller språkliga rättigheter. Över 90 procent av de som svarade på barometern visste inte vem de ska kontakta i frågor som rör språkliga rättigheter och tjänster.⁸⁵ Bland de teckenspråkiga verkar medvetenheten i denna fråga vara på en högre nivå. I teckenspråksbarometern 2024 hade 22 procent av de som svarade på frågan som kartlade detta kontaktat diskrimineringsombudsmannen eller någon annan myndigheter eller tjänsteman i frågor som rör deras språkliga rättigheter under de tre senaste åren.⁸⁶

85 Vento, I. (2025), s. 39.

86 Rainò, P. (2025), s. 79.

3.3.1 Riksdagens justitieombudsman

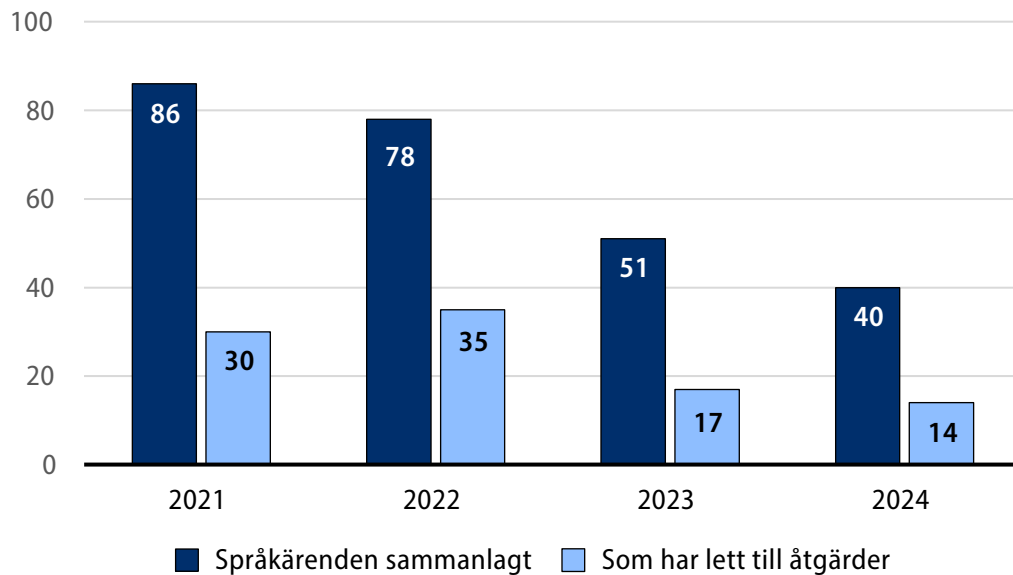
Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet har huvudsakligen samma befogenheter, men deras uppgifter skiljer sig något från varandra. En väsentlig del av bådas uppgifter är tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Genom en lag som trädde i kraft den 1 oktober 2022 har laglighetsövervakarna anvisats specialuppgifter. Till riksdagens justitieombudsman har i och med detta koncentrerats tillsynsuppgifter som gäller bl.a. tillgodoseendet av individens rättigheter inom social- och hälsovården samt socialförsäkringen, allmän intressebevakning, tillgodoseendet av de rättigheter som tillförsäkras samerna som urfolk och tillgodoseendet av romernas och andra gruppers rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.⁸⁷

I språkärenden som behandlas av riksdagens justitieombudsman handlar det om ärenden som omfattas av 17 § i grundlagen. Oftast handlar det om rätten att använda sitt eget språk antingen finska eller svenska som tryggas i det första och andra momentet, samt det allmännas skyldighet att tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder.⁸⁸ Tyngdpunkten i klagomålen som berör språk har förskjutits från traditionella språkfrågor i anslutning till myndighetsärenden till bedömning av myndigheternas webbplatser, användning av sociala medier, enskilda mycket speciella språkfrågor och användning av främmande språk.⁸⁹

87 Lag om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (330/2022), 3 §.

88 Riksdagens justitieombudsman. (2024). *Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2023*. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli.

89 Riksdagens justitieombudsman. (2025). *Riksdagens justitieombudsmans berättelse från år 2024*. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli.

Figur 1. Språkärenden som behandlades av riksdagens justitieombudsman 2021–2024⁹⁰

Majoriteten av de språkärenden som riksdagens justitieombudsman behandlade under 2021–2024 gällde liksom tidigare år rätten till service på svenska. Under de senaste åren har klagomål som berör språk allt oftare gällt information och handledning i olika former än konkreta kundservicesituationer eller behandling av ärenden hos myndigheter. Åtgärdsprocenten för språkärenden är vanligtvis hög och ofta högre än kansliets medelvärde.

3.3.2 Justitiekanslern i statsrådet

Justitiekanslern i statsrådet är laglighetsövervakare på högsta nivå. Justitiekanslern övervakar lagenligheten av den verksamhet som utövas av statsrådet och republikens president. Justitiekanslern övervakar även att myndigheterna följer lagen och fullgör sina skyldigheter. Medborgarna kan anförda klagomål hos justitiekanslern om de misstänker att en myndighet har handlat på ett lagstridigt sätt.⁹¹

⁹⁰ Riksdagens justitieombudsmans årsberättelser 2021–2024.

⁹¹ Justitiekanslern i statsrådet: *Vad gör justitiekanslern?* Hämtad 26.5.2025 på adressen: <https://oikeuskansleri.fi/sv/startside>.

Tabell 8. Språkärenden som statsrådets justitiekansler behandlade 2021–2024⁹²

Språkärenden	2021	2022	2023	2024
Klagomål	2	10	2	2
svenska språket	0	5	0	0
finska språket	2	0	1	1
samiska språket	0	5	1	1
teckenspråken	0	0	0	0
Utlåtanden	1	2	0	0

Justitiekanslern behandlar årligen färre språkärenden än riksdagens justitieombudsman. Under den period som granskades för den föregående språkberättelsen gällde största delen av de språkärenden som justitiekanslern behandlade svenska, men under denna granskningsperiod har ärendena som gällt samiska varit något fler än ärendena som gällt svenska.

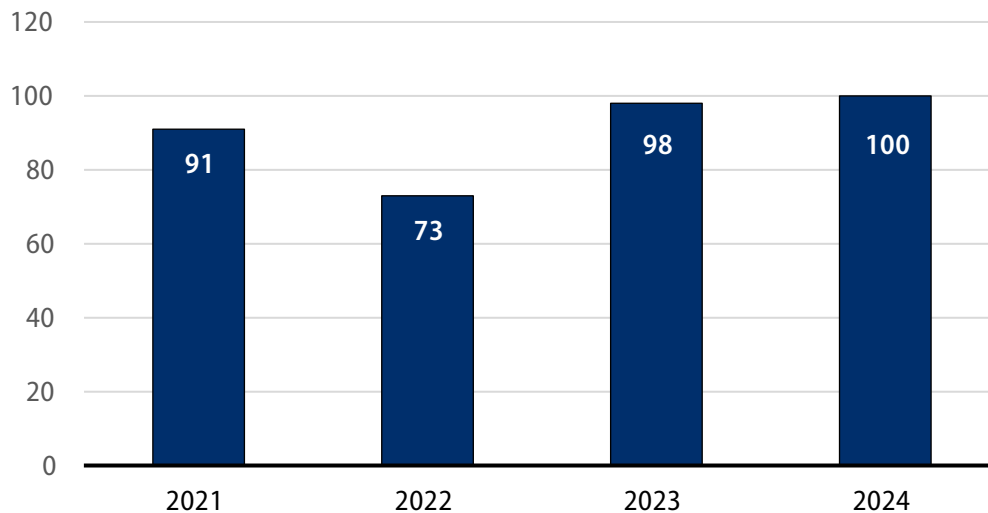
3.3.3 Diskrimineringsombudsmannen

Diskrimineringsombudsmannen är en självständig och oberoende myndighet som har till uppgift att främja likabehandling och ingripa i diskriminering. Man kan vända sig till diskrimineringsombudsmannen i diskrimineringsfrågor där diskrimineringsgrunden är språket. I och med delreformen av diskrimineringslagen, som trädde i kraft den 1 juni 2023, fick diskrimineringsombudsmannen befogenheter att övervaka också diskriminering i arbetslivet. Framöver har diskrimineringsombudsmannen befogenhet att övervaka efterlevnaden av diskrimineringslagen också vad gäller enskilda diskrimineringsfall i arbetslivet.⁹³

⁹² Justitiekanslerämbetet. (3.6.2025). E-postsvar på en begäran om information.

⁹³ Diskrimineringsombudsmannen. (2024). *Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2023*. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå.

Figur 2. Kontakter till diskrimineringsombudsmannen 2021–2024 där diskrimineringsgrunden är språket⁹⁴

År 2024 kontaktades diskrimineringsombudsmannen sammanlagt 507 gånger och av dem gällde 100 kontakter diskriminering på grund av språket. På grund av ändrad statistikföring omfattar det totala antalet kontakter nu i bredare utsträckning frågor som rör jämlikhet i arbetslivet och inte endast diskrimineringsärenden. Av kontakterna gällde 168 anställning och av dessa var 28, dvs. ungefär 17 procent, sådana där diskrimineringsgrunden var språket.

Trots att diskrimineringsombudsmannen får information om problemen med jämlikt tillhandahållande av service på samiska under diskussioner med intressentgrupperna lämnas det in väldigt få klagomål om bristen på service på samiska till diskrimineringsombudsmannen⁹⁵. Antalet kontakter som gäller samernas språkliga rättigheter har hållit sig under tio per år. År 2024 gällde åtminstone 42 kontakter på något sätt teckenspråk och de hittas i statistiken med sökordet teckenspråk. I huvudsak är diskrimineringsgrunden i ärenden som gäller teckenspråk dock funktionsnedsättning, och därför syns dessa ärenden ofta inte i statistiken under språk.⁹⁶

⁹⁴ Diskrimineringsombudsmannen. (2024). Informationen kompletterades med e-post från diskrimineringsombudsmannens byrå 17.6.2025.

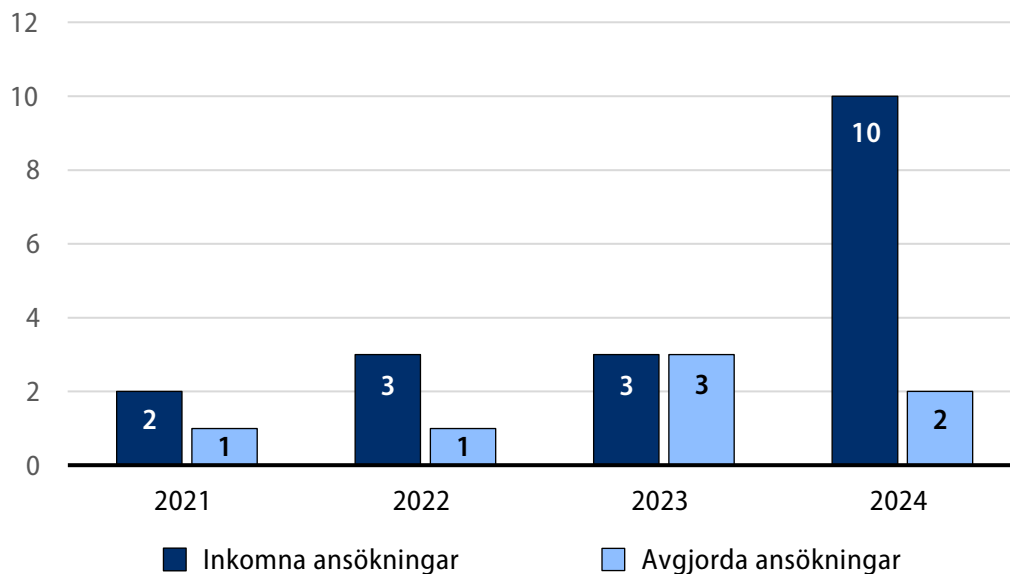
⁹⁵ Diskrimineringsombudsmannen. (2024), s. 55.

⁹⁶ Diskrimineringsombudsmannen. (17.6.2025).

3.3.4 Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden är ett självständigt och oberoende rättsskyddsorgan som utnämns av statsrådet. Den övervakar att diskrimineringslagen och jämställdhetslagen följs i den privata verksamheten samt i den offentliga förvaltnings- och affärsverksamheten. Övervakningen av efterlevnaden av diskrimineringslagen i arbetslivet hör inte till nämndens befogenhet. Nämnden kan förbjuda att diskriminering eller repressalier fortsätter eller upprepas, förstärka ett beslut med vite och besluta att vitet ska betalas. Nämnden kan inte bestämma att gottgörelse eller ersättning ska betalas till den som utsatts för diskriminering, men kan rekommendera detta. Nämnden kan dessutom ålägga den som saken gäller att inom skälig tid vidta åtgärder för att fullgöra de skyldigheter som föreskrivs i diskrimineringslagen.⁹⁷

Figur 3. Ansökningar som inkommit till och avgjorts i diskriminerings- och jämställdhetsnämnden 2021–2024 och där diskrimineringsgrunden är språket⁹⁸

⁹⁷ Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: *Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden fr.o.m. den 1 januari 2015*. Hämtad 26.5.2025 på adressen: <https://yvtltk.fi/sv/index.html>.

⁹⁸ Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: Statistik. Hämtad 27.5.2025 på adressen: <https://yvtltk.fi/sv/index/vuosikertomuksetjakatsaukset.html>. I diagrammet kombineras ärenden som gäller offentliga och privata aktörers verksamhet.

År 2024 var ett rekordår när det gäller ansökningar som inkom till och avgjordes av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden. Under det aktuella året var både antalet överförda ansökningar och antalet inkomna ansökningar 161 och nämnden avgjorde 163 ansökningar. Antalet ansökningar som inkom till nämnden tidigare år under granskningsperioden var 42–155 och antalet avgjorda ansökningar var 54–98.⁹⁹

99 Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: Statistik 2024. Hämtad 27.5.2025 på adressen: <https://yvtltk.fi/sv/index/vuosikertomuksetjakatsaukset.html>.

4 2021–2024 uppföljning

4.1 Strukturer som stödjer språkliga rättigheter

I det här avsnittet behandlas hur språkliga rättigheter skyddas i den nationella lagstiftningen samt i internationella avtal och hur lagstiftningen har förändrats under uppföljningsperioden. Dessutom informeras om hur språken beaktas vid höranden samt hur man i statsrådets arbete beaktar de olika språkgrupperna via olika delegationer.

I den nationella lagstiftningen baseras de språkliga rättigheterna på 17 § i grundlagen (731/1999) enligt vilken Finlands nationalspråk är finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk ska tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder.¹⁰⁰ Dessutom har samerna såsom urfolk samt romer och andra grupper enligt grundlagen rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk och dem som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp tryggas genom lag.¹⁰¹

I språklagen (423/2003) föreskrivs noggrannare om rätten att använda finska och svenska hos myndigheterna samt myndigheternas skyldighet att tillhandahålla tjänster på nationalspråken. I Finland är myndigheterna antingen enspråkiga eller tvåspråkiga. I kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Tvåspråkiga myndigheter ska betjäna allmänheten på finska och svenska och ge information på båda språken. Språklagen gäller inte Åland. Språklagen kompletteras av statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Tjänstemännens språkkunskaper fastställs i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003).

100 17 § 1 och 2 mom. i grundlagen (731/1999).

101 17 § 3 mom. i grundlagen (731/1999).

I samiska språklagen (1086/2003) föreskrivs om rätten att använda de samiska språken hos myndigheter. I lagen föreskrivs noggrannare om de myndigheter som lagen tillämpas på. De samiska språkliga rättigheterna är huvudsakligen koncentrerade till samernas hembygdsområde, dit kommunerna Enontekis, Enare och Utsjoki samt Lapplands renbeteslags område i Sodankylä kommun hör.¹⁰² Enligt teckenspråklagen (2015/359), som trädde i kraft 2015, ska myndigheten i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk.¹⁰³ Utöver språklagarna regleras språkliga rättigheter och skyldigheter i lagstiftningen för olika förvaltningsområden.

102 Samiska språklagen (1086/2003) 2 § och 3 § 3 punkten; Sametingslagen (974/1995) 4 §.

103 Teckenspråklagen (359/2015) 3 §.

4.1.1 Internationella avtal som binder Finland

Internationella avtal som är relevanta för språkliga rättigheter¹⁰⁴

- Europakonventionen (Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna)
- Den reviderade europeiska sociala stadgan
- Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk
- Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter
- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- Konventionen om barnets rättigheter
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

104 Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna) som den är ändrad och kompletterad med protokoll 1., 4., 6., 7., 11., 12., 13., 15. och 16. (FördrS 18 och 19/1990; sådan som den är senare ändrad till FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 och FördrS 50 och 51/2010), Den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 78 och 80/2002), Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998), Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998), Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7 och 8/1976), Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976), Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970), Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986), Konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991), Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016).

Finland rapporterar regelbundet om verkställandet av konventionen av de mänskliga rättigheterna till FN:s och Europarådets oberoende och oavhängiga tillsynsorgan. Till FN rapporteras om åtta konventioner och två fakultativa protokoll och till Europarådet om sex konventioner.

I det förenklade rapporteringsförfarandet (simplified reporting procedure) för övervakningen av genomförandet av FN:s centrala konventioner om mänskliga rättigheter skickar tillsynsorganet en frågelista till parten. De skriftliga svaren på listan utgör regeringens periodiska rapport. Det förenklade rapporteringsförfarandet är ett alternativ till den traditionella periodiska rapporteringen som täcker konventionens hela tillämpningsområde. Hittills har endast en del av tillsynsorganen infört den. För utarbetandet av frågelistan kan medborgarorganisationer, nationella människorättsinstitutioner och andra oberoende instanser skicka material till tillsynsorganet. Detta kan göra det möjligt att på ett nytt sätt beakta de språkliga rättigheterna i övervakningen av genomförandet av konventionerna.

Språkliga rättigheter har beaktats i flera av regeringens senaste periodiska rapporter bland annat gällande avtalsbestämmelser för social- och hälsovårdstjänster samt utbildning. Ofta beskrivs språkliga rättigheter i rapporterna som en del av minoritetsgruppernas kultur.

När det gäller konsekvensbedömningar av lagstiftningsprojekt och andra projekt som rör skyddet och främjandet av språkliga rättigheter finns det fortfarande utvecklingsbehov i den periodiska rapporteringen. Finland har traditionellt fått beröm för detaljerad, öppen och även självkritisk rapportering, men övervakningsorganen för konventioner efterfrågar i synnerhet i dialogskedet de faktiska effekterna av olika projekt. Även statistik som specificerats enligt befolknings- och språkgrupp begärs ofta. Undersökningar som språkbarometrarna har visat sig vara till särskild fördel i den periodiska rapporteringen. Via dem kan man förmedla språkgruppernas egna erfarenheter av, statistik över och analyser av den faktiska situationen när det gäller tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i Finland till övervakningsorganen för konventioner.

Organisationer som representerar språkgrupper är i allmänhet väl medvetna om innehållet i de rekommendationer som internationella och regionala övervakningsorgan för människorättskonventioner gett Finland. En del organisationer har deltagit i övervakningsorganens höranden eller lämnat utlåtanden eller skuggrapporter till dessa som stöd för övervakningen. Ofta har dock i synnerhet mindre organisationer inte resurser att följa de rekommendationer

som Finland fått, och det skulle behövas större medvetenhet om dem bland språkgrupperna. Organisationerna uttrycker också oro över det praktiska genomförandet av rekommendationerna.¹⁰⁵

Slutsatser och rekommendationer gällande språkliga rekommendationer som Finland har mottagit¹⁰⁶

Europarådets ministerkommittés rekommendationer om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter 2025

- en omfattande och oberoende utvärdering ska genomföras av hur de budgetnedskärningar som gjorts inom ramen för pågående sparåtgärder påverkar personer som tillhör minoriteter.
- sådant utbildningsmaterial, även digitalt, ska utvecklas och tillhandahållas, som på ett precist och tillräckligt sätt återspeglar Finlands etniska och språkliga mångfald och undviker stereotyper. Alla lärare bör få systematisk och praktiskt inriktad människorättsutbildning, inklusive i frågor som rör minoritetsrättigheter, för att på ett effektivt och hållbart sätt kunna främja interkulturell undervisning i skolmiljön.

105 Språkgruppernas utlåtanden för språkberättelsen 2025: Svenska Finlands folkting, Sametinget, Finlands Dövas Förbund rf, Finlandssvenska Teckenspråkiga rf, Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf, Föreningen Finlands Dövblinda rf, Institutet för de inhemska språken, språknämnden för romani, expertarbetsgruppen för karelska språket, Suojärven pitäjäseura ry, Östra Finlands universitet, Karjalan kielet ry.

106 Europarådets ministerkommittés resolution (CM/ResCMN(2025)6) om genomförandet av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, rekommendationer från FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om genomförandet av den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 2021 (E/C.12/FIN/CO/7), Ministerkommitténs rekommendationer om genomförandet av den europeiska stadgan om regionala språk och minoritetsspråk 2024 (CM/RecChL(2024)4), rekommendationer från FN:s kommitté för barnets rättigheter om genomförandet av konventionen om barnets rättigheter 2023 (CRC/C/FIN/CO/5-6).

- utbildning på minoritetsspråk för nationella minoriteter ska främjas och garanteras, inklusive produktion av högklassigt utbildningsmaterial. Stödet för undervisning i de samiska språken bör ökas i hela landet, särskilt genom att garantera permanent och tillräcklig finansiering för språkboversamhet på alla tre samiska språk samt för distansundervisning, så att dessa kan göras till kompletterande undervisningsverktyg.

Rekommendationer från FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 2021

Kommittén rekommenderar konventionsstaten att erkänna undervisning i de samiska språken och undervisning på samiska som en rättighet. I detta avseende rekommenderar kommittén konventionsstaten att i genomförandet av den förnyade nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet förbättra tillgången till, tillgängligheten till och kvaliteten på undervisningen på och i de samiska språken a) genom att anvisa mer resurser för att ta fram undervisningsmaterial, b) genom att utbilda flera lärare i samiska och c) genom att öka tillgängligheten till befintliga kurser i samiska utanför det samiska hembygdsområdet, även till distansundervisningen. Kommittén rekommenderar dessutom konventionsstaten att säkerställa att aktörerna inom social- och hälsovården, även privata aktörer och aktörer utanför samernas område, iakttar den skyldighet att garantera tillhandahållandet av tjänster på samiska som grundar sig på samiska språklagen.

Rekommendationer från ministerkommittén för övervakning av genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk 2024

Ministerkommittén rekommenderar att myndigheterna i Finland beaktar alla sakkunnigkommitténs observationer och rekommendationer, och dessutom utan dröjsmål:

1. fortsätter att stärka undervisningen på enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska också utanför samernas hembygdsområde, framförallt genom att bevilja permanent finansiering till språkbon och vuxenutbildning,
2. vidtar ytterligare åtgärder för att säkerställa att enaresamiska, nordsamiska, skoltsamiska och svenska används på ett effektivt sätt inom social- och hälsovårdstjänsterna,

3. vidtar resoluta åtgärder för att revitalisera romani i samarbete med romanitalande, särskilt genom att utveckla en tillräcklig och hållbar modell för undervisning på romani och i romani, förbättra utbildningen för lärare i romani och förbättra produktionen av läromedel på romani,
4. vidtar åtgärder för att i hela samhället öka kunskapen om och toleransen gentemot landsdels- och minoritetsspråken i Finland och de kulturer som de representerar.

FN:s barnrättskommittés allmänna rekommendationer 2023.

Lagstiftning

- Kommittén rekommenderar att konventionsstaten reformerar den lagstiftning som rör samerna, särskilt i fråga om samiska barns kulturella och språkliga rättigheter.

Utbildning, utbildningsmål och människorättsfostran

- Kommittén rekommenderar att konventionsstaten säkerställer att det finns högkvalitativ och mångkulturell undervisning på flera språk som inte tillåter diskriminerande attityder mot invandrabarn, romska barn och samiska barn, bland annat genom att se till att det finns lämpligt material, flerspråkiga lärare och undervisningsverktyg i skolorna.

4.1.2 Effekter av förvaltnings- och lagstiftningsändringar på språkgrupper

4.1.2.1 Inrättande av Rättstjänstverket

Det riksomfattande Rättstjänstverket, i vilket de sex tidigare rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten slogs samman, inledde sin verksamhet vid ingången av 2025. Till verket överfördes också centralförvaltningsmyndighetens uppgifter, som justitieministeriet tidigare skött för rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens räkning. Till det nya riksomfattande ämbetsverkets verksamhetsområde hör offentlig rättshjälp, allmän intressebevakning samt ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

I praktiken rörde ändringarna som inrättandet av ämbetsverket medförde främst stöd- och förvaltningsuppgifter som samlades i ämbetsverkets centraliserade förvaltning. Rättshjälpstjänsterna, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt tjänsterna inom den allmänna intressebevakningen tillhandahålls fortsättningsvis på samma grunder som tidigare vid de 44 rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Byråernas verksamhetsställen ändrades inte heller. Den personal som har hand om förvaltningen och stödtjänsterna vid ämbetsverket är placerad på olika orter runtom i landet.

Eftersom det nya ämbetsverket är riksomfattande är också dess centralförvaltning tvåspråkig. Endast en del av de tidigare distrikten (dvs. de regionala ämbetsverken) var tvåspråkiga. Reformen förbättrade således i viss mån möjligheten att uträtta ärenden på svenska i frågor som rör förvaltnings- och stödtjänster inom rättshjälps- och intressebevakningssektorn.

Ämbetsverkets kundservice tillhandahålls vid de regionala rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna. Byråerna är sådana i 6 § 3 mom. i språklagen avsedda regionala enheter vars språkliga status bestäms enligt de kommuner som finns inom deras områden. Detta var i praktiken fallet också före reformen. Till skillnad från tidigare fastställdes nu verksamhetsområden för byråerna genom en förordning av statsrådet (Statsrådets förordning om Rättstjänstverket 548/2024, 7 §) för att klargöra deras språkliga status som antingen tvåspråkiga eller enspråkiga regionala enheter.

Genom förordning av statsrådet har det redan tidigare föreskrivits om antalet sådana tjänster som offentligt rättsbiträde och allmän intressebevakare som förutsätter utmärkta kunskaper i svenska. Dessa tjänster finns i praktiken vid byråer inom vars område det finns tvåspråkiga kommuner. I samband med organisationsreformen kompletterades förordningen med motsvarande bestämmelser om utmärkta kunskaper i svenska hos ekonomi- och skuldrådgivare (Statsrådets förordning om Rättstjänstverket 548/2024, 4 §). Genom ändringen förbättrades således möjligheterna för ekonomi- och skuldrådgivningens kunder att få service på sitt modersmål.

Rättstjänstverket inkluderades i tillämpningsområdet för samiska språklagen (1086/2003) på motsvarande sätt som Utsökningsverket och vissa andra myndigheter och inrättningar med ett riksomfattande verksamhetsområde som är viktiga med tanke på medborgarnas rättsskydd. Bland annat 4 § i samiska språklagen gäller de ämbetsverk som omfattas av lagens tillämpningsområde. Enligt paragrafen har en same rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller

hon hörs använda samiska. Som resultat av ändringen har en same nu rätt att i egen sak använda samiska även till exempel vid Helsingfors rättshjälpsbyrå eller intressebevakningsbyrå.

4.1.2.2 Ändring av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas nätverk av verksamhetsställen

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata minskade antalet service- och verksamhetsställen under 2025. Från och med den 1 juli 2025 koncentrerades besöks tjänsterna till de 18 landskapscentrum där det ansågs finnas störst behov av tjänsterna. Tidigare hade Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata verksamhetsställen på 36 olika orter i enlighet med 7 § i statsrådets förordning (53/2020).

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata betjänar sina personkunder per telefon, på nätet och på plats. År 2024 utträttades redan cirka 94 procent av ärendena via andra kanaler än besök. Nästan 90 procent av besöken gjordes i ovan nämnda 18 landskapscentrum.

Lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata (304/2019) ändrades från och med början av 2025 så att myndighetens verksamhetsställen nu fastställs i myndighetens arbetsordning och inte längre i statsrådets förordning (746/2024). Vid behandlingen av regeringens proposition¹⁰⁷ konstaterade förvaltningsutskottet att bland annat regionala och språkliga aspekter bör beaktas när det gäller placeringsort och serviceutbud¹⁰⁸. Detta förutsätts också i lagen om grunderna för tillgången till statliga tjänster och placeringen av funktioner (728/2021).

Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har utökat sina webbtjänster kännbart och förutom på finska och svenska är de delvis tillgängliga också på engelska. Tiderna för telefonservicen har förlängts och svarstiderna för den svenskspråkiga telefonservicen är på en mycket god nivå. Det finns språkkunnig servicepersonal runt om i Finland.

107 RP 140/2024 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

108 FvUB 20/2024 rd – RP 140/2024 rd, Förvaltningsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Ämbetsverkets service på samiska har utökats. Service på samiska fås bland annat på ett särskilt telefonnummer och per e-post, i detta skede på nordsamiska. Även vigseljänster och andra tjänster som rör äktenskap går att få på nordsamiska. Webbinnehåll på samiska håller på att utvecklas. För att få service på enaresamiska och skoltsamiska behövs fortfarande tolkning, men ambitionen är att utveckla också denna service.

4.1.2.3 Reformen av bildningsförvaltningen

Ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde slås samman till större enheter från och med början av 2026. I reformen av bildningsförvaltningen slås Institutet för de inhemska språken samman med Utbildningsstyrelsen, Tillgänglighetsbiblioteket Celia och Depåbiblioteket med Riksarkivet och förvaltningsnämnden för Sveaborg med Museiverket. Dessutom inrättas Konst- och kulturmyndigheten, som omfattar verksamheterna vid nuvarande Centret för konstfrämjande och Nationella audiovisuella institutet. Finlands Akademi ansvarar även i fortsättningen för att främja vetenskapen som en separat myndighet. Lagändringarna som rör ämbetsverkens verksamhet träder i kraft och de nya ämbetsverken inleder sin verksamhet den 1 januari 2026.

Efter reformen fungerar Institutet för de inhemska språken som en avdelning inom Utbildningsstyrelsen, och båda ämbetsverkens uppgifter förblir till största delen oförändrade. De nuvarande svenskspråkiga enheterna vid både Utbildningsstyrelsen och Institutet för de inhemska språken fortsätter också sin verksamhet. Enligt lagen om Utbildningsstyrelsen (508/2025) som träder i kraft i början av 2026 har Institutet för de inhemska språken till uppgift att främja användningen av finska och svenska i samhället, ansvara för språkvård, rådgivning och ordboksarbete när det gäller finska och svenska samt följa användningen av och åtgärder för att revitalisera de samiska språken, teckenspråken, romani och karelska.

Avsikten är att reformen och dess konsekvenser ska utvärderas i ett separat utvärderingsprojekt tidigast 2030 för att erhålla tillräckligt med information om konsekvenserna¹⁰⁹.

109 RP 31/2025 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

4.1.2.4 Avgiftsfri språkexamen för statsförvaltningen som visar utmärkta kunskaper i finska och svenska

Lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda ändrades den 1 augusti 2024 så att de som har avlagt studentexamen eller högskoleexamen eller håller på att avlägga högskoleexamen avgiftsfritt kan avlägga språkexamen för statsförvaltningen som visar utmärkta kunskaper i finska eller svenska.

Med stöd av lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) förutsätts numera vid de flesta statliga myndigheter utmärkta kunskaper i finska och nöjaktiga kunskaper i svenska av statsanställda, för vilka högskoleexamen är ett föreskrivet behörighetsvillkor. Personer som genomgått grundskola eller avlagt högskoleexamen eller studentexamen på finska kan visa utmärkta kunskaper i finska direkt genom sina studier. De som fått utbildning på finska kan visa de kunskaper i svenska som behövs (nöjaktiga eller goda kunskaper) via universitetsstudier.

Däremot måste personer som studerat på svenska och personer som studerat utomlands visa sina kunskaper i finska genom ett särskilt prov när de söker till många tjänster inom statsförvaltningen. I praktiken är det ofta fråga om personer med svenska som modersmål eller personer som är tvåspråkiga. Språkexamen inom statsförvaltningen som visar utmärkta kunskaper var tidigare avgiftsbelagd i samtliga fall.

Genom att göra språkexamen som visar utmärkt nivå i finska eller svenska avgiftsfri under vissa förutsättningar ville man undanröja den ojämlika situation där behovet av en avgiftsbelagd språkexamen vid ansökan till tjänster hängde samman med på vilket språk en person hade genomfört sina studier. Syftet med ändringen var att underlätta för svenskspråkiga och andra personer som fått sin utbildning på svenska att söka anställning vid statliga myndigheter. Genom att främja att svenskspråkiga eller personer som fått sin utbildning på svenska söker anställning inom statsförvaltningen kan man stärka myndigheternas förutsättningar att tillgodose de språkliga rättigheterna bland annat genom att tillhandahålla service på båda nationalspråken.

4.1.2.5 Ökat timantal i B1-språket och uppdatering av grunderna för läroplanen

Undervisningen i B1-språket inom den grundläggande utbildningen utökades med en årsveckotimme i årskurs 7 från och med den 1 augusti 2024¹¹⁰. B1-språk i den grundläggande utbildningen är det andra inhemska språket, svenska eller finska, samt ett främmande språk. Minimiantalet undervisningstimmar i B1-språket inom den grundläggande utbildningen ökade således från sex till sju årsveckotimmar. En utökning med en veckotimme i B1-språket var en del av nationalspråkstrategins mål att främja inläringen och undervisningen av det andra inhemska språket. Nationalspråksstrategins mål är bland annat att det ska gå att uppnå tillräckliga kunskaper i svenska i samband med den grundläggande utbildningen.

Efter reformen av timfördelningen ska undervisningen i B1-språket under den grundläggande utbildningen omfatta minst 7 årsveckotimmar, varav minst två årsveckotimmar i årskurserna 1–6, två årsveckotimmar i årskurs 7 och tre årsveckotimmar i årskurserna 8–9. Utbildningsanordnaren kan besluta i den lokala läroplanen hur de tre årsveckotimmarna ska placeras i årskurserna 8 och 9.

I samband med ändringen av timfördelningen uppdaterade Utbildningsstyrelsen grunderna för läroplanen för B1-språket. I reformen omorganiserades bland annat de centrala innehållsområdena avseende målen för undervisningen i B1-svenska så att innehåll som gäller det finlandssvenska och svenska språkområdet och den finlandssvenska och svenska kulturen samt de nordiska länderna börjar behandlas senast i årskurs 6, när de tidigare behandlades i årskurserna 7–9.

4.1.2.6 Ökat antal årsveckotimmar i modersmål och litteratur

Minimiantalet timmar inom den grundläggande utbildningen utökades med tre årsveckotimmar från och med den 1 augusti 2025. I årskurserna 1–2 utökades undervisningen i både modersmål och litteratur samt matematik med en årsveckotimme, och i årskurserna 3–6 utökades undervisningen i modersmål med en årsveckotimme. Regeringen utfärdade de förordningsändringar som gäller ärendet våren 2024¹¹¹.

110 Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (111/2023).

111 Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (286/2024).

De läroplansbaserade målen för läroämnena i den grundläggande utbildningen utökades inte, utan förändringen innebar att mer tid tillfördes för undervisning och inlärn timer av de mål som redan tidigare varit gällande.

Syftet med ändringen var att stärka alla elevers inlärn timergrund för läs- och skrivförmågan samt de matematiska färdigheterna så att de får tillräckliga färdigheter för den grundläggande utbildningens lärokurs och för studier på andra stadiet. Bakom det ökade timantalet låg den nedgång i kunskapsnivå hos elever inom den grundläggande utbildningen som observerats i nationella och internationella undersökningar av inlärn timerresultat. Antalet elever med svaga kunskaper har ökat klart vad gäller läsförmåga, matematik och naturvetenskap.

Beslut om den närmare fördelningen av årsveckotimmarna fattas lokalt. I fortsättningen undervisas läroämnet modersmål och litteratur i sammanlagt 15 årsveckotimmar i årskurserna 1–2 och i sammanlagt 19 årsveckotimmar i årskurserna 3–6. Efter reformen är antalet undervisningstimmar i läroämnet modersmål och litteratur sammanlagt 44 timmar i årskurserna 1–9 i den grundläggande utbildningen.

4.1.2.7 Engelskspråkig studentexamen

Från och med hösten 2028 kan studentexamensprov avläggas också på engelska. För den engelskspråkiga studentexamen möjliggörs gymnasiestudier på engelska. Gymnasieutbildning på engelska inleds den 1 augusti 2026 i de gymnasier som beviljats tillstånd.

Gymnasieutbildning på engelska är avsedd för studerande vars kunskaper i finska eller svenska inte är tillräckliga för gymnasiestudier, men vars språkkunskaper möjliggör studier på engelska. Syftet med reformen är att förbättra rättigheterna till bildning och kultur för studerande med svaga kunskaper i finska eller svenska. En engelskspråkig studentexamen kan göra övergången till högskolestudier smidigare för sådana studerande.

Reformens mål är att stärka Finlands attraktionskraft bland internationella aktörer och återflyttare. Den som avlägger studentexamen på engelska ska avlägga provet i finska eller svenska som andra språk.

I beredningen av den engelskspråkiga studentexamen har målet också varit att trygga nationalspråkens ställning bland annat genom bestämmelser om tillstånd att ordna gymnasieutbildning på engelska samt genom strikta bestämmelser om

möjligheten att avlägga studentexamen på engelska. Utgångspunkten är att de finsk- och svenskspråkiga studerandena även i fortsättningen fullgör gymnasiets lärokurs och avlägger studentexamen på nationalspråken.

Gymnasieutbildning på engelska ordnas i områden med stor invandring. Tillstånd att ordna utbildning ska sökas hos undervisnings- och kulturministeriet. Den centrala grunden för beviljande av tillstånd är behovet av den aktuella utbildningen inom utbildningsanordnarens verksamhetsområde.

4.1.3 Möjligheter för språkgrupper att påverka

4.1.3.1 Hörande av språkgrupper vid författningsberedning

En viktig del av språkgruppernas möjligheter att påverka är hörandena vid författningsberedningar. 2018 lades ett separat kapitel till anvisningen för hörande vid författningsberedning om språken vid hörande. Vid författningsberedningens hörande ska båda nationalspråken finska och svenska användas. I vissa fall när det gäller hörande ska även samiska användas. Användningen av teckenspråk och andra språk kan i vissa situationer vara motiverat.¹¹²

Vid publicering av ett lagförslag på finska och ett till det hörande betänkande, ska lagförslaget på svenska samt en sammanfattning av betänkandet på svenska alltid ingå i publiceringen enligt 31 § i språklagen. Betänkandet ska också publiceras i sin helhet på svenska, om förslagen har stor betydelse för de som är svenskspråkiga. Likaså ska lagförslag eller betänkanden som gäller enbart landskapet Åland eller som har särskilt stor betydelse för landskapet alltid publiceras i sin helhet på svenska. Lagförslagen publiceras samtidigt på finska och svenska.

Anvisningen för hörande vid författningsberedning och anvisningarna i utlåtandetjänsten har uppdaterats utifrån ett avgörande från riksdagens justitieombudsman i januari 2023¹¹³. I sitt avgörande konstaterade justitieombudsmannen att ett tvåspråkigt riksomfattande ämbetsverk hade förfarit i strid med språklagen då ämbetsverket publicerade begäran om utlåtande bara på finska i tjänsten utlåtande.fi. Enligt 32 § i språklagen ska en tvåspråkig myndighets information till allmänheten finnas på finska och svenska. Justitieombudsmannen

112 Finlex: Anvisning för hörande. *Anvisningar för hörande vid författningsberedning*. Hämtad 30.5.2025 på adressen: <https://kuulemisopas.finlex.fi/4-kuulemisen-kielet/kuulemisen-kielet/>.

113 EOAK/3445/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Lausunto.fi-palvelussa julkaistun lausuntopyynnön kieli.

ansåg att publiceringen av begäran om utlåtande i utlåtandetjänsten är sådan information, vilket innebär att begäran ska publiceras på finska och svenska. Dessutom konstaterade justitieombudsmannen att vid begäranden om utlåtande framhävs betydelsen av språklig jämlikhet, därför att när begäranden om utlåtande publiceras ges allmänheten samtidigt möjlighet att påverka projekt utöver enbart delgivningen av information.

4.1.3.2 Delegationer och andra möjligheter att påverka

Inom statsrådet finns delegationer vars syfte är att främja dialoger och att agera som sakkunniga vid beredningen av språklagstiftningen och i det praktiska genomförandet samt att främja språkgruppernas deltagande. Viktiga delegationer för språkliga rättigheter är delegationen för språkärenden, delegationen för romska ärenden, delegationen för etniska relationer och delegationen för teckenspråksärenden, som var verksam under en mandatperiod åren 2021–2025.

Uppgiften för delegationen för språkärenden som tillsatts av statsrådet är att i enlighet med statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004) bistå justitieministeriet med verkställigheten och uppföljning av tillämpningen av språklagen och lagstiftningen som har samband med den, stödja verkställigheten av språklagstiftningen och främjandet av användningen av nationalspråken och deras ställning och främja dialog mellan regeringen och språkgrupperna. I delegationen ska sakkunskap inom områden som är centrala för dess uppgifter, inom kommunalförvaltningen och inom språkvården eller språkforskningen samt annan sakkunskap som är väsentlig vara företrädd. Därutöver ska Svenska Finlands folkting och sametinget vara företrädda i delegationen.

Under uppföljningsperioden har delegationen för språkärenden, som regeringen tillsatte för mandatperioden 2.9.2021–1.9 2025, varit verksam. Efter att den föregående delegationen, som tillsattes för åren 2016–2020, avslutat sin mandatperiod, genomfördes i justitieministeriet en ändring i statsrådets förordning om verkställigheten av språklagen (433/2004). Syftet med ändringen var att förenkla och förtydliga arbetet och uppgifterna för delegationen för språkärenden.

Delegationen för språkärenden arrangerade ett samråd om språkärenden för första gången 2016. Syftet var att starta ett nytt sätt att främja interaktionen mellan olika språkgrupper och regeringen. Därefter har samråd ordnats 2017, 2018, 2019, 2023 och 2024. Samråden har alltid fokus på ett visst tema. Under samrådet 2023 diskuterade dåvarande undervisningsminister Li Andersson språkutbildningspolitiken med företrädare för språkgrupperna. Samrådet 2024 ordnades som en rundabordsdiskussion mellan delegationen för språkärenden,

undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen, med temat kunskaper i det andra inhemska språket i den grundläggande utbildningen och på andra stadiet.

Den arbetsgrupp för teckenspråksfrågor som justitieministeriet tillsatte var verksam under 2015–2021, i tvåårsperioder. Uppgiften för arbetsgruppen för teckenspråksfrågor var att inom statsrådet behandla aktuella ärenden som gällde teckenspråk och trygga ett smidigt informationsflöde mellan de centrala aktörerna. Den senaste arbetsgruppens mandatperiod löpte ut den 31 december 2021. Statsrådet tillsatte utifrån Sanna Marins regeringsprogram en delegation för teckenspråksärenden för perioden 11.2.2021–10.2.2025 för att fortsätta arbetet i arbetsgruppen för teckenspråk. Efter mandatperiodens slut har ingen ny delegation tillsatts, utan delegationen för teckenspråksärenden kommer att slås samman med delegationen för språkärenden. Sammanslagningen följer statsrådets allmänna linje att minska antalet delegationer inom dess ansvarsområde och förenhetliga verksamhetssätten.

I samiska språkfrågor pågår ett kontinuerligt samarbete mellan justitieministeriet och sametinget. Enligt 28 § 2 mom. i samiska språklagen följer sametinget tillämpningen av samiska språklagen och kan ge rekommendationer i frågor som gäller språklagstiftningen samt ta initiativ för att rätta till konstaterade brister. Samiska språklagen hör till justitieministeriets beredningsansvar och därför för ministeriet dialog med låg tröskel med sametinget om språkfrågor. Dessutom bevakar justitieministeriet lagens genomförande inom ramen för sin uppgift att främja språkliga rättigheter. På begäran av justitieministeriet har sametinget årligen via sina egna kanaler informerat om möjligheten att ansöka om statsunderstöd enligt 31 § i samiska språklagen.

Delegationen för romska ärenden (RONK), som är verksam i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet, följer hur den romska befolkningens möjligheter att delta i samhällslivet och deras levnadsvillkor utvecklas samt ger myndigheter utlåtanden i dessa frågor.

Uppgifter, verksamhet och sammansättning för delegationen för etniska relationer (ETNO) fastställs i statsrådets förordning 771/2015. Det huvudsakliga syftet med ETNO är att möjliggöra en dialog, dvs. regelbundet samarbete och bättre förståelse, mellan invandrare, etniska minoriteter, myndigheter, politiska partier och frivilligorganisationer. Delegationen tillsätts av statsrådet för fyra år i sänder. Den nuvarande mandatperioden pågår 18.6.2025–17.6.2029.

Den karelska språkgemenskapen har ingen etablerad kanal för delaktighet i det samhälleliga beslutsfattandet eller något eget organ eller någon egen nämnd. Expertgruppen för karelska språket som finns i anslutning till Institutet för de inhemska språken har föreslagit för undervisnings- och kulturministeriet att en språknämnd för karelskan ska inrättas. Enligt förslaget skulle nämndens verksamhet inledas i början av 2026.¹¹⁴ Finland har också fått en rekommendation från Europarådets ministerkommitté år 2020 att officiellt inleda en dialog med företrädare för den karelskspråkiga befolkningen för att stärka deras skydd i den nationella lagstiftningen¹¹⁵.

När det gäller möjligheterna att påverka anser olika språkgrupper att det är positivt att de regelbundet hörs i ärenden som gäller dem. I språkgruppernas bedömningar framkom dock erfarenheter av att de språkliga minoriteternas faktiska möjligheter att påverka är begränsade. De teckenspråkiga gemenskaperna är besvikna över att delegationen för teckenspråksärenden har slagits samman med delegationen för språkärenden¹¹⁶. Enligt gemenskaperna går teckenspråkigas eget organ, som bevakar deras rättigheter och att teckenspråkslagen följs, förlorad som resultat av sammanslagningen.

4.2 Främjande av språkliga rättigheter

Utgångspunkten för språklagen (423/2003) är att garantera vars och ens rätt till en rättvis rättegång och god förvaltning oavsett språk och att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att man är tvungen att skilt åberopa dem. Myndigheten kan också ge bättre språklig service än vad språklagen förutsätter. Liknande bestämmelser finns i den samiska språklagen (1086/2003). I teckenspråkslagen (359/2015) fastställs om myndigheternas skyldighet att främja användningen av teckenspråk. Enligt den ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få

114 Östra Finlands universitet. (4.6.2025).

115 Europarådets ministerkommittés resolution om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (CM/ResCMN(2020)1).

116 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Finlandssvenska teckenspråkiga rf. (6.6.2025).

information på sitt eget språk. Justitieministeriet har till uppgift att främja och följa upp förverkligandet av de språkliga rättigheterna.¹¹⁷ Varje myndighet ska inom sitt verksamhetsområde övervaka att språklagstiftningen följs.¹¹⁸

4.2.1 Främjande av språkliga rättigheter i statsrådets verksamhet

4.2.1.1 Regeringsprogrammen ur en språklig synvinkel

Under granskningsperioden har Finland haft två statsministrar och två olika regeringsprogram.¹¹⁹ Sanna Marins regering var verksam i början av uppföljningsperioden. Sanna Marins regeringsprogram innehöll förhållandevis många skrivningar som hänvisade till språkliga rättigheter eller främjande och uppföljning av användningen av olika språk.¹²⁰ Regeringsprogrammet för Petteri Orpos sittande regering innehåller också flera skrivningar om språkliga rättigheter.¹²¹

De viktigaste skrivningarna som rörde språk och språkgrupper i statsminister Sanna Marins regeringsprogram var utarbetandet av den reviderade nationalspråksstrategin och det första språkpolitiska programmet. Nationalspråksstrategin godkändes i form av statsrådets principbeslut i december 2021. Målet för strategin är att säkerställa att det även i fortsättningen finns två levande nationalspråk i Finland. Det språkpolitiska programmet är det första övergripande programmet där man granskar ställningen för andra språk än nationalspråken i Finland. I programmet uppmärksammas särskilt samiska, teckenspråk, romani och karelska. Programmet godkändes i form av statsrådets principbeslut i juni 2022. Under statsminister Petteri Orpos regeringsperiod fortsätter genomförandet av åtgärderna i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet i enlighet med regeringsprogrammet.¹²²

117 Justitieministeriets förordning om justitieministeriets arbetsordning (595/2019) 9 § 5 punkten; Språklagen (423/2003) 36 § 2 mom.

118 Språklagen 36 § 1 mom; Samiska språklagen 28 § 1 mom.

119 Statsrådet: *Regeringsprogram från 1917*. Hämtad 27.5.2025 på adressen: <https://valtio-neuvosto.fi/sv/historia-och-byggnader/regeringsprogram>.

120 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). *Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle* Statsrådets kanslis publikationer 2019:31. Helsingfors: Statsrådet.

121 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023). *Ett starkt och engagerat Finland*. Statsrådets kanslis publikationer 2023:58. Helsingfors: Statsrådet.

122 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 193.

I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram konstateras att tvåspråkigheten är en positiv styrka för vårt land¹²³. Ett mål i programmet är också att stärka ställningen för de inhemska minoritetsspråken, särskilt de samiska språken, det karelska språket, romani och de inhemska teckenspråken¹²⁴. Regeringen säkerställer tillgången till jämlika social- och hälsovårdstjänster på båda nationalspråken på alla nivåer. Också i arbetet med att utveckla digitala lösningar fästs avseende vid den svenskspråkiga befolkningens tillgång till service.¹²⁵ Dessutom är målet att förtydliga samordningen av samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena¹²⁶. När det gäller undervisningen är målet bland annat att stödja språkinläringen hos barn med början från småbarnspedagogiken genom att stärka och utvidga språkbads- och språkduschverksamheten¹²⁷ och att säkerställa tillgången till högklassigt tryckt och digitalt undervisningsmaterial på båda nationalspråken¹²⁸. Regeringen utreder också hur teckenspråkiga barns ställning inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen kan stärkas¹²⁹.

4.2.1.2 Nationalspråksstrategi

Nationalspråksstrategin¹³⁰, som godkändes i form av statsrådets principbeslut i december 2021, är den andra nationalspråksstrategin i ordningen. Den första nationalspråksstrategin¹³¹ godkändes 2012 som ett av spetsprojekten i statsminister Katainens regeringsprogram, och den innehöll både åtgärder för regeringsperioden 2011–2015 och åtgärdsförslag på lång sikt. Statsrådet beslutade att fortsätta tillämpa riktlinjerna i den första nationalspråksstrategin även

123 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 7.

124 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86.

125 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 22.

126 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 46.

127 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 87.

128 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86.

129 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86.

130 Statsrådet. (2021). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*.

131 Tallroth, P. (2012). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*. Statsrådets kanslis publikationsserie 4/2012. Helsingfors: Statsrådets kansli.

under statsminister Sipiläs regeringsperiod 2015–2019. Genomförandet av den första nationalspråksstrategin granskades i en mellanrapport¹³² år 2015 och i en slutrapport¹³³ år 2019.

Statsrådet tillsatte i januari 2021 en styrgrupp för att dra upp riktlinjer för beredningen av en ny nationalspråksstrategi. Nationalspråksstrategin, som godkändes i form av statsrådets principbeslut i december 2021, gäller nationalspråken finska och svenska. Strategin är regeringens språkpolitiska viljeyttring som stakar ut riktlinjerna för nationalspråken över flera regeringsperioder. Målet för strategin är att säkerställa att det även i fortsättningen finns två levande nationalspråk i Finland. I fråga om finska språket är det huvudsakliga målet att förhindra att finskans användningsområde blir mer begränsat. I fråga om svenska språket är målet att trygga tillgången till svenskspråkig service och se till att servicen fungerar samt att stärka språkgemenskapens livskraft.

Strategins riktlinjer har utarbetats utifrån en inkluderande beredningsprocess där sakkunniga, intressentgrupper och medborgare har hörts på bred front. Riktlinjerna är rätt till service på det egna språket, tryggnad av nationalspråkens ställning samt en levande tvåspråkighet. Genom strategin strävar man också efter att främja integrationen av invandrare på båda nationalspråken. Man har ställt upp konkreta mål för riktlinjerna och fastställt sammanlagt 62 åtgärder för att nå dem. Genomförandet av åtgärderna fortsätter under regeringsperioden 2023–2027. Nedan följer några exempel på åtgärder i nationalspråksstrategin.

Som åtgärder i nationalspråksstrategin har man genomfört utredningar om finska språkets tillstånd i Finland på 2020-talet¹³⁴ samt om engelskans ställning vid sidan av nationalspråken i Finland¹³⁵. Dessa behandlas närmare i kapitel 8 i berättelsen. Baserat på nationalspråksstrategin har man dessutom utrett de statliga

132 Tammenmaa, C. & Soininen, M. (2015). *Nationalspråksstrategins mellanrapport: Uppföljningen av nationalspråksstrategin samt förverkligandet av regeringens åtgärder 2011–2015*. Justitieministeriets publikation 34/2015. Helsingfors: Justitieministeriet.

133 Lunabba, V. (2019). *Slutrapport om handlingsplanen för nationalspråksstrategin 2015–2019*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:17. Helsingfors: Justitieministeriet.

134 Onikki-Rantajääskö, T. (2024).

135 Laitinen, M., Leppänen, S., Rautionaho, P. & Backman, S. (2023). *Engelska vid sidan av finska nationalspråk – Mot en flexibel flerspråkighet*. Helsingfors: Statsrådet.

myndigheternas språkkunskaper¹³⁶ och konsekvenserna av slopandet av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen för språkkunskaperna i Finland¹³⁷. Av de författningsändringar som behandlas i kapitel 4.1.2 grundar sig det att språkprovet inom statsförvaltningen som visar utmärkta kunskaper i finska och svenska görs avgiftsfritt samt att timresursen för B1-språket i högstadiet utökas på nationalspråksstrategin. Åtgärder i nationalspråksstrategin är också projektet för utveckling av domstolarnas svenskspråkiga tjänster, som behandlas i kapitel 6.3, och pilotprojektet för dialoger mellan myndigheter och klienter i tvåspråkiga välfärdsområden, som behandlas i kapitel 7.5.1. Som en åtgärd i nationalspråksstrategin utarbetar justitieministeriet dessutom audiovisuellt utbildningsmaterial för myndigheterna om de språkliga rättigheterna och språkets betydelse för servicekvaliteten. Avsikten är att materialet ska bli klart under 2025.

Språkpraxisen vid finländska högskolor har utretts i en rapport som undervisnings- och kulturministeriet publicerade år 2023.¹³⁸ Språkfrågor har också lyfts fram i diskussioner med högskolorna.

Åtgärderna i nationalspråksstrategin har också främjats inom ramen för andra handlingsprogram. Utgående från Nationella läskunnighetsstrategin 2030 har ett program för läskunnighet inletts vid Utbildningsstyrelsen. I utvecklingsprojekten och bidragsutlysningarna inom Finlandsmodellen för hobbyverksamhet har också fritidsmöjligheterna för barn och unga som tillhör språkminoriteter uppmärksammas. I Programmet för utveckling av det andra inhemska språket, som behandlas utförligare i kapitlen 8.4.2 och 8.4.3, har inläringen av det andra inhemska språket stärkts.

Inom inrikesministeriets, social- och hälsovårdsministeriets och undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområden har åtgärder vidtagits för att säkerställa tillgången på arbetskraft som behärskar nationalspråken. I Programmet för ett bra arbete, som bygger på statsminister Orpos regeringsprogram, ingår åtgärder

136 Järvi, J.; Tammenmaa, C. & Jokinen, J. (2023). *Utredning om språkkunskaper vid statliga myndigheter*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:21. Helsingfors: Justitieministeriet.

137 Juurakko-Paavola, T. (2024). *Utredning om vilka konsekvenser slopandet av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen har för språkkunskaperna i Finland*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2024:14. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet, s. 28.

138 Saarikivi, J. & Koskinen, J. (2023). *Flerspråkig bildning eller engelskspråkiga lösningar?: Utredning om språkvalen vid universiteten*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:24. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

som syftar till att förbättra tillgången på utbildad vård- och omsorgspersonal på båda nationalspråken, bland annat genom att öka utbildningsplatserna och ordna språkutbildning. Undervisnings- och kulturministeriet har beviljat universiteten finansiering för att utbilda svenskspråkiga specialklasslärare, speciallärare och speciallärare inom småbarnspedagogik.

Integrationsfrämjande tjänster har utvecklats också på svenska, och för detta har extra finansiering anvisats under den pågående regeringsperioden.

Dessutom har strategin styrt till att fästa avseende vid språkkunskaperna hos statsrådets personal samt vid användningen av båda nationalspråken och lätt språk till exempel i ministeriernas interna och externa kommunikation.

Ansaret för genomförandet av nationalspråksstrategin fördelas mellan flera aktörer och det allmänna ansvaret för uppföljningen av strategin ligger hos justitieministeriet. Uppföljningen genomförs via statsrådets nationalspråksnätverk. Under den pågående regeringsperioden kommer en utvärdering av strategins genomförande och effekter att göras.

4.2.1.3 Språkpolitiskt program

Statsminister Petteri Orpos regering har i enlighet med regeringsprogrammet förbundit sig att stärka ställningen för de inhemska minoritetsspråken, särskilt de samiska språken, det karelska språket, romani och de inhemska teckenspråken. Enligt regeringsprogrammet främjas de språkliga rättigheterna genom att man fortsätter att genomföra de åtgärder som fastställts i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet.¹³⁹ Det språkpolitiska programmet godkändes under statsminister Sanna Marins regeringsperiod 2022 i form av statsrådets principbeslut. Det språkpolitiska programmet är det första övergripande språkpolitiska programmet där man har beaktat andra språk som talas i Finland än nationalspråken. I synnerhet de samiska språken, romani, karelska och teckenspråken har beaktats.¹⁴⁰ I det följande ges några exempel på åtgärderna i det språkpolitiska programmet.

139 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86 och 205.

140 Statsrådet. (2022). *Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut*, s. 7.

Undervisnings- och kulturministeriet anvisade Institutet för de inhemska språken ett särskilt anslag (60 000 euro) för 2023 för att verkställa det språkpolitiska programmet och för att samordna åtgärderna för revitalisering av minoritetsspråken. Sedan ingången av 2024 har motsvarande anslag fogats till momentet för driftskostnader för Institutet för de inhemska språken. Institutet för de inhemska språken koordinerar forumet för minoritetsspråk, som grundades 2023. Forumet för minoritetsspråk är en av åtgärderna i det språkpolitiska programmet och i dess nätverk ingår koordinerings- och expertinstanser för stärkande och revitalisering av de samiska språken, det karelska språket, finsk romani och teckenspråken i Finland. Undervisnings- och kulturministeriet har också finansierat revitaliseringsprogrammet för det karelska språket vid Östra Finlands universitet.¹⁴¹ Revitaliseringsprojektet för det karelska språket, revitaliseringsprogrammet och expertarbetsgruppen för karelska språket har varit en del av genomförandet av det språkpolitiska programmet.

I maj 2024 publicerades en utredning¹⁴² av biträdande professor i offentlig rätt vid Östra Finlands universitet Maija Dahlberg om de inhemska minoritetsspråkens konstitutionella ställning och i synnerhet om innehållet i och tolkningen av 17 § 3 mom. i grundlagen. Utredningen är en av åtgärderna i det språkpolitiska programmet. I utredningen undersöks med juridiska metoder vad rätten att bevara och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur enligt 17 § 3 mom. i grundlagen innebär för olika språkgrupper. Syftet med utredningen var till exempel att kartlägga på vilka sätt de inhemska språkens ställning kan stärkas i lagstiftningen. Enligt utredningen är grundlagens normativa ram för språkliga rättigheter relativt omfattande och komplex. Minoritetsgrupperna har å ena sidan ett mycket stort utrymme att själva bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, men å andra sidan finns det ingen uttrycklig skyldighet för den offentliga makten att delta i stödjandet av språkliga eller kulturella rättigheter för de olika språkminoriteterna. Enligt utredningen skulle de inhemska minoritetsspråkens ställning kunna stärkas till exempel genom att man ser över substanslagstiftningen som gäller småbarnpedagogik, utbildning och medier, bland annat vad gäller teckenspråk och det karelska språket. Att koncentrera sig uttryckligen på lagstiftningen som gäller småbarnspedagogik, undervisning och medier skulle vara det viktigaste för att förbättra minoritetsspråkens ställning. I stället för att ändra grundlagen skulle dessa justeringar av lagstiftningen vara ett mer författningsrättsligt motiverat

141 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

142 Dahlberg, M. (2024). *Utredning om de inhemska minoritetsspråkens statsförfattningsrättsliga ställning – särskilt innehållet i och tolkningen av 17 § 3 mom. i grundlagen*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2024:6. Helsingfors: Justitieministeriet.

sätt att stärka de inhemska minoritetsspråkens ställning enligt utredningen. Enligt utredningen är 17 § 3 mom. i grundlagen internationell sett ett mycket progressivt och omfattande moment jämfört med andra länders grundlagar. Andra rättsliga metoder för att stärka de inhemska minoritetsspråkens ställning är lagtolkning som ställer sig positiv till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i myndigheternas beslutsfattande och domstolarnas avgörandepraxis. Vidare förefaller det enligt utredningen som om lagstiftaren inte har haft för avsikt att göra någon nivåskillnad mellan rättigheterna beroende på om minoritetsspråkgruppen uttryckligen nämns i 17 § 3 mom. i grundlagen eller inte. Det centrala verkar däremot vara huruvida grundlagen förutsätter att rättigheterna för en språkgrupp regleras närmare genom lag.¹⁴³

En åtgärd i det språkpolitiska programmet är att öka medvetenheten om teckenspråkiga barn och unga som en språklig och kulturell grupp. En åtgärd är också att öka myndigheternas kännedom om de parallella språk- och funktionsnedsättningsperspektiv som gäller teckenspråkiga samt om teckenspråkets betydelse för barns språkutveckling och familjers interna kommunikation.¹⁴⁴ Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga inleddes i Finland den 5 juni 2025. Processen granskar konsekvenserna av myndigheternas handlingar för döva och teckenspråkiga både i det förflutna och för närvarande. Ett viktigt mål är att öka kännedomen om teckenspråken samt den teckenspråkiga kulturen och historien under processen.¹⁴⁵ Enligt den nya lagen om funktionshinderservice (675/2023), som trädde i kraft den 1 januari 2025, ska vid tillhandahållandet av service för personer med funktionsnedsättning hänsyn tas till det språk som personen använder och till personens kulturella bakgrund. I lagen föreskrivs dessutom om undervisning i teckenspråk i form av träning. Den nya lagstiftningen ökar myndigheternas kännedom om de parallella språk- och funktionsnedsättningsperspektiv som gäller teckenspråkiga samt om teckenspråkets betydelse bland annat för familjers interna kommunikation.¹⁴⁶

Som en åtgärd i det språkpolitiska programmet har justitieministeriet beställt audiovisuellt material om de inhemska minoritetsspråken som kompletterande undervisningsmaterial särskilt för högstadielärover. I detta material som riktar sig

143 Dahlberg, M. (2024), s. 7, 36, 56 och 62–63.

144 Statsrådet. (2022). *Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut*, s. 72.

145 Statsrådet. (5.6.2025). *Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga har inletts i Finland* [meddelande]. Hämtad 25.8.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410853/sannings-och-forsoningsprocessen-for-dova-och-teckensprakiga-har-inletts-i-finland>.

146 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

till unga berättar unga som hör till olika språkgrupper om sitt språk och sin kultur. Unga som använder karelska, romani, samiska, teckenspråk eller svenska söktes i en öppen casting-inbjudan. En ung som använder enaresamiska och en ung som använder finskt teckenspråk deltog. Videon innehåller också små infolådor om de andra inhemska språken. Avsikten är att materialet ska publiceras under 2025. Målet är att öka medvetenheten om de inhemska språken, i synnerhet hos eleverna i högstadieåldern.

I år (2025) kommer justitieministeriet att beställa en utredning av det långsiktiga arbetet för att revitalisera språk som en åtgärd i det språkpolitiska programmet. I utredningen granskas hurdan struktur som bör skapas för revitaliseringsarbetet för att det ska kunna göras långsiktigt. Utredningen skaffas i dialog med Institutet för de inhemska språken och forumet för minoritetsspråk, som institutet koordinerar.

Det språkpolitiska programmet ska verkställas på längre sikt, eftersom det krävs långsiktigt arbete för att trygga språkliga rättigheter. Ansvar för att samordna genomförandet av programmet ligger hos justitieministeriet men för respektive åtgärd i programmet anges ett eller flera ansvariga ministerier som ansvarar för att åtgärden i fråga vidtas.¹⁴⁷ Under den pågående regeringsperioden utvärderas programmets genomförande och effekter.

4.2.1.4 Statsrådets nationalspråksnätverk

Nationalspråksnätverket har varit verksamt inom statsrådet sedan 2013. Det är ett tvärsektorielt samarbetsforum med låg tröskel som stödjer skötseln av uppgifter enligt justitieministeriets arbetsordning för att främja och övervaka tillgodoseendet av språkliga rättigheter främst i frågor som gäller nationalspråken, men vid behov även i andra språkfrågor. Det första nationalspråksnätverket verkade mellan 2013–2015 och dess inrättande grundade sig på nationalspråksstrategin som godkändes genom ett principbeslut av statsrådet i december 2012. Under uppföljningsperioden för denna språkberättelse har två nationalspråksnätverk verkat, under mandatperioderna 1.4.2020–31.3.2023 och 1.12.2023–31.3.2027. Det nuvarande nationalspråksnätverket fortsätter de tidigare nätverkens arbete för att främja tillämpningen av lagstiftningen om nationalspråken och för att öka medvetenheten om språklagstiftningen. I nätverket är ministerierna, Utbildningsstyrelsen, Institutet för de inhemska språken, Kommunförbundet och Velfärdsområdesbolaget Hyvil Ab företrädare. Justitieministeriet ansvarar för beredningen och samordningen av nationalspråksnätverkets verksamhet.

147 Statsrådet. (2022). *Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut*, s. 76.

Utöver statsrådets nationalspråksnätverk finns ett nätverk för tvåspråkiga och svenskspråkiga kommuner, som Kommunförbundet samordnar. Nätverkets fokus ligger på språkfrågor och svenska språkets ställning.¹⁴⁸

4.2.2 Språkens synlighet i statsförvaltningen ur kommunikationsaspekt

Enligt 32 § i språklagen (423/2003) ska information till allmänheten från staten och kommunala myndigheter i en tvåspråkig kommun finnas på både finska och svenska. Myndigheten ska ta hand om informationsbehovet hos både den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen. I 8 § i den samiska språklagen (1086/2003) fastställs det om myndigheternas informering, att information som myndigheter riktar till allmänheten också ska ges på samiska. Enligt 3 § i teckenspråklagen (359/2015) ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk.

Statsrådets kommunikationsavdelning ansvarar för statsministerns och regeringens kommunikation och för den externa kommunikationen vid statsrådets kansli. Kommunikationsavdelningen samordnar och utvecklar hela statsrådets strategiska kommunikation och ministeriernas gemensamma externa kommunikation.¹⁴⁹ I september 2023 godkändes ett principbeslut av statsrådet om statsrådets kommunikation under statsminister Petteri Orpos mandatperiod. I principbeslutet anges de gemensamma huvudmålen och arbetssätten med avseende på statsrådets kommunikation och redogörs för kommunikationssamarbetet inom statsrådet.¹⁵⁰ Genomförandet av principbeslutet stöds av värderingarna, målen och principerna för kommunikation, som godkänts i Rekommendationen om statsförvaltningens kommunikation (2023)¹⁵¹. Till värderingen begriplighet hör

148 Kommunförbundet: *Nätverk för svensk- och tvåspråkiga kommuner* [webbsida]. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://www.kommunforbundet.fi/kommunforbundet/natverk/svensk-och-tvasprakiga-kommuner>.

149 Statsrådets kansli: *Statsrådets kommunikation*. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/statsradets-kommunikation>.

150 Statsrådets kansli. (2023). *Statsrådets principbeslut om statsrådets kommunikation under regeringsperioden för statsminister Petteri Orpos regering*. Statsrådets publikationer 2023:67. Helsingfors: Statsrådet.

151 Statsrådets kansli. (2023). *Öppenhet i tiden: Rekommendationen om statsförvaltningens kommunikation 2023* Statsrådets kanslis publikationer 2023:11. Helsingfors: Statsrådets kansli.

att använda ett klart och begripligt språk, och lätt språk i den mån det är möjligt, att beakta språklagen och att ge ut information om de viktigaste frågorna på de minoritetsspråk som används i Finland och på engelska.

Det finns en viss variation mellan olika ministerier i praxisen för att beakta språkgrupperna i kommunikationen. Ministerierna publicerar meddelanden på både finska och svenska, och vissa ministerier (såsom utrikesministeriet) i regel också på engelska. Också hela eller största delen av innehållet på ministeriernas webbplatser är tillgängligt på både finska och svenska. Till svenska översätts i allmänhet inte till exempel kolumner som publiceras på webbplatsen eller tal som en minister håller på ett språk. Praxisen varierar mer när det gäller sociala medier. Vid vissa ministerier sker all eller nästan all kommunikation i sociala medier på finska och svenska, medan flera ministerier inte alls översätter innehåll i sociala medier till svenska eller endast gör det i vissa situationer. Innehållet översätts till svenska till exempel när det anses vara särskilt viktigt för allmänheten eller när det rör i synnerhet den svenskspråkiga befolkningen.¹⁵²

Samiska språk används i ministeriernas kommunikation främst i de fall då kommunikationen gäller frågor som särskilt berör samerna, såsom beslut som rör samernas hembygdsområde eller traditionella näringar. Även vissa meddelanden som i stor utsträckning berör allmänheten, såsom coronameddelanden, har översatts till samiska språk. En del av det samiskspråkiga innehållet har översatts till alla de tre samiska språk som talas i Finland och en del endast till nordsamiska.

Teckenspråken har beaktats i de flesta ministeriernas kommunikation i enlighet med statsrådets rekommendation från 2019¹⁵³. På de flesta ministeriers webbplatser finns grundläggande information om ministeriet på finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Till exempel aktuellt innehåll under coronapandemin och det viktigaste innehållet i guiden Beredskap för störnings- och krissituationer har

152 Svar från ministerierna på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. Justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, utrikesministeriet, finansministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, arbets- och näringsministeriet, kommunikationsministeriet och statsrådets kansli svarade på frågor om kommunikation.

153 Statsrådet: *Rekommendation om användning av de inhemska teckenspråken i statsrådets kommunikation 2019*. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/statsradets-kommunikation/rekommendation-om-anvandning-av-de-inhemska-teckenspraken>.

översatts till teckenspråk. Målet är att tolka informationssändningar om frågor som är särskilt viktiga för medborgarna till finskt teckenspråk, och om vissa informationssändningar har en video gjorts också på finlandssvenskt teckenspråk.

Inte ett enda ministerium har producerat innehåll eller gett information på karelska eller romani. I ministeriernas kommunikation har i regel inte heller lätt språk beaktats, med undantag av enstaka innehåll som översatts till lätt språk. Sådana har varit till exempel meddelanden under coronatiden, det viktigaste innehållet i guiden Beredskap för störnings- och krissituationer och informationssidan om reformen av klimatlagen. De språkliga rättigheterna har beaktats på något sätt i de flesta ministeriers kommunikationsutbildningar.

Av riksdagens justitieombudsmans årsberättelser 2021–2023 framgår att de klagomål om språkfrågor som justitieombudsmannen behandlar allt oftare gäller information och handledning i olika former än handläggning av ett ärende hos en myndighet. Utmaningar när det gäller svenska har förekommit till exempel i en begäran om utlåtande som publicerats i utlåtandetjänsten samt i myndigheternas elektroniska tjänster, anvisningar och på ett informationsmöte.¹⁵⁴ Kontakt tas också regelbundet om myndigheternas information på sociala medier. Sociala medier skiljer sig från de traditionella informationskanalerna som fanns då språklagen stiftades. Bestämmelserna om information i språklagen är delvis föråldrade och lämnar rum för tolkning i den nuvarande förändrade verksamhetsmiljön. Trots det skulle det enligt justitieombudsmannen vara svårt att motivera varför nationalspråken inte borde behandlas jämlikt även i sociala medier.¹⁵⁵

154 EOAK/3445/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Lausunto.fi-palvelussa julkaistun lausuntopyynnön kieli; EOAK/5475/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Uppgifters språk i Suomi.fi-tjänsten; EOAK/7199/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Asiakaspalvelu passiasiaassa; EOAK/5107/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Telefonväxelns service på svenska; EOAK/8381/2021, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Poliisin tiedotustilaisuuden kieli; EOAK/1029/2021, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Hätäkeskukseen tehtävänkäsittelyohjeiden kieli; EOAK/4409/2021, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Kasvinsuojeluinerekeristerin tietojen saatavuus molemmilla kansalliskielillä.

155 Riksdagens justitieombudsman. (2025), s. 33.

4.3 Erfarenheter av genomförandet av språkliga rättigheter hos myndigheter

I det här avsnittet avhandlas hur de språkliga rättigheterna förverkligas i olika myndigheter och hurdana erfarenheter språkgrupper har gällande tillgång till tjänster på sitt eget språk. Granskningen bygger på de uppföljningsbarometrar som gjorts av de språkliga rättigheterna samt de bedömningar som gjorts av språkgruppernas representanter.

4.3.1 Nationalspråken

Enligt språkbarometern 2024 är de språkliga rättigheterna viktiga för både svensk- och finskspråkiga, och de flesta känner till sina språkliga rättigheter väl¹⁵⁶. I detta avseende har det inte skett några stora förändringar jämfört med språkbarometern 2020. Av de språkgrupper som granskades i barometern är nöjdheten med språkservicen störst bland den svenskspråkiga majoriteten i tvåspråkiga kommuner. Missnöjdast med språkservicen i hemkommunen är däremot den svenskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner, och den finskspråkiga minoritetsgruppen i tvåspråkiga kommuner ligger mellan dessa två grupper.¹⁵⁷ På basis av språkbarometrarna 2024, 2020 och 2016 har det inte skett några stora förändringar i nöjdheten med språkservicen i hemkommunen på längre sikt. När det gäller den svenskspråkiga majoriteten och den finskspråkiga minoriteten kan man se en marginell nedgång i nöjdheten. Den svenskspråkiga majoritetens nöjdhet har dock undersökts först från och med språkbarometern 2020.¹⁵⁸

Enligt barometern är den finskspråkiga minoriteten i tvåspråkiga kommuner mest nöjd med statens tjänster ur ett språkligt perspektiv. Den svenskspråkiga minoriteten är minst nöjd med statens språkservice, liksom med kommunernas språkservice. Den svenskspråkiga majoriteten placerar sig mellan dessa två grupper.¹⁵⁹ Den svenskspråkiga minoriteten anser att statens svenskspråkiga tjänster i allmänhet har förbättrats eller hållits på samma nivå under åren 2016–2024, medan man kan se en nedåtgående trend mellan 2020 och 2024 i de vitsord som den svenskspråkiga majoriteten gett tjänsterna. För den finskspråkiga

156 Vento, I. (2025), s. 32–34.

157 Vento, I. (2025), s. 48–49.

158 Vento, I. (2025), s. 44–52.

159 Vento, I. (2025), s. 52–53.

minoritetens del har det inte skett någon stor förändring på längre sikt.¹⁶⁰ För både statens och kommunernas del varierar nöjdheten med språkservicen mellan olika serviceområden.

Nästan hälften av både de som tillhör den svenskspråkiga majoriteten och de som tillhör den finskspråkiga minoriteten försöker så gott som alltid få service på sitt eget språk, medan endast en femtedel av den svenskspråkiga minoriteten gör detta. Det är tydligt att de svenskspråkiga som bor i en kommun där svenska är ett minoritetsspråk mer sällan försöker få service på sitt eget språk jämfört med de andra språkgrupperna.¹⁶¹ Mer än hälften av de svenskspråkiga respondenterna instämde med påståendet att de blir besvarade på finska när de börjar uträta ett ärende på svenska hos myndigheter. Av den finskspråkiga minoriteten instämde endast knappt en tredjedel med det motsatta påståendet.¹⁶²

Generellt kan det konstateras att möjligheten att få service på det egna språket, både i tvåspråkiga kommuner och när det gäller statens tjänster, varierar beroende på om personen tillhör språkmajoriteten eller språkminoriteten. Under de senaste fyra åren har det inte skett några stora förändringar i fråga om språkservice och att säkerställa en språkligt jämlik myndighetsservice på båda nationalspråken är fortfarande en utmaning.

Enligt Folktinget har myndigheternas kännedom om språklagen försämrats och den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter tillgodoses i praktiken inte på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Detta gäller i vid bemärkelse de tvåspråkiga myndigheternas tjänster på både lokal och statlig nivå. Till exempel har användningen av finsk-svensk tolkning vid tvåspråkiga myndigheter, i strid med språklagen, blivit vanligare. Enligt nationalspråksstrategin riskerar svenskan att försvinna som språk inom den offentliga förvaltningen bland annat på grund av utvidgningen av förvaltningsområdena. Detta har lett till att finskan är majoritetsspråk i alla statliga förvaltningsområden idag. Folktinget betonar att myndigheterna bör utnyttja språkplanering för att säkerställa att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses och organisera sin verksamhet så att det finns svenskspråkig personal där den behövs. Enligt svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är särskilda svenskspråkiga enheter hos myndigheterna ett fungerande sätt att trygga de språkliga rättigheterna. Folktinget anser att tvåspråkiga myndigheter bör åläggas att införa modeller för

160 Vento, I. (2025), s. 54–57.

161 Vento, I. (2025), s. 37.

162 Vento, I. (2025), s. 73–74.

språkplanering och utredning av språkkonsekvenser i sin verksamhet. Utöver avsaknaden av skyldighet ser Folktinget avsaknaden av sanktioner i situationer där myndigheterna bryter mot språklagen som ett problem.¹⁶³

Både svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken och Folktinget uppmärksammar konsekvenserna av den rådande ekonomiska situationen och besparingarna för språkminoriteternas lagstadgade rättigheter. Båda instanserna understryker att när sparbeslut fattas får besparingarna inte drabba den svenskspråkiga befolkningen hårdare än den finskspråkiga befolkningen. Folktinget anser att i samband med sparprogram bör effekterna av ekonomiska och administrativa beslut på befolkningens språkliga rättigheter utredas.

4.3.2 De samiska språken

Samernas språkliga rättigheter är större inom samernas hembygdsområde. I hembygdsområdet ingår kommunerna Enontekis, Enare och Utsjoki samt Lapplands renbeteslags område i norra delen av Sodankylä kommun. Samiska språklagen tryggar samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna inom hembygdsområdet. Också utanför hembygdsområdet har en same rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller hon hörs använda samiska hos de myndigheter som avses i lagen.¹⁶⁴

Enligt sametingets språkberättelse 2020–2023 förverkligas tjänster på samiska i kommunerna i samernas hembygdsområde bäst inom bildningsväsendet. Av kommunerna i hembygdsområdet förverkligas de samiska tjänsterna bäst i Utsjoki kommun, där man kan ge muntlig service på samiska förhållandevis väl inom nästan alla sektorer. I Enare kommun medför fyra olika språk utmaningar, eftersom det i kommunen talas finska och alla de tre samiska språk som används i Finland. Vissa kommunanställda i Enontekis talar samiska, och i övrigt ges kommunens tjänster på samiska genom att handlingar översätts och vid behov genom tolkning. I Sodankylä kommun är situationen sämst i hembygdsområdet vad gäller tillgången till tjänster på samiska, undantaget bildningsväsendet.¹⁶⁵

163 Svenska Finlands folkting (6.6.2025); Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

164 Samiska språklagen (1086/2003) 4 §, 12 §.

165 Sametinget (31.1.2024). *Saamen kielilain 29 §:n mukainen kertomus saamen kieli-lain toteutumisesta vuosina 2020–2023*. Inlämnad till justitieministeriet per e-post 28.2.2024.

I Samebarometern 2024 utreddes åsikterna hos de myndigheter som tillhandahåller tjänster enligt samiska språklagen om hur samernas språkliga rättigheter tillgodoses. Myndigheterna bedömde att kunskapen om samernas språkliga rättigheter är rätt så god och att rättigheterna till största delen tillgodoses måttligt eller väl. Trots detta uppgav endast en tredjedel av respondenterna att samisk service alltid erbjuds när kunden begär det, trots att organisationen enligt samiska språklagen är skyldig att betjäna på samiska. De anställda inom utbildningen och småbarnspedagogiken i kommunerna bedömde att de språkliga rättigheterna tillgodoses sämre än andra kommunanställda och statsanställda, vilket avvek väsentligt från resultaten från de tidigare samebarometrarna 2016 och 2020. I de tidigare barometrarna var de som använder samisk service mest nöjda uttryckligen med småbarnspedagogiken och undervisningen, men upplevde att de statliga tjänsterna fungerade dåligt på samiska. De som genomfört barometrarna förklarar denna skillnad med att anställda inom utbildningssektorn och småbarnspedagogiken sannolikt är mer medvetna om de språkliga rättigheterna och mer ambitiösa i tillgodoseendet av dem, medan kunskapen om rättigheterna är mindre i statliga organisationer och deras förutsättningar att bedöma tillgodoseendet av dem är bristfälliga.¹⁶⁶

Sametinget är oroat över olika organisationsförändringar hos myndigheterna som kan försämra samernas språkliga rättigheter och leda till att vissa myndigheter faller utanför tillämpningsområdet för samiska språklagen. Ett exempel på detta är Nödcentralsverket. Tidigare Lapplands nödcentral hörde till tillämpningsområdet för samiska språklagen, men i sin nuvarande organisationsmodell hör Nödcentralsverket enligt egen utsago inte längre till lagens tillämpningsområde. Minskningen av antalet verksamhetsställen, som är en trend i många organisationer, kan leda till att myndigheter inte längre har några verksamhetsställen inom samernas hembygdsområde. Då anser myndigheterna att de bestämmelser som ska tillämpas inom samernas hembygdsområde enligt 3 kap. i samiska språklagen inte längre gäller dem, och detta försämrar tillgodoseendet av samernas språkliga rättigheter. Därför anser sametinget att den samiska språklagen bör revideras och förtydligas särskilt när det gäller tillämpningsområdet för 2 §.¹⁶⁷ Frågan har uppmärksamats vid justitieministeriet och den granskas i bedömningspromemorian om samiska språklagen, som är under beredning.

¹⁶⁶ Eriksen, K. m.fl. (2025), s. 85–88.

¹⁶⁷ Sametinget (9.6.2025).

För tolkningstjänsternas del har sametinget föreslagit att servicen ska utvecklas genom att verksamhet inleds vid centret för tolktjänst och att sametinget ska anvisas resurser för att inleda samordning av tolktjänster på samma sätt som sametinget nu samordnar översättningstjänster. I samiska språklagen föreskrivs om myndigheternas rätt att få en översättning från byrån för samiska språket, men det finns ingen motsvarande bestämmelse om tolkning. Sametinget anser det inte realistiskt att privata aktörer skulle kunna ansvara för tillhandahållandet av tolkningstjänster på de tre samiska språken, eftersom efterfrågan på tjänsterna kan variera.¹⁶⁸

4.3.3 Teckenspråken

Ett av temana i språkberättelsen 2025 är de teckenspråkigas rättigheter, och därför behandlas tillgodoseendet av de teckenspråkigas språkliga rättigheter hos myndigheterna något mer ingående i detta kapitel.

I teckenspråksbarometern 2024, som var den andra teckenspråksbarometern i ordningen, kartlades tillgången till och kvaliteten på teckenspråkstolkning samt tillgången till information på teckenspråk. Enligt den föregående teckenspråksbarometern från 2020 kände inte alla myndigheter till skyldigheten att ordna tolkningstjänster, och i nästan nio av tio fall var en teckenspråkig kund tvungen att beställa en tolk för myndighetens räkning.¹⁶⁹ Utifrån barometern 2024 verkar situationen ha förbättrats en aning, men kunden måste fortfarande beställa en tolk för myndighetens räkning i ungefär sju av tio fall. Myndigheterna förstår bäst att en tolk måste beställas i ärenden som gäller grundläggande utbildning eller dagvård, inom hälso-, sjukvårds- och sjukhustjänster samt inom rättsväsendet. Utöver att myndigheterna beställer tolk något oftare än tidigare kräver också teckenspråkiga kunder mer aktivt än tidigare att myndigheterna beställer en tolk, om det inte har gjorts på förhand.¹⁷⁰

Enligt Finlands Dövas Förbund är myndigheterna vanligtvis inte medvetna om ansvaret för att ordna tolkning och i de interna anvisningarna kan det stå att teckenspråkiga kunder själva beställer tolk. Bestämmelserna i olika lagar om ansvaret för att ordna tolkningstjänster är ofta otydliga och förbundet anser att

¹⁶⁸ Sametinget (9.6.2025).

¹⁶⁹ Rainò, P. (2021). *Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:4. Helsingfors: Justitieministeriet.

¹⁷⁰ Rainò, P. (2025), s. 49–54.

den laghelhet som reglerar tolkningen är rörig.¹⁷¹ Bestämmelser om tolkning finns i lagstiftningen om flera olika områden och dessutom ordnar FPA tolkning med stöd av lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010, nedan lagen om tolkningstjänst). Lagen om tolkningstjänst är en sekundär lag och tolkningstjänst i enlighet med den ordnas i situationer där en person inte får tolkning med stöd av någon annan lag. Folkpensionsanstalten ordnar tolkning enligt lagen om tolkningstjänst bl.a. i arbetslivet, på fritiden samt i vissa myndighetskontakter till exempel när en kund själv bokar tid hos en läkare.

Enligt diskrimineringsombudsmannens och diskriminerings- och jämställdhetsnämndens uppfattning bör diskrimineringslagen följas i situationer där det är oklart vem som har ansvaret för att ordna tolkning. Som en lag som konkretiserar de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna på grundlagsnivå och internationell nivå har den företräde vid konflikter och ska tillämpas tillsammans med annan lagstiftning, vars tolkning bör vara förenlig med den¹⁷². Underlåtenhet att uppfylla skyldigheten att ordna tolkning kan också utgöra indirekt diskriminering i enlighet med 13 § i diskrimineringslagen. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har till exempel ansett att ett sjukhus har diskriminerat en teckenspråkig person, eftersom tolkning inte hade ordnats för denna under tiden på en sjukhusavdelning.¹⁷³

Finlands Dövas Förbund har efterlyst ett förtydligande av den lagstiftning som reglerar tolkningstjänsten som helhet¹⁷⁴, och även Föreningen Finlands Dövblinda kräver att en helhetsbedömning av tolkningstjänsten genomförs skyndsamt¹⁷⁵. Social- och hälsovårdsministeriet håller på att inleda en planering av en helhetsbedömning av tolkningstjänsten, men det finns ännu ingen utförligare tidsplan för bedömningen¹⁷⁶.

Enligt teckenspråksbarometern 2024 hade en dryg fjärdedel av respondenterna alltid fått den tolkning de beställt via FPA:s förmedlingssystem för tolktjänster, vilket är nästan 10 procent mindre än 2020. Drygt hälften av respondenterna hade oftast

171 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025).

172 Diskrimineringsombudsmannen. (2024), s. 46.

173 Diskrimineringsombudsmannen. (2025). *Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2024*. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå, s. 39–40.

174 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025).

175 Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

176 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

fått tolkning. De flesta ansåg att tolkningen var av god kvalitet, men det finns stor variation i tolkarnas språkliga färdigheter och ofta klarnar färdighetsnivån först när tolkningssituationen har inletts. Kritik riktades också mot FPA:s förmedlingssystem för tolktjänster, som ofta upplevdes åsidosätta kundens behov till exempel genom att ignorera önskemålen om tolk eller tolkens färdighetsnivå eller genom att sluta söka en tolk för en öppen beställning redan långt innan inledningstidpunkten för beställningen. Av barometern framgick också att det inte finns tillräckligt med tolkar som behärskar finlandssvenskt teckenspråk.¹⁷⁷

Som problem när det gäller tolkningstjänsten lyfter teckenspråksorganisationerna utöver det ovan nämnda fram bl.a. tillgången till tolkar och de regionala skillnaderna i tillgången samt timgränsen för tolkningstjänsten (för döva personer 180 timmar och för dövblinda personer 360 timmar per år). Efter att timgränsen uppnåtts måste man ansöka om fler timmar. Problem orsakas också av FPA:s begäranden om tilläggsuppgifter för beställningar, som upplevs som belastande och som försenar början av tolksökningen, och av den stora omsättningen bland tolkarna, som belastar i synnerhet barn som använder tolkningstjänster och medför utmaningar i arbetslivet. Särskilt för barn i förskoleåldern, men även för äldre barn och ungdomar, upplevs det ha blivit svårare att få beslut om tolkningstjänst från FPA. Särskilt oroväckande är informationen under innevarande år om att personer som använder hörapparat eller kokleaimplantat inte alls beviljas rätt till tolkningstjänst, om ett larmtest vid hörselundersökningar visar att personerna hör tillräckligt tack vare hjälpmedlet. Hjälpmedel kan dock inte användas i alla situationer.¹⁷⁸

Det finns också särskilda utmaningar med tolkningstjänsten för minoriteter inom den teckenspråkiga gemenskapen. Den tolkbrist som försämrar tillgodoseendet av rättigheterna för användare av finlandssvenskt teckenspråk visar inga tecken på att lätta, eftersom det för närvarande inte erbjuds någon utbildning för tolkar i finlandssvenskt teckenspråk. Dessutom råder det brist på skrivtolkar som kan svenska och på tolkar för talskadade. Enligt Finlandssvenska teckenspråkiga har FPA ingen heltäckande statistik över de tolkningsbeställningar som personer som använder finlandssvenskt teckenspråk eller svenska har gjort, som FPA skulle kunna använda för att bedöma det verkliga behovet av service på svenska.¹⁷⁹

177 Rainò, P. (2025), s. 55–63.

178 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

179 Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

För dövblinda personer medför det särskilda utmaningar att tolken ofta behövs på vägen till exempel till läkare, vilket innebär att den tolk som hälso- och sjukvården har beställt till läkarmottagningen inte ensam räcker till. Dessutom åsidosätter FPA ofta den dövblindes önskemål om en döv tolk, som skulle kunna tolka ett teckenspråkigt samtal för kunden på modersmålsnivå¹⁸⁰. Döva invandrades ställning är utmanande, eftersom FPA erbjuder tolkning endast på finskt och finlandssvenskt teckenspråk, och beslutet om tolkningstjänst förutsätter hemkommun i Finland. Nedskärningarna i organisationernas finansiering påverkar också den integrationsutbildning på teckenspråk som Finlands Dövas Förbund ordnar för döva invandrare samt bedömningarna av språkkunskaper som ersätter den allmänna språkexamen som krävs för ansökan om medborgarskap.¹⁸¹

Myndigheternas information på teckenspråk upplevs ha förbättrats något under granskningsperioden, men särskilt tillgången till information på finlandssvenskt teckenspråk är fortfarande utmanande. Nästan hälften av de som svarade på barometern upplevde att den teckenspråkiga allmänheten har beaktats bättre än tidigare i myndighetens informationsverksamhet. Som exempel på detta nämndes bland annat riksdagens frågetimmar och informationsändringarna under coronatiden. Å andra sidan kan de teckenspråkiga fortfarande inte vara säkra på att det ordnas tolkning på teckenspråk vid alla informationssändningar som ordnas i samband med undantagssituationer. Dessutom ordnas tolkningen ofta så att den är avskild från den egentliga tv-sändningen och görs som en separat webbsändning, vilket gör det svårare att hitta den. För dem som använder finlandssvenskt teckenspråk finns det betydligt mindre tolkning på det egna språket att tillgå.¹⁸² I språkgruppernas svar lyftes också valkommunikationen på teckenspråk fram. Det finns mycket begränsat med material på teckenspråk om val, och endast en bråkdel av de valdebatter som tolkats till teckenspråk tolkas också till finlandssvenskt teckenspråk. Enligt organisationerna försämrar de begränsade möjligheterna att få information de teckenspråkigas möjligheter att delta i val och den politiska debatten på lika villkor.¹⁸³

180 Dövblinda kan ta emot teckenspråkstolkning till exempel taktilt, dvs. så att tolkningen tecknas i handen och uppfattas med känselsinnet.

181 Finlands Dövas Förbund (28.5.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf (30.5.2025).

182 Rainò, P. (2025), s. 65–68.

183 Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

I fråga om småbarnspedagogiken och utbildningen uppgavs i språkberättelsen år 2021 att enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering kommer det att göras en utredning av behovet av att uppdatera lagstiftningen om småbarnspedagogik och grundläggande utbildning för att göra den förenlig med teckenspråkslagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹⁸⁴. Också i statsminister Orpos regeringsprogram finns en skrivning om att regeringen utreder hur teckenspråkiga barns ställning inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen kan stärkas¹⁸⁵. Enligt Finlands Dövas Förbund har ärendet dock inte fortskridit och lagstiftningen strider nu mot teckenspråkslagen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹⁸⁶. Förbundet påpekar att behovet av lagändringar lyftes fram redan 2014 i Utbildningsstyrelsens riksomfattande kartläggning av ordnandet av undervisningen för döva och teckenspråkiga elever.

Utifrån teckenspråksbarometern 2024 ordnas teckenspråkig dagvård eller förskola ofta så att barnet har en teckenspråkig assistent eller en assistent som använder teckenspråk på daghemmet. I större tätorter kan barnet få en teckenspråkig småbarnspedagogisk miljö, som dock är mycket sårbar vid personalomsättning eller sjukfrånvaro. När det gäller coda-barn¹⁸⁷ med teckenspråk som modersmål förmår man fortfarande inte identifiera deras teckenspråkighet, och de erbjuds därmed i regel inte möjligheten till teckenspråkig småbarnspedagogik. Knappt hälften av de som svarade på teckenspråksbarometern uppgav att undervisning på teckenspråk inte har ordnats för deras barn i grundskolan eller att de erbjudna arrangemangen inte passade barnets tidtabell till exempel på grund av långa resor. Ett problem i ordnandet av undervisningen var ofta den gruppstorlek som kommunen krävde, vilken var svår att uppnå på grund av det låga antalet teckenspråkiga. Kommunen kunde också ha svårigheter att hitta en lämplig tjänsteleverantör för undervisningen.¹⁸⁸

Enligt organisationerna har teckenspråkiga barns och ungas behov inte tillgodosetts i tillräcklig utsträckning inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Teckenspråket ses fortfarande ofta som en stödform för kommunikationen i stället för ett riktigt språk. I grundskolan finns det brister i tillgången till teckenspråkig undervisning och undervisning i teckenspråk, vilket

184 Statsrådet. (2021), s. 126.

185 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpo 20.6.2023. (2023), s. 86.

186 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025).

187 Children of deaf adult(s), hörande barn till döva föräldrar.

188 Rainò, P. (2025), s. 42–47.

beror på ett otillräckligt antal teckenspråkiga lärare. För närvarande finns det inte en enda behörig finlandssvensk teckenspråkig lärare¹⁸⁹. Det råder också stor brist på teckenspråkiga läromedel. Till exempel finns det inte en enda lärobok i pappersform eller digital form för undervisning i läroämnet teckenspråk och litteratur.¹⁹⁰

Undervisningen på teckenspråk ordnas ofta med hjälp av tolkning och i den grundläggande utbildningen (till skillnad från till exempel i arbetslivet) genomförs tolkningstjänsten så att elevens tolkar vanligen inte byts ut utan samma tolkar stannar i flera år, vilket ses som mycket positivt. Finlands Dövas Förbund påpekar dock att tolkad undervisning inte ersätter undervisning på det egna modersmålet, eftersom det språk som tolkningen producerar inte motsvarar teckenspråkigt uttryck. Som en följd av den nuvarande praxisen för undervisning av döva i Finland, som bygger på närskoleprincipen och där de flesta barn studerar som den enda döva i sin närskola med tolkning som stöd, har döva och hörselskadade blivit åtskilda från varandra. Det kan hända att den enda teckenspråkiga eleven i klassen utesluts från samtalen mellan lektionerna, eftersom tolkarna är närvarande endast under lektionerna. Ett ändamålsenligt genomförande av undervisningen för teckenspråkiga elever som placerats i allmän undervisning försvåras också av att de avgiftsbelagda tjänsterna vid Centret för stöd för lärandet Valteri utgör ett stort hinder för kommunerna.¹⁹¹

Enligt Finlands Dövas Förbund har det utöver skolorna framkommit ett behov av att få service och information direkt på teckenspråk också när det gäller andra myndighetstjänster. Tolkade tjänster är inte samma sak som tjänster på teckenspråk, och vissa situationer kan kräva att man förstår uttrycken i talat språk för att man ska förstå tolkningen. Enligt förbundet förverkligas inte de språkliga rättigheterna och den upplevda delaktigheten fullt ut i tolkad service. Kvaliteten på kontaktsituationerna kan förbättras genom att döva tolkar med teckenspråk som modersmål används som s.k. relätolkar till exempel med barn, personer med minnessjukdom eller personer med invandrarbakgrund. Finlands Dövas Förbund

189 Revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk [utkast]. Skickad 6.6.2025 per e-post till justitieministeriet.

190 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

191 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

understryker att myndigheterna fortsatt bör anstränga sig för att erbjuda service direkt på finskt eller finlandssvenskt teckenspråk, eftersom tolktjänsten kan avhjälpa endast en del av situationerna.¹⁹²

4.4 Språkgruppernas erfarenheter av trakasserier och språkklimat

Diskriminering på grund av språket är förbjudet i grundlagen (731/1999) och diskrimineringslagen (1325/2014). I 8 § i diskrimineringslagen anges olika former av diskriminering och diskrimineringsgrunder. I lagen definieras också direkt och indirekt diskriminering. Direkt diskriminering är när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation. Indirekt diskriminering är när regler, kriterier eller förfaringssätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person.¹⁹³ Trakasserier definieras i 14 § i diskrimineringslagen. Ett beteende som syftar till eller som leder till att en persons eller människogrups människovärde kränks innebär trakasseri, om beteendet har samband med någon av de grunder som anges i 8 § 1 mom. och beteendet utifrån den grunden skapar en stämning som gör att personen eller människogruppen förnedras eller förödmjukas eller som är hotfull, fientlig eller aggressiv gentemot personen eller människogruppen.

I det här avsnittet har språkgruppernas erfarenheter av attityder och diskriminering och trakasserier som baseras på språk sammanställts. Granskningen grundar sig på barometrarna för språkliga rättigheter samt svaren som språkgrupperna gett för denna berättelse. Det är bra att ta hänsyn till att diskriminering ofta sker på flera grunder, dvs. att flera olika diskrimineringsfaktorer ofta inverkar på en diskrimineringssituation¹⁹⁴.

192 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025).

193 Diskrimineringslagen (1325/2014) 10 §, 13 §.

194 Mannila, S. (2024). *Diskriminering i Finland 2020–2023: Datarapport*. Justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2024:11. Helsingfors: Statsrådet, s. 10.

4.4.1 Nationalspråken

Språkbarometern 2024 visar att språkklimatet i Finland förbättrades mellan 2020 och 2024, med en ökad andel som upplever relationerna mellan svensk- och finskspråkiga som goda eller mycket goda. Den svenskspråkiga minoritetsgruppen upplever dock oftast att språkklimatet har blivit sämre under det senaste året, medan den finskspråkiga minoriteten upplever mest positiv förändring. Men samtidigt upplever de finskspråkiga i kommuner med svenska som majoritetsspråk ett sämre språkklimat jämfört med svenskspråkiga. Däremot anser speciellt svenskspråkiga att på nationell nivå har inställningen till andra språkgrupper försämrats.¹⁹⁵

Barometerresultaten visar att svenskspråkiga upplever fördomar eller trakasserier på grund av sitt språk oftare än finskspråkiga. Under det senaste året hade en fjärdedel av de svenskspråkiga och ungefär en åttondedel av de finskspråkiga upplevt fördomar eller trakasserier på grund av sitt språk. Resultaten var liknande i 2020 års barometer.¹⁹⁶ Enligt Folktinget är hatretorik mot svenskspråkiga ett vanligt och växande fenomen i synnerhet i sociala medier. Trakasserier förekommer också i vardagliga situationer, till exempel när en person talar svenska på offentliga platser såsom i trafikmedel. Då tar sig trakasserierna ofta uttryck i skällsord eller uppmaningar att tala finska eller flytta till Sverige.¹⁹⁷

Av respondenterna i språkbarometern uppgav 24 procent av de svenskspråkiga som tillhör den språkliga majoriteten att de har upplevt diskriminering ofta, ibland och någon enstaka gång. För de som tillhör den språkliga minoriteten, oavsett om de är svensk- eller finskspråkiga, är motsvarande andel 18 procent. Jämfört med 2020 upplevde den svenskspråkiga majoriteten mer diskriminering, medan båda språkminoriteterna upplevde mindre diskriminering.¹⁹⁸ Enligt Folktinget har diskriminering förekommit till exempel i situationer där polisen trots begäran inte har talat svenska med en svenskspråkig person, en myndighet inte har behandlat finska och svenska jämlikt på skyltar eller det har räckt längre för Posten att leverera försändelser med svenskspråkiga adresser.¹⁹⁹

195 Vento, I. (2025), s. 80.

196 Vento, I. (2025), s. 26–27.

197 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

198 Vento, I. (2025), s. 27–28.

199 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

Representanter för språkgrupperna konstaterar att bristfälliga språkkunskaper hos personer som arbetar inom offentliga tjänster kan leda till indirekt diskriminering om en tjänsteanvändare inte får service på sitt eget språk på grund av detta. Diskrimineringssituationer kan uppstå till exempel när social- och hälsovårdspersonalens kunskaper i finska eller svenska inte räcker till för att kommunicera med kunder, högskolorna förutsätter ett uteslutande bruk av engelska, trots att institutionens lagstadgade förvaltnings- och undervisningsspråk är finska eller svenska, eller när bristfällig svenskspråkig service hos myndigheter leder till att flera offentliga tjänster inte är lika tillgängliga på det egna språket för den svenskspråkiga befolkningen.²⁰⁰ Svenskspråkiga personer kräver mer sällan service på sitt modersmål förmodligen därför att man är rädd att behandlingen av ett ärende tar längre tid och att servicen är sämre på svenska. Myndigheterna ber också ofta svenskspråkiga att tala finska eller svarar på finska.²⁰¹

Enligt Folktinget är en orsak till den strukturella diskrimineringen av svenskspråkiga att andelen svenskspråkiga som arbetar vid myndigheterna är mindre än deras andel av hela befolkningen. Av de som arbetar vid myndigheterna krävs nästan alltid utmärkta kunskaper i finska. Folktinget anser att kravet på språkkunskaper i allmänhet bör sänkas från utmärkt till god i fråga om finska och att man dessutom oftare än i nuläget bör förutsätta goda kunskaper i svenska av tjänstemännen.²⁰² Institutet för de inhemska språken har också lyft fram de utmärkta kunskaperna i finska som krävs i platsannonser som en praxis som potentiellt kan vara diskriminerande för dem som har finska som andraspråk.²⁰³

Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken utsätts de som talar finska som andraspråk och vars språkkunskaper ännu håller på att utvecklas i viss mån för trakasserier och fördomsfulla attityder. I insändare i medierna har det också framkommit en del upplevelser av diskriminering i fall där en finskspråkig person har erbjudits service endast på engelska, särskilt i restauranger i huvudstadens centrum. Nämnden konstaterar att om användningen av engelska i privata tjänster fortsätter att bli vanligare, försämras delaktigheten för personer som inte kan engelska.²⁰⁴

200 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025); Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

201 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025); Vento, I. (2025).

202 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

203 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

204 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

4.4.2 De samiska språken

I samebarometern 2020 undersöktes för första gången språkklimatet. Då hade nästan hälften av respondenterna i hembygdsområdet och cirka en tredjedel av respondenterna i övriga Finland upplevt diskriminering, fördomar eller trakasserier. I vissa fall hade diskrimineringen gällt den samiska etniciteten i stället för eller utöver språket.²⁰⁵ Enkäten i samebarometern 2024 var riktad till anställda i organisationer som tillhandahåller tjänster enligt samiska språklagen. Av respondenterna upplevde över tre fjärdedelar att stämningen i deras organisation i frågor som rör samernas språkliga rättigheter var huvudsakligen positiv, medan 15 procent upplevde den som huvudsakligen negativ. I de öppna svaren beskrevs visserligen ganska mycket negativ stämning, såsom en negativ inställning till och nedvärdering av samerna och deras språkliga rättigheter. Drygt en tredjedel av de anställda och cheferna med kunskaper i samiska rapporterade att de utsatts för diskriminering eller trakasserier ibland. Erfarenheter av fördomar, okunskap och likgiltighet var betydligt vanligare, och majoriteten av respondenterna hade stött på dem.²⁰⁶

Sametinget är mycket oroat över de beskrivningar av stämningen och negativa attityder som framkommit i de öppna svaren i barometern, särskilt då det handlar om myndigheternas synsätt. På basis av svaren kan negativa attityder och missförstånd påverka både stämningen och tillgodoseendet av samernas rättigheter i praktiken. Sametinget anser att de största hindren för tillgodoseendet av samernas språkliga rättigheter är bl.a. myndigheternas likgiltiga inställning till samiska språklagen men också det negativa klimat som samebefolkningen möter i fråga om att använda samiska, vilket påverkar samernas vilja att använda samiska hos myndigheterna. Ett negativt språkklimat påverkar också barnen. Av barnombudsmannens utredning²⁰⁷ framgår barnens oro över andras inställning till det egna språket, den egna kulturen och samernas rättigheter. Barnen vill inte göra samiskheten synlig i situationer där det finns risk för fördomar, hån eller diskriminering.²⁰⁸

205 Arola, L. (2021). *Samebarometer 2020*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:1. Helsingfors: Justitieministeriet.

206 Eriksen, K. m.fl. (2025), s. 49–51.

207 Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). *”Jag är glad över att jag får studera detta språk som är en del av min kultur”: Samiska barn och ungas välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter*. Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2023:1. Helsingfors: Barnombudsmannens byrå.

208 Sametinget. (9.6.2025).

Språkklimatet kan också påverkas av attityder inom samegemenskapen, vilket framkommer i en särskild utredning²⁰⁹ om språk- och utbildningssituationen i de skoltsamiska samhällena, som gjorts som en del av arbetet i sannings- och försoningskommission för samer. Enligt utredningen bromsas språkets revitalisering av många psykologiska och språkkattitydrelaterade faktorer, varav en av de mest betydande är den starka rädslan i språkgemenskapen för att tala eller skriva fel. Av utredningen framgår att det är en mentalt tung och känslig process att lära sig behärska språket, och generationsöverskridande språktrauman och ett tungt ansvar för att bevara språket försvårar skoltsamernas inläring och användning av språket.

4.4.3 Teckenspråken

I teckenspråksbarometern 2024 utreddes respondenternas erfarenheter av språkklimatet i sin hemkommun och de fördomar och trakasserier samt den diskriminering de möter. Största delen upplevde att språkklimatet i hemkommunen var bra eller varierande, och endast en tiondel upplevde att det var dåligt. Ungefär två tredjedelar av respondenterna hade upplevt fördomar på grund av teckenspråket. Fördomarna visade sig till exempel som nedvärdering, fördömande uppfattningar eller tvivel om personens förmåga att klara av arbetsuppgifter eller studier eller personens förmåga att vara förälder. Omkring en tredjedel av respondenterna hade upplevt trakasserier på grund av att de använder teckenspråk. Upplevelserna av trakasserier har minskat något jämfört med barometern 2020 och de beskrivna trakasserierna handlar främst om att barn och berusade sporadiskt stirrar och härlar. Drygt hälften av respondenterna hade upplevt diskriminering och teckenspråket orsakar diskriminering särskilt när de söker jobb. För diskrimineringens och språkklimatets del var situationen oförändrad jämfört med barometern 2020.²¹⁰

Organisationer som representerar teckenspråkiga upplever att teckenspråken har fått positiv uppmärksamhet och att deras synlighet i samhället har ökat under de senaste åren bl.a. tack vare tolkningen av Eurovisionen. Myndigheterna anses ha en positiv inställning och vilja att främja de teckenspråkigas rättigheter, men ändå leder viljan inte nödvändigtvis alltid till praktiska åtgärder. Det finns fortfarande negativa attityder bland myndigheterna. Till exempel har

209 Valtonen, T. & Juutinen, M. (2024). *Språk- och utbildningssituation i de skoltsamiska samhällena från 1850-talet till 2020-talet*. Statsrådets kanslis publikationer 2024:57. Helsingfors: Statsrådet.

210 Rainò, P. (2025), s. 76–77.

diskrimineringsombudsmannen i ett ställningstagande som publicerades 2022 rekommenderat hörcentralerna vid universitetscentralsjukhusen att ge objektiv och uppdaterad information till föräldrarna om betydelsen av barnets tvåspråkighet (talat språk och teckenspråk) och poängterat att hörselrehabilitering inte får betyda att barnet nekas möjlighet till teckenspråk²¹¹. Hos myndigheter betraktas dövas rättigheter fortfarande ofta som funktionsnedsättningsbaserade i stället för att de språkliga rättigheterna skulle stå i centrum och detta leder till att tjänster erbjuds ur ett stödperspektiv och inte ett språkperspektiv.²¹²

Enligt organisationerna utsätts teckenspråkiga för diskriminering särskilt i studier och arbetslivet. Utbildningsstyrelsens anvisningar om tolkningstjänster för utbildningsanordnare tillämpas i mycket varierande grad på olika håll i landet, vilket leder till att teckenspråkiga elever behandlas ojämlikt. Teckenspråkiga unga har ofta svårt att hitta en PRAO-plats och övergången till arbetslivet är också utmanande. En hörande arbetssökande blir lättare vald än en döv och arbetsgivaren kan se dövheten som en arbetarskyddsrisk och tolkens närvaro på arbetsplatsen som störande. Utmaningar i arbetslivet uppstår också på grund av att FPA, som förmedlar arbetslivstolkning, inte beaktar behoven i samband med detta, till exempel när det gäller tolkomsättningen. När tolkar byts ut måste kunden varje gång introducera tolken till sitt eget yrkesområde och dess tecken, och en dövblind kund dessutom till sina egna behov i fråga om tolkning, handledning och beskrivning.²¹³

Personer som använder finlandssvenskt teckenspråk utsätts ofta för indirekt strukturell diskriminering då myndigheterna i informationen om tolkningen av sina tillställningar eller översättningar till teckenspråk använder formen "tolkas på teckenspråk", utan att specificera vilketdera teckenspråk det är fråga om. I dessa situationer är det i praktiken alltid fråga om finskt teckenspråk, vilket leder till att det finlandssvenska teckenspråkets osynlighet och uppfattningen om att det endast finns ett teckenspråk i Finland stärks. Orsaken till detta kan enligt

211 Diskrimineringsombudsmannen. (27.6.2022). VVTDno-2019-1079. Utlåtande. Möjligheten för barn med hörselnedsättning och döva barn att lära sig teckenspråk.

212 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

213 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

Finlandssvenska teckenspråkiga vara myndigheternas dåliga kunskap om det finlandssvenska teckenspråket eller en bristfällig förståelse för behoven hos dem som använder det.²¹⁴

FPA:s beslut våren 2024²¹⁵ att utesluta tolkning av ljud- och bildupptagningar från tolktjänsten som FPA erbjuder har ansetts vara diskriminerande både i de teckenspråkigas och i tillsynsmyndigheternas ställningstaganden. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har ansett att FPA diskriminerade en person, eftersom en teckenspråkstolk enligt FPAs anvisning inte hade tolkat en inspelning som hörde till en universitetskurs²¹⁶. Även försäkringsdomstolen har ansett att det av förarbetena till lagen om tolkningstjänst inte framgår att lagstiftaren har avsett att tolkningstjänsten ska begränsas till interaktion mellan människor, där det finns en så kallad tredje part, såsom Folkpensionsanstalten anger i sin anvisning²¹⁷. Diskrimineringsombudsmannen anser att FPA:s interaktionsförutsättning för tolkning försätter en person med funktionsnedsättning i en ofördelaktigare ställning om tolkningstjänsten inte genomförs på grund av interaktionsförutsättningen. Ombudsmannen påpekar att i ett informationssamhälle som det nuvarande begränsas interaktionen inte längre på samma sätt och i lika stor utsträckning till samtal som kräver omedelbar närvaro som till exempel före internettiden.²¹⁸ Utifrån avgörandena ändrade Folkpensionsanstalten sina anvisningar temporärt i december 2024 och ordnar tills vidare även tolkning av inspelningar som en rimlig anpassning för klienterna.²¹⁹

Tolkning av inspelningar är inte den enda situationen där tillsynsmyndigheterna anser att FPA diskriminerar dem som använder tolkningstjänsten. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har förbjudit Folkpensionsanstalten att fortsätta diskrimineringen i ett fall där en hörselskadad person med engelska som

214 Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025).

215 FPA. (28.3.2024). *FPA preciserar vad som ingår i tolktjänsten för personer med funktionsnedsättning* [meddelande]. Hämtad 27.6.2025 på adressen: <https://www.kela.fi/aktuellt/fpa-preciserar-vad-som-ingar-i-tolktjansten-for-personer-med-funktionsnedsattning>.

216 Beslut av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden om tolkning av en inspelning som ingick i en universitetskurs, YVTLTK/92/2024.

217 Försäkringsdomstolen 1825:2023 (L), Försäkringsdomstolens avgörande.

218 Diskrimineringsombudsmannen. (2025), s. 40.

219 FPA. (16.12.2024). *FPA ändrar temporärt sina anvisningar om tolkning av inspelningar när det gäller personer med funktionsnedsättning* [meddelande]. Hämtad 27.6.2025 på adressen: <https://www.kela.fi/aktuellt/fpa-andrar-temporart-sina-anvisningar-om-tolkning-av-inspelningar-nar-det-galler-personer-med-funktionsnedsattning>.

modersmål hade förvägrats rimliga anpassningar av tolkningstjänsten²²⁰. I diskrimineringsfall orsakar de långa handläggningstiderna för klagomål hos olika instanser utmaningar för teckenspråkigas rättsskydd²²¹.

Den teckenspråkiga gemenskapen har stora förväntningar på sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga som inleddes 2025, eftersom gemenskapen fortfarande upplever att den diskrimineras när det gäller samhällets olika tjänster och tillgången till information. Processen förväntas medföra stora förändringar i detta och rätta till de orättvisor som fortfarande förekommer.²²²

4.4.4 Erfarenheter från andra språkgrupper

Användningen av **karelska språket** begränsas för många till hemmet och privatlivet, och i en enkät riktad till karelskspråkiga som gjordes 2024 rapporterade endast en liten del om upplevelser av diskriminering eller trakasserier på grund av språket. Enligt Östra Finlands universitet möter karelskspråkiga dock hatretorik särskilt i sociala medier. Det finns allmänt taget dålig kännedom om det karelska språket och det identifieras inte alltid som ett eget språk, och därför stöter karelskspråkiga ibland på förvirring och en negativ inställning. Medvetenheten om språket har dock ökat under de senaste åren tack vare språkaktivister och åtgärder för att revitalisera språket. I synnerhet bland äldre personer som talar karelska påverkas viljan att använda språket fortfarande av de fördomar som karelskspråkiga har utsatts för i historien. Yngre generationer har undvikit dessa fördomar och allt fler unga är intresserade av att studera och använda karelska. Under den senaste tiden har Rysslands anfallskrig i Ukraina skärpt inställningen till ryskspråkiga och till dubbelt finskt och ryskt medborgarskap, som också en del av de karelskspråkiga som bor i Finland har.²²³

Revitaliseringsprogrammet för det karelska språket²²⁴, som publicerades i maj 2025, var ett enormt framsteg både för återupplivningen av språket och för institutionaliseringen av stödet för det. Enligt Östra Finlands universitet, som ansvarar för revitaliseringsprojektet för det karelska språket, medför det rådande

220 Diskrimineringsombudsmannen. (2024), s. 47.

221 Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025).

222 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025).

223 Expertarbetsgruppen för karelska språket. (10.6.2025); Östra Finlands universitet. (4.6.2025).

224 Tynnyrinen, N. m.fl. (2025).

språkklimatet dock utmaningar för återupplivningen. Majoritetsbefolkningens och beslutsfattarnas dåliga kännedom om språket och den därav följande bristen på undervisning på karelska och på offentliga användningssituationer inverkar negativt på de karelskspråkigas språkidentitet och försvårar användningen av språket i vardagen. Bristen på institutionellt stöd för det karelska språket kan upplevas som strukturell diskriminering i språkgemenskapen²²⁵. Enligt Östra Finlands universitet skulle användningen av karelska i medierna eller myndighetskommunikationen öka medvetenheten om språket och stärka dess ställning som en del av det finska språklandskapet.²²⁶

Enligt språknämnden för romani vid Institutet för de inhemska språken är det finländska språkklimatet öppet, men situationen varierar för olika språk och ställningen för romani bland de inhemska språken hör till de svagaste. Därför kan det hända att man drar sig för att tala romani i offentligheten.²²⁷ Enligt en utredning som genomfördes av barnombudsmannens byrå uppvisar romska barn och unga ett intresse och respekt för romani och den romska kulturen trots strukturella problem såsom fördomar och diskriminering, och merparten av dem skulle vilja studera romani.²²⁸

Institutet för de inhemska språken uppmärksammade i sitt ställningstagande²²⁹ i oktober 2024 samhällets skärpta inställning till språk. Enligt nämnden avspeglas den ökade polariseringen av det politiska klimatet också i viss mån i attityder gentemot språk och språkbrukare, och attityderna hos dem som försvarar finskan har delvis blivit hårdare. Nämnden betonar att det är viktigt för det språkliga klimatet att invandrares flerspråkighet värdesätts både i arbetslivet och i samhället i stort.²³⁰ Enligt Gen2-undersökningen som gjordes våren 2023 hade drygt

225 Suojärven pitäjäseura ry. (6.6.2025).

226 Östra Finlands universitet. (4.6.2025).

227 Institutet för de inhemska språken, språknämnden för romani. (4.6.2025). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025.

228 Stenroos, M. (2023), s. 67–68.

229 Institutet för de inhemska språken. (7.10.2024). *Suomen kielen oppimiseen tarvitaan kannustusta ja tukea*. Finska språknämndens ställningstagande den 11 januari 2017 [webbpublikation]. Hämtad 25.6.2025 på adressen: <https://kotus.fi/kotus/lausunnot-suositukset-ja-kannanotot/suomen-kielen-lautakunnan-suosituksia-ja-kannanottoja/suomen-kielen-lautakunnan-kannanottoja/suomen-kielen-oppimiseen-tarvitaan-kannustusta-ja-tukea/>

230 Finska språknämnden. (5.6.2025). *Syrjintäkokemukset ovat yhteydessä matalampaan poliittiseen luottamukseen ja heijastuvat poliittiseen osallistumiseen*. Policy Brief 2025:5. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet. Helsingfors: Statsrådet.

en fjärdedel av barn till invandrare upplevt diskriminering på grund av etnisk bakgrund, hudfärg, modersmål, sätt att tala eller religion under de senaste fem åren²³¹. Även enligt undersökningen MoniSuomi 2022 är diskrimineringsupplevelser särskilt vanliga bland den inflyttade befolkningen²³², trots att bakgrunden till dem troligen är en eller flera av de ovan nämnda faktorerna i stället för eller utöver språket.

4.5 Sannings- och försoningsprocesser

4.5.1 Sannings- och försoningskommissionen för samer

Arbetet i sannings- och försoningskommission för samer fortsätter till utgången av 2025 i enlighet med statsminister Petteri Orpos regeringsprogram.²³³ Målet för kommissionens arbete är att sammanställa och synliggöra samernas erfarenheter av finska statens och olika myndigheters agerande. Statsrådet tillsatte en sannings- och försoningskommission för samer den 28 oktober 2021. Ärendet bereddes i nära samarbete mellan företrädare för finska staten, sametinget och skoltarnas byastämma. Sannings- och försoningskommissionen bedriver sin verksamhet självständigt och oberoende. Kommissionen består av fem kommissionsledamöter. Två av dem har utnämnts på framställning av statsrådet, två på framställning av sametinget och en på framställning av skoltarnas byastämma.²³⁴

En parlamentarisk uppföljningsgrupp har tillsatts som stöd för kommissionens arbete. I uppföljningsgruppen ingår en medlem och en ersättare från de partier som är representerade i riksdagen, sametinget (två medlemmar), skoltarnas byastämma, evangelisk-lutherska kyrkan och ortodoxa kyrkan. Medan kommissionens arbete pågår erbjuds psykosocialt stöd på samiska och med beaktande av den

231 Sipinen, J., Koskimies, L., Tiensuu, I., & Gusatinsky, E. (2025). *Samhälleligt deltagande bland personer med utländsk bakgrund och personer med ett främmande språk som modersmål i Finland: (UTViS)-projektets slutrapport*. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2025:5. Helsingfors: Statsrådets kansli.

232 Kuusio, H., Mäkipää, L., Klemettilä, K., Nykänen, S., Kytö, S. & Lilja, E. (2023). *Nationell undersökning riktad till personer födda utomlands om hälsa, välfärd och tjänster – MoniSuomi 2022: Centrala observationer till stöd för beslutsfattandet*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd.

233 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 199.

234 Statsrådets kansli: *Sannings- och försoningskommissionen för samer* [webbplats]. Hämtad 4.4.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/sannings-och-forsoningskommissionen-for-samer>

kulturella kontexten. I anslutning till Lapplands välfärdsområde finns en enhet för psykosocialt stöd för samer, Uvjj – Uvjå – Uvja – Untuva, som tillhandahåller tjänster på samiska med beaktande av den samiska kulturen.²³⁵

Syftet med sannings- och försoningsprocessen är att identifiera och bedöma diskriminering både i det förflutna och idag, inbegripet statens assimilationspolitik, och kränkningar av samernas rättigheter, utreda hur dessa påverkar samerna och deras samhälle idag samt lägga fram förslag om hur man kan främja kontakten mellan samerna och finska staten men också samerna emellan. Dessutom är målet att öka medvetenheten om samerna som ett urfolk i Finland. Avsikten är att finska staten som resultat av sannings- och försoningsprocessen bär sitt ansvar och tillsammans med sametinget, skoltarnas byastämma och andra samiska aktörer främjar tillgodoseendet av samernas rättigheter i Finland. Kommissionen ska utarbeta en rapport om sitt arbete. I rapporten ska även ingå åtgärdsförslag. Rapporten överlämnas till statsrådet, sametinget och skoltarnas byastämma den 4 december 2025.²³⁶ Som en del av kommissionens arbete har dessutom flera särskilda utredningar gjorts. Dessa finns på kommissionens webbplats²³⁷.

4.5.2 Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga

Statsminister Petteri Orpos regering har i statsrådets meddelande i augusti 2023 om främjande av likabehandling, jämställdhet och icke-diskriminering i det finländska samhället dragit upp riktlinjer för genomförandet av en sannings- och försoningsprocess för döva och teckenspråkiga. Beredningen av processen inleddes under statsminister Sanna Marins regeringsperiod. Som underlag för beredningen

235 Statsrådets kansli. (23.11.2023). *Sannings- och försoningskommissionen för samer fortsätter sitt arbete* [meddelande]. Hämtad 4.4.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/sannings-och-forsoningskommissionen-for-samer-fortsatter-sitt-arbete>

236 Statsrådets kansli. (23.11.2023). *Sannings- och försoningskommissionen för samer fortsätter sitt arbete* [meddelande]. Hämtad 4.4.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/sannings-och-forsoningskommissionen-for-samer-fortsatter-sitt-arbete>

237 Sannings- och försoningskommissionen för samer: *Publikationer*. <https://sdtstk.fi/julkaisut/>.

beställdes en utredning²³⁸ om de orättvisor som drabbat döva och teckenspråkiga i Finlands historia från 1900-talet till idag, samt om förutsättningarna för att inleda en sanning- och försoningsprocess för att hantera dessa. Processen har beretts i nära samarbete med gemenskaperna av döva och teckenspråkiga personer och i slutet av 2023 övergick beredningen från statsrådets kansli till justitieministeriet. Statsminister Orpos regering godkände processens mandat²³⁹ den 5 juni 2025 och gav ett uppdrag om att inleda processen.

Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga består dels av dokumentation av rättskränkningar och diskriminering, dels av framtidsinriktade förslag som syftar till att rätta till situationen. Genom förslagen skapas en grund för försoning mellan finska staten och gemenskaperna. Avsikten är att staten ska bära ansvaret för tidigare händelser och som ett resultat av processen stärka tillgodoseendet av dövas och teckenspråkigas rättigheter. Under processen strävar man efter att öka kännedomen om den teckenspråkiga kulturen och teckenspråken samt medvetenheten om de oförrätter som skett såväl hos myndigheterna som bland allmänheten.

Processens sekretariat inledde sitt arbete hösten 2025. Sekretariatets uppgift är att föra processen framåt genom att samla information om oförrätter, ge information och identifiera dagens strukturella förändringsbehov. Sekretariatet är självständigt och oberoende i sitt arbete. Sekretariatet består av en generalsekreterare, en specialsakkunnig och en planerare. Sekretariatet är administrativt sett underställt justitieministeriet.

Genomförandet av sannings- och försoningsprocessen regleras genom lag. I lagen om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028 föreskrivs om sekretariatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga och om sekretariatets uppgifter, insamling och behandling av information, sekretariatets rätt att få information,

238 Katsui, H.; Koivisto, M.; Tepora-Niemi, S-M.; Meriläinen, N.; Rautiainen, P.; Rainò, P.; Tarvainen, M. & Hiilamo, H. (2021). *Viitotut muistot : Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitetun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä*. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:61. Helsingfors: Statsrådets kansli.

239 Statsrådets principbeslut OM/2025/68. Statsrådets principbeslut om mandatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga. Hämtad 21.8.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=3873>.

personuppgiftsansvar, arkivering och avslutande av verksamheten. Syftet med bestämmelserna är att skapa en fungerande ram för genomförandet av processen, i synnerhet genom att skapa en rättslig grund för insamling av information.²⁴⁰

Justitieministeriet har också tillsatt en styrgrupp för processen. Styrgruppen styr och stödjer sekretariatets arbete och fungerar som ett diskussionsforum mellan staten samt gemenskaperna av döva och teckenspråkiga. Staten representeras i styrgruppen av justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet och statsrådets kansli. Gemenskaperna för döva och teckenspråkiga representeras av Coda-yhdistys ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Finlands Dövas Förbund rf och Föreningen Finlands Dövblinda rf. Juris licentiat, vicehäradshövding Tiina Astola är ordförande för styrgruppen. I ett senare skede kan också en parlamentarisk uppföljningsgrupp tillsättas för processen.

Sannings- och försoningsprocessen genomförs på fyra språk: finskt och finlandssvenskt teckenspråk samt finska och svenska. En viktig del av processen är kultursensitivt och modersmålsbaserat psykosocialt stöd, liksom i sannings- och försoningskommissionen för samer. Justitieministeriet för som bäst förhandlingar med möjliga aktörer för att ordna stödet. Processen planeras pågå i två år. Enligt mandatet överlämnar sekretariatet processens slutrapport till statsrådet samt till gemenskaperna av döva och teckenspråkiga personer senast den 31 december 2027.

240 RP 82/2025 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028.

4.6 Viktiga iakttagelser

Viktiga iakttagelser

1. I de rekommendationer som Finland fått av tillsynsorganen för internationella konventioner under uppföljningsperioden upprepas stärkandet av de samiska språkens ställning, i synnerhet genom stöd för och utveckling av undervisning i de samiska språken och undervisning på samiska.
2. Enligt regeringsprogrammet ska de språkliga rättigheterna främjas genom att fortsätta genomföra de åtgärder i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet som godkändes som statsrådets principbeslut under Sanna Marins regeringsperiod. Målet för nationalspråksstrategin är att främja livskraften hos båda nationalspråken och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Målet för det språkpolitiska programmet är att stärka ställningen för andra inhemska språk än nationalspråken, i synnerhet de samiska språken, romani, karelska och teckenspråk.
3. Enligt Språkbarometern upplevs språkklimatet ha förbättrats på hemkommunsnivå, men försämrats på nationell nivå sedan år 2020. Språkgrupper med minoritetsstatus upplever ofta att språkklimatet är sämre.
4. När det gäller finska och svenska varierar tillgången till service på det egna språket både i tvåspråkiga kommuner och i statens tjänster beroende på om personen hör till språkmajoriteten eller minoriteten. Det finns utmaningar i genomförandet av svenskspråkig service både på kommun- och statsnivå, och myndigheternas kännedom om språklagen upplevs ha försämrats. Språkgrupperna föreslår att språkplanering utnyttjas i större utsträckning för att utveckla den svenskspråkiga servicen.
5. I Samebarometern 2024 framkom det att fördomar och okunskap om samer och deras språkliga rättigheter är vanliga vid de myndigheter som omfattas av samiska språklagen. I och med organisationsförändringar kan vissa myndigheter också falla utanför tillämpningsområdet för samiska språklagen. I samernas hembygdsområde fungerar servicen på samiska bäst inom bildningsväsendet.

6. Både myndigheternas information på teckenspråk och ordnandet av tolkning på teckenspråk upplevs ha förbättrats under uppföljningsperioden, trots att båda kräver ytterligare utveckling. Lagstiftningshelheten som reglerar tolkningstjänsten upplevs som rörig och språkgrupperna har uppgett att det finns ett behov av att förtydliga den. Det finlandssvenska teckenspråkets ställning är fortfarande på många sätt sämre än det finska teckenspråkets.

5 Digitalisering

5.1 Bakgrund

Digitaliseringen har behandlats i språkberättelserna sedan 2017. I den föregående språkberättelsen från 2021 var de centrala iakttagelserna om digitaliseringen i linje med dem från 2017: offentliga digitala tjänster ska ta hänsyn till olika språkgruppers rättigheter och tjänsternas funktionalitet på olika språk och myndigheterna ska bättre utnyttja digitaliseringen för att tillhandahålla bredare och bättre myndighetstjänster.²⁴¹

Liknande var också iakttagelserna om digitalisering i grundlagsutskottets betänkande om språkberättelsen från 2021²⁴². I sitt betänkande konstaterade grundlagsutskottet att de skyldigheter som följer av språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen ska beaktas när nya digitala tjänster och system utarbetas. Utskottet yrkade på att grundläggande språkliga rättigheter ska beaktas från början av utvecklingen av tjänsterna och att digitala tjänster ska utvecklas parallellt i olika språkversioner. Också vid tidigare granskning av den offentliga förvaltningens digitalisering har utskottet framhållit att båda nationalspråken ska få tillräckligt stor synlighet i de digitala tjänsterna och att även andra språkliga rättigheter ska tillgodoses.²⁴³

5.2 Digitalisering inom statsförvaltningen

Digitaliseringen tryggar de språkliga rättigheterna på ett allmänt plan. Under de senaste åren har tekniken utvecklats mycket, bland annat när det gäller tolkningstjänsternas kvalitet och språkutbud, och system baserade på artificiell intelligens ger nya möjligheter att trygga de språkliga rättigheterna och förbättra servicen. Inom statsförvaltningen har utvecklingen av digitala översättningstjänster bidragit till att öka exempelvis ministeriernas utbud av beredningsmaterial och annat material på olika språk.

241 Statsrådet. (2021), s. 79, 89.

242 GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, s. 2.

243 Se t.ex. GrUB 11/2021 rd – B 12/2020 rd, avsnitt 10.

Under de senaste regeringsperioderna har digitaliseringen varit ett bärande tema i regeringarnas program och projekt. Ett mål i regeringsprogrammet för statsminister Marins regering var att Finland är känt som ett föregångarland där de möjligheter som digitaliseringen och den tekniska utvecklingen medför utvecklas och tillvaratas över förvaltnings- och sektorsgränserna. Programmet för främjande av digitalisering 2020–2023 var ett av digitaliseringsprojekten i regeringsprogrammet för statsminister Marins regering. Syftet med programmet var att genom olika gemensamma åtgärder styra, stödja och uppmuntra myndigheterna att överföra sitt tjänsteutbud som riktar sig till allmänheten och företag till digitala servicekanaler.

Även i statsminister Petteri Orpos regeringsprogram beskrivs Finland som en föregångare inom tekniken som till fullo utnyttjar de möjligheter som digitaliseringen och artificiell intelligens erbjuder, och alla görs delaktiga i denna utveckling. I enlighet med regeringsprogrammets mål övergår Finland stegvis till att prioritera digitala tjänster som kanal för att uträtta ärenden hos myndigheter. Lagstiftningen ändras så att den digitala myndighetskommunikationen blir den primära kanalen för myndighetskommunikation. Enligt regeringsprogrammet ska alla digitala myndighetstjänster fungera på båda nationalspråken redan i planerings- och genomförandeskedet.

I utvecklingen av digitala tjänster inom olika ministeriers förvaltningsområden strävar man i allmänhet efter att ta hänsyn till både kraven i språklagstiftningen och tjänsternas tillgänglighet. Till exempel beaktas språklagens krav vid genomförandet av Transport- och kommunikationsverkets digitala tjänster och system, om tjänsten tillhandahålls i stor volym. En sådan tjänst är ämbetsverkets tjänst Mina ärenden, som utnyttjar till exempel trafik- och transportregistret. I utvecklingen av myndighetens digitala tjänster ställs i regel krav på språkversioner och tillgänglighet, men det finns inga tjänster på samiska. Meteorologiska institutets vädertjänster, varningsmeddelanden, offentliga webbplatser och klimattjänster tar hänsyn till språklagstiftningen. Varningsmeddelanden ges vid behov också på samiska och det finns en mall för meddelandet på de tre samiska språken.²⁴⁴

244 Kommunikationsministeriet. (6.6.2025). Utlåtande: Svar från kommunikationsministeriet på bakgrundsfrågor för språkberättelsen.

5.2.1 Språkliga rättigheter i lagstiftningen gällande digitala tjänster

I lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019, nedan lagen om digitala tjänster) föreskrivs om de minimikrav som ställs på tillgänglighet för offentliga aktörers webbplatser och mobilapplikationer, om övervakningen av hur tillgängligheten uppfylls samt om myndigheternas skyldigheter när det gäller att ordna digitala tjänster för allmänheten. Lagen trädde i kraft den 1 april 2019 och den verkställer tillgänglighetsdirektivet i Finland. Lagen om digitala tjänster innehåller inga bestämmelser om språken i digitala tjänster. Enligt finansministeriet konstaterades det i samband med beredningen av lagen att språkfrågor som rör digitala tjänster bör lösas i andra allmänna lagar som tillämpas på förvaltningen.

I samband med det nationella genomförandet av tillgänglighetsdirektivet infördes ett nytt kapitel 3a i lagen om digitala tjänster. Det gäller vissa digitala tjänster som framöver ska uppfylla både tillgänglighetskraven och de tilläggskrav som följer av tillgänglighetsdirektivet. Genom ändringarna utvidgades tillämpningsområdet för lagen om digitala tjänster i betydande grad även till digitala tjänster inom den privata sektorn. Tillgänglighetskravens tillämpningsområde utvidgades till att gälla flera nya digitala tjänster, såsom e-böcker, näthandel, vissa finansierings- och banktjänster som riktar sig till konsumenter samt kommunikationstjänster. Med stöd av 10 c § 2 mom. i det nya kapitlet 3 a utfärdades också statsrådets förordning om tillgänglighetskrav för vissa digitala tjänster (179/2023). Genom en senare ändring av lagen om digitala tjänster överfördes tillsynen över tillgänglighetskraven för digitala tjänster centraliserat från Regionförvaltningsverket i Södra Finland till Transport- och kommunikationsverket.

Arbetsgruppen för tillämpning och främjande av lagstiftningen i programmet för främjande av digitalisering, som grundade sig på Sanna Marins regeringsprogram, tog under sin mandatperiod fram en rapport om situationen för lagstiftning som gäller digitalisering och förslag för att främja den. I rapporten föreslog arbetsgruppen att man i fråga om lagen om digitala tjänster ska bedöma behovet av att införa en paragraf som säkerställer att allas språkliga rättigheter förverkligas med stöd av språklagen (423/2003), då tjänster planeras och utvecklas.²⁴⁵ Folktinget anser att det är viktigt att en sådan paragraf införs i lagen om digitala tjänster.²⁴⁶ Även som en åtgärd i nationalspråksstrategin har det noterats att det ska utredas

245 Finansministeriet. (2023). *Situationen för lagstiftning som gäller digitalisering och förslag för att främja den*. Finansministeriets publikationer 2023:8 Helsingfors: Finansministeriet. s. 118.

246 Folktinget. (6.6.2025).

om lagstiftningen om digitala tjänster behöver uppdateras för att inkludera språkaspekten.²⁴⁷ Enligt finansministeriet har inga resurser anvisats för att utreda detta under denna regeringsperiod. Under sin mandatperiod tog arbetsgruppen för tillämpning och främjande av lagstiftningen i programmet för främjande av digitalisering också fram en lägesbild av lagstiftningen om digitaliseringen. I den sammanställdes den viktigaste allmänna lagstiftningen som ska beaktas när digitala tjänster utvecklas. Lägesbilden publicerades och uppdaterades under arbetsgruppens mandattid på Myndigheten för digitalisering och befolkningsdatas webbplats Suomidigi. Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata avslutade verksamheten på webbplatsen vid utgången av 2023.²⁴⁸

Med stöd i statsminister Orpos regeringsprogram har finansministeriet tillsatt ett program för att prioritera i första hand digitala myndighetstjänster för mandatperioden 27.3.2024–31.12.2027²⁴⁹. Programmets mål är att genom lagstiftningsåtgärder göra myndighetskommunikation och delgivningar i första hand digitala för dem som har möjlighet till det. Remissbehandlingen av regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet avslutades i april 2025. I den regeringsproposition som är under beredning²⁵⁰ konstateras att de föreslagna ändringarna i lagstiftningen inte formellt försämrar medborgarnas språkliga rättigheter. Om utbudet i Suomi.fi-tjänsten, som i första hand används som kanal för myndighetskommunikation, är bristfälligt på olika språk kan detta de facto försämra tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. För närvarande stöder tjänsten till exempel inte samiska språk. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna kan försvåras av bristande tillgång till digitalt stöd på svenska och samiska som eventuellt behövs i samband med införandet av tjänsten, liksom av den begränsade tillgången till hjälpmedel, såsom skärmläsarprogram, på samiska.

247 Statsrådet. (2021). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*, s. 56.

248 Finansministeriet. (5.6.2025).

249 Finansministeriet. *Programmet för att prioritera digitala myndighets-tjänster* [webbsida]. Hämtad 17.6.2025 på adressen: <http://vm.fi/sv/prioritering-av-digital-myndighetskommunikation>.

250 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet, som är under beredning, s. 85.

5.3 Digitalisering och olika språkgrupper

Digitala tjänster har blivit en etablerad och ständigt växande del av serviceutbudet i samhället. Allt fler ärenden sköts numera via nätet, och prioriteringen av digitala tjänster som kanal för att uträtta ärenden hos myndigheter har också skrivits in i regeringsprogrammet. Därför är det mycket viktigt att medborgarnas språkliga rättigheter tillgodoses i de digitala tjänsterna.

Digitaliseringens roll har beaktats i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet, och i båda ingår åtgärder som gäller den. En åtgärd i nationalspråksstrategin som alla ministerier har ansvar för är att se till att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt på finska och svenska från början för att trygga att språkgrupperna behandlas lika. Enligt strategin bör språkperspektivet inkluderas i tillämpningsanvisningen för lagstiftningen för dem som utvecklar digitala tjänster.²⁵¹ Enligt språkpolitiska programmet erkänns den nytta som digitaliseringen möjliggör för språkrevitaliseringen och välbeprövade exempel på språkutveckling tillämpas i praktiken också i fråga om andra språk. Dessutom utvecklas verktyg inom språkteknologi eftersom dessa kan vara till hjälp vid språkrevitaliseringen.²⁵²

En gemensam utmaning för alla språkgrupper när det gäller användningen av digitala tjänster är de krav dessa ställer på teknisk kompetens, tillgång till lämpliga enheter och stark autentisering med bankkoder. Fastän tjänsten är tillgänglig på det egna språket är den ändå inte nödvändigtvis språkligt tillgänglig eller lätt att använda. År 2024 tog riksdagens biträdande justitieombudsman ställning till användbarheten och tillgängligheten hos hälso- och sjukvårdens klientportal Maisa. Enligt biträdande justitieombudsmannens avgörande²⁵³ var avsnittet om socialvårdens tjänster i Maisa svårbegripligt och det språk som användes i avsnittet motsvarade inte de begrepp som används i socialvården i allmänhet. I sitt avgörande fäste biträdande justitieombudsmannen stadens uppmärksamhet vid kraven i lagarna om digitala tjänster, i vilka ingår användarvänlighet, begriplighet och tillgänglighet.

Också enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken finns det fortfarande mycket att utveckla när det gäller den språkliga tillgängligheten i digitala tjänster. I och med digitaliseringen har växelverkan mellan myndigheter

251 Statsrådet. (2021). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*, s. 56.

252 Statsrådet. (2022). *Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut*, s. 75.

253 EOAK/7792/2023 och EOAK/3127/2024, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Maisa-asiakasportaalin käytettävyyks ja saavutettavuus.

och medborgare blivit allt mer teknisk och den sker allt oftare skriftligen, och nämnden anser att digitala tjänster bör bedömas inte bara utifrån hur begriplig myndighetsspråket är, utan också utifrån vilka språkliga färdigheter användningen av digitala tjänster kräver av medborgarna. Nämnden påpekar att i de språkliga färdigheterna ingår också att gestalta de olika stegen i ärendeprocessen samt all den tekniska kompetens som kommunikationen mellan myndigheten och kunden kräver. Enligt nämnden kan digitaliseringsutvecklingen bli ett hinder för en del av befolkningen att söka och få tjänster oberoende av om tjänsten är tillgänglig på det egna språket eller inte. Av denna anledning betonar nämnden att möjligheten att uträtta ärenden hos myndigheter ansikte mot ansikte och muntligt ska bevaras vid sidan av digitaliseringsutvecklingen.²⁵⁴ Även diskrimineringsombudsmannen har konstaterat att tillhandahållande av tjänster enbart digitalt är ett likabehandlingsproblem²⁵⁵.

5.3.1 Digitalisering och nationalspråken

Medborgarnas rätt enligt språklagen att använda sitt eget språk, finska eller svenska, hos myndigheter, gäller också myndigheternas elektroniska tjänster. Myndigheterna är skyldiga att självant se till att de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Enligt den senaste språkbarometern från 2024 har användningen av digitala tjänster ökat, men den språkliga servicen försämrats jämfört med 2020. De finskspråkiga är mer nöjda än de svenskspråkiga med de offentliga digitala tjänsterna på sitt eget språk. Av de svenskspråkiga är de som är mest missnöjda med servicen de som bor i kommuner med finskspråkig majoritet. Av olika digitala tjänster var de som svarade på barometern minst nöjda med chattbottar och digitala assistenter. Majoriteten av de finskspråkiga har inte stött på språkrelaterade problem i de digitala tjänsterna, medan majoriteten av de svenskspråkiga har gjort det. Dessa problem är till exempel bristfälliga översättningar, att hela servicekedjan inte fungerar på svenska och att den valda tjänsten inte alls finns på svenska.²⁵⁶

Folktinget får årligen cirka 100 anmälningar om situationer där en privatperson upplever att hans eller hennes språkliga rättigheter inte har tillgodosetts hos en myndighet. Under de senaste fyra åren har omkring en tredjedel av dessa

254 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

255 Diskrimineringsombudsmannen. (2024), s. 48.

256 Vento, I. (2025), s. 59–64.

kontakter gällt digitala tjänster. Ofta stämmer svenskspråkig information i digitala tjänster inte överens med den finskspråkiga informationen eller också saknas väsentlig information på svenska. Kontakt tas också regelbundet om blanketter som ska fyllas i digitalt och som är på blandspråk (finska/svenska). I värsta fall kan blandspråket göra det omöjligt att fylla i blanketten på rätt sätt. Det kommer också fler anmälningar än tidigare om bristfälliga översättningar. Att artificiell intelligens används som översättningshjälp, vilket har blivit allt vanligare den senaste tiden, har enligt Folktinget inte förbättrat översättningarnas kvalitet. Enligt Folktinget är bristerna i tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i myndigheternas digitala tjänster utbredda. Folktinget anser att en möjlig orsak till detta är att lagen om digitala tjänster inte innehåller bestämmelser om språkliga rättigheter eller om myndigheternas skyldigheter beträffande dem.²⁵⁷

Också enligt svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är de svenska texterna i de digitala tjänsterna färre eller kortare än de finska, ibland saknas texter på svenska eller de svenska texterna uppdateras inte på samma sätt som de finska. Kvaliteten på de svenska texterna är också sämre. Privatiseringen är en utmaning särskilt för tjänster på svenska. Hos privata aktörer och organisationer handlar tvåspråkigheten alltmer om tjänster på finska och engelska i stället för på finska och svenska, och privata aktörer är inte lika medvetna som myndigheterna om kraven i språklagstiftningen. Trots bättre medvetenhet förverkligas inte heller myndigheternas tjänster alltid på det sätt som språklagen förutsätter. Enligt nämnden är orsaken till detta förutom resursbrist även ett enspråkigt tänkesätt, vilket leder till brister i förståelsen för de svenska behoven. Nämnden lyfter fram Finlex-tjänsten som ett positivt exempel på hur en digital plattform kan utvecklas på båda nationalspråken.²⁵⁸

Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet har också tagit ställning till språket i digitala tjänster. Justitiekanslern tog år 2024 ställning till språket i Migrationsverkets ärendehanteringssystem UMA²⁵⁹. I sitt avgörande påpekar justitiekanslern att ett system som endast finns tillgängligt på finska och som används även på Åland strider mot språklagen och självstyrelselagen för Åland. Den lagstridiga situationen har pågått redan en längre tid, och justitiekanslern uppmanar i sitt avgörande Migrationsverket att sträva efter att systemet ska

257 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

258 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

259 OKV/894/70/2024, Justitiekanslerns avgörande, Migrationsverkets ärendehanteringssystem bör vara tillgängligt även på svenska.

kunna användas på svenska så snart som möjligt. I sitt avgörande om FPA²⁶⁰ ansåg justitieombudsmannen att den svenskspråkiga tandvårdspersonalen behandlades på ett ofördelaktigare sätt än den finskspråkiga på grund av språket, då ersättningstaxor och åtgärds-koder inom tandvården endast kunde laddas ner direkt på finska på FPA:s webbplats. Enligt justitieombudsmannen får språket inte påverka tjänstens kvalitet, utan tjänsten och väsentligt material ska vara lika tillgängliga på båda nationalspråken. Både riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet har tagit ställning till utsökningsbeslut som på grund av informationssystemets egenskaper har getts delvis på finska och delvis på svenska²⁶¹. I avgörandena konstateras att det faktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna som tryggas i grundlagen inte får vara beroende av funktionerna i myndigheternas informationssystem.

Inom finansministeriets program för att främja digitalisering genomfördes en utlysning om expertstöd för att stödja högkvalitativ planering av e-tjänster 2021–2022. Det var också möjligt att få stöd för planering av digitala tjänster på svenska, och som en del av utvecklingen av de digitala tjänsterna beaktades i ansökningsprocessen även tillgängligheten till tjänsterna ur ett språkperspektiv. Kommunerna ansökte dock inte specifikt om stöd för att utveckla tjänsternas språkliga tillgänglighet, utan för att utveckla tjänsterna på ett mer allmänt plan.²⁶²

Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är digitala tjänster tillgängliga på finska i enlighet med språklagstiftningen på samma sätt som andra myndighetstjänster, men tjänsternas språkliga tillgänglighet kräver utveckling. Framsteg har dock skett i myndigheternas vilja att utveckla tjänsternas tillgänglighet. Enligt nämnden bör man uppmärksamma den språkliga tillgängligheten redan när tekniska system upphandlas genom att ta hänsyn till systemets språkliga användbarhet och till exempel hur systemet inverkar på översättningsprocessen. Genom den använda tekniken påverkar digitaliseringen språkliga detaljer, såsom uttryckens längd och naturlighet, böjningen av ord samt förhållandet mellan språket och andra tecken. Nämnden påpekar att digitala tjänsters tillgänglighet kräver resurser och anlitande av språkexperter. För att

260 EOAK/833/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Ersättningstaxorna och åtgärds-koderna endast på finska.

261 EOAK/1299/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Puutteet ulosoton päätöksessä; OKV/2053/10/2020, Justitiekanslerns avgörande, Kielellisten oikeuksien toteutuminen ulosotossa.

262 Finansministeriet. (5.6.2025).

främja interoperabiliteten mellan informationsresurser krävs det dessutom i större utsträckning än idag gemensamt överenskomna, fritt och centralt tillgängliga systematiska ordlistor, kodsystém och datamodeller.²⁶³

När det gäller den språkliga tillgängligheten i digitala tjänster är det viktigt att även ta hänsyn till behovet av lätt språk. Klarspråk och lätt språk bygger delvis på samma principer, men i lätt språk förenklas språket i högre grad. Klarspråk och lätt språk har olika målgrupper. Klarspråkiga texter tjänar majoriteten av användarna, men lätt språk är särskilt viktigt när tjänsten främst är avsedd för personer som har nytta av lätt språk. Exempel på sådana tjänster är integrationstjänster eller tjänster för personer med intellektuell funktionsnedsättning.²⁶⁴

5.3.2 Digitalisering och de samiska språken

De anställda och cheferna vid organisationer som producerar tjänster enligt samiska språklagen och som svarade på samebarometern 2024 ansåg att de digitala tjänsterna på samiska i deras organisationer är relativt bra. Organisationerna har webbsidor, blanketter och meddelanden på samiska, men att ordna fullskalig digital kundservice på samiska ansågs vara utmanande. Å andra sidan rapporterade 13 procent av respondenterna att deras organisation inte alls kan erbjuda digitala tjänster på samiska. Digitaliseringen skulle kunna förbättra tillgången till tjänster särskilt i Lappland där avstånden är långa, men resursbristen är ett stort hinder för utvecklingen av digitala tjänster på samiska.²⁶⁵

Beträffande myndigheternas information på samiska har riksdagens justitieombudsman konstaterat²⁶⁶ att olika kanaler i sociala medier ska ses som olika sätt att förmedla information, och att det att informationen i en kanal finns på både finska och samiska språk inte betyder att informationen i en annan kanal kan finnas enbart på finska. Med tanke på likabehandling av kunder inom offentlig förvaltning och språklig jämlikhet är det också problematiskt om information finns tillgänglig på samiska språk i betydligt mindre omfattning än på finska.

263 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

264 Kielitoimiston ohjepankki: *Selkokieltä vai selkeää kieltä?* [webbsida]. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/2-%20kielellinen-saavutettavuus-ja-selkokieli/selkokielta-vai-selkeaa-kielta/>.

265 Eriksen, K. m.fl. (2025), s. 68–70.

266 EOAK/7627/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Saamenkielisen tulkkauskeskuksen puuttuminen Inarin kuntastrategia-työpajoilta.

Enligt justitieombudsmannen har betydelsen av e-tjänster på webbplatser och av sociala medier ökat kraftigt, både som informationskanaler och som sätt att uträtta ärenden inom förvaltningen.

Sametinget lyfter fram skillnader mellan innehåll på webbplatser och digitala blanketter eller digitala tjänster. Tingt konstaterar att endast några myndigheter erbjuder digitala tjänster, hos polisen kan man sköta två ärenden digitalt och FPA har tjänsten MittFPA på samiska, men också i den kan man sköta endast några typer av ärenden. I praktiken betyder detta att samebefolkningen inte har samma möjligheter som de finsk- och svenskspråkiga att uträtta ärenden digitalt hos myndigheterna. Sametinget anser att detta är oroväckande i synnerhet mot bakgrund av att myndigheterna i allt högre grad erbjuder tjänster digitalt och minskar närservicen.²⁶⁷

Sametinget har i samarbete med andra myndigheter utvecklat servicedatalagret Suomi.fi på samiska. Lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016) förpliktat organisationer inom den offentliga förvaltningen att beskriva sina tjänster i servicedatalagret Suomi.fi. Enligt 24 § i samiska språklagen ska myndigheterna visa utåt att de betjänar allmänheten även på samiska. Även Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata, som ansvarar för Suomi.fi-tjänsten, omfattas av samiska språklagen och bör därför erbjuda tjänsten på samiska. Sametinget anser att staten bör anvisa medel för att utveckla plattformen Suomi.fi på samiska.²⁶⁸ Att Suomi.fi-tjänsten inte fungerar på samiska har också lyfts fram i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet.²⁶⁹ Genom lagändringarna är det tänkt att Suomi.fi-tjänsten ska bli den huvudsakliga kanalen för myndighetskommunikation.

Det blev möjligt att använda samiska bokstäver i befolkningsdatasystemet år 2020. Samiska bokstäver kan också användas i den elektroniska namnändringstjänsten, som varit i bruk sedan 2019, och den elektroniska tjänsten för anmälan av barnets namn. Finansministeriet uppger att efter detta har inga nya ansträngningar gjorts för att bredda teckenutbudet för namnregistrering bl.a. på grund av ministeriets försämrade finansieringssituation. Många myndigheter har

²⁶⁷ Sametinget. (9.6.2025).

²⁶⁸ Sametinget. (9.6.2025).

²⁶⁹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet, som är under beredning, s. 85.

fortfarande inte möjlighet att använda en bredare teckenuppsättning. De samiska teckenuppsättningarna har ändå tagits i bruk, till exempel inom Polisens pass- och ID-kortstjänster samt i datasystemet för den byggda miljön.²⁷⁰

5.3.3 Digitalisering och teckenspråken

Enligt teckenspråksbarometern 2024 är det inte lätt för största delen av de teckenspråkiga att hitta information på teckenspråk på myndigheternas webbplatser. Detta varierar dock mycket mellan olika webbplatser, på vissa webbplatser är informationen lätt att hitta och på andra webbplatser finns det ingen information över huvud taget. Svårigheten att hitta information på teckenspråk noterades redan i barometern 2020. En stor del av de teckenspråkiga använder digitala tjänster på skrivet språk. De allt vanligare chatttjänsterna och möjligheten att skicka meddelanden eller boka tid via applikationer har gjort det lättare för många att uträtta ärenden. I nödsituationer ses textmeddelanden dock som ett långsamt och besvärligt kontaktsätt och möjligheten att göra nödanmälan med ett textmeddelande ses som en reform som blivit på hälft. Återuppringningstjänsten och kravet på telefonkontakt innebär stora svårigheter för teckenspråkiga, och situationen har förvärrats av att den texttelefon-tjänst för personer med hörsel- och talsvårigheter som finansierats av STEA upphörde i slutet av 2024.²⁷¹

Arbetsgruppen för textsamtalstjänstens framtid var verksam vid social- och hälsovårdsministeriet 21.12.2022–31.5.2023 och hade som mål att säkerställa att de särskilda behoven hos de grupper som använder textsamtalstjänsten beaktas och att deras rätt att kommunicera och uträtta ärenden på ett lättillgängligt sätt säkras även i fortsättningen. Arbetsgruppen föreslog att finansieringen av textsamtalstjänsten ska säkras ännu under en övergångsperiod 2024–2025. Textsamtalstjänsten upphörde dock i slutet av 2024, då tjänsteproducenten inte erbjöd sig att producera tjänsten längre 2025. Enligt social- och hälsovårdsministeriet hade en stor del av de som använde textsamtalstjänsten redan tidigare övergått till att använda andra lösningar och tjänster. Information om textsamtalstjänstens upphörande och om ersättande lösningar gavs på finska, svenska, teckenspråk och lätt språk till välfärdsområdenas anställda, tjänstens användare och på bred front via olika intressentgrupper. Vid behov hänvisades kunderna till ersättande tjänster. I juni 2023 gav arbetsgruppen också

²⁷⁰ Finansministeriet. (5.6.2025); Lag om datasystemet för den byggda miljön (431/2023).

²⁷¹ Rainò, P. (2025), s. 70–76

ett ställningstagande²⁷² där den efterlyste tryggande av jämlik tillgång till tjänster genom att göra ärendehantering tillgänglig för alla. Ställningstagandet delades på bred front i olika nätverk.²⁷³

Enligt Finlands Dövas Förbund betjänar digitaliseringen den teckenspråkiga gemenskapen på många sätt, men alla teckenspråkiga har inte lika stor nytta av dess fördelar. De flesta digitala tjänster finns bara i textform och kräver därför goda kunskaper i skriftspråk. Detta kan medföra utmaningar särskilt för äldre döva som gick i skola under den oralistiska²⁷⁴ undervisningstiden. Innehåll på lätt språk i digitala tjänster skulle också gynna teckenspråkiga. Textinnehåll kan ändå inte ersätta teckenspråkigt innehåll, och särskilt viktigt material bör vara tillgängligt på teckenspråk. De språkliga rättigheterna för de som använder finlandssvenskt teckenspråk förverkligas i mindre grad i digitala tjänster än för de som använder finskt teckenspråk, eftersom det finns endast få tjänster på svenska och finlandssvenskt teckenspråk. Till exempel erbjuds distanstjänsten för kort telefonservice via länken på Folkpensionsanstaltens webbsida för tolkningstjänster endast på finskt teckenspråk. Det bristfälliga utbudet av tjänster på finlandssvenskt teckenspråk beror delvis på att det finns så få finlandssvenska teckenspråkstolkare.²⁷⁵

Möjligheten till distanstolkning och större mängd information på teckenspråk i webbtjänsterna ses som en positiv utveckling som har underlättat tillgången till information och tjänster. Via distanstolkningen är det ibland möjligt att få en tolk också med mycket kort varsel, vilket förbättrar tillgången till tolkning i glesbygden. Å andra sidan är distanstolkning inte en lämplig lösning för alla eller för alla situationer. Informationen på teckenspråk på nätet har ökat, men den är ofta inte lätt att hitta. Teckenspråket finns sällan i språkmenyn i övre kanten av webbplatsen, så informationen på teckenspråk måste sökas separat på webbplatsen. Dessutom

272 Ställningstagande av arbetsgruppen för textsamtalstjänstens framtid. (31.5.2023). *Yhdenvertainen palvelujen saanti turvattava mahdollistamalla esteetön asiointi.*

273 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025); Social- och hälsovårdsministeriet. (20.6.2023). *Arbetsgrupp: Tillgängliga tjänster ska tryggas* [meddelande]. Hämtad 27.8.2025 på adressen: <https://stm.fi/sv/-/arbetsgrupp-tillgangliga-tjanster-ska-tryggas>.

274 Med oralism avses en undervisningsmetod som använts i undervisningen av döva, där fokus låg på att lära sig att tala och läsa på läpparna. Detta ledde till att inläringen av andra kunskaper och färdigheter åsidosattes. Oralismens tidsperiod anses ha upphört vid övergången mellan 1960- och 1970-talen.

275 Finlands Dövas Förbund. (1.6.2025); Finlandssvenska teckenspråkiga. (9.6.2025); Föreningen Finlands Dövblinda. (2.6.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund. (9.6.2025).

är informationen ofta bara på finskt teckenspråk. För dövblinda²⁷⁶ personer har den teckenspråkiga informationen inte heller alltid en tillgänglig form. En ljus och bländande eller brokig bakgrund i videor kan leda till att en dövblind person inte kan tyda tecknandet i videorna.

De teckenspråkiga har också nytta av AI-baserade verktyg för tal-till-text som ibland kan göra det möjligt att få information eller till exempel att en teckenspråkig person kan delta i ett webinarium utan tolk. Den information som taligenkänningsprogram omvandlar till text ersätter dock inte teckenspråkstolkad information och man kan inte fullt ut lita på att texten är felfri. Dessutom klarar programmen inte alltid av att tolka uttal och vokabulär på finlandssvenska lika bra som på rikssvenska.²⁷⁷

5.3.4 Övriga språkgrupper

Det karelska språket används inte i myndigheternas digitala tjänster med undantag av sidan Information om val på olika språk på webbplatsen vaalit.fi, där meddelanden publiceras också på livvi. Enligt expertarbetsgruppen för karelska språket vid Institutet för de inhemska språken och Östra Finlands universitet skulle ökad myndighetskommunikation och ett större utbud av digitala tjänster på karelska synliggöra språket och stödja arbetet för att revitalisera det. Ur de karelskspråkigas synvinkel är det problematiskt att man kan registrera endast ett modersmål i befolkningsdatasystemet. Dessutom är det möjligt bara ibland att registrera karelska som modersmål till exempel på myndigheternas elektroniska blanketter, trots att man har uppgett karelska som officiellt modersmål i befolkningsdatasystemet.²⁷⁸

276 Dövblindhet är en kombination av hörsel- och synskada med varierande invaliditetsgrad och natur. En dövblind person är inte nödvändigtvis helt döv och blind, utan kan höra och/eller se i viss mån.

277 Finlands Dövas Förbund. (1.6.2025); Finlandssvenska Teckenspråkiga. (9.6.2025).

278 Östra Finlands universitet. (4.6.2025); Expertarbetsgruppen för karelska språket. (10.6.2025).

5.4 Specifika språkfrågor relaterade till digitala tjänster

5.4.1 Artificiell intelligens

Användningen av artificiell intelligens har ökat avsevärt efter att den föregående språkberättelsen kom ut. I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram nämns utnyttjandet av möjligheterna med artificiell intelligens i samband med utvecklingen av social- och hälsovården, utbildningssystemet, närings- och industripolitiken och den offentliga förvaltningen. Regeringsprogrammet innehåller bland annat en målsättning att möjliggöra automatiserade myndighetsbeslut med hjälp av artificiell intelligens. Avsikten är att finansministeriet ska tillsätta en arbetsgrupp för att bereda nödvändiga lagstiftningsändringar som möjliggör myndighetsrådgivning med hjälp av artificiell intelligens inom den offentliga förvaltningen.²⁷⁹ Enligt ministeriet kan myndighetsrådgivning som baserar sig på artificiell intelligens sannolikt ta hänsyn till språkliga aspekter mer omfattande än mänsklig rådgivning.

I takt med att artificiell intelligens blir vanligare ökar också regleringen av den. Till exempel förbjuder EU:s förordning om artificiell intelligens vissa förfaranden i samband med artificiell intelligens från och med den 2 februari 2025. Syftet med förordningen är att säkerställa att de system för artificiell intelligens som släpps ut på marknaden och tas i bruk inom EU inte äventyrar människors hälsa, säkerhet eller grundläggande fri- och rättigheter.²⁸⁰

Bland språkgrupperna förhåller man sig med försiktighet till den ökade användningen av artificiell intelligens. Svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken betonar vikten av att se till kvaliteten på myndighetstexter på svenska när det blir vanligare att använda översättningsprogram som baserar sig på artificiell intelligens. Nämnden understryker att texter som översatts med artificiell intelligens alltid ska kontrolleras innan de skickas vidare. Enligt nämnden är kontrollen av översättningar som gjorts med artificiell intelligens eller kännedomen om behovet av kontroll i nuläget bristfällig hos vissa instanser. Även finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken anser att man bör förhålla sig med eftertanke till användningen av artificiell intelligens och maskinöversättning i myndighetsärenden, och att tekniken bör vara ett hjälpmedel för yrkespersoner

²⁷⁹ Finansministeriet. (5.6.2025).

²⁸⁰ Arbets- och näringsministeriet. (31.1.2025). *EU:s förordning om artificiell intelligens: förbuden mot förfaranden i samband med artificiell intelligens träder i kraft den 2 februari 2025* [nyhet]. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410877/eu-s-forordning-om-artificiell-intelligens-forbuden-mot-forfarande-i-samband-med-artificiell-intelligens-trader-i-kraft-den-2-februari-2025>.

inom översättning och tolkning²⁸¹. Enligt Folktinget har den ökade användningen av artificiell intelligens som översättningsverktyg inte förbättrat kvaliteten på översättningarna av myndighetstexter till svenska. Svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken föreslår att alla myndighetstexter som översatts med automatiska översättningsprogram ska förses med en anteckning om detta, och att effekterna av den ökade användningen av artificiell intelligens på svenskspråkiga texter och deras begriplighet ska utredas grundligare.²⁸²

5.5 Viktiga iakttagelser om digitalisering

Viktiga iakttagelser om digitalisering

1. **Nationalspråken:** Det finns fortfarande stora brister i myndigheternas digitala tjänster på svenska, vilket gör att de språkliga rättigheterna för den svenskspråkiga befolkningens ofta inte tillgodoses i tjänsterna. När digitala tjänster utvecklas beaktas inte alltid de krav som språklagstiftningen ställer på tjänsterna. Den största utmaningen för tjänsterna på finska är tjänsternas språkliga tillgänglighet, såsom hänsynen till behovet av lätt språk.
2. **De samiska språken:** När man analyserar digitala tjänster på samiska är det viktigt att åtskilja information och blanketter på samiska från fullskalig kundservice. Endast ett fåtal myndigheter erbjuder fullskalig kundservice, vilket, liksom att Suomi.fi-plattformen inte fungerar på samiska, är oroväckande då myndighetstjänsterna i allt högre grad flyttas till nätet.
3. **Teckenspråken:** Det är fortfarande svårt att hitta information på teckenspråk på myndigheternas webbplatser och de som använder finlandssvenskt teckenspråk samt dövblinda ignoreras ofta. Chatttjänsterna och möjligheten till tidsbokning via applikationer gör tjänsterna tillgängligare för teckenspråkiga, medan kravet på telefonkontakt och återuppringningstjänsten hindrar användning av tjänsterna.

281 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

282 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025); Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

4. Utvecklingen av artificiell intelligens och digitala tjänster medför nya möjligheter att trygga de språkliga rättigheterna och förbättra servicen. Det är nödvändigt att granska översättningar som producerats med artificiell intelligens och att kontrollera kvaliteten särskilt när det gäller myndighetstexter.

6 Rättsväsendet

6.1 Bakgrund

I 2013 års språkberättelse undersöktes reformen av tingsrättsnätverket som trädde i kraft vid ingången av år 2010, där antalet tingsrätter minskades från 51 till 27, samt reformens effekter på förverkligandet av de språkliga rättigheterna i tingsrätterna. I 2017 års språkberättelse beaktades regeringens proposition till riksdagen från början av samma år om ändring av domstolslagen, där det föreslogs att antalet tingsrätter skulle minskas från 27 till 20²⁸³. Lagarna om reformen trädde i kraft den 1 januari 2019. I regeringens proposition uppskattades strukturreformen av tingsrätterna också få konsekvenser för det praktiska genomförandet av språkliga rättigheter²⁸⁴. När riksdagen godkände lagarna förutsatte den att regeringen bevakar effekterna av strukturreformen med särskilt fokus på bland annat fullföljandet av de språkliga rättigheterna samt att regeringen lämnar lagutskottet en utredning senast 2022²⁸⁵.

I regeringens språkberättelse 2021 konstaterades att strukturreformen av tingsrätterna är en viktig ändring med tanke på förverkligandet av medborgarnas rättsskydd. Det är viktigt att följa upp hurdana praktiska effekter reformen har haft på förverkligandet av individernas språkliga rättigheter och genom vilka praktiska arrangemang förverkligandet av de språkliga rättigheterna framförallt på svenska har försökt säkerställas²⁸⁶.

I mars 2021 utnämnde justitieministeriet en utredningsperson för att bedöma konsekvenserna av strukturreformen av tingsrätterna. Utredningspersonen överlämnade sin utredning till ministeriet i september 2022. Iakttagelserna i utredningen om reformens konsekvenser för fullföljandet av de språkliga rättigheterna behandlas nedan i kapitel 6.3. I kapitlet behandlas också resultatet av den enkät som justitieministeriet och Domstolsverket genomförde tillsammans

283 RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

284 RP 270/2016 rd s. 20

285 RSv 126/2017 rd – RP 270/2016 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

286 Statsrådet. (2021), s. 144.

bland tvåspråkiga domstolar i samband med projektet för utveckling av domstolarnas svenskspråkiga service. Frågor om rättsväsendets tjänster har också ställts till representanter för språkgrupperna.

6.2 Strukturereform av tingsrätterna

I den strukturereform av tingsrätterna som verkställdes 2019 sammanslogs Esbo och Västra Nylands tingsrätter, Vanda och Tusby tingsrätter, Mellersta Österbottens och Österbottens tingsrätter, Uleåborgs och Ylivieska-Brahestads tingsrätter samt Kemi-Torneå och Lapplands tingsrätter. I reformen lades dessutom Hyvinge tingsrätt ner, och kommunerna inom dess domkrets delades mellan två andra tingsrätter. Samtidigt minskades också tingsrätternas kansli- och sammanträdesplatser.

Reformens mål var att stärka tingsrätternas struktur för att säkerställa tillgången till rättsskydd och en hög kvalitet i rättskipningen. Syftet var att skapa större administrativa enheter av tingsrätterna för att arbetsbördan och resurserna skulle kunna fördelas effektivare och jämnare än tidigare.

I regeringens proposition bedömdes att sammanslagningarna av tingsrätter kunde påverka fullföljandet av de språkliga rättigheterna, särskilt i starkt svenskspråkiga områden där den egna tingsrätten skulle läggas ned, dvs. i Raseborgs och Borgåregionerna (tidigare Västra och Östra Nylands tingsrätter) åtminstone om man inte i reformen fokuserade tillräckligt på att trygga de språkliga rättigheterna. En risk som lyftes fram i regeringens proposition var att kompetent och språkkunnig personal inte skulle vara villig att flytta till nya verksamhetsställen.

Före reformen var Österbottens tingsrätt den enda tvåspråkiga tingsrätten med svenska som majoritetsspråk i domkretsens; efter reformen blev majoritetsspråket också i denna domkrets finska. Således byttes tingsrättens arbetsspråk från svenska till finska. I reformen var avsikten att trygga de svenskspråkiga invånarnas rättigheter inom Österbottens tingsrätts domkrets genom att vid den sammanslagna tingsrätten placera ett tillräckligt antal så kallade språkdokumenttjänster för vilka utmärkta kunskaper i svenska krävs. Likaså var målet att placera ett tillräckligt antal språkdokumenttjänster vid andra tvåspråkiga tingsrätter. Enligt regeringens proposition skulle man också se till att det i tvåspråkiga tingsrätter finns ett tillräckligt antal personer med kunskaper i finska och svenska inom alla yrkesgrupper.

Enligt regeringens proposition kan bildandet av större administrativa helheter dock främja tillgodoseendet också av de språkliga rättigheterna på längre sikt. De tvåspråkiga domstolarna kan till exempel inrätta språkavdelningar där minoritetsspråket inom domkretsens befolkning kan användas som arbetsspråk.

Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande²⁸⁷ om regeringens proposition att sammanslagningen av tingsrätterna och de bestämmelser på lägre nivå som hör samman med lagändringarna (förordningen om tingsrätternas kansli- och sammanträdesplatser) har negativa konsekvenser för de språkliga rättigheterna och i synnerhet för de svenskspråkiga domstolstjänsterna. Konsekvenserna kan också vara negativa med tanke på tillgodoseendet av rättigheterna. Grundlagsutskottet poängterade särskilt det praktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i starkt svenskspråkiga områden. Den ansåg att man vid beslut om tingsrätternas verksamhetsställen ska säkerställa att de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Enligt grundlagsutskottet var det också nödvändigt att vidta praktiska åtgärder vid reformen för att tillgodose de språkliga rättigheterna. Sådana åtgärder kan till exempel vara att inrätta språkavdelningar, ge utbildning och i högre grad beakta språkkunskaper vid rekrytering. Grundlagsutskottet betonar att det är skäl att värna om kontinuiteten i den svenskspråkiga domstolspraktiken för att domstolsväsendet också i framtiden ska kunna sköta sina uppgifter på båda nationalspråken.

Lagutskottet konstaterade i sitt betänkande²⁸⁸ om regeringens proposition att för att de språkliga rättigheterna de facto ska bli tillgodosedda krävs det framför allt att de tvåspråkiga tingsrätterna har tillräckligt med personal som kan både finska och svenska. De språkliga rättigheterna bör beaktas framför allt vid Österbottens och Nylands tingsrätter som är starkt svenskspråkiga samt vid Lapplands tingsrätt vars domkrets innefattar samernas hembygdsområde.

Lagutskottet ansåg att det är nödvändigt att satsa på att tillgodose de språkliga rättigheterna genom olika konkreta åtgärder när kanslierna i Raseborg och Borgå läggs ner. Ett sätt är att placera språkspråkare och vid behov också språknotarier vid Västra Nylands och Östra Nylands tingsrätter. För att säkerställa kontinuiteten i den

287 GrUU 12/2017 rd – RP 270/2016 rd, Grundlagsutskottets utlåtande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

288 LaUB 11/2017 rd – RP 270/2016 rd, Lagutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

svenskspråkiga domstolspraktiken infogade riksdagen, på lagutskottets förslag, en bestämmelse om särskilda krav på språkkunskaper för tingsnotarier vid tvåspråkiga tingsrätter i lagen om domstolspraktik.

Grundlagsutskottet påpekade också att stängningen av kansliet i Sodankylä, som är den tingsrätt som ligger närmast samernas hembygdsområde, kan påverka möjligheterna att rekrytera personal som behärskar samiska. Lagutskottet ser det som angeläget att denna fråga, som grundlagsutskottet lyft fram, särskilt vägs in när reformen genomförs rent konkret och att konsekvenserna till denna del följs upp.

6.3 Projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna

I Statsrådets redogörelse för rättsvården²⁸⁹, som bereddes vid justitieministeriet och som publicerades i november 2022, konstateras att en särfråga som berör hela rättsvårdens resurser är tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i rättsskyddstjänster till medborgarna, samt beaktandet av olika gruppers behov. Enligt redogörelsen är tillgången till svenskspråkig service inom justitieförvaltningen inte på tillräcklig nivå i de tvåspråkiga områdena. I de tvåspråkiga områdena bör domstolsenheternas kontinuitet, tillgången till svenskspråkiga tjänster och en tillräcklig närvaro av andra myndigheter inom rättsvården tryggas. Vid rekrytering av personal i dessa områden bör det dessutom ses till att tillräcklig vikt fästs vid den språkkunskap som krävs för service på svenska.

Det har noterats i många utredningar och program som rör rättsvården att andelen ärenden som behandlas på svenska i domstolarna är mycket liten i förhållande till den svenskspråkiga befolkningens storlek. I endast 1,4 procent av de brottmål som avgjordes i tingsrätterna år 2021 var handläggningsspråket svenska, trots att omkring 5,2 procent av befolkningen är svenskspråkig och handläggningsspråket borde avgöras på basis av svarandens språk. Man vet inte den exakta orsaken till detta och en åtgärd i redogörelsen för rättsvården var att utreda vilka omständigheter som påverkar valet av handläggningsspråk.

²⁸⁹ Statsrådet. (2022). *Statsrådets redogörelse för rättsvården*. Statsrådets kanslis publikationer 2022:67. Helsingfors: Statsrådet.

Under åren 2024–2025 genomförde justitieministeriet i samarbete med Domstolsverket ett projekt för att utveckla servicen på svenska vid domstolarna inom ramen för genomförandet av nationalspråksstrategin. Genom projektet genomfördes de mål som ställts upp i redogörelsen för rättsvården, nationalspråksstrategin och statsminister Orpos regeringsprogram för att utveckla den svenskspråkiga servicen i rättsvården. Syftet med projektet var att stödja utvecklandet av den svenskspråkiga servicemiljön vid domstolarna, utreda eventuella utmaningar i genomförandet av den svenskspråkiga servicen och föreslå lösningar på dem.

I projektet genomfördes en enkät riktad till domstolarna. Enkätens resultat behandlas i följande kapitel 6.4. Utöver enkäten togs en modell fram för planering och samordning av svenskspråkig service, som tvåspråkiga domstolar vid behov kan utnyttja i sin planering och utveckling av verksamheten. I arbetet med modellen utnyttjades svaren i enkäten som genomfördes bland domstolarna. Modellen publicerades våren 2025 på en webbplattform för domstolarnas personal och den skickades dessutom till direktörerna för de tvåspråkiga domstolarna. I projektet lades också en grund för ett nätverk av tvåspråkiga domstolar. Ett första nätverksmöte för att planera verksamheten ordnades i mars 2025.

6.4 Utredningsresultat

I redogörelsen för konsekvenserna av strukturreformen av tingsrätterna²⁹⁰, som har utförts av en utredningsperson som justitieministeriet har tillsatt, konstateras att konsekvenserna åtminstone tills vidare har varit små och att det inte finns några starka tecken på att de språkliga rättigheterna har försämrats. Visserligen försvårar covid19-pandemin, som bröt ut 2020, betydligt bedömningen av reformens konsekvenser, och det är möjligt att en del av konsekvenserna kan påvisas först i framtiden.

Utredningen tyder på att mängden språkkunnig personal inte i sig borde utgöra ett hinder för att sköta ärenden i tingsrätterna på svenska. Det finns variationer i språkkunskaperna i olika personalgrupper, men i alla tre tvåspråkiga tingsrätter finns till exempel tingsdomare som kan hålla sammanträden på svenska. Skillnaden i antalet fall som handläggs på svenska vid de tvåspråkiga tingsrätterna är

290 Aaltonen, M. (2023). *Utvärdering av strukturreformen av tingsrättsnätverket och centraliseringen av summariska tvistemål 2019*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:3. Helsingfors: Justitieministeriet.

emellertid stor. Enligt utredningen finns det förbättringsbehov vid tingsrätterna när det gäller svenskspråkig kundservice och allmän rådgivning, samt i de assisterande uppgifterna vid sammanträden som hålls på svenska. Ur perspektivet för tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna konstaterades också vissa problematiska omständigheter, såsom svårigheten att rekrytera svenskspråkig kanslipersonal, särskilt i Nyland, samt den minskande andelen brottmål som handläggs på svenska sedan åtminstone år 2010. Allt fler svenskspråkiga verkar avstå från sin rätt att använda sitt språk i domstol. Enligt utredningen har orsakerna till denna utveckling inte analyserats ingående, men minskningen över tid förklaras knappast av strukturreformen år 2019.

På basis av utredningen är ett utvecklingsobjekt för att förbättra tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna att redan i början av straffprocessen säkerställa att ärendet handläggs på rätt språk. Ibland framkommer det först under huvudförhandlingen att en part inte behärskar finska i tillräcklig grad, vilket är mycket sent med tanke på möjligheten att ordna språkkunnig personal på plats. Frågan om att främja användningen av svenska begränsas alltså inte enbart till domstolarna, utan gäller myndighetsärenden i vidare bemärkelse.

Liknande resultat erhöles också i den enkät till tvåspråkiga domstolar som justitieministeriet och Domstolsverket genomförde i samband med projektet för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna²⁹¹. I enkäten utreddes i omfattande grad utmaningar, önskemål, lösningsförslag och praxis i anslutning till genomförandet av de svenskspråkiga funktionerna vid tvåspråkiga domstolar. Utredningen omfattade dessutom domstolspersonalens bedömningar av valet av handläggningsspråk samt faktorer som påverkar att man avstår från språkliga rättigheter, liksom iakttagelser om hur tingsrättsreformen har påverkat den svenskspråkiga verksamheten.

Enligt enkäten utgör den tvåspråkiga personalens tillräcklighet och rekryteringen av tvåspråkig personal en stor utmaning för den svenskspråkiga verksamheten vid domstolarna. Det råder brist i synnerhet på tvåspråkig kanslipersonal. Dessutom beaktas inte den större arbetsmängden som arbetet på två språk medför i tillräcklig utsträckning i lönesättningen och resursfördelningen. Behandlingen av bland-språkiga ärenden ansågs vara krävande och tidsödande, och i vissa fall kan domaren även behöva agera som tolk under huvudförhandlingen. Enligt enkäten

291 Domstolsverket. (2025). *Projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna – Sammanfattning av svaren på enkäten som riktades till tvåspråkiga domstolar*. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:20. Helsingfors: Justitieministeriet.

behöver de anställda mer stöd och verktyg för att kunna sköta arbetsuppgifter på svenska, såsom färdiga fraser och dokumentmallar på svenska, språkundervisning samt introduktion i språklagen. Flera respondenter som arbetar både vid allmänna domstolar och vid förvaltnings- och specialdomstolar hade lagt märke till situationer där en delaktig eller part hade avstått från sin rätt att använda svenska eller bytt rättegångsspråk till finska. Respondenternas bedömningar av orsakerna till detta hängde bland annat samman med biträdenas språkkunskaper och det låga antalet svenskspråkiga biträden, de delaktigas tvåspråkighet eller uppfattning att handläggningen går snabbare på finska, samt misstroende gällande tillgången till handläggning och högklassig service på svenska.

Inledande av straffprocessen på ”fel språk” lyftes också fram i denna utredning. Många av de som svarade på enkäten hade lagt märke till sådana situationer och i de öppna svaren upprepades iakttagelser av att polisen har dåliga kunskaper i svenska och att man därför kan bli tvungen att vänta länge på att en polis som kan svenska kommer till platsen. Man efterlyste att tillräckliga språkliga resurser säkerställs i alla skeden av brottsprocessen. I enkäten framkom också åsikten att den svarande alltid bör höras på sitt modersmål för att den svarande inte senare ska kunna hänvisa till att hans eller hennes berättelse har missförståtts.²⁹²

Enligt den enkät som genomfördes bland de tvåspråkiga domstolarna har strukturreformen av tingsrätterna haft en försämrande inverkan på den svenskspråkiga verksamheten. Reformen har haft negativa konsekvenser bland annat för rekryteringen av tvåspråkiga personer, användningen av svenska, personalens språkkunskaper och kunders kännedom om tillgången till tjänster på svenska. Enligt enkäten använder ungefär hälften av de ämbetsverk som respondenterna representerar någon slags modell eller arbetsordning för att koordinera och organisera de svenskspråkiga funktionerna. I de öppna svaren hänvisade emellertid ingen till en egentlig skriftlig modell eller arbetsordning, utan man berättade till exempel om centralisering av svenskspråkiga ärenden till en viss avdelning, ambitionen att placera språkkunnig personal på varje avdelning, fördelning av ärenden till språksdomare eller språkkunniga domare eller granskning av språket i beslut som skrivits på svenska.²⁹³

292 Domstolsverket. (2025), s. 63–67.

293 Domstolsverket. (2025), s. 15–16.

Utöver ovan nämnda utredningar genomförde justitieministeriet år 2023 en omfattande utredning²⁹⁴ av språkkunskaperna vid de statliga myndigheterna. Enligt analysen av de anteckningar om språkkunskaper som gjorts i systemet Osaava och den enkät som skickades till myndigheterna har majoriteten av de statsanställda flytande eller goda kunskaper i engelska och nöjaktiga kunskaper i svenska. Ett undantag från detta utgjorde den enkät som skickades till domstolarna, där nästan hälften uppgav att deras kunskaper i svenska var goda, flytande eller motsvarande modersmål. Orsakerna till de avvikande resultaten i domstolarna utreddes inte.

6.5 Erfarenheter hos representanter för språkgrupperna av hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i rättsväsendet

6.5.1 Nationalspråken

Enligt Folktinget råder det brist på svenskkunnig personal vid domstolarna, och de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inte alltid inom domstolsväsendet. Folktinget påpekar att en svenskspråkig person befinner sig i en svagare språklig ställning om personens ärende handläggs på finska i domstol. Andelen brottmål som handläggs på svenska har minskat klart under de senaste femton åren. Folktinget är oroat över reformerna som har lett till att antalet tvåspråkiga tingsrätter har minskat och sammanträdesplatser dragits in. Både Folktinget och svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken betonar utbildningens betydelse för personalens språkkunskaper. Enligt Folktinget ordnas till exempel ingen rättstradenomutbildning på svenska i Finland. Svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken efterlyser tillräckliga resurser inom den juridiska utbildningen för att utbilda tvåspråkiga jurister. Nämnden anser att högskolornas finansieringsmodeller inte tar hänsyn till behovet av examensutbildning på svenska.²⁹⁵

För finska språkets del är utmaningen inte tillgången till service, utan det språk som används inom rättsväsendet. Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken skiljer sig det språk som används inom rättsväsendet ofta från det vardagliga språket. Problemet försvåras av att personer med brottsbakgrund i

294 Järvi, J. m.fl. (2023).

295 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025); Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

allmänhet har bristande läsförmåga. Nämnden anser att den åtalades upplevelse av att bli hörd ibland riskerar att bli bristfällig, särskilt i fall där brottsanklagelsen motsvarar stereotypa föreställningar och den åtalade är en ung person. Nämnden understryker att av denna anledning bör det säkerställas i rättsväsendets verksamhet att parterna upplever att de blivit hörda i domstolen och att deras synpunkter förstås. I situationer där det behövs tolk bör man enligt nämnden alltid använda en utbildad professionell tolk.²⁹⁶

Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet har under granskningsperioden fått ärenden till behandling som gäller användningen av svenska inom rättsväsendet. Efter ett avgörande av biträdande justitiekanslern²⁹⁷ har domstolarnas ärendehanteringssystem AIPA och HAIPA kompletterats med bruksanvisningar på svenska. Dessa fanns inte när systemen lanserades. Riksdagens justitieombudsman har å sin sida fäst Helsingfors tingsrätts uppmärksamhet vid vikten av att noggrant följa språklagen i ett ärende²⁹⁸ där en central bilaga hade tillställts en svenskspråkig person på finska, trots att ärendet handlades på svenska. Justitieombudsmannen har dessutom tagit ställning till riksåklagarens anvisning om snabb hantering av brottmål (NOTO) med avseende på likvärdig behandling av nationalspråken²⁹⁹.

6.5.2 De samiska språken

Sametinget utvärderade den samiskspråkiga servicen inom rättsväsendet i sin berättelse om genomförandet av samiska språklagen 2020–2023. I berättelsen framkom brister både på webbplatsen oikeus.fi och i olika domstolarnas webbinnehåll på samiska. I berättelsen konstateras också att domstolarnas årsberättelser inte har specificerat antalet översättningar till samiska, inte heller behovet av tolkning eller vilket språk som har använts i processen när det har varit samiska. Det är således svårt för sametinget att få information om hur samernas språkliga rättigheter har tillgodosetts inom rättsväsendets tjänster. Sametinget anser att det är nödvändigt att genomföra en utredning om tillgodosettandet av de samiskspråkigas språkliga

296 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

297 OKV/1230/70/2020, Justitiekanslerns avgörande, Tuomioistuinten tietojärjestelmien ruotsinkielinen ohjeistus ja tukipalvelut.

298 EOAK/2430/2024, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Språk vid delgivning i ett lagskipningsärende.

299 EOAK/321/2024, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Anvisning om snabb hantering av brottmål.

rättigheter vid domstolarna motsvarande justitieministeriets projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna, eventuellt i mer begränsad omfattning.

Sametinget genomförde ett småskaligt projekt år 2024 för att utveckla den juridiska terminologin på nordsamiska. I projektet kartlades också behoven av rättsterminologi på nordsamiska bland juridiska instanser i Norge och Finland med en separat enkät. I svaren betonades myndigheternas erfarenhet av att en stor mängd olika slags lagstiftning bör översättas till samiska. Enligt enkäten är tillgången till handlingar, såsom förvaltningsbeslut och domar, på nordsamiska begränsad. Samtidigt framhävs också behovet av översättningar av innehållet i webbtjänster och e-tjänster.³⁰⁰

Sametinget är oroat över hur samisk kultur och det samiska språket beaktas i domstolarnas beslut, samt över att det nästan inte finns några samiskspråkiga domare i Finland. Till exempel i Norge finns en särskild samisk domstol. Sametinget har kontaktats några gånger angående oro över att samiska barns språkliga och kulturella rättigheter inte har beaktats i tillräcklig grad i olika domstolars beslut, till exempel vid handläggningen av vårdnadsärenden. Diskussioner har förts om behovet av att ordna utbildning för domstolarna om samernas språkliga rättigheter och om samernas rättigheter i vidare bemärkelse, men för sametinget är det inte möjligt att ordna utbildning inom ramen för de tilldelade resurserna.

Sameområdets utbildningscentral har tillsammans med Diak, sametinget och kommunerna i sameområdet utarbetat tolkutbildning på samiska i ett särskilt projekt. I projektets styrgrupp uttrycktes en önskan om att utvecklingsarbetet kring tolkutbildningen skulle fortsätta, och Diak föreslog att man skulle inleda utveckling av en rättstolkutbildning på de samiska språken. Sametinget anser att det vore bra att fortsätta detta oavslutade utvecklingsarbete.

6.5.3 Teckenspråken

Rättsväsendets tjänster är tillgängliga för teckenspråkiga endast genom tolkning. Enligt uppgifter från Finlands Dövas Förbund erbjuds dessa tjänster inte direkt på finskt eller finlandssvenskt teckenspråk och till exempel finns det ingen kompetens i teckenspråk eller frågor som rör dövhet vid de offentliga rättshjälpsbyråerna. Inom rättsväsendets tjänster kan teckenspråkiga använda teckenspråkstolkar som har

300 Sametinget. (9.6.2025).

den utbildning som krävs för rättstolkning. I Utbildningsstyrelsens register över rättstolkar fanns i maj 2025 sammanlagt tio rättstolkar som godkänts av nämnden för registret över rättstolkar. Alla dessa hade finskt teckenspråk som arbetsspråk, eftersom det inte har utbildats rättstolkar som använder finlandssvenskt teckenspråk. En utmaning för rättstolkningen är att det inte finns någon etablerad juridisk terminologi i det finska eller finlandssvenska teckenspråket, eftersom ämnesområdet är avlägset och främmande för språkgruppen.³⁰¹

Finlandssvenska teckenspråkiga och Finlands Dövas Förbund känner till åtminstone ett fall under granskningsperioden där en person har fått en video med en text som översatts till finlandssvenskt teckenspråk från förvaltningsdomstolen i samband med handläggningen av ett ärende. Översättningen var dock inte begriplig, utan innehöll några uttryck som uppenbarligen hade lånats från svenskt teckenspråk, vars betydelse förblev oklar och därmed gjorde hela helheten svår att förstå. Trots begäran har personen inte fått originalversionen av handlingen i textform på svenska. Finlands Dövas Förbund och Finlandssvenska teckenspråkiga anser att det är mycket bra och nödvändigt att material översätts till teckenspråk, men framhäver att i sådana situationer ska originaldokumentet i textform också alltid skickas till personen. Två språkversioner kompletterar vid behov varandra och om en teckenspråkig person till exempel måste vända sig till en advokat eller rättshjälpen behöver han eller hon handlingen även i textform.³⁰²

6.6 Viktiga iakttagelser om rättsväsendet

Viktiga iakttagelser om rättsväsendet

1. Den uppföljning av konsekvenserna av strukturreformen av tingsrätterna som riksdagen förutsatt har genomförts. Justitieministeriet tillsatte en utredningsperson för att utvärdera reformens konsekvenser och utredningspersonen överlämnade sin rapport till justitieministeriet i september 2022. Strukturreformen av tingsrätterna verkar inte ha försämrat tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna på ett betydande sätt. Det är möjligt att en del av reformens konsekvenser kan påvisas först i framtiden.

301 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025).

302 Finlands Dövas Förbund. (28.5.2025); Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (9.6.2025).

2. I svaren på den enkät som genomfördes bland tvåspråkiga domstolar år 2024 ansågs att strukturreformen av tingsrätterna har haft negativa effekter på den svenskspråkiga verksamheten. Observerade negativa konsekvenser gäller bland annat rekryteringen av tvåspråkiga personer, användningen av svenska i domstol, personalens språkkunskaper och kundernas kännedom om tillgången till svenskspråkiga tjänster.
3. Sett till antalet svenskspråkiga är andelen brottmål som handläggs på svenska i tingsrätterna mycket liten, och den har minskat redan under en längre tid. Många svenskspråkiga avstår från sin rätt att använda sitt språk i domstol. Orsakerna till detta bedöms vara de delaktigas tvåspråkighet men också misstroende gällande tillgången till handläggning och högklassig service på svenska. På grund av polisens svaga kunskaper i svenska inleds straffprocessen också lätt på fel språk.
4. Det finns ett stort behov av översättningar till samiska inom rättsväsendets tjänster. Behovet av översättning gäller bland annat lagstiftning, dokumentmallar samt innehållet på webbplatsen oikeus.fi och olika domstolars webbplatser. I Finland finns det nästan inga samiskspråkiga domare, och domstolarnas beslut upplevs inte alltid ta tillräcklig hänsyn till samernas språkliga och kulturella rättigheter.
5. Rättsväsendets tjänster är tillgängliga för teckenspråkiga endast genom tolkning. I registret finns tio utbildade rättstolkar med kunskaper i finskt teckenspråk, men inga rättstolkar som använder finlandssvenskt teckenspråk. Utmaningar uppstår också på grund av att det saknas etablerad juridisk terminologi på de teckenspråk som används i Finland.

7 Tvåspråkiga välfärdsområden

7.1 Bakgrund

Sedan 2006 har man granskat i språkberättelsen hur användningen av det egna språket förverkligas i kundsituationer inom social- och hälsovården. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovårdstjänsterna granskades mer ingående i 2017 års språkberättelse. I 2021 års berättelse behandlades social- och hälsovårdsreformen och det konstaterades att följande språkberättelse ska innehålla en bedömning av reformens konsekvenser för det praktiska tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovårdstjänsterna samt räddningstjänsterna.³⁰³

Eftersom social- och hälsovårdsreformen som helhet ännu är för ny för att dess effekter ska kunna bedömas på ett ändamålsenligt sätt, fokuserar denna språkberättelse på att granska samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena enligt 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård, det specialuppdrag som ålagts Västra Nylands och Lapplands välfärdsområden angående stöd för att utveckla servicen på svenska och samiska i 33 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård samt nationalspråksnämndens och samiska språknämndens uppgifter enligt 33 § i lagen om välfärdsområden. Fokus i granskningen ligger på tjänster på minoritetsspråken i tvåspråkiga välfärdsområden.

I och med social- och hälsovårdsreformen övergick ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster och räddningsväsendets tjänster från kommunerna och samkommunerna till välfärdsområdena.³⁰⁴ I reformen utgick beredningen från att trygga de språkliga rättigheterna, och på lagstiftningsnivå agerade man på detta sätt. Språklagstiftningen reformerades så att den beaktar välfärdsområdenas ställning, och i både lagen om välfärdsområden och lagen om ordnandet av social- och hälsovården finns flera bestämmelser om tryggnad av tillgodoseendet av de

³⁰³ Statsrådet. (2021), s. 143.

³⁰⁴ RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.

språkliga rättigheterna³⁰⁵. Tryggandet av de språkliga rättigheterna är ett mål också i samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena, i specialuppdraget för att stödja service på svenska och samiska samt i nationalspråksnämndens och samiska språknämndens verksamhet. I och med de nya välfärdsområdena utvidgades rätten att få social- och hälsovårdstjänster på både finska och svenska något geografiskt³⁰⁶, och även samernas språkliga rättigheter förbättrades delvis³⁰⁷. Tryggandet av språkliga rättigheter beror dock inte bara på lagstiftningen utan också på hur tjänsterna ordnas och genomförs. Det är viktigt för kunder som använder social- och hälsovårdstjänster hur de språkliga rättigheterna genomförs i praktiken.

7.2 Samarbetsavtal mellan tvåspråkiga välfärdsområden

Enligt 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) ska de tvåspråkiga välfärdsområdena ingå ett samarbetsavtal för att garantera att de svenskspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses inom social- och hälsovården. I samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena ska det överenskommas om arbetsfördelningen och samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena där det är nödvändigt för genomförandet av social- och hälsovårdstjänster på svenska samt om det expertstöd som de tvåspråkiga välfärdsområdena ger varandra vid genomförandet av tjänster på svenska. Bestämmelsen om samarbetsavtal hänför sig till avvecklingen av samkommunen Kårkulla, som ansvarade för den svenskspråkiga specialomsorgen, och till säkerställandet av att den svenskspråkiga specialomsorgen kan tryggas också i fortsättningen³⁰⁸. Svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning utgör en minoritet i minoriteten och därför är de i en mycket sårbar ställning, och därför är det särskilt viktigt att deras språkliga rättigheter tillgodoses³⁰⁹.

Egentliga Finlands välfärdsområde Varha ansvarar för samordningen av utarbetandet av samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena. Samarbetsavtalet, som alla avtalsparter har godkänt och undertecknat, trädde i

305 Lagen om välfärdsområden (611/2021) 12 a §, 41 §, 95 §; Lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) 5 §, 36 §, 39 §

306 RP 241/2020, s. 388–389.

307 RP 241/2020, s. 975–976; Justitieministeriets utlåtanden till riksdagens social- och hälsovårdsutskott 8.2.2021 samt till riksdagens grundlagsutskott 16.2.2021.

308 RP 241/2020, s. 708.

309 RP 241/2020, s. 388.

kraft i januari 2025. Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård ska avtalets fullgörande följas och bedömas årligen. Nationalspråksnämnden i de tvåspråkiga välfärdsområden som har svenska som minoritetsspråk följer avtalets fullgörande³¹⁰. Bedömningen av avtalets fullgörande hör till social- och hälsovårdsministeriets behörighet. Ministeriet ordnade ett samrådsmöte för välfärdsområdena om samarbetsavtalet om svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster den 5 maj 2025. Eftersom avtalet nyligen har ingåtts kan man dock ännu inte göra någon egentlig utvärdering av dess fullgörande.³¹¹

För att samordna avtalsparternas verksamhet inom samarbetsavtalet ordnas regelbundet ett gemensamt möte som benämns samarbetsavtalets nätverksgrupp.³¹² Verkställandet av avtalet inleddes i mars 2025 med ett gemensamt förberedande möte och avsikten är att nätverksgruppen ska sammanträda regelbundet i fortsättningen. Nätverksgruppen är ett forum för informationsutbyte, planering och uppföljning och dess mål är att stödja ordnandet av svenskspråkiga tjänster och deras tillgänglighet. Enligt samarbetsavtalet upprätthåller nätverksgruppen en uppdaterad förteckning över de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster för vilka parterna har identifierat ett behov av samarbete, samt över de välfärdsområden som tillhandahåller dessa tjänster.

Samarbetsavtalet är ett ramavtal som har en nära koppling till olika serviceavtal. Varha har ingått serviceavtal om svenskspråkig service för personer med funktionsnedsättning med alla tvåspråkiga välfärdsområden och Helsingfors stad. Inom ramen för serviceavtalen erbjuder Varha andra tvåspråkiga välfärdsområden och Helsingfors stad bland annat svenskspråkig boendeservice och krävande boendeservice för personer med funktionsnedsättning, dag- och arbetsverksamhet, experttjänster samt kris-, undersöknings- och rehabiliteringstjänster. Samarbetsavtalet möjliggör även ingåendet av svenskspråkiga serviceavtal som gäller andra tjänster än tjänster för personer med funktionsnedsättning. Behovet av andra tjänster diskuteras i samarbetsavtalets nätverksgrupp. Enligt samarbetsavtalet följer varje part avtalets fullföljande och rapporterar om det i sin egen organisation. Målet är att parterna tillsammans fastställer metoder och indikatorer för att bedöma och följa fullföljandet av avtalet och de språkliga rättigheterna³¹³.

310 Lagen om välfärdsområden (611/2021), 33 §.

311 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

312 Egentliga Finlands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen.

313 Egentliga Finlands välfärdsområde. (5.6.2025).

Folktinget är oroligt över att samarbetsavtalet inte uppnår det mål som fastställts i lagstiftningen när det gäller att trygga de svenskspråkigas språkliga rättigheter. Enligt Folktingets uppfattning finns det i de tvåspråkiga välfärdsområdena inget intresse för ett så omfattande samarbete som skulle krävas för att uppnå avtalets mål. De minskade ekonomiska resurserna till följd av sparåtgärderna uppmuntrar områdena att minska sina köpta tjänster och i stället producera så stor del som möjligt av sina tjänster själva. Detta försvagar samarbetsavtalets betydelse och har enligt Folktinget i praktiken försvårat tillgången till svenskspråkiga tjänster. Folktinget är också oroligt över att samarbetsavtalet har genomförts som ett ramavtal med separata serviceavtal. Då kan det hända att välfärdsområdena anser att de har uppfyllt sina skyldigheter genom att endast ansluta sig till ramavtalet men utan att ingå separata avtal om ordnande av tjänster.³¹⁴

7.2.1 Erfarenheter av genomförande av svenskspråkiga specialomsorgstjänster och tjänster för personer med funktionsnedsättning

Intresseorganisationen för de finlandssvenska riksomfattande funktionshinderorganisationerna SAMS (Samarbetsförbundet kring funktionshinder) och intresseorganisationen för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning som bor i Finland och deras närstående FDUV är oroliga över situationen för de svenskspråkiga tjänsterna för personer med funktionsnedsättning och specialomsorgstjänsterna efter social- och hälsovårdsreformen³¹⁵. Enligt organisationerna har upplösningen av samkommunen Kårkulla och överföringen av tjänsterna till välfärdsområdena lett till en splittring av tjänsterna och den expertis som hänger samman med dem. I och med splittringen har en enskild tjänsteinnehavare inte längre en helhetsbild av situationen för en klient som behöver flera olika tjänster, vilket gör det svårare att få tjänster. Reformen har också försämrat möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få de tjänster de behöver på svenska. Social- och hälsovårdsutskottet har i sitt betänkande om inrättandet av välfärdsområden ansett

314 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

315 SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder. (25.6.2025). Utlåtande: svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen; FDUV. (19.6.2025). Utlåtande: svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen.

att servicen för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning bäst tryggas så att den ordnas i en så enspråkig svensk miljö som möjligt³¹⁶. Enligt organisationerna stödjer den praktiska erfarenheten denna syn.

Enligt organisationerna är samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena när det gäller svenskspråkiga tjänster för personer med funktionsnedsättning samt samordningen av dessa tjänster bristfälligt, vilket visar sig i försämrade tjänster och oklara servicestigar. Välfärdsområdenas stränga sparkrav och det sena ikraftträdandet av samarbetsavtalet har lett till att välfärdsområdena har organiserat sina svenskspråkiga tjänster själva utan en tydlig helhetsbild av behovet av dem. Man försöker inte längre utveckla eller samordna de organiserade tjänsterna över välfärdsområdesgränserna. Enligt FDUV kan en del av välfärdsområdena inte erbjuda alla de svenskspråkiga tjänster som Kårkulla tidigare producerade, men trots det försöker man inte trygga tillgången till tjänster med hjälp av samarbete, utan tjänster tillhandahålls endast på finska eller inte alls. Till sådana tjänster hör till exempel läkare och psykologer som är specialiserade på intellektuella funktionsnedsättningar. Även den expertis inom området som tidigare var koncentrerad till Kårkulla har genom reformen splittrats och delvis försvunnit helt, och det har uppstått regionala skillnader i tillgången till svenskspråkiga experttjänster.³¹⁷

Enligt en enkät som FDUV har genomfört upplever många familjer att flera av de tjänster som Kårkulla tidigare producerade har försvunnit eller att det har blivit svårare att få tillgång till dem i och med reformen. De tjänster på svenska som upplevdes ha försämrats gällde särskilt psykolog- och socialarbetartjänster, läkartjänster, boendetjänster, färdtjänster och dagverksamhet. Tjänsterna upplevdes ha försämrats bland annat i Helsingfors, Västra Nyland och Österbotten. Det upplevdes svårt att få tillgång till information om de tjänster som välfärdsområdet organiserar, i synnerhet på svenska, och familjerna vet inte till vem de kan vända sig för att fråga om tjänsterna. Personalomsättningen är stor och till exempel inom boendeservicen kan personalen inte alltid svenska. Efter att tjänsteleverantören har bytts ut råder det brist på chaufförer med kunskaper i svenska även inom färdtjänsten, och servicen har blivit mer opålitlig. I och med reformen har delaktigheten och möjligheterna för personer

316 ShUB 16/2021 rd – RP 241/2020 rd, Social- och hälsovårdsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse, s. 47.

317 SAMS. (25.6.2025); FDUV. (19.6.2025).

med funktionsnedsättning och deras anhöriga att påverka tjänsterna minskat, och nyinstitutionaliseringen av boendetjänster för personer med intellektuell funktionsstörning har ökat.³¹⁸

Revisionsnämnderna för Västra Nylands välfärdsområde, Vanda och Kervo välfärdsområde samt HUS-sammanslutningen har utvärderat hur servicen för personer med funktionsnedsättning fungerar. Resultaten har publicerats i revisionsnämndernas utvärderingsberättelser för 2024. I utvärderingen framkom till stor del samma utmaningar och utvecklingsområden som i SAMS och FDUV:s utlåtanden. Enligt utvärderingen finns det behov av att förbättra informationen om funktionshindersservicen, säkerställa tillräckliga personalresurser och göra vård- och servicekedjorna smidigare. Ett viktigt utvecklingsområde är också att säkerställa tillräcklig och ändamålsenlig boendeservice för personer med funktionsnedsättning. I utvärderingen kom det fram att avsaknaden av lämplig boendeservice är en flaskhals i servicesystemet, vilket förlänger vården av personer med intellektuell funktionsnedsättning inom den specialiserade sjukvården och fördröjer tillgången till avdelningsvård för nya patienter.³¹⁹

Enligt SAMS och FDUV är utvecklingsområdena inom den svenskspråkiga funktionshindersservicen utbildningen av svenskspråkiga yrkespersoner och nätverkssamarbetet över regiongränserna, det koordineringsstöd som erbjuds föräldrar till barn med funktionsnedsättning samt delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i planeringen och utvecklingen av de tjänster som riktas till dem. Enligt organisationerna bör samarbetet mellan välfärdsområdena stärkas och följas upp grundligare, och Egentliga Finlands och Västra Nylands välfärdsområden, som har specialuppdrag, bör garanteras tillräckliga resurser. Betydelsen av 33 § och 39 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård bör också förtydligas i förhållande till områdenas självstyrelse. Enligt organisationerna bör situationen för den svenskspråkiga servicen för personer med funktionsnedsättning, liksom för de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet, kartläggas och i kartläggningen bör man också granska effekterna av den nya lagen om funktionshindersservice som trädde i kraft i början av 2025. Organisationerna efterlyser ett system för uppföljning av tjänsterna, så att de i framtiden kan utvecklas på kunskapsbaserad grund.³²⁰

318 FDUV. (19.6.2025); SAMS. (25.6.2025).

319 HUS. (22.5.2025). *Servicen för personer med funktionsnedsättning bör utvecklas genom samarbete* [meddelande]. Hämtad 3.7.2025 på adressen: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/71188901/servicen-for-personer-med-funktionsnedsattning-bor-utvecklas-genom-samarbete?publisherId=23980819&lang=sv>.

320 SAMS. (25.6.2025); FDUV. (19.6.2025).

Även social- och hälsovårdsutskottet har krävt uppföljning av de svenskspråkiga specialomsorgstjänsterna efter välfärdsområdesreformen³²¹. Enligt social- och hälsovårdsministeriet bedöms indikatorer för att följa upp hur de svenskspråkiga specialomsorgstjänsterna fungerar efter social- och hälsovårdsreformen som en del av den övergripande utredningen om svenskspråkiga tjänster, som planeras bli färdig till sommaren 2026³²².

Att utbetalningen av folkpensioner till utlandet upphörde i februari 2025 har också försvagat rättigheterna för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning. Reformen har påverkat de finlandssvenska personer med funktionsnedsättning som är placerade inom socialservicen i Sverige, eftersom det inte finns någon lämplig svenskspråkig service för dem i Fastlandsfinland eller på Åland. Enligt FDUV har dessa särskilt utsatta personer varit utan inkomster sedan februari 2025 och måste trots detta betala till exempel hyres- och läkemedelskostnader. Enligt uppgifter från FDUV har många av dem varit tvungna att låna pengar av sina närstående och inte kunnat betala hyra på flera månader. Organisationen understryker att situationen är ohållbar och kräver en snabb lösning.³²³

7.3 Stöd för service på svenska och samiska enligt 33 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård

Enligt 33 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska Västra Nylands välfärdsområde stödja utvecklandet av de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet och Lapplands välfärdsområde har motsvarande uppgift när det gäller att stödja utvecklandet av de samiskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna. Västra Nylands välfärdsområde kan stödja de andra välfärdsområdena till exempel genom att samordna de välfärdsområden som ordnar svenskspråkiga tjänster och skapa modeller och material som alla välfärdsområden kan använda för att planera servicekedjor och servicehelheter. Lapplands välfärdsområde kan som ett led i att utveckla de samiskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna främja gränssamarbetet inom social- och hälsovården för samerna. Vid utvecklandet av tjänster på samiska bör man utöver språket också beakta kulturella aspekter.³²⁴

321 ShUB 16/2021 rd – RP 241/2020 rd, s. 420.

322 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

323 FDUV. (19.6.2025).

324 RP 241/2020, s. 695.

7.3.1 Västra Nylands välfärdsområde och stöd för service på svenska

Som stöd för utvecklandet av de svenskspråkiga tjänsterna inrättade Västra Nylands välfärdsområde hösten 2022 ett nätverk av tvåspråkiga välfärdsområden, i vilket ingår alla tvåspråkiga välfärdsområden med undantag av Kymmenedalen och utöver dem också Helsingfors stad, HUS, FSKC (Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området) och Institutet för hälsa och välfärd.³²⁵ Nätverket fungerar som en slags styrgrupp för specialuppdraget, inom vilken man beslutar om uppgifter och agenda för varje mandatperiod. Västra Nylands välfärdsområde planerar och samordnar nätverkets verksamhet. Nätverket sammanträder en gång i månaden, och verksamheten fokuserar på att kartlägga och dela goda verksamhetsmodeller som rör språkliga tjänster samt på samarbete i språkliga frågor. Västra Nylands välfärdsområde har inte fått tilläggsresurser för att sköta specialuppdraget, utan nätverkets verksamhet sköts med områdets resurser.

Prioriteringarna i nätverket av tvåspråkiga välfärdsområden åren 2023–2025 har varit de tvåspråkiga välfärdsområdenas styrdokument och förvaltning, uppföljning av servicen på minoritetsspråk, tillgång till service på minoritetsspråk samt forskning och utveckling.³²⁶ Nätverket har bland annat kartlagt gemensamma utvecklingsbehov utifrån nationalspråksnämndernas årsberättelser, pilottestat användningen av artificiell intelligens som översättningsverktyg, utarbetat en grund för personal- och invånarenkäter samt samarbetat med ett flertal olika aktörer inom olika teman – till exempel för att stärka intresset för det svenska språket bland finskspråkiga studerande inom social- och hälsovårdsbranschen. Respons om den upplevda effekten av nätverkets verksamhet samlas regelbundet in från medlemmarna. Genom sin verksamhet skapar nätverket förutsättningar för tvåspråkiga välfärdsområden att förbättra tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i sina tjänster, men det praktiska tillgodoseendet av rättigheterna beror på verksamheten i varje välfärdsområde. Nätverket följer inte separat upp hur väl de svenskspråkiga tjänsterna genomförs i olika områden.

Enligt Folktinget är specialuppdraget i Västra Nylands välfärdsområde sårbar på grund av att extern finansiering saknas och på grund av att uppgiften sköts av endast en person för närvarande. Folktinget anser att specialuppdraget inte har kunnat förankras ordentligt i välfärdsområdenas verksamhet, eftersom det inte finns någon utsedd styrgrupp där alla representerade välfärdsområden skulle ha

325 Västra Nylands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen.

326 Västra Nylands välfärdsområde. (5.6.2025).

mandat att ingå gemensamma avtal och fatta gemensamma beslut. Uppgiften har inte heller utformats som en administrativ stöduppgift för att utveckla de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet, utan Västra Nylands välfärdsområde bedriver forsknings- och utvecklingsverksamhet i egenskap av självständig aktör. Enligt Folktinget skulle det ha varit viktigt för tvåspråkiga välfärdsområden att skapa en gemensam agenda för utveckling av svenskspråkiga aktiviteter i hela landet, med målet att säkerställa att den analys, forskning och utveckling som bedrivs i ett område skulle gagna alla områden. Då skulle man tillsammans kunna identifiera de riksomfattande utvecklingsbehoven och beställa forskning och utredningar som stödjer dem, samt utreda möjliga externa finansieringskanaler för detta.³²⁷

7.3.2 Lapplands välfärdsområde och stöd för service på samiska

Situationen för social- och hälsovårdstjänster på samiska var svag när tjänsterna låg på kommunernas ansvar, och när Lapplands välfärdsområde inledde sin verksamhet behövde det höja tjänsterna till den lagstadgade nivån inom sin egen verksamhet, utöver att det tog över ansvaret för ett nytt riksomfattande specialuppdrag³²⁸. För att förbättra situationen för tjänster på samiska har Lapplands välfärdsområde vidtagit åtgärder på både lokal nivå och riksnivå inom ramen för sitt specialuppdrag. Liksom Västra Nylands välfärdsområde har inte heller Lapplands välfärdsområde fått någon separat finansiering för att sköta det riksomfattande specialuppdraget. Förutom på grund av avsaknaden av finansiering har genomförandet av specialuppdraget fördröjts på grund av brådskan då välfärdsområdet inledde sin verksamhet.

I Lapplands välfärdsområde har antalet samiskspråkiga anställda ökat genom att man har gjort det möjligt för anställda att studera samiska, och man har försökt omplacera språkkunnig personal till samiskspråkiga tjänster. Nya tjänster på samiska som överskrider kommungränserna har införts för att utnyttja den samiskspråkiga personalens kompetens inom ett större område. Våren 2024 grundades Finlands första samiskspråkiga servicehus i Karigasniemi. Välfärdsområdet har utvecklat tjänster som överskrider nationsgränserna och servicetigar som kräver multiprofessionellt samarbete samt börjat producera

³²⁷ Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

³²⁸ Lapplands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen.

översättnings- och tolkningstjänster själv, vilket har gjort det möjligt att minska mängden köpta tjänster. Dessutom informerar välfärdsområdet aktivt om tjänster på samiska.³²⁹

Förutom att kartlägga samiskspråkiga anställda har betydande åtgärder på riksnivå varit att utveckla digitala tjänster, grunda enheten för psykosocialt stöd för samer Uvja samt producera samiskspråkigt innehåll om fysioterapi för riksomfattande tv-sändningar. En förutsättning för att det ska vara möjligt att tillhandahålla tjänster på samiska för andra välfärdsområden är platsoberoende digitala tjänster och i maj 2025 genomförde Lapplands välfärdsområde en riksomfattande enkät om behovet av digitala social- och hälsovårdstjänster på samiska. Det psykosociala stödet för sannings- och försoningsprocessen för samer ordnas i den riksomfattande samiska enheten för psykosocialt stöd Uvja, vars verksamhet fortsätter i projektform åtminstone till utgången av 2025. Förverkligandet av social- och hälsovårdstjänster på samiska bedöms, utöver samiska språknämndens årsberättelser, som en del av välfärdsområdets egenkontroll samt utifrån kundresponsen på samiskspråkiga tjänster.³³⁰

Sametinget anser att det specialuppdrag som ålagts Lapplands välfärdsområde för att stödja samiskspråkiga tjänster i praktiken knappast kan genomföras, eftersom området inte har tilldelats några särskilda resurser för detta och de övriga välfärdsområdena i regel inte är skyldiga att tillhandahålla tjänster på samiska. Enligt sametinget har Lapplands välfärdsområde under de första verksamhetsåren kunnat utveckla organiseringen av samiskspråkiga tjänster, men endast inom sina egna tjänster. Lapplands välfärdsområdes särställning har dock möjliggjort en mer långsiktig och planmässig utveckling av de samiskspråkiga tjänsterna samt en bättre samordning.³³¹

7.4 Nationalspråksnämnder och samisk språknämnd

Enligt 33 § i lagen om välfärdsområden ska det i tvåspråkiga välfärdsområden finnas en nationalspråksnämnd. Till medlemmar i nämnden väljs personer som hör till den språkliga minoriteten i välfärdsområdet. Nationalspråksnämndens uppgift är att följa upp tillgången till och kvaliteten på tjänsterna på minoritetsspråket samt bedöma hur välfärdsområdesfullmäktiges beslut påverkar tillgodoseendet

329 Lapplands välfärdsområde. (5.6.2025).

330 Lapplands välfärdsområde. (5.6.2025).

331 Sametinget. (6.6.2025).

av de språkliga rättigheterna. I nämndens uppgifter ingår också att lägga fram åtgärdsförslag för välfärdsområdesstyrelsen om utveckling av språktjänster. I områden där svenska är minoritetsspråk övervakar nämnden fullföljandet av samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena och kan lämna förslag till länsstyrelsen om avtalets innehåll. I Österbottens välfärdsområde arbetar nationalspråksnämnden för den finskspråkiga minoriteten, vilket innebär att Österbottens nationalspråksnämnd kan ha uppgifter som i praktiken avviker från andra nämnders uppgifter³³². I Lapplands välfärdsområde finns en samisk språknämnd som består av samisktalande personer. Dess uppgifter motsvarar i övrigt nationalspråksnämndernas uppgifter, men uppgifter som gäller samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena hör inte till nämnden.

I motiveringarna till lagen om välfärdsområden bedöms att de språkliga minoriteternas möjligheter att påverka i välfärdsområdet försämrats jämfört med tiden före social- och hälsovårdsreformen, då social- och hälsovårdstjänsterna ordnades i kommunerna och samkommunerna.³³³ Man har försökt kompensera denna försämring genom att inrätta nationalspråksnämnder och en samisk språknämnd. Nämnderna lämnar en årlig berättelse till välfärdsområdesstyrelsen om genomförandet av tjänster för språkliga minoriteter, och välfärdsområdesstyrelsen lämnar ett uttalande till välfärdsområdesfullmäktige om de åtgärder som nämndens berättelse ger anledning till.

7.4.1 Nationalspråksnämnder

Nationalspråksnämnderna har en viktig roll i övervakningen av tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i tvåspråkiga välfärdsområden. Övervakningen möjliggörs av nämndernas årliga berättelser till välfärdsområdesstyrelserna om genomförandet av tjänsterna för språkliga minoriteter. Det finns dock inga jämförbara indikatorer för övervakningen, åtminstone inte för närvarande, vilket innebär att varje nämnd genomför den på sitt eget sätt.

I sina årsberättelser för 2024 framhäver nationalspråksnämnderna tillgodoseendet av kundernas språkliga rättigheter och tillhandahållandet av tjänster, också digitala tjänster, på ett likvärdigt sätt på båda nationalspråken. För att uppnå detta

332 Kommunförbundet & Folktinget. (2022). *Stödmaterial för beredningen av de tvåspråkiga välfärdsområdena*. Helsingfors: Finlands Kommunförbund rf och Svenska Finlands folkting.

333 RP 241/2020, s. 389.

rekommenderar nämnderna att välfärdsområdena utarbetar en språkplan och följer upp dess genomförande samt kartlägger personalens språkkunskaper och utnyttjar dem effektivt. Enligt nämnderna bör språkkrav ingå i kompetenskraven för arbetsuppgifterna, och kraven på finska språkkunskaper bör vid behov göras mer flexibla inom servicen på svenska. Införande av språktillägg rekommenderas i de områden där de inte redan används. Personalens medvetenhet om kundernas rätt till service på svenska enligt språklagen bör förbättras och information om det språk som kunden använder under ett besök bör förmedlas även till följande yrkesperson. Genomförandet av servicen på svenska bör övervakas med ett responssystem och med egenkontroll. Nämnderna efterlyser också en förstärkning av sin roll samt en bedömning av de språkliga konsekvenserna i beslutsprocesserna.³³⁴

Folktinget anser att nationalspråksnämnderna är viktiga och att deras lagstadgade uppgifter är relevanta, även om nämnderna fortfarande söker sin roll. Folktinget har upprätthållit ett nätverk av nationalspråksnämnder sedan 2022. Nätverket sammanträder några gånger om året. Folktinget stödjer nämndernas verksamhet via nätverket. Nätverket fungerar också som ett forum för samarbete och informationsutbyte mellan nämnderna. På basis av nätverksmötena har det varit en utmaning för nämnderna att bygga upp en proaktiv arbetsprocess där nämnden utnyttjar sina möjligheter att påverka, till exempel genom att aktivt försöka påverka välfärdsområdets beslut eller genom att på eget initiativ lämna utlåtanden och ge förslag till åtgärder. Trots nämndens aktivitet har välfärdsområdesstyrelsen och välfärdområdesfullmäktige ibland inte följt nämndens rekommendationer. Folktinget anser att det finns utrymme för utveckling både i nämndernas aktivitet och i hur de beslutande organen i välfärdsområdena ser på nämndernas roll.³³⁵

Folktinget har kartlagt nämndernas personalresurser och verksamhet under 2024 och 2025. Utifrån kartläggningarna anser Folktinget att nämndernas personalresurser inte räcker till för att sköta deras omfattande lagstadgade uppgifter. Utifrån kartläggningarna och nätverksmötena upplever nämnderna själva att utmaningarna för deras verksamhet inte bara är otillräckliga personalresurser utan också brist på initiativförmåga och aktivitet. Att nämnderna inte har beslutanderätt är också en utmaning för verksamheten.³³⁶

334 Årsberättelsen för 2024 från nationalspråksnämnden i Östra Nylands välfärdsområde, Årsberättelsen för 2024 från nationalspråksnämnden i Helsingfors stad, Årsberättelsen för 2024 från nationalspråksnämnden i Västra Nylands välfärdsområde, Årsberättelsen för 2024 från nationalspråksnämnden i Egentliga Finlands välfärdsområde, Årsberättelsen för 2024 från nationalspråksnämnden i Österbottens välfärdsområde.

335 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

336 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

Enligt svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken har nationalspråksnämnderna möjligheter att påverka, men svenska språknämnden är orolig över att det inte finns tillsynsmekanismer för välfärdsområdenas språkarbete och efterlyser konkreta resultat av språkarbetet. Utan resultatkrav finns det enligt nämnden risk för att nationalspråksnämnderna blir enbart diskussionsforum.³³⁷

7.4.2 Samisk språknämnd

Samiska språknämnden i Lapplands välfärdsområde har 13 ledamöter, av vilka sametinget väljer fem, skoltarnas byastämman en och välfärdsområdesfullmäktige de återstående³³⁸. Baserat på årsberättelsen om samiskspråkiga tjänster i Lapplands välfärdsområde har nämnden under 2024 bland annat bedömt de språkliga konsekvenserna av förändringar i servicenätverket, deltagit i utarbetandet av delaktighetsprogrammet, välfärdsberättelsen och välfärdsplanen samt kommunikationsstrategin, lagt fram ett förslag till personalsektionen om storleken på språktillägget för kunskaper i samiska i välfärdsområdet och ett förslag till välfärdsområdesstyrelsen om användningen av statsunderstöd för tjänster på samiska.³³⁹

Sametinget anser att det är viktigt att välfärdsområdet har ett organ också i sina egna strukturer som fokuserar på att tillgodose samernas språkliga rättigheter och säkerställer att de språkliga rättigheterna beaktas som en del av beslutsprocessen. Sametinget anser dock att det är problematiskt att nämnden inte har beslutanderätt när det gäller genomförandet av tjänster på samiska i välfärdsområdet. Nämndens upplevda begränsade inflytande har också påverkat viljan att ställa upp som medlem i den. Välfärdsområdet väljer majoriteten av nämndmedlemmarna och är inte skyldigt att se till att nämndens sammansättning återspeglar representationen för alla tre samiska språkgrupper som bor i Finland eller regional representation. Sametinget har tagit hänsyn till detta i valet av ledamöter. Sametinget understryker att samiska språknämnden inte sköter sametingets lagstadgade³⁴⁰ uppgifter och att utvecklandet av service på samiska i välfärdsområdet också kräver samarbete med sametinget.³⁴¹

337 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

338 Lapha: *Saamen kielen lautakunta* [webbsida]. Hämtad 4.7.2025 på adressen: <https://lapha.fi/sms/tietoameista/saamen-kielen-lautakunta>.

339 Lapplands välfärdsområde. (2025). *Saamenkielisten palveluiden vuosikertomus 2024*.

340 Lag om sametinget (974/1995), 2 kap.

341 Sametinget. (9.6.2025).

Samiska språknämnden uttryckte i slutet av 2024 sin oro till justitieministeriet över att de språkliga rättigheterna inte fullföljs i välfärdsområdet på grund av nedskärningar i det statsunderstöd som avses i 31 § i samiska språklagen. Nämnden anser att nedskärning i statsunderstödet gör det omöjligt att fullfölja samiska språklagen i Lapplands välfärdsområde.³⁴² Justitieministeriet svarade på nämndens ställningstagande i juni 2025. I sitt svar³⁴³ anger ministeriet att Lapplands välfärdsområde har en viktig roll i tillämpningen av samiska språklagen, vilket har beaktats vid beslut om understöd. De statsunderstöd som beviljas med stöd av samiska språklagen höjdes 2023 och 2024 i syfte att ta hänsyn till att Lapplands välfärdsområde hade blivit en ny aktör bland de understödsberättigade sökandena. Under dessa år och även 2025 var Lapplands välfärdsområde den största understödstagaren. År 2025 måste dock anslagen enligt samiska språklagen skäras ned som en del av regeringens produktivitetsprogram för statsförvaltningen, som justitieministeriet har förbundit sig att genomföra. Det samiska språkets ställning inom välfärdsområdet har beaktats inte bara i statsunderstöd enligt språklagen, utan också i de statsunderstöd till välfärdsområden som faller under finansministeriets ansvarsområde, där man beaktar de kalkylerade kostnaderna som fastställts på basis av samiskspråkigheten i enlighet med 13 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021).

7.5 Genomförande av social- och hälsovårdstjänster på svenska

Enligt den senaste språkbarometern från 2024 och språkgruppernas erfarenheter förekommer det fortfarande utmaningar när det gäller att tillgodose de svenskspråkigas språkliga rättigheter inom social- och hälsovårdstjänsterna. Tjänster är inte alltid tillgängliga på svenska för den svenskspråkiga befolkningen eller så fungerar servicekedjorna inte fullt ut på svenska, och det finns brister i de svenskspråkiga telefontjänsterna och digitala tjänsterna. Tjänsterna på svenska är bristfälliga särskilt i områden med en mindre andel svenskspråkig befolkning, såsom i huvudstadsregionen.

342 Lapplands välfärdsområde. (15.10.2024). Samiska språknämndens ställningstagande till nedskärning i statsunderstöd enligt 31 § i samiska språklagen.

343 Justitieministeriet. (19.6.2025). Svar på samiska språknämndens ställningstagande [brev].

Bristen på svenskkunnig personal inom social- och hälsovårdstjänsterna är ett ständigt problem och språkkunskaperna hos den befintliga personalen utnyttjas inte alltid på bästa möjliga sätt. Enligt en ledamot i delegationen för språkärenden som verkar i anslutning till justitieministeriet samlas information inte rutinmässigt in om personalens faktiska språkkunskaper i välfärdsområdena, och språklig planering som syftar till att matcha svensktalande personal och patienter på ett bättre sätt är inte vanligt förekommande i praktiken. Det finns inga enhetliga kriterier för krav på språkkunskaper hos personalen eller för mätning av språkkunskaperna, och praxisen för språktillägget varierar också från område till område. Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i tjänsterna övervakas i områdena med hjälp av olika enkäter och möjligheter att ge respons. Enhetliga indikatorer skulle underlätta jämförelsen mellan olika områden.

Som exempel på brister i de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna uppger Folktinget den psykiatriska vården och psykoterapitjänsterna. I Finland saknas en helt svenskspråkig barnpsykiatrisk avdelning, vilket är problematiskt för svenskspråkiga barn som behöver vård dygnet runt. Folktinget lyfter också fram den ökade användningen av tolkning mellan finska och svenska inom de svenskspråkiga tjänsterna i de tvåspråkiga välfärdsområdena. Enligt språklagen ska tvåspråkiga myndigheter använda en enskild persons språk utan tolk³⁴⁴. Folktinget bedömer att den ökade användningen av tolkning beror på att myndigheten antingen inte är medveten om skyldigheterna i lagstiftningen eller helt enkelt inte har något annat alternativ på grund av bristen på svenskspråkig personal. Med anledning av Folktingets kontakt skickade regionförvaltningsverket i november 2023 ett styrningsbrev till de tvåspråkiga välfärdsområdena samt till Helsingfors stad och HUS-sammanslutningen med en uppmaning om att säkerställa genom egenkontrollen att klienternas språkliga rättigheter tillgodoses.³⁴⁵

Enligt SAMS har efterfrågan på den juridiska rådgivning som organisationen erbjuder ökat betydligt under 2025, och den språkliga tillgängligheten till social- och hälsovårdens tjänster är ett återkommande tema³⁴⁶. De problem som tagits upp i kontakterna gäller brister i tillgången till svenskspråkiga tjänster och digitala tjänster samt tillgången till information på svenska. Bristen på svensktalande personal medför utmaningar inom bland annat psykiatri, och resursbristen

344 RP 92/2002 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ny språklag och lagstiftning i anslutning till den, s. 74.

345 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025); Regionförvaltningsverket. (6.11.2023). Styrningsbrev: Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i tvåspråkiga välfärdsområden. Skickad 28.11.2023 per e-post till justitieministeriet.

346 SAMS. (25.6.2025).

gör att tjänsterna på den svensktalande sidan blir alltmer fragmenterade. Enligt SAMS och Finlands Dövas Förbund brister det i metoderna och kompetensen hos tjänsteleverantörerna inom social- och hälsovården när det gäller att ordna tolkning – detta gäller särskilt skrivtolkning. Utmaningar uppstår också på grund av det otillräckliga antalet finlandssvenska teckenspråkstolkar och svenskspråkiga skrivtolkar. Informationens betydelse på skriven svenska framhävs i situationer där det inte finns tillgång till tolkning till finlandssvenskt teckenspråk.³⁴⁷

Hösten 2023 ordnade svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken ett seminarium om svenskan inom social- och hälsovårdstjänsterna i samarbete med Folktinget, yrkeshögskolan Novia och Institutet för de inhemska språken. Under seminariet lyftes Österbottens välfärdsområde fram som ett exempel på framgångsrikt arbete med tvåspråkighet. Enligt svenska språknämnden bör myndigheterna också bättre än i nuläget beakta bestämmelserna om enspråkiga myndigheter i språklagen och lagen om välfärdsområden när det gäller språket i information och handlingar samt ordnandet av tolkning, och tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna bör övervakas och utvecklas i både en- och tvåspråkiga välfärdsområden.³⁴⁸

Särdragen i social- och hälsovårdstjänsterna på svenska bör kunna beaktas bättre redan i beslutsfasen, vilket kräver sakkunskap uttryckligen om svenskspråkiga tjänster. Enligt SAMS och FDUV bör en tjänst med fokus på svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster inrättas vid social- och hälsovårdsministeriet för att trygga detta. Enligt organisationerna har för närvarande ingen helhetsansvaret för de svenskspråkiga tjänsterna och inom social- och hälsovården uppfylls inte det allmännas skyldighet enligt 17 § i grundlagen att tillgodose den finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningens samhälleliga behov enligt lika grunder.³⁴⁹

Problem med tillgången till social- och hälsovårdstjänster på svenska har också framkommit i kontakterna till riksdagens justitieombudsman och diskrimineringsombudsmannen. Både riksdagens justitieombudsman och diskrimineringsombudsmannen betonar att resursbrist inte är en acceptabel orsak till att inte tillhandahålla service på det språk som klienten valt. De språkliga rättigheterna är grundläggande rättigheter och dessutom är det fråga om jämlikhet

347 SAMS. (25.6.2025); Finlands Dövas Förbund (1.6.2025).

348 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

349 SAMS. (25.6.2025); FDUV. (19.6.2025).

och patientsäkerhet, som välfärdsområdet har skyldighet att tillgodose. Om klientens språkliga rättigheter inte tillgodoses i en tjänst ska tjänsteanordnaren vidta åtgärder för att korrigera situationen.³⁵⁰

Social- och hälsovårdsministeriet genomför en utredning av tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i välfärdsområdena. Utredningen ska vara klar före sommaren 2026. Efter utredningen granskas behovet av eventuella kompletterande åtgärder för att säkerställa att de språkliga rättigheterna tillgodoses.³⁵¹

7.5.1 Dialogprojekt

Vid justitieministeriet pågår ett pilotprojekt som en del av genomförandet av nationalspråksstrategin. Inom projektet ordnas sammanlagt sex dialoger om språkets betydelse för servicekvaliteten i de tvåspråkiga välfärdsområdena. Kunder och myndigheter inom välfärdsområdena deltar i dialogerna, och projektet innefattar samarbete med nationalspråksnämnderna i välfärdsområdena. Projektet genomförs i samarbete med stiftelsen Dialogpaus med hjälp av Dialogpaus-diskussionsmetoden. Ett sammandrag utarbetas om varje dialog, och denna skickas till det aktuella välfärdsområdet, och i slutet av projektet gör justitieministeriet ett sammandrag av resultaten av alla dialoger. Den första dialogen ordnades hösten 2024 och avsikten är att de sista dialogerna ska ordnas under 2026.

Baserat på de dialoger som hittills förts anses tjänster på det egna språket generellt vara viktiga inom social- och hälsovården. Social- och hälsovårdstjänster, såsom läkarbesök, involverar ofta specialterminologi som många människor endast behärskar på sitt modersmål. Vidare betonas vikten av att använda sitt modersmål i nödsituationer och när man hanterar smärtsamma eller känslomässigt laddade frågor. Å andra sidan anser en del, i synnerhet starkt tvåspråkiga personer, att vårdens kvalitet och tillgången till närliggande tjänster och snabb vård är viktigare än språket. Vissa svenskspråkiga upplever också att det är lättare att sköta ärenden på finska, eftersom de är vana vid det och har lärt sig den vokabulär som behövs i tjänsterna uttryckligen på finska. Tjänster på svenska efterfrågas inte ofta eftersom människor inte tror att de finns tillgängliga eller är rädda för hur personalen kommer att reagera på en sådan förfrågan. Service på svenska uppskattas

350 EOAK/4553/2024, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Ympäriuvuorokautisen palveluasumisen järjestyminen ikääntyneille Varhassa; EOAK/3022/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Svenskspråkig service vid polikliniken för personer med intellektuell funktionsnedsättning; Diskrimineringsombudsmannen. (2024).

351 Social- och hälsovårdsministeriet. (23.6.2025).

dock högt. Modersmålet är särskilt viktigt för äldre, barn och personer med funktionsnedsättning, och det vore av största vikt att dessa kundgrupper skulle få service på det egna språket.

7.6 Tillhandahållande av social- och hälsovårdstjänster på samiska

En enhet med ansvar för att utveckla tjänster på samiska som är anpassade till den samiska kulturen inrättades i Lapplands välfärdsområde våren 2023. Tjänsterna på samiska har utvecklats planmässigt i området med fokus på tillgången till service på basnivå och med sikte på enhetliga servicestigar. På grund av utvecklingsunderskottet från tidigare år finns det mycket arbete att göra. År 2024 kunde man erbjuda flera nya tjänster på samiska som tidigare varit tillgängliga endast på finska, såsom tjänster inom servicehandledning för äldre och inom familjehandledning. Den samisktalande personalen ökar tack vare utbildningar och aktiv rekrytering, men det finns fortfarande för lite språkkunnig personal för att bygga upp enhetliga servicestigar. Det råder brist särskilt på personal som talar enaresamiska och skoltsamiska. Bristen på språkkunnig personal är det största hindret för en snabb utveckling av tjänsterna och dessutom orsakar finansieringen utmaningar. Den del av finansieringen som fastställs på basis av antalet samisktalande invånare i området baseras på uppgifter om modersmål i befolkningsdatasystemet, som inte kan anses vara tillförlitliga när det gäller de samiska språken. Det faktiska antalet är sannolikt mycket högre än det antal som baseras på uppgifterna om modersmål. Finansieringen motsvarar således sannolikt inte det verkliga behovet.³⁵²

År 2024 samlade Lapplands välfärdsområde in kundrespons om alla social- och hälsovårdstjänster på samiska med hjälp av enkäter. På basis av responsen var respondenterna i genomsnitt nöjda med tjänsterna på samiska. Särskilt när det gäller de tjänster som har börjat erbjudas på samiska först under år 2024 betonades tacksamheten för att få service på samiska. I responsen uttrycktes också önskemål om nya tjänster på samiska och att de befintliga tjänsterna utvidgas och bevaras.

352 Lapplands välfärdsområde. (2025). *Saamenkielisten palveluiden vuosikertomus 2024*.; Lapplands välfärdsområde. (2024). *Saamenkielisten palveluiden vuosikertomus 2023*.

För alla de tjänstetyper som granskades i responsen upplevdes samiskspråkig och kulturanpassad service som en av de viktigaste faktorerna som påverkar serviceupplevelsen.³⁵³

7.7 Viktiga iakttagelser om tvåspråkiga välfärdsområden

Viktiga iakttagelser om tvåspråkiga välfärdsområden

1. Samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena trädde i kraft i januari 2025. En farhåga som har framförts i samband med avtalet är att välfärdsområdena inte samarbetar i den utsträckning som skulle krävas för att uppnå de mål som fastställs i den lagstiftning som reglerar avtalet. Man är särskilt orolig över genomförandet av de svenskspråkiga specialomsorgstjänsterna och tjänsterna för personer med funktionsnedsättning.
2. Social- och hälsovårdstjänsterna på svenska och samiska har utvecklats inom ramen för de riksomfattande utvecklingsuppgifter som ålagts Västra Nylands och Lapplands välfärdsområden. Ett nätverk av tvåspråkiga välfärdsområden har inrättats för att utveckla servicen på svenska. Nätverkets verksamhet inriktas på att identifiera och sprida exempel på bra verksamhetsmodeller samt på samarbete och kommunikation i språkrelaterade frågor. I Lapplands välfärdsområde har specialuppdraget gjort det möjligt att utveckla servicen på samiska långsiktigt och planmässigt och att samordna den bättre än tidigare. En utmaning för genomförandet av uppgiften att utveckla tjänsterna är att det saknas särskild finansiering för detta.
3. Nationalspråksnämnderna och samiska språknämnden spelar en viktig roll när det gäller att övervaka tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Nämndernas verksamhet söker ännu sin form och avsaknaden av beslutanderätt har setts som en utmaning.

353 Lapplands välfärdsområde. (2025). *Asiakaspalaute 2024*. Bilaga 1 till årsberättelsen. Skickad 5.6.2025 per e-post till justitieministeriet.

4. De svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna förverkligas fortfarande inte på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Tjänster på det egna språket är inte alltid tillgängliga, eller så fungerar inte servicekedjorna fullt ut på svenska. Det finns också brister i de svenskspråkiga digitala tjänsterna. Bristen på svenskkunnig personal är ett ständigt problem och språkkunskaperna hos den befintliga personalen utnyttjas inte alltid på bästa möjliga sätt. Tjänsterna är bristfälliga särskilt i områden med en mindre andel svenskspråkig befolkning.
5. Sedan verksamheten i Lapplands välfärdsområde inleddes har social- och hälsovårdstjänsterna på samiska utvecklats planmässigt. Man har försökt öka mängden samisktalande personal och att tillhandahålla allt fler tjänster på samiska. Utvecklingen av tjänsterna har fått beröm och serviceanvändarna anser att tjänster på samiska som är anpassade till den samiska kulturen är mycket viktiga.

8 Situationen för Finlands nationalspråk

8.1 Bakgrund

Finlands nationalspråk finska och svenska har granskats i tidigare språkberättelser som en del av granskningen av språkförhållandena i Finland samt i samband med olika teman. Granskningen har fokuserat särskilt på minoritetsspråket svenskans ställning. I 2021 års språkberättelse behandlades försöket med tidigareläggning av språkundervisning, som inleddes 2020. Som ett resultat av försöket tidigarelades undervisningen i A1-språk till att börja i årskurs 1 i hela landet. Ett av förändringens mål var att allt fler barn skulle välja något annat språk än engelska som långt språk. Detta mål uppnåddes dock inte, utan engelska har bevarat sin position som det populäraste främmande språket.³⁵⁴ I 2021 års språkberättelse föreslogs att i nästa berättelse bör man följa upp engelskans dominans i språkval och utbildning och dess inverkan på Finlands språkrepertoar. Samtidigt bör man granska engelskans allt starkare ställning i samhället i allmänhet och hur denna utveckling påverkar nationalspråkens ställning.

Efter den föregående språkberättelsen har flera utredningar gjorts om nationalspråkens ställning i Finland. I november 2023 publicerades en rapport om engelskans ställning vid sidan av Finlands nationalspråk i publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet³⁵⁵. I rapporten undersöktes omfattningen av engelsk språkanvändning och dess inverkan på nationalspråkens ställning inom den offentliga förvaltningen, näringslivet, den högre utbildningen och vetenskapen. I augusti 2024 publicerades en rapport om det finska språkets tillstånd i Finland i mitten av 2020-talet, framtagen av den utredningsperson för finska språket som justitieministeriet tillsatt³⁵⁶. Justitieministeriet tillsatte en utredare för finska språket för tiden mellan den 1 november 2022 och den 30 april 2024 i enlighet med nationalspråksstrategin för att kartlägga och fastställa finskans nuläge och utmaningar samt de språkpolitiska målen. Utredningens perspektiv var tillgång till service på finska och invandrarnas delaktighet i finska språket.

354 Statsrådet. (2021). s. 147–149.

355 Laitinen, M. m.fl. (2023).

356 Onikki-Rantajääskö, T. (2024).

Denna språkberättelse granskar situationen för Finlands nationalspråk på basis av dessa och andra rapporter som regeringen har tagit fram under de senaste fyra åren, samt på basis av erfarenheterna och bedömningarna från språkgrupperna själva. Språksituationen granskas både allmänt i samhället och mer detaljerat inom småbarnspedagogiken och undervisningen, vid högskolorna och inom den offentliga förvaltningen.

8.2 Utredningsresultat

I det här avsnittet presenteras kort resultaten och de viktigaste rekommendationerna i utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk och rapporten från utredningspersonen för finska språket. Resultaten i utredningarna behandlas närmare under respektive tema i de följande avsnitten.

Enligt utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk, som publicerades i november 2023, finns det få tecken på marginalisering av nationella språk i det finska samhället, trots att engelskans ställning och betydelse i samhället har ökat. Enligt utredningen har användningen av engelska inte lett till någon betydande försvagning av finska språkets ställning. Finska är helt klart det dominerande språket inom olika områden i samhället, och det anses allmänt viktigt att denna ställning bibehålls. Kunskap i finska är väsentlig inom alla samhällsområden som undersöks i utredningen, trots att flerspråkigheten ökar. Den ökade användningen av engelska har en mer negativ inverkan på svenskspråkiga tjänster än på finskspråkiga tjänster. Inom alla samhällsområden som undersöks i utredningen används svenska i mindre omfattning än engelska. Engelska spelar en viktig roll inom vissa områden i samhället, men dess roll varierar mellan olika områden, uppgifter och situationer. I utredningen efterlyses flexibel flerspråkighet och det konstateras också att begränsning av engelskans användning kan orsaka skada för det internationella samarbetet och göra det svårare att locka internationella experter till Finland.

I utredningens åtgärdsförslag betonas också flexibel flerspråkighet. Enligt dem måste engelskans förändrade ställning jämfört med nationalspråken beaktas i det språkpolitiska beslutsfattandet, och som ett exportdrivet land bör Finland värna om en bred språkrepertoar. Samtidigt måste samhällsstrukturer som uppmuntrar att tillägna sig de inhemska språken stödjas och uppkomsten av språkbubblor undvikas. Enligt utredningen måste frågor som rör språkval ses som en bredare del av organisationers och gemenskapers strukturer. Till exempel är införandet av engelska som ett av språken i en arbetsgemenskap ett beslut som bör övervägas och utvärderas noggrant med tanke på konsekvenserna för människors vardagsliv.

I utredningen föreslås att språkval, till exempel vid lärdomsprov vid högskolor, bör övervakas systematiskt och att flerspråkigheten vid vetenskapshögskolorna bör stärkas. Flexibla språkkattityder i ett flerspråkigt Finland bör stödjas och till exempel bör invandrare ges möjlighet att öva på de inhemska språken utan att man snabbt byter till engelska. Enligt utredningen bör man stödja stärkandet av språkmedvetenheten som en del av organisationernas normala strategiska planering, och i framtiden måste man bättre kunna utnyttja de bästa erfarenheterna och metoderna i ett flerspråkigt Finland.³⁵⁷

Även enligt den rapport som utredningspersonen för finska språket, Tiina Onikki-Rantajääskö, publicerade hösten 2024 är finskans ställning i samhället god. Att användningen av engelska blir allt vanligare, särskilt vid högskolor, skapar dock ett tryck på att öka användningen av engelska även i övrigt i samhället. Enligt rapporten garanteras det finska språkets livskraft i sista hand av att finska används. I rapporten konstateras att tryggheten av de språkliga rättigheterna kräver långsiktigt arbete som innefattar lagstiftningsåtgärder, strategiarbete, aktiv information samt praktiska främjande- och stödåtgärder. Rapporten innehåller ett flertal rekommendationer för att stödja det finska språkets ställning, varav de viktigaste sammanfattas i slutet av rapporten.

De viktigaste rekommendationerna är att finska ska användas aktivt som det viktigaste gemensamma språket i samhället inom alla livsområden. Samhället måste se till att alla som avslutar grundskolan har flytande läs- och skrivkunskaper i finska och att studenter inom alla områden har kapacitet att arbeta i sina yrken och som experter inom sina områden även på finska. Alla som behöver S2-undervisning bör ges tillräckliga och mångsidiga möjligheter att lära sig finska som andraspråk, från grundläggande till avancerad nivå. Flerspråkiga metoder och flerspråkig utbildning, där det finska språket spelar en central roll, bör prioriteras framom användning av enbart engelska. Tillgången till finskspråkiga tjänster ska övervakas och krävas, och den språkliga tillgängligheten och kvaliteten på offentliga tjänster och alla digitala tjänster ska säkerställas. Det rekommenderas att stöd i finska ordnas på flerspråkiga arbetsplatser. Det är viktigt att värna om den finska språkreserven, det finska språkssystemet och en språkstödande användning av finska, dvs. infrastrukturen. I rapporten rekommenderas dessutom att en flerspråkig språkstrategi utarbetas och genomförs i Finland.³⁵⁸

357 Laitinen, M. m.fl. (2023), s. 127–132.

358 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 289–290.

8.3 Språkgruppernas erfarenheter av nationalspråkens situation

Folktinget och svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken³⁵⁹ anser att det faktum att användningen av engelska ökar påverkar det svenska språkets ställning i samhället. Antalet personer i Finland med ett främmande språk som modersmål har ökat märkbart under de senaste tio åren, vilket har lett till att engelska har blivit det tredje servicespråket vid sidan av nationalspråken, särskilt i huvudstadsregionen.

Enligt Folktingen används engelska allt oftare som ett gemensamt språk för alla, vilket gör att det är enklare och kanske vanligare än tidigare att inte kunna det andra inhemska språket.³⁶⁰

Nivån på kunskaperna i svenska har generellt försämrats efter att svenska blev ett valfritt ämne i studentskrivningarna år 2004. Utöver detta har även medierna och myndigheterna stor betydelse för det svenska språkets ställning i samhället. Finska och svenska har enligt lag samma status som nationalspråk, men i praktiken tillgodoses de språkliga rättigheterna för de svensktalande ofta inte på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Folktinget anser att det är viktigt att myndigheterna reagerar på det svenska språkets situation på ett lämpligt sätt och ser till att de språkliga rättigheterna tillgodoses.³⁶¹

Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken syns den ökade användningen av engelska till exempel i handlingar som utfärdats av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Myndigheten utfärdar numera handlingar avsedda för utlandet på engelska, vilket enligt nämnden urholkar systemet för auktoriserade translatorer i Finland och försvårar arbetet med utländska myndigheter. Ofta godkänner utländska myndigheter inte handlingar på engelska och i Finland har auktoriserade translatorer rätt att göra juridiskt giltiga översättningar endast när handlingens utgångs- eller målspråk är finska eller något annat inhemskt språk. Detta innebär att en person som behöver en översättning av en handling på engelska blir tvungen att söka en translator utomlands.³⁶²

359 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025); Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

360 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

361 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

362 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

Finska språknämnden uppmärksammar också nedskärningarna vid Yle ur ett språkperspektiv. Enligt nämnden är Yle ett viktigt stöd och en viktig resurs för personer som lär sig finska som andraspråk. I och med nedskärningarna har till exempel det populära programmet Yle Språkskolan, som erbjöd olika stödmaterial för personer som studerar finska eller svenska, lagts ner. Enligt nämnden bör större uppmärksamhet ägnas åt Yles roll som stöd för den finska språkreserven och garant för den språkliga försörjningsberedskapen. Nämnden anser också att det är viktigt att genomföra rekommendationerna i rapporten om finska språkets tillstånd³⁶³, såsom att utarbeta en språkstrategi för ett flerspråkigt Finland.³⁶⁴

8.4 Småbarnspedagogik och undervisning

I statsrådets föregående berättelse om språklagstiftningen från 2021 granskades tillgodoseendet av rättigheterna avseende både nationalspråken och andra inhemska språkgrupper inom småbarnspedagogiken och undervisningen. För nationalspråkens del granskades bl.a. ändringarna i förordningen om timfördelningen för den grundläggande utbildningen, som trädde i kraft under uppföljningsperioden, undervisningen i finska, utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och utbildningen, samt invandrarnas språkliga integration³⁶⁵. En utmaning för undervisningen i båda nationalspråken ansågs bl.a. vara det låga antalet timmar³⁶⁶.

I denna berättelse granskas småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen på finska och svenska samt gymnasie- och yrkesutbildningen. När det gäller undervisningen på svenska undantas landskapet Åland från granskningen, eftersom landskapet har egen lagstiftningsrätt i frågor som rör utbildning och undervisning enligt självstyrelagen.

8.4.1 Småbarnspedagogik

Mellan 2021 och 2024 genomförde undervisnings- och kulturministeriet ett försök med tvåårig förskoleutbildning i syfte att stärka jämlikheten inom utbildningen och samla in information om effekterna av tvåårig förskoleutbildning på barns

363 Onikki-Rantajääskö, T. (2024).

364 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

365 Statsrådet. (2021), s. 111–116.

366 Statsrådet. (2021), s. 114.

utveckling och inlärningsförutsättningar. I försöket deltog sammanlagt fler än 10 000 barn. Barn med olika utgångsförhållanden har visat sig ha varierande akademiska färdigheter, såsom språklig kompetens. Till exempel är läsförmågan hos barn till högutbildade mammor i genomsnitt bättre än hos barn till mammor med endast grundläggande utbildning.³⁶⁷ Försöket följs upp med ett forskningsprojekt som slutförs i slutet av 2025 och som bland annat ska utvärdera om försöket med tvåårig förskoleutbildning minskade skillnaderna mellan barnen när det gäller grundläggande akademiska färdigheter i början av grundskolan.³⁶⁸

Utmanande inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är enligt Folktinget tillgången till svenskspråkiga lärare särskilt i huvudstadsregionen samt bristen på behöriga lärare. Enligt en kartläggning som Sydkustens landskapsförbund genomförde 2024 är 22 procent av lärarna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken obehöriga och i huvudstadsregionen till och med drygt en tredjedel. Situationen har försämrats jämfört med den föregående kartläggningen från 2019. När det gäller speciallärare var 19 procent av tjänsterna antingen obesatta eller bemannade med obehöriga lärare.³⁶⁹ Andelen obehöriga lärare är stor också inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utifrån en utredning som regionförvaltningsverken gjorde bland de finsk- och svenskspråkiga privata daghemmen våren 2025 saknade cirka en tredjedel av personalen den behörighet för uppgiften som krävs enligt lagen om småbarnspedagogik³⁷⁰. I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram finns ett mål om att öka antalet nybörjarplatser för lärare inom småbarnspedagogik vid universiteten. Avsikten är att varje år ska minst 1 400 nya lärare inom småbarnspedagogiken utbildas så att behovet inom båda nationalspråken beaktas.³⁷¹ För att uppnå målen i regeringsprogrammet har de kvantitativa utbildningsmålen för lärare inom småbarnspedagogiken höjts till 1 280 i resultatavtalen mellan undervisnings- och kulturministeriet och universiteten för avtalsperioden 2025–2028 (motsvarande siffra för avtalsperioden 2021–2024 var 855).

367 Sarvimäki, M.; Alasuutari, M.; Harjunen, O.; Holvio, A.; Izadi, R.; Kalland, M.; Kuusiholma-Linnamäki, J.; Laakso, M.-J.; Lerkkanen, M.-K.; Muhonen, H.; Räsänen, P.; Salmela-Aro, K.; Saranko, L.; Sulkanen, M. & Upadyaya, K. (2023). *Försöket med tvåårig förskoleundervisning: Mellanrapport*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:19. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet, s. 50.

368 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

369 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

370 Regionförvaltningsverket. (25.9.2025). *Aluehallintovirastojen selvitys paljasti kelpoisuusvajetta yksityisissä päiväkodeissa* [meddelande]. Hämtad 26.9.2025 på adressen: <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/71466451>.

371 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 87.

I statens plan för de offentliga finanserna för åren 2024–2027 har ett anslag på 17,36 miljoner euro reserverats för att öka antalet nybörjarplatser vid universitetens lärarutbildningar inom småbarnspedagogik. Enligt ett beslut som fattades i februari 2024 riktas åren 2024–2026 sammanlagt 16,225 miljoner euro till de sju universitet som erbjuder utbildning för lärare inom småbarnspedagogik, och med dessa medel finansieras totalt 875 nybörjarplatser. Av dessa platser finns 60 inom den svenskspråkiga utbildningen. Finansieringen beviljas under förutsättning att riksdagen anvisar anslagen för ändamålet. År 2024 beviljades universiteten sammanlagt 1 907 500 euro för finansiering av 105 nybörjarplatser.

S2-undervisning, dvs. undervisning i finska eller svenska som andraspråk inom småbarnspedagogiken, är inte specifikt reglerad i lagstiftningen, utan kommunerna bestämmer själva hur den ska organiseras. År 2022 lät undervisnings- och kulturministeriet göra en utredning om nuläget och utvecklingsbehoven inom undervisningen i S2-lärokursen från småbarnspedagogiken till högskoleutbildningen. Då uppgav endast knappt hälften av kommunerna som svarade på enkäten att de ordnar undervisning i S2-språk inom småbarnspedagogiken. En tredjedel av kommunerna svarade att de inte har några barn som behöver S2-undervisning. I en del av kommunerna berodde avsaknaden av S2-undervisning på att de har brist på S2-lärare eller på kunskap.³⁷²

8.4.2 Grundläggande utbildning på finska

Inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen finns följande lärokurser i finska i läroämnet modersmål och litteratur: finska och litteratur, finska som andraspråk och litteratur, finska för samiskspråkiga och finska för teckenspråkiga. Inom den grundläggande utbildningen tillkom två årsvekotimmar i modersmål och litteratur enligt regeringsprogrammet med start den 1 augusti 2025: en för årskurs 1 eller 2 och en för årskurs 3, 4, 5 eller 6, på det sätt som beslutas lokalt. I Finland är antalet undervisningstimmar inom den grundläggande utbildningen internationellt sett lågt, särskilt i de lägsta årskurserna. Antalet timmar är lägre än i de övriga nordiska länderna och lägre än genomsnittet i OECD-länderna. Också antalet timmar per vecka i årskurserna 1–6 enligt förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) är lågt, och skoldagarna för de yngsta eleverna är mycket korta. Behovet av ytterligare resurser för att stärka de grundläggande färdigheterna har identifierats särskilt i den inledande undervisningen och i årskurserna 3–6, då grunden läggs för elevernas

372 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

kompetensutveckling. Ökningen av antalet timmar gäller också lärokursen i S2-språk. Programmet En läsande skola, som ingår i Utbildningsstyrelsens program för läskunnighet, har tagit fram stödmaterial för lärokurserna i både finska och litteratur och finska som andraspråk och litteratur.

Finska som andraspråk, eller S2-undervisning, är avsedd för elever vars kunskaper i finska inte är tillräckliga för att studera finska som modersmål. En elev kan studera finska som andraspråk om elevens modersmål inte är finska, svenska eller samiska eller eleven i övrigt har en flerspråkig bakgrund. Enligt den utredning som undervisnings- och kulturministeriet lät göra 2022³⁷³ ordnar 76 procent av kommunerna S2-undervisning inom den grundläggande utbildningen. En femtedel av de kommuner som besvarade enkäten hade inga elever som behövde S2-undervisning. Hur S2-undervisningen genomförs och hurdan praxis som finns i fråga om den varierar mellan olika kommuner och utbildningsanordnare. Inom alla utbildningsformer lyfts knappa resurser och behov av fortbildning fram som utmaningar för ordnandet av S2-undervisning och språkligt medveten undervisning.

Våren 2024 utredde Nationella centret för utbildningsutvärdering sjätteklassarnas kunskaper i matematik och modersmål. Utredningen visar att endast 16 procent av eleverna når nivån för goda kunskaper i modersmålet. Finskspråkiga flickor visade tydligt bättre färdigheter än andra elever, och finskspråkiga pojkar nådde också en ganska hög genomsnittlig nivå. De svagaste färdigheterna fanns bland pojkar i svenskspråkiga skolor och bland elever som studerade finska eller svenska som andraspråk. Den individuella variationen var stor i alla grupper, men det fanns inga stora regionala skillnader i kompetensnivån.³⁷⁴

I maj 2025 gav undervisnings- och kulturministeriet Utbildningsstyrelsen i uppdrag att uppdatera läroplanen för S2-lärokurserna (finska eller svenska som andra språk och litteratur) inom den grundläggande utbildningen. I detta sammanhang stärks kontinuiteten från S2-undervisning till lärokurserna i finska eller svenska och litteratur och övergången från en lärokurs till en annan görs mer flexibel.

373 Owal Group Oy. (2022). *Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen nykytilan arviointi*. Hämtad 14.8.2025 på adressen: https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2022/03/S2-opetuksen_arviointi_170322.pdf

374 Nationella centret för utbildningsutvärdering. (23.1.2025). *Sjätteklassare är bra på matematik – i modersmålet får eleverna för höga vitsord i förhållande till sina kunskaper* [meddelande]. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.karvi.fi/sv/aktuellt/nyheter/sjatteklassare-ar-bra-pa-matematik-i-modersmalet-far-eleverna-hoga-vitsord-i-forhal-lande-till-sina-kunskaper>

Dessutom utarbetas uppgiftsmaterial som stödjer övergången från en lärokurs till en annan. Uppdateringen blir klar i början av 2026 och de förnyade lokala läroplanerna ska införas den 1 augusti 2026. Utvecklingsinsatserna stöds med ett tilläggsanslag under åren 2025–2027.³⁷⁵ Finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken anser att det är nödvändigt att säkerställa tillräckliga resurser för S2-undervisningen och att precisera och följa kriterierna för bedömning av inläringen³⁷⁶. Också i utredningen av finska språkets tillstånd rekommenderas att resurserna för S2-undervisningen stärks³⁷⁷.

Finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken anser att ökningen av antalet undervisningstimmar i modersmålet, som syftar till att motverka nedgången i de allmänna läs- och skrivkunskaperna, är en positiv utveckling. Enligt nämnden skulle dock den största nyttan av de extra timmarna uppnås om de placerades i gymnasiet. För närvarande står lågstadiet för nästan 80 procent av modersmålsundervisningen i grundskolan. Trots ökningen är antalet undervisningstimmar i modersmålet lågt i Finland jämfört med många andra europeiska länder. Nämnden ser lärarutbildningen som en av de största utmaningarna när det gäller undervisningen i nationalspråken. Nämnden anser att klasslärarexamen bör omfatta obligatoriska studier i modersmål och litteratur för alla. Alternativt bör ämneslärare undervisa i modersmål i årskurserna 5 och 6 för att säkerställa att alla elever som börjar i högstadiet behärskar de grundläggande färdigheter som krävs enligt bedömningskriterierna för årskurs 6.³⁷⁸ Utredningen av det finska språkets ställning lyfter också fram behovet av att avsätta resurser för att säkerställa att alla elever som avslutar grundskolan har flytande läs- och skrivkunskaper i finska³⁷⁹.

Svenska som det andra inhemska språket kan studeras antingen som ett gemensamt A1- eller B1-språk eller som ett valfritt A2-språk i den finskspråkiga grundläggande utbildningen. Omfattningen av A1-språket, som börjar i årskurs 1, är 18 årsveckotimmar under hela den grundläggande utbildningen, medan omfattningen av A2-språket är 12 årsveckotimmar och B1-språket 7 årsveckotimmar. Under läsåret 2023–2024 studerade majoriteten (cirka 85 procent) av eleverna i den finskspråkiga grundläggande utbildningen svenska som B1-språk, och endast några få procent studerade det som A1- eller A2-språk. I den

375 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

376 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

377 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 283.

378 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

379 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 283.

svenskspråkiga grundläggande utbildningen studerar däremot majoriteten av eleverna finska som A1-språk. I finskspråkiga grundskolor är A1-språket nästan utan undantag engelska, men i vissa skolor kan även svenska väljas som A1-språk.

I den grundläggande utbildningen börjar studierna i svenska som B1-språk senast i årskurs 6, om inte eleven har börjat läsa svenska som A-språk. Starten för B1-språket flyttades från årskurs 7 till årskurs 6 år 2016. I finskspråkiga skolor innebar detta i praktiken en tidigareläggning av tidpunkten då studierna i svenska språket inleds. Antalet undervisningstimmar ökades inte, vilket ledde till en minskning av antalet timmar i svenska per vecka i högstadiet, eftersom timmarna fördelades över fyra årskurser. Hösten 2024 ökades undervisningen i B1-språket med en årsveckotimme i årskurs 7 i högstadiet, som ett led i nationsspråksstrategins mål att främja inläring och undervisning i det andra inhemska språket. Ökningen av timresurserna för B1-språket behandlades utförligare i kapitel 4.1.2.4.

År 2022 nådde endast en liten del av de elever som gick ut grundskolan färdighetsnivå A1.3, dvs. en nivå som motsvarar skolvitsordet 8, i sina studier i svenska. I hör- och läsförståelse nådde 20–30 procent av eleverna denna nivå, men när det gäller muntlig och skriftlig produktion var andelen mindre än 20 procent. Nedgången har varit betydande jämfört med år 2008, då över hälften av eleverna nådde nivå A1.3 i skriftlig produktion och en tredjedel i muntlig produktion.³⁸⁰

Programmet för utveckling av det andra inhemska språket, som inleddes 2022 och avslutades våren 2025, syftade till att stärka undervisningen och inläringen av det andra inhemska språket, finska eller svenska, från småbarnspedagogiken till utbildningen på andra stadiet. Programmet var en del av verkställandet av nationalspråksstrategin och Utbildningsstyrelsen ansvarade för genomförandet tillsammans med undervisnings- och kulturministeriet. Syftet med undervisningen är att ge eleven mångsidiga erfarenheter av det andra inhemska språket samt av den kultur som anknyter till detta språk. En särskild utmaning var att eleverna upplever att de klarar sig väl med engelska i alla sammanhang, vilket har lett till att intresset för det andra inhemska språket dalar. I programmet ingick åtta åtgärder för att utveckla bland annat språkundervisningens kontinuitet, stödmaterial och lärarnas kompetens. En av åtgärderna var att uppmuntra kommunerna att erbjuda svenska i sina skolor som ett långt A1-språk. Kommunerna spelar en viktig roll i främjandet av studier i det andra inhemska språket, och åtgärden syftade till att ge eleverna större flexibilitet att välja svenska som A1-språk.

380 Juurakko-Paavola, T. (2024), s. 19.

8.4.3 Grundläggande utbildning på svenska

Lärokursen svenska och litteratur undervisas i grundskolan i samma omfattning och med samma innehåll som lärokursen finska och litteratur, men det finns små undantag på grund av språkliga och kulturella skillnader. Förutom språkundervisningen har ämnet svenska och litteratur också en viktig kulturell roll i de svenskspråkiga skolorna i Finland. Ämnet svenska som andraspråk motsvarar i innehåll och omfattning ämnet finska som andraspråk och studerades av totalt cirka 1 200 elever under läsåret 2023–2024, varav de flesta i Österbotten. Ökningen av timantalet i ämnet modersmål och litteratur inom den grundläggande utbildningen med två årsveckotimmar från och med augusti 2025 gäller även svenska språket.

Enligt den utredning som genomfördes av Nationella centret för utbildningsutvärdering våren 2024 är elevernas framsteg i ämnet svenska och litteratur långsammare än i motsvarande ämne i de finskspråkiga skolorna. När det gäller kunskaperna i modersmålet uppnådde svenskspråkiga flickor i genomsnitt en relativt hög nivå, men svenskspråkiga pojkar hade den lägsta kunskapsnivån bland de undersökta grupperna, tillsammans med S2-elever.³⁸¹ Eleverna i de svenskspråkiga skolorna lever i en annan språkmiljö än eleverna i de finskspråkiga skolorna och deras möjligheter att använda svenska utanför skolan varierar, liksom deras intresse för att läsa och skriva på fritiden. En annan slutsats som framkom i undersökningen är att det fanns färre erfarna lärare i de svenskspråkiga skolorna än i de finskspråkiga skolorna. Av de 62 svenskspråkiga lärarna som deltog i undersökningen hade mer än en tredjedel högst fem års erfarenhet av att undervisa i grundskolan, och sex hade ingen formell behörighet.³⁸²

Enligt Folktinget är bristen på svenskspråkiga läromedel samt förändringarna i befolkningsstrukturen och den svaga samhällsekonomi utmaningar i den svenskspråkiga undervisningen. Den svenskspråkiga utbildningen kännetecknas av geografisk spridning och färre elever, vilket leder till mindre utbildningsenheter och högre kostnader per elev. Det finns ingen separat statistik över svenskspråkig utbildning, vilket gör det svårt att prognostisera lärarbehovet, och det finns en växande brist på ämneslärare på olika utbildningsstadier. Enligt Folktinget tar timfördelningen i grundskolan inte heller hänsyn till de språkliga utgångspunkterna

381 Nationella centret för utbildningsutvärdering. (23.1.2025).

382 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

för svenskspråkiga skolor.³⁸³ Bristen på läromedel har beaktats i statsminister Orpos regeringsprogram³⁸⁴ och regeringen har ökat anslagen för läromedel med liten upplaga.

För de flesta elever som studerar **finska som det andra inhemska språket** i den svenskspråkiga grundskolan är finska ett långt A1-språk som börjar i årskurs 1. Under läsåret 2023–2024 studerade nästan 90 procent av eleverna finska som A1-språk, och en liten andel studerade finska som A2- eller B1-språk med senare start. Siffrorna är motsatta jämfört med svenska som andra inhemskt språk i de finskspråkiga skolorna. I de svenskspråkiga skolorna undervisas A1-finska antingen som modersmålsinriktad³⁸⁵ finska eller som A-finska. Det finns inga tillförlitliga statistikuppgifter om hur eleverna fördelar sig mellan dessa, men man uppskattar att cirka 40 procent studerar modersmålsinriktad finska och cirka 60 procent A-finska. Den regionala variationen är dock stor.

Elever i svenskspråkiga skolor studerar ofta engelska som gemensamt A2-språk, vilket ersätter B1-språket, och därmed uppnår nästan alla elever A-nivå i två språk, finska och engelska. Vanligtvis börjar cirka 90 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna studera A2-språket i årskurs 5.

Enligt vitsordet i avgångsbetyget från grundskolan nådde cirka tre fjärdedelar av eleverna en nivå i A-finska som motsvarar skolvitsordet 8 (färdighetsnivå B1.1–A2.2) under åren 2020–2023. Enligt bedömningen av färdighetsnivån har kompetensnivån hos eleverna som studerat A-finska dock försämrats från år 2009 till år 2022. Försämringen syns tydligast i skrivförmågan, där endast 19 procent av eleverna nådde målnivån år 2022, dvs. en nivå som motsvarar skolvitsordet 8, medan andelen år 2009 var mer än dubbelt så hög (40 procent). Det finns betydande regionala skillnader i elevernas färdighetsnivå, och kunskaperna i finska är svagare i starkt svenskspråkiga områden.³⁸⁶

Syftet med åtgärderna i programmet för utveckling av det andra inhemska språket var att främja inlärningen och undervisningen i det andra inhemska språket. De flesta åtgärderna i programmet gällde båda inhemska språken, men det har förekommit skillnader i genomförandet beroende på vilket språk det rörde

383 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

384 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86.

385 Modersmålsinriktad finska är avsedd för tvåspråkiga elever som har finska som andra modersmål, medan A-finska undervisas som främmande språk.

386 Juurakko-Paavola, T. (2024), s. 28–37.

sig om. Svenskspråkig och finskspråkig utbildning skiljer sig åt när det gäller undervisningen i det andra inhemska språket, eftersom deras språkprogram är olika och följaktligen skiljer sig också elevernas språkval och utbildningsvägar åt. Finska är ett viktigt ämne i den svenskspråkiga utbildningen och goda kunskaper i finska är betydelsefulla på många sätt, både för vidare studier och för arbetslivet. De särdrag och utmaningar som är förknippade med undervisningen i finska i svenskspråkiga skolor har beaktats vid genomförandet av utvecklingsprogrammets åtgärder, exempelvis genom att främja nätverkande och samarbete för att stärka kontinuiteten i studierna i finska och genom att utveckla och uppdatera stödmaterial för olika utbildningsstadier.³⁸⁷

8.4.4 Gymnasie- och yrkesutbildning på finska

I gymnasieutbildningen omfattar studierna i modersmål och litteratur en helhet på 12 obligatoriska studiepoäng och en helhet på 6 valbara studiepoäng. Både lärokursen finska och litteratur och lärokursen finska som andraspråk och litteratur har samma struktur. År 2023 genomförde sammanlagt drygt 1 200 elever lärokursen finska som andraspråk och litteratur. I studentexamen som ordnas som avslutning på gymnasieutbildningen är provet i modersmål och litteratur det enda obligatoriska provet. För dem som genomfört lärokursen finska som andraspråk och litteratur ordnas ett studentexamensprov i finska som andraspråk och litteratur. Antalet elever som genomför detta prov har ökat under de senaste åren. Provet förnyas från och med examen våren 2027 och då fördelas det också på två provdagar. I den utredning som undervisnings- och kulturministeriet lät göra 2022 uppgav nästan två tredjedelar av anordnarna av gymnasieutbildning att de har elever som genomför lärokursen finska eller svenska som andraspråk och litteratur.

I enlighet med statsminister Orpos regeringsprogram utvecklas studentexamen i Finland så att den i framtiden kan avläggas också på engelska. För detta ändamål ska även gymnasieutbildning på engelska göras tillgänglig. Gymnasieutbildning på engelska inleds den 1 augusti 2026 i de gymnasier som beviljats tillstånd för detta. Finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är orolig över att det erbjuds få möjligheter att lära sig nationalspråken i gymnasieutbildning som huvudsakligen sker på engelska. Att lära sig nationalspråken ökar delaktigheten i samhället, så enligt nämnden har beslutet om att ordna gymnasieutbildning på

387 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

engelska stor språkpolitisk och samhällelig betydelse. Nämnden är också orolig över att gymnasieutbildningen och studentprovet på engelska tar resurser från utbildningen på nationalspråken.³⁸⁸

Det andra inhemska språket kan studeras i gymnasiet som antingen A- eller B2-språk, och det är obligatoriskt för alla utöver modersmålet. Kravet på att avlägga provet i det andra inhemska språket som en del av studentexamen slopades 2004, och sedan dess har antalet personer som skriver ämnet minskat och kunskapsnivån sjunkit avsevärt. Under de senaste tio åren har cirka en tredjedel av de som anmält sig till studentexamensproven skrivit antingen lång eller medellång svenska som en del av examen. Det finns en betydande skillnad mellan kvinnor och män i detta avseende: mellan 2017 och 2022 deltog cirka 21–26 procent av männen i provet, medan bland kvinnor varierade deltagandet mellan 43 och 55 procent.³⁸⁹ Även i vitsorden i svenska i gymnasiets avgångsbetyg syns en tydlig skillnad mellan kvinnor och män. År 2023 fick över hälften av männen vitsordet 5 eller 6 i B-svenska och endast 20 procent uppnådde vitsordet 8 eller högre. En tredjedel av kvinnorna fick de lägsta vitsorden, och drygt 40 procent uppnådde vitsordet 8 eller högre.³⁹⁰

Inom yrkesutbildningen omfattar de gemensamma delarna av yrkesinriktade grundexamina en helhet på 11 kompetenspoäng (kp) i *Kommunikation och interaktion*, där undervisning i finska ges för fyra obligatoriska och tre valfria kompetenspoäng, antingen som modersmål eller som andraspråk. Dessutom omfattar delen Konst och kreativt uttryck (1 obligatoriskt kp och 3 valfria kp), som hör till helheten, skrivundervisning som är nära kopplad till modersmålet. Innehållet i de gemensamma delarna av yrkesinriktade grundexamina uppdateras i vissa avseenden 2025. I den utredning som undervisnings- och kulturministeriet lät göra 2022 uppgav 79 procent av anordnarna av yrkesutbildning att i deras utbildning deltar studerande som behöver stöd i finska eller svenska som andraspråk.³⁹¹

I den finskspråkiga yrkesinriktade grundexamen ingår studier i det andra inhemska språket motsvarande ett kompetenspoäng. En av åtgärderna i utvecklingsprogrammet för det andra inhemska språket var att stärka studierna i det andra inhemska språket inom yrkesutbildningen, särskilt inom servicebranschen. För att genomföra åtgärden utlyste Utbildningsstyrelsen ett statsunderstöd i början av våren 2023, med vilket utbildningsanordnare kan rikta

388 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

389 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

390 Juurakko-Paavola, T. (2024), s. 28.

391 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

utvecklingsåtgärder mot områden där det behövs kompetens att ge service till kunder på båda inhemska språken. Ett understöd på 23 500 euro beviljades en utbildningsanordnare som ansökt om det.³⁹²

Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är ett av de allvarigaste språkpolitiska problemen den kontinuerliga minskningen av de gemensamma examensdelarna i yrkesutbildningen, bl.a. språk- och kommunikationsstudierna. Enligt nämndens uppfattning har denna utveckling, som är en följd av besparingar, resulterat i att alla elever inte har de läs- och skrivkunskaper som krävs för studier, arbetsliv eller vidareutbildning. Nämnden anser att man i enlighet med rekommendationerna i utredningen av finska språkets ställning³⁹³ bör göra en bedömning av kunskapsnivån i finska och kommunikation inom yrkesutbildningen, och att antalet undervisningstimmar i modersmål och litteratur bör ökas inte bara i yrkesutbildningen utan även i gymnasieutbildningen.³⁹⁴

8.4.5 Gymnasieutbildning och yrkesutbildning på svenska

Ämnet svenska och litteratur motsvarar till omfattningen och till stor del också till innehållet ämnet finska och litteratur. De obligatoriska studierna omfattar 12 studiepoäng och därutöver finns en helhet på valbara studier för 6 studiepoäng. Även ämnet svenska som andraspråk och litteratur motsvarar till omfattningen och innehållet samma ämne på finska. År 2023 genomförde sammanlagt 15 studerande lärokursen svenska som andraspråk och litteratur som en del av gymnasieutbildningen. Antalet deltagare i provet i svenska som andraspråk och litteratur håller på att öka i studentskrivningarna. Ännu för tio år sedan var antalet 1–10 studerande per provtillfälle, men numera är det redan uppe i omkring 20–30 studerande och ökar fortfarande. Studentexamensprovet i svenska som andraspråk och litteratur förnyas också från och med examen våren 2027 och blir två dagar långt.

392 Utbildningsstyrelsen: *Stärkande av studier i det andra inhemska språket för servicebranscherna inom yrkesutbildningen* [webbsida]. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.oph.fi/sv/funding/starkande-av-studier-i-det-andra-inhemska-spraket-service-branscherna-inom-yrkesutbildningen>.

393 Onikki-Rantajääskö, T. (2024).

394 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

Bland de som studerar **finska som det andra inhemska språket** minskar andelen som studerar det som A-språk något i gymnasiet jämfört med i grundskolan. Av de som slutfört gymnasiets lärokurs år 2023 studerade 86 procent finska som A-språk och 12 procent finska som B1-språk. I studentskrivningarna 2024 skrev 46 procent lång finska och 29 procent medellång finska. På längre sikt har antalet studerande som skriver lång finska minskat och minskningen har varit särskilt stor under de senaste åren. På motsvarande sätt har antalet personer som skriver medellång finska ökat.³⁹⁵ Vitsorden i gymnasiets avgångsbetyg visar en skillnad mellan män och kvinnor också i finska, där kvinnornas genomsnittsvitsord är högre än männens i hela Finland. I vitsorden kan man också se geografisk spridning och genomsnittsvitsordet är högre i Egentliga Finland än i Nyland eller Österbotten. År 2023 hade drygt hälften av alla studerande vitsordet 8 eller högre i gymnasiets avgångsbetyg, och 21 procent av de studerande fick de svagaste vitsorden 5 eller 6.³⁹⁶ Siffrorna är motsatta jämfört med svenska som det andra inhemska språket.

Inom yrkesutbildningen motsvarar de studier i modersmål och svenska som andraspråk som ingår i den svenskspråkiga yrkesinriktade grundexamen den finskspråkiga utbildningen. I den svenskspråkiga yrkesinriktade grundexamen ingår däremot studier i det andra inhemska språket till en omfattning av två kompetenspoäng, vilket är ett kompetenspoäng mer än studier i svenska på den finskspråkiga sidan.

Enligt Folktinget är problemen med den svenskspråkiga yrkesutbildningen bristen på utbildningsutbud och den höga andelen obehöriga lärare, samt nedskärningar i finansieringen och en minskning av antalet timmar med närundervisning, vilket också påverkar den finskspråkiga utbildningen. Det finns få anordnare av svenskspråkig yrkesutbildning och vissa utbildningar erbjuds inte över huvud taget på svenska.³⁹⁷ Även om utbildning finns tillgänglig på svenska kan svenskspråkiga och finskspråkiga elever fortfarande befinna sig i en ojämlik situation. År 2024 fastslog diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att inrikesministeriet hade diskriminerat svenskspråkiga studerande i sin organisation av grundläggande yrkesutbildning inom räddningsväsendet. I den finskspråkiga utbildningen som

395 Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025).

396 Juurakko-Paavola, T. (2024), s. 38–39.

397 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

ordnas regelbundet vid Räddningsinstitutet i Kuopio får studerandena gratis inkvartering och måltider, men i den svenskspråkiga utbildningen som ordnades i Vasa förutsattes studerandena svara för sina inkvarterings- och måltidskostnader.³⁹⁸

Enligt Folktinget och svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är bristen på svenskspråkiga läromedel, som präglar hela utbildningssystemet, särskilt tydlig inom den svenskspråkiga gymnasieutbildningen och framför allt inom yrkesutbildningen³⁹⁹. Enligt Folktinget är de svenskspråkiga läromedlen som är tillgängliga för andra stadets yrkesutbildning föråldrade och motsvarar inte de nuvarande examensgrunderna, och dessutom täcker materialet inte hela den svenskspråkiga utbildningshelheten⁴⁰⁰. Finlandssvenska fonder har stött produktionen av läromedel, men Folktinget anser att staten, snarare än privata fonder, bör ansvara för att finansiera den. Folktinget tog ställning till läromedelsfrågan i ett utlåtande år 2021 om den utbildningspolitiska redogörelsen samt i ett brev år 2022 till den dåvarande undervisningsministern Li Andersson. I sina uttalanden betonar Folktinget statens ansvar att säkerställa tillgången till högkvalitativa läromedel på svenska.⁴⁰¹

I statsminister Petteri Orpos regeringsprogram ingår att säkerställa tillgången till högklassigt tryckt och digitalt undervisningsmaterial på båda nationalspråken och att beakta särdragen och utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen⁴⁰². För att förbättra tillgången till läromedel har regeringen ökat anslagen för läromedel med liten upplaga, som det inte är lönsamt för privata aktörer att producera.

8.5 Högskolor

Bestämmelser om universitetens undervisnings- och examensspråk finns i 11 § i universitetslagen (558/2009). Enligt den är undervisnings- och examensspråken vid Helsingfors universitet och Konstuniversitetet finska och svenska. I samband med universitetsreformen förblev undervisnings- och examensspråket vid de universitet

398 Beslut av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden om svenskspråkig grundläggande utbildning i räddningssektorn, YVTLTK/20/2023.

399 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025); Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

400 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

401 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

402 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 86.

som slogs samman till Aalto-universitetet detsamma för varje enhet som före sammanslagningen. Undervisnings- och examensspråket vid Aalto-universitetet är således finska och svenska inom det teknisk-vetenskapliga och konstindustriella området och finska inom det ekonomiska området. Undervisnings- och examensspråket vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är svenska. Undervisnings- och examensspråket vid de övriga universiteten är finska. Enligt 11 § 2 mom. i universitetslagen kan ett universitet besluta att också andra språk än de undervisnings- och examensspråk som anges i 1 mom. används i undervisning, examina och studieprestationer.

Enligt 8 § i yrkeshögskolelagen (932/2014) är en yrkeshögskolas undervisnings- och examensspråk finska eller svenska i enlighet med vad tillståndet föreskriver om detta. Yrkeshögskolan får besluta att dessutom använda andra språk som undervisnings- och examensspråk. I Finland finns två yrkeshögskolor (Yrkeshögskolan Arcada och Yrkeshögskolan Novia) vars undervisnings- och examensspråk är svenska. Undervisnings- och examensspråket vid de övriga yrkeshögskolorna är finska.

Universiteten och yrkeshögskolorna beslutar själva i vilken omfattning de använder andra språk utöver de lagstadgade eller i tillståndet fastställda undervisnings- och examensspråken. Universiteten och yrkeshögskolorna ska dock trygga undervisningen i och möjligheten att avlägga grundexamen på de lagstadgade undervisnings- och examensspråken. I universitetslagen eller yrkeshögskolelagen anges inte separat vad som avses med undervisnings- och examensspråk. Enligt vedertagen tolkning avser undervisnings- och examensspråk det språk som används i undervisning, examina och examensrelaterade uppgifter vid universitet och högskolor. Examensspråket avgör vilket språk examensbetyget och examensbeteckningen som tilldelas studenten kommer att vara på. Med undervisningsspråk avses det språk på vilket undervisningen ges. En examen som en studerande avlägger kan endast vara på ett språk, även om flera språk används i undervisningen.

Enligt utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk har engelska ersatt finska i vissa funktioner i högskolorna och försämrat tillgången till i synnerhet finskspråkiga tjänster⁴⁰³. Vid universiteten används engelska i större utsträckning än vid yrkeshögskolorna. Vid universiteten har andelen lärdomsprov som skrivs på engelska ökat något, trots att merparten av lärdomsproven fortfarande

403 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 126.

skrivs på finska, med undantag för Aalto och LUT. Doktorsavhandlingarna skrivs nästan alltid på engelska. Anledningen till den ökade användningen av engelska som undervisnings- och examensspråk är dess status som internationellt forskningsspråk, vilket leder till att en stor del av kurslitteraturen gradvis finns tillgänglig endast på engelska. Antalet internationella studerande påverkar antagligen också hur vanligt det är att använda engelska. Den växande andelen internationell personal har lett till en ökad användning av engelska inom högskolornas förvaltning. Utredningen visar att finska trots allt är det huvudsakliga arbetsspråket i alla högskolor som har finska som undervisningsspråk, med undantag för Aalto. Oron för engelskans inverkan på tillgången till finskspråkiga tjänster syns ändå tydligast i utredningen just när det gäller högskolorna.⁴⁰⁴

Den ökade användningen av engelska syns också vid de svenskspråkiga högskolorna. I utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk hörde både Arcada och Novia till de fem yrkeshögskolor där 100 procent av respondenterna uppgav att de använder engelska dagligen i sitt arbete⁴⁰⁵. Av universiteten har engelska en stark ställning vid Hanken, men enligt utredningen är svenska fortfarande huvudspråket där. Enligt utredningen beror användningen av svenska på högskolans språkliga status. Svenska har en stark ställning vid svenskspråkiga högskolor, men vid finskspråkiga högskolor används svenska sällan som arbetsspråk, och engelska är mycket vanligare. Den ökade användningen av engelska vid högskolorna upplevs inte försämra tillgången till svenskspråkiga tjänster lika mycket som tillgången till finskspråkiga tjänster⁴⁰⁶.

Undervisnings- och kulturministeriet beställde en utredning av docent Janne Saarikivi⁴⁰⁷ om finska och svenska språkets ställning inom universitetsutbildning och vetenskaplig forskning. Utredningen gjordes i januari–mars 2023 och filosofie magister Jani Koskinen medverkade också i utarbetandet av den. Utredningen visar att finska universitet har blivit betydligt mer engelskspråkiga till följd av Bolognaprocessen, dvs. skapandet av den europeiska examensstrukturen, och den nya universitetslagen. Det mesta av utvecklingen har skett under det senaste

404 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 76.

405 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 58.

406 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 76.

407 Saarikivi, J. & Koskinen, J. (2023). *Flerspråkig bildning eller engelskspråkiga lösningar?: Utredning om språkvalen vid universiteten*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:24. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

decenniet, med Aalto-universitetet och tekniska områden i spetsen. Undervisning på ett av nationalspråken har bevarats bäst inom teologi, juridik, pedagogik och medicin, där undervisningen är direkt kopplad till arbetslivet på nationalspråket.

Nuläget inom den svenskspråkiga utbildningen och dess utvecklingsbehov, inklusive högskolorna, undersöktes också i en utredning av Gun Oker-Blom, som publicerades 2021⁴⁰⁸. Enligt utredningen saknas vissa viktiga utbildningar på högskolenivå, såsom utbildningar för munhygienister och näringsterapeuter, på svenska och vissa utbildningar erbjuds endast sporadiskt eller mer sällan på svenska. I detta sammanhang är det dock viktigt att notera att enligt utredningen är problemet också att det är svårt att få sökande (till exempel till de tekniska branscherna och till socialbranschen). Enligt utredningen har svenskspråkig studiehandledarutbildning ordnats endast sporadiskt (för andra än biämnestuderande). Undervisnings- och kulturministeriet beviljade särskild finansiering för utbildning av svenskspråkiga studiehandledare och speciallärare år 2023.

Även i bedömningarna från representanterna för språkgrupperna framträder en oro över att engelskan tar allt större plats inom högskoleutbildningen. Vid tvåspråkiga högskolor anses detta leda till att tvåspråkighet i praktiken börjar betyda finska och engelska i stället för finska och svenska. Enligt Folktinget är en särskild utmaning för den svenskspråkiga högskoleutbildningen att upprätthålla ett tillräckligt brett utbud och en tillräckligt hög kvalitet för att utbildningen även i fortsättningen ska locka studerande. Svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken fäster avseende vid den svenskspråkiga polisutbildningen, som lider av resursbrist. Eftersom det finns för få svenskspråkiga poliser vore det enligt nämnden viktigt att ordna svenskspråkig utbildning tillräckligt ofta, och det vore också önskvärt att man skulle kunna vidareutbilda sig på svenska.⁴⁰⁹

Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken befinner sig högskoleutbildningen nu vid en vändpunkt, och om den enspråkiga användningen av engelska fortsätter att breda ut sig, kommer det att få återverkningar på resten av samhället. En central fråga enligt nämnden är huruvida de som genomfört

408 Oker-Blom, G. (2021). *Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder*. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet.

409 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).; Sylvén, J. (2024). *Svenskan vid Helsingfors universitet: Språkpolicy, attityder och realiteter*. (Nordica Helsingiensia 64) [doktorsavhandling, Helsingfors universitet]. Helsingfors: Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

sin utbildning kan arbeta som experter inom sitt område även på finska. Som avgörande för det finska språkets utveckling som ett vetenskapens och expertisens språk ser nämnden införandet av flerspråkiga metoder vid högskolor och universitet samt genomförandet av sådan tvåspråkig eller flerspråkig undervisning där finska är huvudspråket i undervisningsinnehållet och i både muntlig och skriftlig kommunikation.⁴¹⁰ Också i utredningen av finska språkets tillstånd och i utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk efterlyses flerspråkiga metoder vid högskolor och universitet för att säkerställa att studenterna kan arbeta som experter inom sitt område även på nationalspråken⁴¹¹.

Förhållandet mellan universitetens lagstadgade undervisnings- och examensspråk och andra undervisnings- och examensspråk har behandlats i en beslutspraxis av riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern i statsrådet. I det senaste beslutet⁴¹² konstaterade biträdande justitiekanslern att undervisningen på engelska vid Aalto-universitetet i praktiken hade ersatt finskan i magisterprogrammen i ekonomi och teknik och även blivit det huvudsakliga undervisningsspråket i kandidatprogrammen. Universitetslagen ger universiteten rätt att själva bestämma i vilken utsträckning de lagstadgade undervisnings- och examensspråken å ena sidan och andra språk – främst engelska – å andra sidan ska användas i undervisningen. Gränserna för den lagenliga självbestämmanderätten överskrids om användningen av engelska ersätter finska som undervisnings- och examensspråk. Enligt biträdande justitiekanslerns avgörande är detta vad som skett vid Aalto-universitetet på basis av utredningarna. Biträdande justitiekanslern instämde i undervisnings- och kulturministeriets utlåtande om att studerande, om de så önskar, ska ha möjlighet att avlägga både kandidat- och magisterexamen så att största delen av undervisningen erbjuds på finska.

Efter biträdande justitiekanslerns avgörande har Aalto-universitetet reviderat sina språkriktlinjer. De nya riktlinjerna verkställs stegvis under de två följande läroplansperioderna från och med läroplansperioden 2024–2026. När det gäller lägre och högre högskoleexamina anges i de reviderade riktlinjerna att alla utbildningsområden måste erbjuda möjlighet att avlägga examen huvudsakligen på finska. När finska har fastställts som examensspråk i ett utbildningsprogram ordnas undervisningen och handledningen i de gemensamma studierna i programmet, såsom grundstudier och alla huvudämnen, på finska så att de

410 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

411 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 284; Laitinen, M. ym. (2023), s. 130–131.

412 OKV/2967/10/2021, Justitiekanslerns avgörande, Aalto-yliopiston kielelliset linjaukset.

studerande har möjlighet att genomföra dessa helheter på finska. Inom teknik och konst ordnas undervisning och prestationstillfällen som ingår i de gemensamma studierna i utbildningsprogrammet också på svenska.

Riksdagens justitieombudsman har uppmärksammat behovet av att förtydliga statsrådets förordning om examina och specialiseringsutbildningar vid universiteten (794/2004) med avseende på bestämmelserna om befrielse från språkkunskapskraven för studerande⁴¹³. Enligt förordningen kan universitetet av särskilda skäl helt eller delvis befria en studerande från de språkkunskapskrav som anges i förordningen. Vilka sådana särskilda skäl som kan föreligga överläts till universitetet att avgöra. På basis av förordningen har universitetet rutinmässigt befriat studerande från kravet på svenska språkkunskaper, till exempel om studerandena inte har genomfört gymnasiets lärokurs i det andra inhemska språket. I sitt utlåtande till justitieombudsmannen konstaterar undervisnings- och kulturministeriet att policyn att befria alla elever som inte fullt ut har genomfört gymnasiets obligatoriska lärokurs från språkkunskapskraven för det andra inhemska språket verkar avvika från syftet med bestämmelsen om undantag från språkkunskapskraven. I sitt avgörande föreslog justitieombudsmannen att undervisnings- och kulturministeriet ska överväga åtgärder för att bedöma behovet av en reform av regelverket. Ministeriet instämmer i justitieombudsmannens synpunkter om behovet av att utveckla lagstiftningen och avsikten är att bestämmelserna om undantag från språkkunskapskraven ska reformeras under nuvarande regeringsperiod som en del av andra reformer som rör examina⁴¹⁴.

Högskolestuderandenas motivation och kunskaper när det gäller studierna i det andra inhemska språket har granskats i Taina Juurakko-Paavolas utredning. Enligt utredningen delar studierna i svenska som det andra inhemska språket åsikterna bland de studerande, och en något större andel är negativt inställd till studierna än positivt. Motivationen att studera svenska verkar ha minskat jämfört med 2008, liksom de studerandes kunskaper i svenska. För finska språkets del finns ingen tidsmässig jämförelse, men de studerandes färdighetsnivå i finska som det andra inhemska språket är i genomsnitt högre än i svenska. Detta förklaras i synnerhet av att många studerande är starkt tvåspråkiga. För de flesta studerande är nyttan i

413 EOAK/1493/2022 och EOAK/2177/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Opiskelijan vapauttaminen kielitaitovaatimuksista.

414 Undervisnings- och kulturministeriet. (28.2.2023). Meddelande från undervisnings- och kulturministeriet om ministeriets åtgärder med anledning av riksdagens justitieombudsmans avgörande (EOAK/1493/2022) [brev].

arbetslivet den främsta motivationen för att studera finska, medan den viktigaste motivationsfaktorn för studier i svenska är den studerandes personliga intresse för språket.⁴¹⁵

8.6 Offentlig förvaltning

I utredningen om finska språkets ställning⁴¹⁶ konstateras att den offentliga förvaltningen är det område där statsmakten direkt kan påverka språksituationen med hjälp av lagstiftning och anvisningar samt genom att fördela resurser. I det språk som används inom den offentliga förvaltningen är det fråga om tillgodoseende av medborgarnas rättigheter och deras möjligheter att vara delaktiga i samhället. Om de språkliga rättigheterna inte tillgodoses förhindras delaktighet, rättsskydd och god offentlig förvaltning. Förvaltningslagen⁴¹⁷ förutsätter att myndigheterna använder ett sakligt, klart och begripligt språk. Förutom ett klart språk förutsätter den språkliga tillgängligheten och likabehandlingen också att behovet av lätt språk beaktas.

Författnings- och ämbetsspråkets begriplighet påverkar medborgarnas möjligheter att följa lagar, kommunicera med myndigheter och använda offentliga tjänster. I projektet Att förstå författningsspråk⁴¹⁸, som statsrådet beställt och som färdigställdes 2024, undersöktes hur jurister, andra professionella och lekmän förstår författningstexter på finska och svenska, och vilka egenskaper i författningsspråket som hindrar och vilka som främjar förståelsen. Baserat på resultaten ansåg till och med jurister att författningar är svåra och tunga att läsa, och läsningen försvåras i synnerhet av långa och komplicerade meningar, hänvisningar och termer. Forskarna i projektet betonar att harmoniseringen av lagstiftningsspråket med det allmänna språket bör fortsätta och att konsekvensbedömningen av lagstiftningen bör omfatta en bedömning av begripligheten, särskilt när det gäller lagar som berör medborgarna i stor utsträckning. Dessutom bör den svenskspråkiga versionen av författningarna beaktas i lagberedningsprocessen ända från början och tillräckligt med tid bör reserveras för översättningsarbetet. De snäva tidsramarna och begränsade

415 Juurakko-Paavola, T. (2024), s. 56–141.

416 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 175.

417 Förvaltningslagen (434/2003), 9 §.

418 Fremer, M.; Kankaanpää, S.; Nordman, L.; Rydzewska-Siemiatkowska, J. & Suominen, R. (2024). *Att förstå författningsspråk*. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:16. Helsingfors: Statsrådets kansli.

resurserna som är typiska för lagstiftningsprocesserna medför utmaningar särskilt när det gäller svenskan, till exempel i form av för korta remisstider. Svenska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken anser också att remisstiden för svenskspråkiga betänkanden och lagförslag ofta är för kort⁴¹⁹.

De snäva tidsramarna och begränsade resurserna i lagberedningen märks ibland som skillnader mellan de svensk- och finskspråkiga lagförslagen. I sin berättelse för år 2023 uppger justitiekanslern att det finns skillnader mellan den finsk- och svenskspråkiga texten i flera ministeriers lagförslag⁴²⁰. På basis av erhållna utredningar och utlåtanden berodde skillnaderna på alltför stor brådska i lagberedningen och därmed också i översättningsprocessen, framför allt då ändringar gjorts mycket sent exempelvis på grund av politisk styrning, begränsade översättningstjänster, begränsade resurser för laggranskningen i synnerhet i brådskande situationer, anhopning av regeringspropositioner i slutet av regeringsperioden, avsaknad av föredragande med tillräckliga kunskaper i svenska och överlag avsaknad av tillräckliga resurser för lagberedningen. Enligt justitiekanslern verkar trycket på ministerierna att hålla sig inom tidsramarna vara viktigare än en noggrann lagberedning, vilket inte är acceptabelt. Fel i svenskspråkiga författningstexter påverkar särskilt svenskspråkiga personer och personer vars ärenden behandlas på svenska hos myndigheterna, och därför är det också fråga om en situation som är problematisk med tanke på likabehandlingen. Situationen är särskilt problematisk också med tanke på det svenskspråkiga landskapet Åland. Justitiekanslern uppmärksammade allvarligt statsrådet och ministerierna på den grundlagsenliga skyldigheten att se till att de finsk- och svenskspråkiga lagförslag som överlämnas till riksdagen stämmer överens med varandra och att förutsättningarna för detta tryggas i ministeriernas lagberedning.

Enligt utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk⁴²¹ är användningen av engelska inom den offentliga förvaltningen vanligare i storregionen Helsingfors-Nyland samt i stadspräglade kommuner än i landet i övrigt. Engelska behövs särskilt inom de delar av den offentliga förvaltningen där man möter invandrare. I utredningen ansåg representanter för den offentliga förvaltningen trots det inte att engelskan skulle ha ersatt eller kommer att ersätta användningen av finska inom den offentliga förvaltningen. När det gäller svenska är däremot engelskans inverkan

419 Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025).

420 OKV/954/70/2020, Justitiekanslerns avgörande, Virheellisyydet eri ministeriöissä valmistelluissa ruotsinkielisissä lakiehdotuksissa; Justitiekanslern i statsrådet. (2024). *Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2023*. Helsingfors: Justitiekanslersämbetet, s. 64–65.

421 Laitinen, M. ym. (2023). s. 125–127.

tydligare, och engelska ersätter i allt högre grad svenska inom den offentliga förvaltningen, till exempel i situationer där svensk kunskaperna hos anställda inom kundservice inte räcker till för att betjäna kunder. Även inom det nordiska samarbetet används i allt högre grad engelska i stället för svenska.⁴²² Engelskans starka ställning märks också i att en betydligt större andel av respondenterna ansåg att flytande kunskaper i engelska är nödvändiga för personalen inom den offentliga förvaltningen än flytande kunskaper i svenska.⁴²³ Enligt Folktinget förutsätts det till exempel i städernas rekryteringsannonser allt oftare att sökande har goda kunskaper i engelska och allt mer sällan att de har goda kunskaper i svenska⁴²⁴.

Folktinget är oroligt över att myndigheternas kännedom om språklagen har försämrats. Enligt Folktinget behandlar myndigheterna i allt högre grad svenska och engelska, som har olika status i lagstiftningen, som likvärdiga, och svenskan riskerar att hamna i skuggan av finskan och engelskan eller på annat sätt glömmas bort i myndigheternas verksamhet. Ur språklagstiftningens perspektiv är det till exempel problematiskt med enspråkigt finska namn på tvåspråkiga myndigheter eller myndighetstjänster. Enligt Folktinget förekommer det problem när det gäller att tillgodose de svenskspråkigas språkliga rättigheter i alla tvåspråkiga områden, och problemen gäller statsförvaltningens men också de regionala och lokala myndigheternas verksamhet. Folktinget betonar att medborgarna i en fungerande rättsstat ska kunna lita på att lagar, såsom språklagen, iakttas i myndigheternas verksamhet.⁴²⁵

I nationalspråksstrategin konstateras att svenska språket håller på att bli ett försvinnande språk inom förvaltningen på grund av att det används i mindre utsträckning och kunskaperna försämrats⁴²⁶. I samband med verkställandet av nationalspråksstrategin genomförde justitieministeriet en utredning⁴²⁷ där man kartlade kunskaperna i nationalspråken och andra språk vid ministerierna och de statliga myndigheterna. Enligt utredningen som publicerades 2023 är endast cirka 3,7 procent av de statsanställda svenskspråkiga, men av hela befolkningen är 5,2 procent svenskspråkiga. De finskspråkiga utgör en större andel av de statsanställda än i samhället som helhet (94,7 procent vs. 86,5 procent). Flest svenskspråkiga anställda finns vid tvåspråkiga myndigheter eller vid myndigheter där det annars

422 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 78.

423 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 98.

424 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

425 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

426 Statsrådet. (2021). *Nationalspråksstrategin: Statsrådets principbeslut*, s. 26.

427 Järvi, J. m.fl. (2023).

behövs goda kunskaper i svenska⁴²⁸. Baserat på registreringarna av och enkäten om språkkunskaper har majoriteten av de statsanställda goda kunskaper i engelska och nöjaktiga kunskaper i svenska.

Bristerna i de svenskspråkiga tjänsterna inom den offentliga förvaltningen syns också i kontakterna till laglighetsövervakarna. Under granskningsperioden har justitiekanslern i statsrådet tagit ställning till tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna vid en polisinrättning, i en situation där samtalet med en svenskspråkig person fördes på finska och där skyltar och informationstavlor på polisstationen delvis fanns endast på finska⁴²⁹. Justitiekanslern har också tagit ställning till tillämpningen av språklagen vid beviljande av understöd för skärgårdstrafik och vid offentlig upphandling⁴³⁰.

Till riksdagens justitieombudsman har det i sin tur regelbundet lämnats klagomål om att namn inom den offentliga förvaltningen är på engelska. Justitieombudsmannen tog år 2022 ställning till namnen på evenemang som den offentliga förvaltningen ordnar⁴³¹ och år 2023 till namnen på idrottstjänster för unga⁴³². Enligt justitieombudsmannen strider användningen av enbart engelska namn på evenemang och tjänster som den offentliga förvaltningen ordnar mot grundlagen, språklagen och förvaltningslagen. En myndighet får tillhandahålla kundservice på engelska endast som ett komplement till tjänster på nationalspråken, inte som ersättning för dessa. Under granskningsperioden har justitieombudsmannen utöver namnen på evenemang tagit ställning till bland annat språket på en skylt på en skolgård och i skyltningen på en flygplats, språket i

428 . Myndighetens verksamhetsområde omfattar Åland, eller myndigheten har en svensk-språkig specialenhet eller särskilda uppgifter som kräver goda eller utmärkta kunskaper i svenska.

429 OKV/936/10/2023, Justitiekanslerns avgörande, Tillgodoseendet av språkliga rättigheter vid en polisinrättning.

430 OKV/3003/10/2021, Justitiekanslerns avgörande, Tillämpning av språklagen vid beviljande av understöd för skärgårdstrafik och vid offentlig upphandling.

431 EOAK/6847/2021, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Kaupungin tapahtuman yksinomaan englanninkielinen nimi.

432 EOAK/386/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Harrastetoimintapalvelun kieli.

ett myndighetsbeslut, förverkligandet av tvåspråkigheten i en kommun, ändringen av statsrådets e-postadresser och handläggningsspråket i ett ärende som gällde en stadsanställds årstillägg.⁴³³

Språkets betydelse för delaktigheten och samhällsdeltagandet framhålls i språkgruppernas synpunkter. Bristfällig tillgång till information på det egna språket och till exempel avsaknaden av teckenspråkstolkning försämrar möjligheterna till samhälleligt deltagande. Enligt finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken⁴³⁴ kan personer som talar finska som andraspråk och vars språkkunskaper fortfarande utvecklas ha färre möjligheter till delaktighet än personer som har finska som modersmål. För personer som har finska som modersmål begränsar dålig textkompetens och svaga kunskaper i allmänpråket deras möjligheter att delta i samhällets verksamhet. Enligt nämnden har ungefär en femtedel av de som hör till de unga årsklasserna dåliga läs- och skrivkunskaper, baserat på olika bedömningar.

8.7 Invandrares språkliga integration i samhället och språkinläring

För invandrare har inläringen av finska eller svenska en central betydelse som en faktor som främjar integration. Integrationspolitiken bör ta hänsyn till Finlands tvåspråkighet. I beredningen av nationalspråksstrategin, som godkändes genom statsrådets principbeslut år 2021, framhålls behovet av att underlätta invandrares integration i språkgemenskapen liksom behovet av integration på svenska för att upprätthålla det svenska språkets livskraft och trygga tillgången till tjänster på svenska. Målet i statsminister Orpos regeringsprogram är att ungefär 5–10 procent av invandrarna ska integreras på svenska⁴³⁵. För att uppnå detta ska myndigheterna

433 EOAK/3449/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Koulun pihalla olevan kyltin kieli; EOAK/6060/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Lentoaseman opasteiden kieli; EOAK/1848/2024, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Behandling av en begäran om handlingar; EOAK/1967/2023, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Kunnan kaksikielisyysden toteutuminen; EOAK/5889/2021, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Valtioneuvoston sähköpostiosoitteiden muuttaminen; EOAK/7198/2022, Riksdagens justitieombudsmans avgörande, Behandlingsspråket i ett ärende som gäller årstillägg.

434 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

435 Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023), s. 218.

informera tydligare om att det finns möjlighet att integreras även på svenska. Enligt Folktinget integreras nästan alla invandrare på finska för närvarande, eftersom myndigheterna ofta inte informerar om möjligheten att integreras på svenska⁴³⁶.

Tillgång till finska språket för invandrare är ett centralt perspektiv i den utredning om finska språkets ställning som justitieministeriet har beställt. I utredningen rekommenderas att man ska stödja finska som det huvudsakliga gemensamma språket i det finska samhället, vilket framför allt innebär att alla invandrare ska ha tillgång till undervisning i finska⁴³⁷. Enligt utredningen bör resurserna för S2-undervisningen ökas i alla led i utbildningen och S2-undervisningen bör göras till en subjektiv rätt för de barn och unga som inte har finska som modersmål⁴³⁸. I utredningen Engelska vid sidan av finska nationalspråk efterlyses tolerant språkmedvetenhet. Enligt utredningen bör finländarna uppmuntras till språklig tolerans, vilket omfattar att godkänna olika språkformer, accenter och bristfälliga språkkunskaper. Invandrarna ska ges möjlighet att öva på de inhemska språken utan att man snabbt byter samtalsspråk till engelska. Dessutom ska adekvat stöd ges till personer som arbetar i flerspråkiga miljöer.⁴³⁹

Finska språknämnden vid Institutet för de inhemska språken är orolig över målet i regeringsprogrammet att begränsa tillgången till tolkningstjänster för invandrare till högst tre år. Nämnden påpekar att till exempel det språk som används inom rättsväsendet och vid myndigheter förutsätter språkkunskaper på avancerad nivå, vilket är ett orealistiskt mål för många invandrare att uppnå på tre år.⁴⁴⁰

Kommunerna spelar en viktig roll i främjandet av invandrarnas språkliga delaktighet och integration. I början av 2025 överfördes ansvaret för sysselsättningstjänsterna och integrationen huvudsakligen till kommunerna. Kommunen ska ordna undervisning i finska och svenska som en del av integrationsutbildningen för invandrare som har en gällande integrationsplan och som inte är läropliktiga enligt läropliktslagen⁴⁴¹. Enligt lagen om främjande av integration (681/2023) ska det språkliga målet i integrationen vara att personen når fungerande och grundläggande språkkunskaper i finska eller svenska. Utbildningsstyrelsen

436 Svenska Finlands folkting. (6.6.2025).

437 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 288.

438 Onikki-Rantajääskö, T. (2024), s. 283.

439 Laitinen, M. m.fl. (2023). s. 131.

440 Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025).

441 Lag om främjande av integration (681/2023), 26 §.

fastställer läroplansgrunderna för integrationsutbildningen för vuxna invandrare och bestämmer hur slutttestningen av språkkunskaper i finska och svenska ska genomföras.

För barn och unga spelar småbarnspedagogiken och skolorna en viktig roll för språkinläringen och den språkliga integrationen. När det gäller småbarnspedagogiken har undervisnings- och kulturministeriet stärkt informationsledningen i samarbete med Utbildningsstyrelsen för att främja att barn i familjer med invandrabakgrund deltar i småbarnspedagogiken. Stödmaterialet Språkligt och kulturellt mångsidig servicehandledning, som publicerats på Utbildningsstyrelsens webbplats, innehåller information om småbarnspedagogiken både för personalen och för föräldrar och vårdnadshavare med invandrabakgrund.

I samband med PISA 2022-undersökningen gjordes en grundligare granskning av färdigheterna hos elever med invandrabakgrund och de faktorer som är relaterade till dem. Enligt undersökningens resultat är skillnaderna i kunskapsnivån mellan elever med invandrabakgrund och elever som tillhör majoritetsbefolkningen fortfarande stora inom alla utvärderingsområden. Det svaga kunnandet hos elever med invandrabakgrund förklaras ofta av svag läskunnighet och lägre socioekonomisk familjebakgrund. Andelen svaga läsare hade ökat. År 2022 hade så många som 61 procent av första generationens elever med invandrabakgrund och 39 procent av andra generationens elever med invandrabakgrund svaga kunskaper i läsning. Enligt OECD:s definition anses elever med svag kunskapsnivå inte ha tillräckliga kunskaper eller färdigheter för att fullt ut kunna delta i samhällets verksamhet, till exempel i fortsatta studier och arbetslivet.

Insatser har gjorts för att öka och utveckla stödet till elever med invandrabakgrund, till exempel genom projekt och nätverk. Åtgärdsprogrammet KIEPPI, som sträcker sig över flera regeringsperioder, lanserades 2022 som ett samarbete mellan undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen och Nationella centret för utbildningsutvärdering. Programmets mål är att stärka kunskaperna i undervisningsspråket och de grundläggande färdigheterna hos elever med invandrabakgrund samt att ge stöd i övergångsfaser. Utbildningsstyrelsen deltar också i Roadmap-projektet, som Europeiska centret för moderna språk (ECML) har lanserat. Det självutvärderingsverktyg som tagits fram inom projektet stödjer utvecklingen av undervisningsspråket i skolorna och språkmedveten undervisning. Tiotal skolor runt om i Finland använder verktyget. Utbildningsstyrelsen har dessutom stärkt språkmedveten undervisning i den grundläggande utbildningen med hjälp av det omfattande webbmaterialet *Språkmedveten multilitteracitet i olika läroämnen – information och arbetssätt*. Det språkmedvetna perspektivet

har främjats genom det nationella utvecklingsnätverket för språklig och kulturell mångfald Poiju, och inom yrkesutbildningen har ett nätverk för språkmedvetenhet inrättats.

Reformen av stödet för lärande inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, som trädde i kraft den 1 augusti 2025, innehåller en ny gruppbaserad stödform: stödundervisning i undervisningsspråket. Den ges till elever som inte har tillräckliga kunskaper i undervisningsspråket för att kunna genomföra den grundläggande utbildningens lärokurs. Stödundervisningen i undervisningsspråket fokuserar på att stärka textkompetensen i undervisningsspråket och olika ämnesområden.

Under avtalsperioden 2021–2024 beviljade undervisnings- och kulturministeriet ett årligt stöd på sammanlagt 3,8 miljoner euro till högskolornas gemensamma projekt Språkboost. I projektet utvecklades forskningsbaserade lösningar för inläring och undervisning i de inhemska språken. Utvecklingsarbetets resultat var bland annat verktyg för digital inläring och undervisning och pedagogiska modeller som stöd för undervisning och handledning⁴⁴². Under avtalsperioden 2024–2027 stödjer undervisnings- och kulturministeriet ansvarsfull internationalisering inom forskning och utbildning vid högskolorna. Alla högskolor har en stark vilja att trygga tillgången på kompetent arbetskraft genom att öka också antalet internationella studerande. Som bäst utvecklas bland annat ett funktionellt tvåspråkigt utbildningsutbud samt fungerande partnerskap som stöd för internationella studerandes integration och sysselsättning i Finland. Vid högskolorna har man utvecklat olika funktionellt tvåspråkiga och språkstödda utbildningar där språkutvecklingen är integrerad som en del av studierna. Utöver detta erbjuder yrkeshögskolorna förberedande utbildning för invandrare, där ett av syftena är att stödja de studerandes språkliga färdigheter före högskolestudier som leder till examen.

442 Språkboost: *Projektets mål och grundtankar som styr utvecklingsarbetet*. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.kielibuusti.fi/sv/sprakboost/sprakboost-2021-2024/projektets-mal-och-grundtankar-som-styr-utvecklingsarbetet>

8.8 Viktiga iakttagelser om nationalspråkens situation

Viktiga iakttagelser om nationalspråkens situation

1. Det finska språkets ställning i samhället är god. Finska är tydligt det mest använda språket inom samhällets olika delområden, och det anses allmänt viktigt att denna situation bevaras. Cirka 84,1 procent av befolkningen är finskspråkiga. Det finska språkets livskraft tryggas genom att språket används aktivt som samhällets viktigaste gemensamma språk inom alla livsområden.
2. Den ökade användningen av engelska har i huvudsak inte lett till en försvagning av det finska språkets ställning, med undantag för högskolorna. Den ökade användningen av engelska har en mer negativ inverkan på svenskspråkiga tjänster än på finskspråkiga tjänster.
3. I praktiken tillgodoses de svenskspråkigas språkliga rättigheter ofta inte på det sätt som lagstiftningen förutsätter. Det svenska språket beaktas inte alltid eller hamnar i skymundan av engelskan i myndigheternas verksamhet, och myndighetstjänster kan inte alltid erbjudas på svenska. Bakgrunden till detta är det låga antalet anställda med kunskaper i svenska samt den försämrade nivån på kunskaperna i svenska i samhället.
4. Ökningen av antalet undervisningstimmar i modersmål i grundskolan med två årsveckotimmar har varit en välkommen reform. Antalet undervisningstimmar i modersmål är fortfarande lågt i Finland jämfört med många andra europeiska länder. Endast en liten del av eleverna uppnår en god kunskapsnivå i modersmål före slutet av lågstadiet.
5. I de finskspråkiga grundskolorna väljs fortfarande engelska som långt A1-språk nästan utan undantag, och studierna i svenska inleds huvudsakligen i årskurs 6. I studentskrivningarna har antalet studerande som skriver svenska minskat betydligt i och med att provet i svenska har blivit valbart. I gymnasiets avgångsbetyg får en stor del av framför allt manliga studerande ett svagt vitsord i svenska. Nivån på kunskaperna i svenska i samhället har allmänt taget sjunkit efter att svenska blev ett valfritt ämne i studentskrivningarna år 2004.

6. I de svenskspråkiga grundskolorna inleds studierna i finska nästan alltid redan i årskurs 1 och de flesta eleverna läser två långa språk, finska och engelska. Också i gymnasiet läser största delen finska som långt språk, men i studentskrivningarna minskar antalet personer som skriver lång finska och allt fler skriver medellång finska. I gymnasiets avgångsbetyg får över hälften av de studerande ett bra vitsord i finska som andra inhemska språk.
7. Undervisningen i modersmål erbjuds i yrkesskolorna i betydligt mindre omfattning än i gymnasierna. Också mängden undervisning i det andra inhemska språket i yrkesskolorna är liten jämfört med undervisningen i gymnasiet.
8. Inom den svenskspråkiga undervisningen är bristen på svenskspråkiga läromedel en utmaning på alla utbildningsnivåer, särskilt inom yrkesutbildningen. I regeringsprogrammet ingår att säkerställa tillgången till högklassiga läromedel på båda nationalspråken och för att förbättra tillgången till läromedel har regeringen ökat anslagen för läromedel med liten upplaga.
9. Det finns behov av att utveckla S2-undervisningen, dvs. finska eller svenska som andraspråk, och att tillföra mer resurser för den. De elever som studerar finska eller svenska som andraspråk har i genomsnitt svaga inlärningsresultat i språket i grundskolan. Grunderna för läroplanen i S2-lärokurserna inom den grundläggande utbildningen håller på att uppdateras, och utvecklingsåtgärderna stöds med ett tilläggsanslag under åren 2025–2027.
10. Engelska språkets inverkan på användningen av finska syns mest vid högskolor där engelska har ersatt finska i vissa funktioner och upplevs ha försämrat tillgången till tjänster på finska. Tillgången till svenskspråkiga tjänster vid högskolorna anses inte ha påverkats lika mycket av engelskan, särskilt inte i skolor där undervisningsspråket är svenska
11. Författnings- och ämbetsspråket är ofta svårbegripligt, fastän förvaltningslagen förutsätter att myndigheterna använder ett tydligt och begripligt språk. Snäva tidsramar och knappa resurser inom lagberedningen återspeglas särskilt i de svenskspråkiga författningstexterna. Det finns inte alltid tid för att granska översättningarna till svenska, vilket märks som skillnader mellan svensk- och finskspråkiga lagförslag. Det vore viktigt att trygga tillräckliga resurser för lagberedningen.

12. Att invandrare lär sig finska eller svenska har en central betydelse både som en integrationsfrämjande faktor och med tanke på nationalspråkens livskraft. Man bör ta hänsyn till Finlands tvåspråkighet i integrationspolitiken och informera om möjligheten till integration också på svenska.

9 Sammanfattning av erfarenheterna från uppföljningsperioden gällande tillämpning av språklagstiftningen och landets språkförhållanden

I den här språkberättelsen behandlas enligt förordningen om verkställigheten av språklagen (433/2004) finska, svenska och samiska samt romani och teckenspråk samt landets språkförhållanden i övrigt.

Finlands folkmängd har ökat under hela uppföljningsperioden. År 2024 minskade antalet personer med finska, svenska eller samiska som modersmål med 19 734 personer och antalet personer med främmande språk som modersmål ökade med 51 854 personer jämfört med året innan. Personer som talar främmande språk upprätthöll således befolkningsökningen och detsamma gäller för alla åren under uppföljningsperioden. År 2024 var 84,1 procent av befolkningen finskspråkig, 5,1 procent svenskspråkig och 10,8 procent hade ett annat modersmål.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att trots att den ökade användningen av engelska påverkar det finska språkets ställning, är finskan fortfarande det mest använda språket inom samhällets olika delområden. Det anses allmänt viktigt att denna situation bevaras och kunskaper i finska är väsentliga inom samhällets alla delområden. Det svenska språkets ställning som andra nationalspråk är stark i lagstiftningen, men i praktiken kräver tillgodoseendet av de svenskspråkigas språkliga rättigheter fortfarande planmässighet och insatser av myndigheterna. Utmaningar för tillgodoseendet av rättigheterna orsakas av att det finns få svenskkunniga anställda vid myndigheterna samt av den allmänna försämringen av kunskaperna i svenska i samhället.

Att stärka de samiska språkens ställning, särskilt genom att stödja undervisningen, betonas i de rekommendationer som Finland har fått från tillsynsorganen för internationella konventioner. Man har satsat på undervisning i samiska bland annat genom att stärka och fortsätta stödet för pilotprojektet för distansundervisning samt för samiska språkbon både inom och utanför samernas hembygdsområde. Antalet som deltar i samiskspråkig undervisning har ökat. Utbildningen av samiskspråkiga lärare har också stötts och läromedelsanslagen har stärkts på lång sikt. Förverkligandet av samernas språkliga rättigheter inom myndighetstjänsterna kräver fortfarande utveckling, även när det gäller myndigheternas medvetenhet och attityder.

Teckenspråken beaktas bättre än tidigare i myndigheternas verksamhet, men tolkning ordnas fortfarande inte regelmässigt vid myndighetskontakter, och information finns inte alltid tillgänglig eller är inte lätt att hitta på teckenspråk. Det finlandssvenska teckenspråkets ställning är på många sätt svagare än den finska teckenspråkets, men revitaliseringen av språket har framskridit och ett revitaliseringsprogram publicerades hösten 2025. Framsteg har gjorts också i revitaliseringen av romani och det karelska språket. Revitaliseringsprogrammet för romani publicerades 2022 och revitaliseringsprogrammet för det karelska språket våren 2025.

De språkliga rättigheterna främjas genom att man fortsätter att genomföra de åtgärder i nationalspråksstrategin och det språkpolitiska programmet som godkändes genom statsrådets principbeslut under statsminister Sanna Marins regeringsperiod. Justitieministeriet samordnar verkställandet av programmen och inom ramen för dem har bland annat författningsändringar, projekt och utredningar genomförts. Som åtgärder i nationalspråksstrategin har man utrett finskans ställning i samhället på 2020-talet samt hur den ökande användningen av engelska påverkar Finlands nationalspråk. Som en åtgärd inom det språkpolitiska programmet har man utrett de inhemska minoritetsspråkens statsförfattningsrättsliga ställning och särskilt vad 17 § 3 mom. i grundlagen, som gäller rätten att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, innebär för olika språkgrupper.

Språkliga rättigheter är grundläggande rättigheter och de språkliga rättigheterna är på många sätt väl tryggade i lagstiftningen. Tillämpningen av lagstiftningen har en avgörande roll när det gäller det praktiska tillgodoseendet av rättigheterna, och tillgodoseendet av rättigheterna ska tryggas i myndighetsverksamheten. Sämre tillgång till service på svenska motiveras ofta med resursbrist. Enligt riksdagens justitieombudsman och diskrimineringsombudsmannen är resursbrist emellertid inte en acceptabel orsak till att grundläggande rättigheter som de språkliga rättigheterna inte tillgodoses. När resurserna är begränsade är ett centralt sätt att förbättra den språkliga servicen att kartlägga personalens språkkunskaper och utnyttja dem så effektivt som möjligt med hjälp av språkplanering. Myndigheterna bör beakta språkkunskaper redan i rekryteringsskedet och det är också viktigt att erbjuda personalen möjligheter att utveckla sina språkkunskaper och att uppmuntra till detta.

I denna berättelse har fem viktiga teman behandlats: digitalisering, rättsväsendet, tvåspråkiga välfärdsområden, situationen för Finlands nationalspråk och de teckenspråkigas rättigheter. Digitaliseringen ökar inom alla samhällsområden och även myndighetstjänsterna och informationen flyttas i allt större utsträckning till

digitala plattformar. Utvecklingen inom teknik och artificiell intelligens medför nya möjligheter att trygga de språkliga rättigheterna, men digitaliseringen kan också försämra tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i praktiken. Nya tjänster och system utvecklas fortfarande ofta i första hand på finska, vilket märks i en sämre tillgång till och kvalitet på svenskspråkiga tjänster. Tillgången till samiskspråkiga digitala tjänster är mycket begränsad. Stöd eller hjälpmedel för användning av tjänster är inte tillgängliga på minoritetsspråk på ett jämlikt sätt, och i vissa fall inte alls. Användningen av artificiell intelligens som översättningsverktyg har blivit vanligare, men kvaliteten på översättningarna behöver fortfarande utvecklas och de kräver fortfarande mänsklig granskning.

Strukturen av tingsrätterna, som genomfördes 2019, verkar inte ha försämrat tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna på ett betydande sätt. Negativa effekter har ändå observerats bland annat när det gäller rekrytering av tvåspråkig personal och personalens språkkunskaper. Tillhandahållandet av svenskspråkiga tjänster vid domstolarna utmanas av bristen på tvåspråkig personal och rekryteringssvårigheter, särskilt när det gäller kanslipersonal. Andelen brottmål som handläggs på svenska har länge minskat och är avsevärt liten i förhållande till den svenskspråkiga befolkningens andel. Svenskspråkiga bedöms avstå från sin rätt att använda sitt eget språk i domstol till exempel för att man inte litar på tillgången till eller kvaliteten på handläggning på svenska. Även det låga antalet poliser och rättsbiträden med kunskaper i svenska har en inverkan. Man har försökt utveckla den svenskspråkiga servicen vid domstolarna inom ett projekt som genomfördes i samarbete mellan justitieministeriet och Domstolsverket under åren 2024–2025.

Social- och hälsovårdsreformen som helhet är ännu för ny för att dess konsekvenser ska kunna utvärderas på ett tillförlitligt sätt. Även verksamheten som gäller samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena, uppgiften att stödja de svensk- och samiskspråkiga tjänsterna som ålagts Västra Nylands och Lapplands välfärdsområden samt nationalspråksnämnderna och nämnden för samiska språket, som behandlas i denna berättelse, håller delvis ännu på att ta form. Samarbetsavtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena, som syftar till att trygga svenskspråkiga tjänster i allmänhet och de svenskspråkiga tjänster för personer med funktionsnedsättning som samkommunen Kårkulla tidigare producerade, trädde i kraft i januari 2025. Särskilt genomförandet av svenskspråkiga tjänster för personer med funktionsnedsättning har stött på utmaningar efter att samkommunen Kårkulla upplöstes, och de utmaningar som gäller svenskspråkiga myndighetstjänster i allmänhet märks också inom social- och hälsovården. Inom Lapplands välfärdsområde har social- och hälsovårdsreformen samt områdets specialuppdrag att stödja samiskspråkiga tjänster möjliggjort en långsiktig och planmässig utveckling av dessa tjänster, vilket har fått beröm av tjänsternas användare.

När det gäller Finlands nationalspråk kan man konstatera att den ökade användningen av engelska har påverkat nationalspråkens ställning i samhället. När det gäller det finska språket syns engelskans inverkan särskilt vid högskolorna, men på ett allmänt plan har den ökade användningen av engelska en mer negativ inverkan på svenskspråkiga tjänster än på finskspråkiga tjänster. Inom offentlig förvaltning har engelskan delvis ersatt svenskan, och svenskans ställning som förvaltningspråk försvagas också av den låga andelen svenskspråkiga statsanställda. Författnings- och ämbetsspråkets begriplighet bör förbättras på båda nationalspråken. Det vore också bra att ta hänsyn till det ökade behovet av lätt språk i myndighetsverksamheten.

I grundskolan uppnår endast en liten del av eleverna goda kunskaper i modersmålet. För att stärka de grundläggande färdigheterna har timresurserna i modersmål och litteratur ökats med två årsveckotimmar i lågstadiet från och med hösten 2025. Från och med hösten 2024 har en årsveckotimme lagts till i B1-språket i årskurs 7 i högstadiet, vilket för de flesta elever innebär svenska som det andra inhemska språket. Kravet på att avlägga provet i det andra inhemska språket som en del av studentexamen slopades 2004 och sedan dess har antalet personer som skriver svenskan minskat och den allmänna kunskapsnivån i samhället försämrats. I den yrkesinriktade grundexamen ingår studier i både modersmålet och det andra inhemska språket i mycket mindre utsträckning än i gymnasieutbildningen. Från och med hösten 2028 kan finsk studentexamen avläggas också på engelska, och engelskspråkig gymnasieutbildning inleds år 2026 vid de gymnasier som har fått tillstånd till det.

För teckenspråkiga barn och unga ordnas småbarnspedagogik och undervisning ofta med hjälp av tolkning eller en teckenspråkig assistent. Utmaningar för att ordna undervisning på det egna språket orsakas av det låga antalet både teckenspråkiga elever och lärare. Teckenspråk ses fortfarande ofta som ett stöd för kommunikation snarare än som ett eget språk, vilket kan utgöra ett hinder för till exempel hörande barn till döva föräldrar, vars modersmål är teckenspråk, att få tillgång till teckenspråkig småbarnspedagogik och undervisning. Det finns fortfarande utmaningar i tillgången till teckenspråkstolkning, och den lagstiftningshelhet som reglerar tolktjänsten upplevs som otydlig. Vid organiseringen av tolkning och vid information bör även behoven hos de som använder finlandssvenskt teckenspråk samt hos dövblinda beaktas.

Källor

Lagar och avtal

Diskrimineringslag (1325/2014).

Europeisk konvention om de mänskliga rättigheterna (Konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna), sådan den lyder ändrad och kompletterad med protokoll 1., 4., 6., 7., 11., 12., 13. 15. och 16. (FördrS 18 och 19/1990; sådan den lyder ändrad i FördrS 71 och 72/1994, FördrS 85 och 86/1998, FördrS 8 och 9/2005, FördrS 6 och 7/2005 samt FördrS 50 och 51/2010).

Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk (FördrS 23/1998).

Finlands grundlag (731/1999).

Förvaltningslag (434/2003).

Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976).

Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7 och 8/1976).

Justitieministeriets förordning om justitieministeriets arbetsordning (595/2019).

Konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970).

Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 67 och 68/1986).

Konvention om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991).

Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016).

Lag om datasystemet för den byggda miljön (431/2023).

Lag om främjande av integration (681/2023).

Lag om funktionshinderservice (675/2023).

Lag om fördelningen av åligganden mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (330/2022).

Lag om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016).

Lag om grundläggande utbildning (628/1998).

Lag om ordnande av social- och hälsovård (612/2021).

Lag om sametinget (974/1995).

Lag om småbarnspedagogik (540/2018).

Lag om välfärdsområden (611/2021).

Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning (1090/2024).

Lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik (1183/2021).

Ramkonvention om skydd av nationella minoriteter (FördrS 1 och 2/1998).

Reviderad Europeisk social stadga (FördrS 78 och 80/2002).

Samiska språklagen (1086/2003).

Statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2023–2032 (1385/2022).

Statsrådets förordning om tillgänglighetskrav för vissa digitala tjänster (179/2023).

Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (111/2023).

Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (286/2024).

Teckenspråkslag (359/2015).

Regeringens propositioner och utskottens material

FvUB 20/2024 rd – RP 140/2024 rd, Förvaltningsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

GrUB 11/2021 rd – B 12/2020 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Justitiekanslerns berättelse för 2019.

GrUB 2/2018 rd – B 18/2017 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017.

GrUB 5/2022 rd – B 21/2021 rd, Grundlagsutskottets betänkande, Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021.

GrUU 12/2017 rd – RP 270/2016 rd, Grundlagsutskottets utlåtande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

LaUB 11/2017 rd – RP 270/2016 rd, Lagutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

RP 114/2024 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av diskrimineringslag och till lagar som har samband med den.

RP 140/2024 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

RP 241/2020 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.

RP 270/2016 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.

- RP 31/2025 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av ämbetsverken inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.
- RP 82/2025 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga åren 2026–2028.
- RP 86/1997 rd, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utbildning.
- RP 92/2002 rd, Regeringens proposition med förslag till ny språklag och lagstiftning som har samband med den.
- RSv 126/2017 rd – RP 270/2016 rd, Riksdagens svar, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av domstolslagen och vissa andra lagar.
- ShUB 16/2021 rd – RP 241/2020 rd, Social- och hälsovårdsutskottets betänkande, Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse.

Betänkanden, svar, promemorior, berättelser, rekommendationer och utlåtanden

- Diskrimineringsombudsmannen. (27.6.2022). VVTDno-2019-1079. Utlåtande. Möjligheten för barn med hörselnedsättning och döva barn att lära sig teckenspråk. [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/42722630/Kannanotto+kuulovammaisten+ja+kuurojen+lasten+mahdollisuudesta+oppia+viittomakielt%C3%A4+\(PDF\).pdf/ac15730a-be85-17d8-1d43-ed1e5c85069e/Kannanotto+kuulovammaisten+ja+kuurojen+lasten+mahdollisuudesta+oppia+viittomakielt%C3%A4+\(PDF\).pdf?t=1665571704603](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/42722630/Kannanotto+kuulovammaisten+ja+kuurojen+lasten+mahdollisuudesta+oppia+viittomakielt%C3%A4+(PDF).pdf/ac15730a-be85-17d8-1d43-ed1e5c85069e/Kannanotto+kuulovammaisten+ja+kuurojen+lasten+mahdollisuudesta+oppia+viittomakielt%C3%A4+(PDF).pdf?t=1665571704603)
- Diskrimineringsombudsmannen. (2024). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2023. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/213256250/Diskrimineringsombudsmannens+%C3%A5rsber%C3%A4ttelse+2023+\(PDF\)+1.pdf/dd3ad3b2-98eb-af8a-d4d6-082bce26d0d2/Diskrimineringsombudsmannens+%C3%A5rsber%C3%A4ttelse+2023+\(PDF\)+1.pdf?version=1.2&t=1727444576630](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/213256250/Diskrimineringsombudsmannens+%C3%A5rsber%C3%A4ttelse+2023+(PDF)+1.pdf/dd3ad3b2-98eb-af8a-d4d6-082bce26d0d2/Diskrimineringsombudsmannens+%C3%A5rsber%C3%A4ttelse+2023+(PDF)+1.pdf?version=1.2&t=1727444576630)

- Diskrimineringsombudsmannen. (2025). Diskrimineringsombudsmannens årsberättelse 2024. Helsingfors: Diskrimineringsombudsmannens byrå. [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/242029071/Diskrimineringsombudsmannens%20%C3%A5rsber%C3%A4ttelse%202024%20\(PDF\).pdf/972d8916-dc88-9a1a-f0d8-b073be5ce4a5/Diskrimineringsombudsmannens%20%C3%A5rsber%C3%A4ttelse%202024%20\(PDF\).pdf?version=1.1&t=1750134118561](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/242029071/Diskrimineringsombudsmannens%20%C3%A5rsber%C3%A4ttelse%202024%20(PDF).pdf/972d8916-dc88-9a1a-f0d8-b073be5ce4a5/Diskrimineringsombudsmannens%20%C3%A5rsber%C3%A4ttelse%202024%20(PDF).pdf?version=1.1&t=1750134118561)
- Diskrimineringsombudsmannens byrå. (17.6.2025). E-postsvar på en begäran om information. VN/4042/2024-OM-51. Egentliga Finlands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-SAAP-30.
- Europarådets ministerkommittés resolution (CM/ResCMN(2017)1) om genomförandet i Finland av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.
- Europarådets ministerkommittés resolution om genomförandet i Finland av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (CM/ResCMN(2020)1).
- Europarådets ministerkommittés resolution (CM/ResCMN(2025)6) om genomförandet i Finland av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter.
- Expertarbetsgruppen för karelska språket. (10.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-39.
- FDUV. (19.6.2025). Utlåtande: svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-OM-52.
- Finansministeriet. (5.6.2025). Utlåtande: Finansministeriets svar på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025. VN/4042/2024-VM-38.
- Finlands Dövas Förbund rf (28.5.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-18.
- Finlandssvenska Teckenspråkiga rf. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-28.
- Föreningen Finlands Dövblinda rf. (30.5.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-19.
- Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-34.
- Institutet för de inhemska språken, finska språknämnden. (5.6.2025). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-33.

- Institutet för de inhemska språken, språknämnden för romani. (4.6.2025). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-21.
- Institutet för de inhemska språken, svenska språknämnden. (11.6.2025). Utlåtande: Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-40.
- Justitiekanslern i statsrådet. (2024). Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2023. Helsingfors: Justitiekanslersämbetet. https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/98543495/JKA_Berattelse_2023.pdf/ee222e05-a55b-8d29-4465-63dbe149c812/JKA_Berattelse_2023.pdf?t=1722841104043
- Justitiekanslersämbetet. (3.6.2025). E-postsvar på en begäran om information. VN/4042/2024-OM-49.
- Karjalan kiellet ry. (5.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-31.
- Kommunikationsministeriet. (6.6.2025). Utlåtande: Svar från kommunikationsministeriet på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-LVM-24.
- Lapplands välfärdsområde. (2024). Saamenkielisten palveluiden vuosikertomus 2023. VN/4042/2024-SAAP-32.
- Lapplands välfärdsområde. (2025). Saamenkielisten palveluiden vuosikertomus 2024. VN/4042/2024-SAAP-32.
- Lapplands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-SAAP-32.
- Ministerkommitténs rekommendationer om genomförandet av den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk 2024 (CM/RecChL(2024)4).
- Rekommendationer från FN:s kommitté för barnets rättigheter om verkställighet av konventionen om barnets rättigheter 2023 (CRC/C/FIN/CO/5-6).
- Rekommendationer från FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om verkställighet av den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 2021 (E/C.12/FIN/CO/7).
- Riksdagens justitieombudsman. (2022). Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2021. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. <https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/40544/ber%C3%A4ttelse2021.pdf/8cf8a016-1dd4-68b1-3c4f-4f493baf56ce?t=1655809752427>
- Riksdagens justitieombudsman. (2023). Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2022. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/40544/ber%C3%A4ttelse2022_saavutettava.pdf/3498f5de-df3b-8b14-eb27-1278855785a8?t=1686828587659
- Riksdagens justitieombudsman. (2024). Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2023. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/40544/ber%C3%A4ttelse2023_web.pdf/dddbd6da-7178-d1d7-472b-929addf166ed?t=1719305188755

- Riksdagens justitieombudsman. (2025). Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2024. Helsingfors: Riksdagens justitieombudsmans kansli. https://www.oikeusasiamies.fi/documents/20184/40544/ber%C3%A4ttelse2024_web-kannet.pdf/1b5096e5-76b9-f77f-dd89-9ccfb4eb6254?t=1749807080529
- Sametinget (31.1.2024). Berättelse om tillämpningen av lagstiftningen om det samiska språket 2020–2023 enligt 29 § i samiska språklagen. Inlämnad till justitieministeriet per e-post 28.2.2024.
- Sametinget. (9.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-36.
- SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder. (25.6.2025). Utlåtande: svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-SAAP-42.
- Social- och hälsovårdsministeriet (23.6.2025). Utlåtande: Social- och hälsovårdsministeriets svar på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025. VN/4042/2024-STM-41.
- Statistikcentralen. (26.8.2025). E-postsvar på en begäran om information. VN/4042/2024-OM-45.
- Statsrådet. (2021). Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021. Statsrådets kanslis publikationer 2021:88. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-995-3>
- Statsrådets kansli. (2023). Statsrådets kanslis publikationer 2023:11. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-389-0>
- Statsrådets kansli. (27.5.2025). Utlåtande: Svar från statsrådets kansli på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025. VN/4042/2024-VNK-16.
- Statsrådets kansli & finansministeriet. (2019). Regeringens årsberättelse 2019 bilaga 3. Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden. Statsrådets kanslis publikationer 2020:5. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-878-6>
- Suojärven pitäjöseura ry. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-35.
- Svenska Finlands folkting. (6.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-27.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (13.6.2025). Utlåtande: Undervisnings- och kulturministeriet svar på ministeriets bakgrundsfrågor för språkberättelsen 2025. VN/4042/2024-OKM-43.
- Västra Nylands välfärdsområde. (5.6.2025). Utlåtande. Svar på bakgrundsfrågor för språkberättelsen. VN/4042/2024-SAAP-29.
- Årberättelse 2024 från nationalspråksnämnden i Egentliga Finlands välfärdsområde. <https://varha-publikation.triplancloud.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=686548&version=1>

Årsberättelse 2024 från nationalspråksnämnden i Helsingfors stad. <https://ahjojulkaisu.hel.fi/78CC8DDF-69FC-C749-9FAC-9690C8100000.pdf>

Årsberättelse 2024 från nationalspråksnämnden i Västra Nylands välfärdsområde <https://luhva-d10julk.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2025465-4>

Årsrapport 2024 från nationalspråksnämnden i Österbottens välfärdsområde. <https://ovph-d10julk-swe.oncloudos.com/kokous/2025572-3-59924.PDF>

Årsberättelse 2024 från nationalspråksnämnden i Östra Nylands välfärdsområde. [https://itauusimaa.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2732025/Kansalliskielilautakunnan_vuosikertomus_\(20141\)](https://itauusimaa.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_2732025/Kansalliskielilautakunnan_vuosikertomus_(20141))

Östra Finlands universitet. (4.6.2025). Utlåtande. Hörande av språkgrupper inför regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025. VN/4042/2024-SAAP-22.

Laglighetsövervakarnas avgöranden

Beslut av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden om svenskspråkig grundläggande utbildning i räddningssektorn, YVTLTk/20/2023.

Beslut av diskriminerings- och jämställdhetsnämnden om tolkning av en inspelning som ingick i en universitetskurs, YVTLTk/92/2024.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/1230/70/2020, Svenskspråkiga instruktioner och stödtjänster för domstolarnas informationssystem.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/2053/10/2020, Kielellisten oikeuksien toteutuminen ulosotossa.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/2967/10/2021, Aalto-yliopiston kielelliset linjaukset.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/3003/3003/10, Tillämpning av språklagen vid beviljande av understöd för skärgårdstrafik och vid offentlig upphandling.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/894/894/70, Migrationsverkets ärendehanteringssystem bör vara tillgängligt även på svenska.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/936/10/2023, Tillgodoseendet av språkliga rättigheter vid en polisinsättning.

Justitiekanslerns avgörande, OKV/954/70/2020, Felaktigheter i svenskspråkiga lagförslag som beretts vid olika ministerier.

Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1029/2021, Hätäkeskuksen tehtävänkäsittelyohjeiden kieli.

Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1299/2022, Puutteet ulosoton päätöksessä.

Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1493/2022 och EOAK/2177/2022, Opiskelijan vapauttaminen kielitaitovaatimuksista.

- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1848/2024, Behandling av en begäran om handlingar.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/1967/2023, Kunnan kaksikielisyysden toteutuminen.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/2430/2024, Språk vid delgivning i ett lagskipningsärende.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3022/2023, Svenskspråkig service vid polikliniken för personer med intellektuell funktionsnedsättning.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/321/2024, Anvisning om snabb hantering av brottmål.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3445/2022, Lausunto.fi-palvelussa julkaistun lausuntopyynnön kieli.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/3449/2023, Koulun pihalla olevan kyltin kieli.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/386/2023, Harrastetoimintapalvelun kieli.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/4409/2021, Kasvinsuojeluainerekisterin tietojen saatavuus molemmilla kansalliskielillä.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/4553/2024, Ympärivuorokautisen palveluasumisen järjestäminen ikääntyneille Varhassa.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/5107/2022, Telefonväxelns service på svenska.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/5475/2022, Uppgifters språk i Suomi.fi-tjänsten.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/5889/2021, Valtioneuvoston sähköpostiosoitteiden muuttaminen.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/6060/2023, Lentoaseman opasteiden kieli.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/6847/2021, Kaupungin tapahtuman yksinomaan englanninkielinen nimi.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/7198/2022, Behandlingsspråket i ett ärende som gäller årstillägg.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/7199/2022, Asiakaspalvelu passiasiassa.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/7627/2023, Saamenkielisen tulkauksen puuttuminen Inarin kuntastrategia-työpajoilta.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/7792/2023 och EOAK/3127/2024, Maisa-asiakasportaalin käytettävyyden ja saavutettavuus.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/833/2023, Ersättningstaxorna och åtgärds koderna endast på finska.
- Riksdagens justitieombudsmans avgörande, EOAK/8381/2021, Poliisin tiedotustilaisuuden kieli.

Utredningar, program och undersökningar

- Aaltonen, M. (2023). Utvärdering av strukturreformen av tingsrättsnätverket och centraliseringen av summariska tvistemål 2019. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:3. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-495-4>
- Arola, L. (2021). Samebarometer 2020. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:1. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-840-0>
- Dahlberg, M. (2024). Utredning om de inhemska minoritetsspråkens statsförordningsrättsliga ställning – särskilt innehållet i och tolkningen av 17 § 3 mom. i grundlagen. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2024:6. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-975-1>
- Domstolsverket. (2025). Projekt för utveckling av den svenskspråkiga servicen vid domstolarna: Sammanfattning av svaren på enkäten som riktades till tvåspråkiga domstolar. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:20. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-317-9>
- Eriksen, K., Arola, L. & Aikio, A. (2025). Samebarometer 2024: Utredning om vilka synpunkter de myndigheter som omfattas av samiska språklagen har på tillgödoseendet av samernas språkliga rättigheter. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:9. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-186-1>
- Finansministeriet. (2020). Avoimen hallinnon strategia 2030. Hämtad 1.7.2025 på adressen: https://avoinhallinto.fi/wp-content/uploads/2024/01/VM_Avoimen_Hallinnon_Strategia2030.pdf
- Finansministeriet. (2023). Situationen för lagstiftning som gäller digitalisering och förslag för att främja den. Finansministeriets publikationer 2023:8 Helsingfors: Finansministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-261-1>
- Finska språknämnden. (5.6.2025). Syrjintäkokemukset ovat yhteydessä matalam-paan poliittiseen luottamukseen ja heijastuvat poliittiseen osallistumiseen. Policy Brief 2025:5. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet. Helsingfors: Statsrådet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-490-3>
- Fremer, M.; Kankaanpää, S.; Nordman, L.; Rydzewska-Siemiatkowska, J. & Suominen, R. (2024). Att förstå författningsspråk. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:16. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-415-6>
- Juurakko-Paavola, T. (2024). Utredning om vilka konsekvenser slopandet av det andra inhemska språket som obligatoriskt ämne i studentexamen har för språkkunskaperna i Finland. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2024:14. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-755-0>

- Järvi, J.; Tammenmaa, C. & Jokinen, J. (2023). Utredning om språkkunskaper vid statliga myndigheter. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:21. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-755-9>
- Katsui, H.; Koivisto, M.; Tepora-Niemi, S.-M.; Meriläinen, N.; Rautiainen, P.; Rainò, P.; Tarvainen, M. & Hiilamo, H. (2021). Viitotut muistot : Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitettun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2021:61. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-241-1>
- Kuusio, H., Mäkipää, L., Klemettilä, K., Nykänen, S., Kytö, S. & Lilja, E. (2023). Nationell undersökning riktad till personer födda utomlands om hälsa, välfärd och tjänster – MoniSuomi 2022: Centrala observationer till stöd för beslutsfattandet. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-258-7>
- Laitinen, M., Leppänen, S., Rautionaho, P. & Backman, S. (2023). Engelska vid sidan av finska nationalspråk – Mot en flexibel flerspråkighet. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-055-4>
- Lunabba, V. (2019). Slutrapport om handlingsplanen för nationalspråkstrategin 2015–2019. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2019:17. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-755-7>
- Mannila, S. (2024). Diskriminering i Finland 2020–2023: Datarapport. Justitieministeriets publikationer, utredningar och anvisningar 2024:11 Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-955-3>
- Oker-Blom, G. (2021). Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>
- Onikki-Rantajääskö, T. (2024). Finska som delaktighetens språk: Utredning av finska språkets tillstånd i Finland i mitten av 2020-talet. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2024:20. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-141-0>
- Owal Group Oy. (2022). Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen nykytilan arviointi. Hämtad 14.8.2025 på adressen: https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2022/03/S2-opetuksen_arviointi_170322.pdf
- Rainò, P. (2021). Teckenspråksbarometern 2020 – Forskningsrapport. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2021:4. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-864-6>
- Rainò, P. (2025). Teckenspråksbarometern 2024. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:13. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-509-8>

- Saarikivi, J. & Koskinen, J. (2023). Flerspråkig bildning eller engelskspråkiga lösningar?: Utredning om språkvalen vid universiteten. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:24. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-741-3>
- Sarvimäki, M.; Alasuutari, M.; Harjunen, O.; Holvio, A.; Izadi, R.; Kalland, M.; Kuusiholma-Linnamäki, J.; Laakso, M.-J.; Lerkkanen, M.-K.; Muhonen, H.; Räsänen, P.; Salme-la-Aro, K.; Saranko, L.; Sulkanen, M. & Upadyaya, K. (2023). Försöket med tvåårig förskoleundervisning: Mellanrapport. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:19. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>
- Selkokeskus. (13.9.2024). Handlingsprogram för lättläst språk 2024–2026. Hämtad 1.7.2025 på adressen: [https://il-center.fi/Site/Data/2794/Files/handlingsprogram_forlattsprak%20\(002\).pdf](https://il-center.fi/Site/Data/2794/Files/handlingsprogram_forlattsprak%20(002).pdf).
- Sipinen, J., Koskimies, L., Tiensuu, I., & Gusatinsky, E. (2025). Samhälleligt deltagande bland personer med utländsk bakgrund och personer med ett främmande språk som modersmål i Finland: (UTViS)-projektets slutrapport. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2025:5. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-490-3>
- Statsrådet. (2021). Nationalspråksstrategin: Principbeslut av statsrådet. Statsrådets kanslis publikationer 2021:87. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>
- Statsrådet. (2022). Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut. Statsrådets kanslis publikationer 2022:51. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-677-8>
- Statsrådet. (2022). Statsrådets redogörelse för rättsvården. Statsrådets kanslis publikationer 2022:67. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-954-0>
- Stenroos, M. (2023). Finlands program för romsk politik 2023–2030. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:3. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6871-4>
- Tallroth, P. (2012). Nationalspråksstrategin: Principbeslut av statsrådet. Statsrådets kanslis publikationsserie 4/2012. Helsingfors: Statsrådets kansli. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-001-8>
- Tammenmaa, C. (red.). (2020). Utredning om antecknande av flera språk i befolkningsdatasystemet. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2020:8. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-800-4>
- Tammenmaa, C. & Soininen, M. (2015). Nationalspråksstrategins mellanrapport: Uppföljningen av nationalspråksstrategin samt förverkligandet av regeringens åtgärder 2011–2015. Justitieministeriets publikation 34/2015. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-462-4>

- Tynnyrinen, N., Jalava, L., Nuolijärvi, P., Jalagin, S., Kondie, T., Pasanen, A., Sarhimaa, A., Siilin, L. & Suksi, M. (2025). Revitaliseringsprogram för karelska språket: Riktlinjer för att stärka det autoktona språket karelska i Finland. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2025:14. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-301-0>
- Utbildningsstyrelsen. (2022). Revitaliseringsprogrammet för finländsk romani med åtgärdsförslag. Rapporter och utredningar 2022:6. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/suomen-romanikielen-elvytysohjelma-toimenpide-esityksineen>
- Utrikesministeriet. (2023). Suomen kuudes määräaikaishraportti alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanosta. Helsingfors: Utrikesministeriet. https://um.fi/documents/35732/0/ECRML_VI_raportti_2023.pdf/a9931649-8f55-27f5-f41b-fa762db75b68?t=1688463937044
- Valtonen, T. & Juutinen, M. (2024). Språk- och utbildningssituation i de skoltsamiska samhällena från 1850-talet till 2020-talet. Statsrådets kanslis publikationer 2024:57. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-611-2>
- Vento, I. (2025). Språkbarometern 2024. Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2025:7. Helsingfors: Justitieministeriet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-170-0>
- Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). "Jag är glad över att jag får studera detta språk som är en del av min kultur": Samiska barn och ungas välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter. Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2023:1. Helsingfors: Barnombudsmannens byrå. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-291-2>

Webbplatser och meddelanden

- Arbets- och näringsministeriet. (31.1.2025). EU:s förordning om artificiell intelligens: förbuden mot förfaranden i samband med artificiell intelligens träder i kraft den 2 februari 2025 [nyhet]. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410877/eu-s-forordning-om-artificiell-intelligens-forbuden-mot-forfarande-i-samband-med-artificiell-intelligens-trader-i-kraft-den-2-februari-2025>
- Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden fr.o.m. 1.1. 2015. Hämtad 26.5.2025 på adressen: <https://yvtltk.fi/sv/index.html>
- Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden: Statistik. Hämtad 27.5.2025 på adressen: <https://yvtltk.fi/sv/index/vuosikertomuksetjakatsaukset.html>
- Finansministeriet: Programmet för att prioritera digitala myndighetstjänster [webbsida]. Hämtad 17.6.2025 på adressen: <http://vm.fi/sv/prioritering-av-digital-myndighetskommunikation>

- Finlands officiella statistik (FOS): Befolkningsstruktur [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad 22.5.2025 på adressen: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin__vaerak/
- Finlands officiella statistik (FOS): Invandrare och integration [e-publikation]. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtad 23.5.2025 på adressen: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/
- Finlex: Anvisning för hörande. Anvisningar för hörande vid författningsberedning. Hämtad 30.5.2025 på adressen: <https://kuulemisopas.finlex.fi/4-kuulemisen-kielet/kuulemisen-kielet/>
- FPA. (16.12.2024). FPA ändrar temporärt sina anvisningar om tolkning av inspelningar när det gäller personer med funktionsnedsättning [meddelande]. Hämtad 27.6.2025 på adressen: <https://www.kela.fi/aktuellt/fpa-andrar-temporart-sina-anvisningar-om-tolkning-av-inspelningar-nar-det-galler-personer-med-funktionsnedsattning>
- FPA. (28.3.2024). FPA preciserar vad som ingår i tolktjänsten för personer med funktionsnedsättning [meddelande]. Hämtad 27.6.2025 på adressen: <https://www.kela.fi/aktuellt/fpa-preciserar-vad-som-ingar-i-tolktjansten-for-personer-med-funktionsnedsattning>
- HUS. (22.5.2025). Servicen för personer med funktionsnedsättning bör utvecklas genom samarbete [meddelande]. Hämtad 3.7.2025 på adressen: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/71188901/servicen-for-personer-med-funktionsnedsattning-bor-utvecklas-genom-samarbete?publisherId=23980819&lang=sv>
- Institutet för de inhemska språken: Karelska. Hämtad 30.6.2025 på adressen: <https://kotus.fi/kotus/kielet-ja-kielipolitiikka/vahemmistokielet/karjalan-kieli/>
- Institutet för de inhemska språken. (7.10.2024). Suomen kielen oppimiseen tarvitaan kannustusta ja tukea. Ställningstagande av finska språknämnden [webbpublikation]. Hämtad 25.6.2025 på adressen: <https://kotus.fi/kotus/lausunnot-suositukset-ja-kannanotot/suomen-kielen-lautakunnan-suosituksia-ja-kannanottoja/suomen-kielen-lautakunnan-kannanottoja/suomen-kielen-oppimiseen-tarvitaan-kannustusta-ja-tukea/>
- Justitiekanslern i statsrådet: Vad gör justitiekanslern? Hämtad 26.5.2025 på adressen: <https://oikeuskansleri.fi/sv/startside>
- Justitieministeriet. (5.6.2025). Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga har inletts i Finland [meddelande]. Hämtad 21.8.2025 på adressen: <https://oikeusministerio.fi/sv/-/sannings-och-forsoningsprocessen-for-dova-och-teckensprakiga-har-inletts-i-finland>
- Kielitoimiston ohjepankki: Selkokieltä vai selkeää kieltä? [webbsida]. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/2-%20kieellinen-saavutettavuus-ja-selkokieli/selkokielta-vai-selkeaa-kielta/>

- Kommunförbundet: Nätverk för svensk- och tvåspråkiga kommuner [webbsida]. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://www.kommunforbundet.fi/kommunforbundet/natverk/svensk-och-tvasprakiga-kommuner>
- Kommunförbundet: Tvåspråkighet och tvåspråkiga kommuner [webbsida]. Hämtad 20.5.2025 på adressen: <https://www.kommunforbundet.fi/kommunforbundet/kommuner-och-samkommuner/tvasprakiga-kommuner>
- Lapplands välfärdsområde: Saamen kielen lautakunta [webbsida]. Hämtad 4.7.2025 på adressen: <https://lapha.fi/sms/tietoameista/saamen-kielen-lautakunta>
- Nationella centret för utbildningsutvärdering. (23.1.2025). Sjätteklassare är bra på matematik – i modersmålet får eleverna för höga vitsord i förhållande till sina kunskaper. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.karvi.fi/sv/aktuellt/nyheter/sjatteklassare-ar-bra-pa-matematik-i-modersmalet-far-eleverna-hoga-vitsord-i-forhallande-till-sina-kunskaper>
- Regionförvaltningsverket. (25.9.2025). Aluehallintovirastojen selvitys paljasti kelpoisuusvajetta yksityisissä päiväkodeissa [meddelande]. Hämtad 26.9.2025 på adressen: <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/71466451>.
- Sametinget: Saamen kielen ja saamenkielinen opetus Suomessa esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa. Oppilasmäärät 2024–2025. Hämtad 28.8.2025 på adressen: <https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/opetustilastot>
- Sametinget. (2024). Saamelaisten lukumäärä vuoden 2023 saamelaiskäräjien vaaleissa. Hämtad 25.5.2025 på adressen: https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/?f=dokumenttipankki/tilastoja/saamelaisten_lkm_vaaleissa
- Sannings- och försoningskommissionen för samer: Publikationer. <https://sdtstk.fi/julkaisut/>
- Selkokeskus. (21.5.2025). Behovet av lätt finska. Hämtad 1.7.2025 på adressen: <https://selkokeskus.fi/pa-svenska/om-latt-finska/behovet-av-latt-finska/>
- Social- och hälsovårdsministeriet. (20.6.2023). Arbetsgrupp: Tillgängliga tjänster ska tryggas [meddelande]. Hämtad 27.8.2025 på adressen: <https://stm.fi/sv/-/arbetsgrupp-tillgangliga-tjanster-ska-tryggas>
- Språkboost: Projektets mål och grundtankar som styr utvecklingsarbetet. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.kielibuusti.fi/sv/sprakboost/sprakboost-2021-2024/projektets-mal-och-grundtankar-som-styr-utvecklingsarbetet>
- Statsrådet: Regeringsprogram sedan 1917. Hämtad 27.5.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/historia-och-byggnader/regeringsprogram>.
- Statsrådet: Rekommendation om användning av de inhemska teckenspråken i statsrådets kommunikation. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/statsradets-kommunikation/rekommendation-om-anvandning-av-de-inhemska-teckenspraken>

- Statsrådet. (5.6.2025). Sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga har inletts i Finland [meddelande]. Hämtad 25.8.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410853/sannings-och-forsoningsprocessen-for-dova-och-teckensprakiga-har-inletts-i-finland>
- Statsrådets kansli: Sannings- och försoningskommissionen för samer [webb-sida]. Hämtad 4.4. 2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/sannings-och-forsoningskommissionen-for-samer>
- Statsrådets kansli: Statsrådets kommunikation. Hämtad 2.6.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/statsradets-kommunikation>
- Statsrådets kansli. (23.11.2023). Sannings- och försoningskommissionen för samer fortsätter sitt arbete [meddelande]. Hämtad 4.4.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/sannings-och-forsoningskommissionen-for-samer-fortsatter-sitt-arbete>
- Utbildningsstyrelsen: Stärkande av studier i det andra inhemska språket för servicebranscherna inom yrkesutbildningen [webbsida]. Hämtad 14.8.2025 på adressen: <https://www.oph.fi/sv/funding/starkande-av-studier-i-det-andra-inhemska-spraket-servicebranscherna-inom-yrkesutbildningen>.

Övriga

- Försäkringsdomstolen 1825:2023 (L), Försäkringsdomstolens avgörande.
- Justitieministeriet. (19.6.2025). Svar på samiska språknämndens ställningstagande [brev]. VN/31103/2024-OM-2.
- Kommunförbundet & Folktinget. (2022). Stödmaterial för beredningen av de tvåspråkiga välfärdsområdena. Helsingfors: Finlands Kommunförbund rf och Svenska Finlands folkting. <https://www.kommunforbundet.fi/publikationer/2022/2145-stodmaterial-beredningen-av-de-tvasprakiga-valfardsomradena>
- Lapplands välfärdsområde. (15.10.2024). Samiska språknämndens ställningstagande till nedskärning i statsunderstöd enligt 31 § i samiska språklagen. VN/31103/2024-SAAP-1.
- Lapplands välfärdsområde. (2025). Kundrespons 2024. Bilaga 1 till årsberättelsen. Skickad 5.6.2025 per e-post till justitieministeriet.
- Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om prioritering av elektronisk delgivning i myndighetsverksamhet, som är under beredning. <https://valtioneuvosto.fi/sv/projektet?tunnus=VM085%3A00%2F2024&gsid=-50030fea-e2af-4deb-aa57-acc0b1c69d16>
- Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023. (2023). Ett starkt och engagerat Finland. Statsrådets kanslis publikationer 2023:58. Helsingfors: Statsrådet.

- Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. (2019). Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets kanslis publikationer 2019:31. Helsingfors: Statsrådet.
- Regionförvaltningsverket. (6.11.2023). Styrningsbrev: Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna i tvåspråkiga välfärdsområden. Skickad 28.11.2023 per e-post till justitieministeriet.
- Revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk [utkast]. Skickad 6.6.2025 per e-post till justitieministeriet.
- Statsrådets kansli. (2023). Statsrådets principbeslut om statsrådets kommunikation under regeringsperioden för statsminister Petteri Orpos regering. Statsrådets publikationer 2023:67. Helsingfors: Statsrådet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-953-3>
- Statsrådets kansli. (2025). *Rekommendation om användning av de inhemska teckenspråken i statsrådets kommunikation 2025*. Hämtad 8.12.2025 på adressen: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-038-7>.
- Statsrådets principbeslut OM/2025/68. Statsrådets principbeslut om mandatet för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga. Hämtad 21.8.2025 på adressen: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=3873>
- Ställningstagande av arbetsgruppen för textsamtalstjänstens framtid. (31.5.2023). Yhdenvertainen palvelujen saanti turvattava mahdollistamalla esteetön asiointi. [Ställningstagande om att säkerställa tillgänglig kundservice](#)
- Sylvin, J. (2024). Svenskan vid Helsingfors universitet: Språkpolicy, attityder och realiteter. (Nordica Helsingiensia 64) [doktorsavhandling, Helsingfors universitet]. Helda. <http://hdl.handle.net/10138/571807>
- Undervisnings- och kulturministeriet. (28.2.2023). Meddelande från undervisnings- och kulturministeriet om ministeriets åtgärder med anledning av riksdagens justitieombudsmans avgörande (EOAK/1493/2022) [brev]. VN/7525/2022-OKM-6.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
statsradet.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN pdf: 978-952-287-852-6
ISSN pdf: 2490-0966